

ดุจดวงแก้วแจ่มใสอันธรรม

ดูจุดองแก้งแจ่มจร้สอ์ฒนธรรม

หนังสืออ่านเพิ่มเติมสังคมศึกษา ระดับมัธยมศึกษา

ศูนย์พัฒนาหนังสือ
กรมวิชาการ

กระทรวงศึกษาธิการ

“...ทุกกระท่อม ได้มีพระราชสมภพในดวงแห่งความรักชาติและการเสียสละเพื่อชาติ อันจักเห็นได้โดยชัดแจ้งจากสมเด็จพระบรมชนกนาถและสมเด็จพระราชชนนี ได้ทรงพระเจริญ เติบโตขึ้นมาในที่ที่เป็นแหล่งแห่งศิลปะและวัฒนธรรมทั้งปวง ตามธรรมเนียมประเพณีที่เคยมีมา แต่ก่อน คือราชสำนัก ทรงได้รับการศึกษาในอักษรศาสตร์ ศิลปศาสตร์ โบราณคดีและสรรพวิชา อื่น ๆ อันจักเอื้ออำนวยให้บำเพ็ญพระราชกรณียกิจในทางอนุรักษ์และสร้างสรรค์ศิลปะและ วัฒนธรรมแห่งชาติได้มาก ประกอบกับพระราชหฤทัยอันเด็ดเดี่ยวกล้าหาญที่จะเข้ารับภาระ แห่งการอนุรักษ์ฟื้นฟูศิลปะและวัฒนธรรมไทยนี้ไปเป็นพระราชภาระของพระองค์ และได้ทรง บำเพ็ญพระราชกรณียกิจในข่ายแห่งพระราชภาระนี้มาเป็นเวลานานหลายปี...”

พล.ต. ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช

(จากบทนำหนังสือ “สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารีกับการอนุรักษ์มรดกไทย”)

ดวงดวงแก้วแจ่มจรัสวัฒนธรรม
ศูนย์พัฒนาหนังสือ กรมวิชาการ
กระทรวงศึกษาธิการ

ลิขสิทธิ์ของกรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ

ISBN 974-10-0958-5

พิมพ์แจกครั้งแรก พ.ศ. ๒๕๓๔

พิมพ์ที่โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว

นายพะยอม แก้วกำเนิด ผู้พิมพ์และผู้โฆษณา พ.ศ. ๒๕๓๔

ประกาศกระทรวงศึกษาธิการ เรื่อง อนุญาตให้ใช้หนังสือในโรงเรียน

ด้วยกรมวิชาการได้จัดทำหนังสือเสริมประสบการณ์ เรื่อง ดุจดวงแก้วแจ่มจรัส
วัฒนธรรม เพื่อใช้เป็นหนังสืออ่านเพิ่มเติมสังคมศึกษา ระดับมัธยมศึกษา
กระทรวงศึกษาธิการได้พิจารณาแล้ว อนุญาตให้ใช้หนังสือนี้ในโรงเรียนได้

ประกาศ ณ วันที่ ๑๔ สิงหาคม พ.ศ. ๒๕๓๔

(นายอรุณ ปรีดีดีลิก)

รองปลัดกระทรวง ปฏิบัติราชการแทน

ปลัดกระทรวงศึกษาธิการ

คำนำ

ทรัพยากรสำคัญที่สุดในโลกนี้ มีอยู่สามอย่าง คือ ทรัพยากรธรรมชาติ ทรัพยากรมนุษย์ และทรัพยากรวัฒนธรรม ทรัพยากรธรรมชาติเป็นสิ่งที่ธรรมชาติสร้าง มีความสำคัญที่สุดต่อการยังชีพของมนุษย์ ทรัพยากรมนุษย์นับได้ว่าธรรมชาติสร้างเช่นกัน และให้มีคุณสมบัติพิเศษ คือ สติปัญญาที่จะพัฒนาตนและสังคมไปสู่อารยธรรม ให้สามารถใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติได้อย่างสูงสุด ทรัพยากรวัฒนธรรมนั้นมีลักษณะพิเศษ คือ เป็นสิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้นด้วยกำลังสติปัญญา กำลังกาย และกำลังใจ เพื่อใช้ประโยชน์สูงสุดจากทรัพยากรธรรมชาติมาพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ และเพื่อความผาสุกแห่งจิตใจ ซึ่งเป็นความปรารถนาและความสุขอย่างหนึ่งของมนุษย์ นอกเหนือไปจากการต่อสู้เพื่อให้มีชีวิตอยู่ ในความหมายกว้าง ๆ เช่นนี้ สิ่งที่มีมนุษย์ประดิษฐ์ วิชาความรู้ต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นสิ่งที่เรากำหนดแยกแยะและจัดกลุ่มภายหลังว่าเป็นวิทยาศาสตร์ สังคมศาสตร์ มนุษยศาสตร์ ศิลปศาสตร์ และศาสนา ทั้งในแง่นามธรรมและรูปธรรม ก็จัดรวมอยู่ในวัฒนธรรมทั้งสิ้น

ทรัพยากรวัฒนธรรม เป็นทรัพย์สินและมรดกทางสติปัญญาของมนุษย์ สืบทอดต่อ ๆ กันมาเป็นเวลานานด้วยพันปี ตั้งแต่มนุษย์เริ่มรู้จักคิดค้นวิธีการถ่ายทอด เช่น เปล่งวาจา ทำท่าทาง เขียนภาพลงบนผนังถ้ำ และมีการพัฒนาการเรื่อยมาจนถึงการใช้เทคโนโลยีทันสมัย เพื่อการสื่อสารในปัจจุบันนี้ นับเป็นมรดกตกทอดที่ไม่รู้จักหมดสิ้น แม้จะถูกกาลเวลา อุบัติเหตุโดยธรรมชาติ หรือจงใจกระทำโดยมนุษย์ เพื่อทำลายหรือถูกลืมไปบ้าง แต่มรดกวัฒนธรรมก็ได้เพิ่มพูนขึ้นอย่างต่อเนื่องตลอดมา ทั้งนี้ก็เพราะไม่ว่ายุคใดสมัยใดจะต้องมีผู้เล็งเห็นความสำคัญและเชื้ออาทรต่อวัฒนธรรมพยายามทุกวิถีทางที่จะอนุรักษ์ สืบทอด และพัฒนาไว้ให้เป็นประโยชน์สูงสุด ทั้งในปัจจุบันและอนาคต

สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดา เจ้าฟ้ามหาจักรีสิรินธร รัฐสีมาคุณากรปิยชาติ สยามบรมราชกุมารี ทรงเป็นหนึ่งในกลุ่มบุคคลที่ตระหนักในความจำเป็น และความสำคัญของทรัพยากรวัฒนธรรมที่มีต่อทรัพยากรมนุษย์และทรัพยากรธรรมชาติ ทรงศึกษาเรื่องราวเกี่ยวกับวัฒนธรรม ทรงลำบากตรากตรำพระวรกายเพื่อการอนุรักษ์มรดกวัฒนธรรมทุกด้าน และเพื่อให้เยาวชนตระหนักในสมบัติวัฒนธรรมที่ควรหวงแหน และอนุรักษ์ไว้เพื่อการศึกษา และความเจริญทางจิตใจ นอกจากมรดกวัฒนธรรมของชาติไทยแล้ว พระองค์ทรงตระหนักในความสำคัญของมรดกวัฒนธรรมชาติอื่น ๆ

ด้วย ซึ่งเมื่อมองดูในส่วนรวมแล้วก็เป็นมรดกวัฒนธรรมของโลก และของเราทุกคน ในการเสด็จประพาสต่างประเทศทุกแห่งมักจะเสด็จพระราชดำเนินทอดพระเนตรมรดกทางวัฒนธรรมของแต่ละชาตินั้น ทรงอ่านหนังสือเรื่องราวของสิ่งเหล่านี้ ทรงบันทึกสิ่งที่ได้ทอดพระเนตร และที่ผู้นำเสด็จได้กราบทูลบรรยายให้ทรงทราบ พระราชานิพนธ์การเสด็จต่างประเทศทุกเล่มได้บรรจุด้วยข้อความที่ทรงบันทึกและภาพมรดกล้ำค่าเหล่านี้ทรงถ่ายภาพไว้ด้วยพระองค์เอง

เนื่องในศุภวาระมงคลสมัย ที่สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี เจริญพระชันษา ครบ ๓ รอบ ในวันที่ ๒ เมษายน ๒๕๓๔ นี้ กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ พิจารณาเห็นควรขอพระราชทานอัญเชิญพระราชานิพนธ์ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับมรดกวัฒนธรรมทางศิลปะ โบราณสถาน และประวัติศาสตร์ (ดังที่ได้มีการพิมพ์เผยแพร่แล้ว แต่บางเล่มก็ได้จำหน่ายหมดไปแล้ว บางเล่มจำหน่ายในวงจำกัด) มารวมพิมพ์ไว้ในเล่มเดียวกัน เพื่อให้เป็นแหล่งที่มาแห่งความรู้ และพระราชดำริวินิจฉัยเกี่ยวกับมรดกวัฒนธรรมด้านนั้น ๆ หรือสิ่งนั้น ๆ ให้แก่ครูและนักเรียน นักศึกษา ตลอดจนประชาชนทั่วไป ผู้ไม่มีโอกาสเข้าถึงพระราชานิพนธ์เหล่านั้นให้ได้มีโอกาสอ่านโดยทั่วกัน กรมวิชาการกำหนดแจกหนังสือรวมพระราชานิพนธ์ฉบับนี้ให้แก่โรงเรียนในระดับมัธยมศึกษา อาชีวศึกษา วิทยาลัยครู และห้องสมุดประชาชนทุกแห่ง และมอบให้องค์การค้าของคุรุสภาพิมพ์จำหน่ายต่อไปด้วย

กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ สำนักในพระมหากษัตริย์คุณเป็นล้นพ้น ในการที่ได้รับพระราชทานพระราชนุมัติให้อัญเชิญพระราชานิพนธ์มารวมตีพิมพ์ไว้ในหนังสือเล่มนี้ หวังว่าผู้อ่านจะได้ตระหนักในคุณค่าของมรดกวัฒนธรรม ร่วมใจสนองพระมหากษัตริย์คุณสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี พระผู้ทรงเป็นเอกอัครราชูปถัมภกมรดกวัฒนธรรมไทย ด้วยการช่วยกันอนุรักษ์สมบัติล้ำค่าเหล่านี้ไว้

(นายจำเริญ เสกธีระ)

อธิบดีกรมวิชาการ

๗ สิงหาคม ๒๕๓๔

สารบัญ

หน้า

หน้า

อาศิรวาทราชสดุดี

พระราชประวัติ

๕

สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี
กับการอนุรักษ์มรดกไทย

๓๑

ชมช่อมาลดี

๖๑

วัดญี่ปุ่น

๙๐

ไทยเที่ยวพม่า

๑๗๐

โรมันสัญญาร

๒๑๒

เบ๊งบ่พัน เบ๊งบ่หมด

๒๖๕

รายชื่อพระราชนิพนธ์ที่พระราชทานส่วนหนึ่ง
มาจัดพิมพ์ในเล่มนี้พร้อมบรรณนิทัศน์

๑

๑๓

๕๐

๗๒

๑๓๙

๑๙๕

๒๔๐

ย่าแดนมังกร

บุหงารำไป

ท้าวหน้าใจ

ทัศนะจากอินเดีย

คืนฟ้าใส

มุงไกลในรอยทราย

อาศิรวาทราชสดุดี
แต่
เอกอัครราชูปถัมภกมรดกวัฒนธรรมไทย

ณ ส่องเมฆายนวมงคลดิถี
ด้อยดวงแก้วดวงฟ้าเลิศล้ำณย์
ทูลกระหม่อมเจ้าฟ้ามหาจักรี
เจริญพระชนมพรรษาโสภาย์
พระคือพิมพ์ศุภลักษณ์นักศึกษ
อักษรศาสตร์บัณฑิตปริญญาตรี
สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดา
มรดกวัฒนธรรมไทยพมด
ธ โปรดงานสร้างสรรค์วรรณศิลป์
ทรงรอนาโคลงฉันท์และภาพยักฉอน
ดนตรีไทยทรงบรรเลงเพลงหลากหลาย
ทรงร่อมวงโยธวาทิตฉอฉม
จิตรกรรมของไทยเพิ่มไฟจิตร
ธ ทรงร่อมดนตรีและเชิดชู
ทั้งปราสาทวัดอารามเก่า
คราสดุด่างแดนแสนเปรมปรีดิ์
ทรงบันทึกทุกสิ่งที่มีคุณค่า
ให้ความรู้ปัญหาสารพัน
ศุภวารมงามมงคลตลอดสมัย
นับไตรรัตน์โน้นน้อมพรอัมัญเชิณ

ปวงประชาเปรมปรีดิ์ทั่วเขตชั้นฟ้า
ดอยมาเป็นมิ่งขวัญแผ่นดินไทย
บรมราชกุมารีศรีสมัย
สามารถบ่มเพาะได้สวัสดิ์
ทรงปรีชาญาณเทียบวิไลศรี
มหาบัณฑิตดุชฎิบัณฑิตดล
องค์พระ ราชูปถัมภกโกศล
ศิลป์โลภณทุกสาขา ธ อาท
สมเป็นจินตนิมิตอักษร
ดุจได้พรลวรค์มานำชื่นชม
ขอสามสหายพริ่งเพราะเดชะสม
ค่านิยมดนตรีไทยได้เฟื่องฟู
ดลฉายไทยโลภิศรามทร
ทรงรอบรู้ร่อด้านโบราณคดี
สมบัติไทยของเราสืบศักดิ์ศรี
ทุกสิ่งทั้งทรงสัจจะเกดวิเศษครัน
นำกลับมาทรงนิพนธ์กมลมัน
ลวรค์ดั่งทองแท่งนันทวันอันเพลัน
ประชาไทยสืบทอดพันธุ์ของสรวลเสริญ
ดลพรชัย ทรงพระเจริญยิ่งนิรันดร์ สดุดีเทอดม.

ด้อยเกล้าด้อยกระหม่อม

ข้าพระพุทธเจ้า

คณะกรรมการจัดทำหนังสือเฉลิมพระเกียรติ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี
เนื่องในวโรกาสสมโภชฉลองเฉลิมพระชนมพรรษาครบ ๓ รอบ

กรมวิชาการ

(นางจุระปะนีย์ นาครทรรพ ผู้ประพันธ์)

การ์ตูนผีพระหัตถ์

พระราชประวัติ

สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี

สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ เจ้าฟ้ามหาดัชนีธรินทร์ รัฐสีมาคุณากรปิยชาติ สยามบรมราชกุมารี ทรงพระราชสมภพเมื่อวันเสาร์ที่ ๒ เมษายน ๒๕๑๘ ณ พระที่นั่งอัมพรสถาน พระราชวังดุสิต เป็นพระราชธิดาพระองค์ที่ ๓ ในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชฯ และสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ พระนามเดิมว่า สมเด็จพระเจ้าลูกเธอเจ้าฟ้าสิรินธรเทพรัตนสุดา กิติวัฒนาดุลโสภาคย์

ทรงเริ่มการศึกษา ในปีการศึกษา ๒๕๐๑ ณ โรงเรียนจิตรลดา ทรงศึกษาในโรงเรียนนี้ จนจบชั้นประโยคมัธยมศึกษาตอนปลาย ในปีการศึกษา ๒๕๑๐ ทรงสอบชั้นประโยคประถมศึกษาตอนปลายได้เป็นที่หนึ่งของประเทศ และในปีการศึกษา ๒๕๑๕ ทรงสอบชั้นประโยคมัธยมศึกษาตอนปลาย (แผนกศิลปะ) ได้เป็นที่หนึ่งของประเทศเช่นเดียวกัน

ทรงสอบเข้าศึกษาในคณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ในปีการศึกษา ๒๕๑๖ ในขณะที่ทรงศึกษาชั้นปีที่ ๒, ๓ และ ๔ ทรงได้รับทุนการศึกษาของมหาวิทยาลัยสำหรับนิสิตที่เรียนดีเยี่ยม นอกจากนี้ยังทรงได้รับรางวัลที่หนึ่ง วิชาภาษาฝรั่งเศส เมื่อศึกษาจบชั้นปีที่ ๑ อีกด้วย ทรงสำเร็จการศึกษาในปีการศึกษา ๒๕๑๙ ได้รับพระราชทานปริญญาอักษรศาสตร์บัณฑิต เกียรตินิยมอันดับหนึ่ง สาขาวิชาประวัติศาสตร์ และทรงได้รับรางวัลเหรียญทองในฐานะที่ทรงสอบได้ที่หนึ่งของแผนก

เมื่อทรงศึกษาจบชั้นปริญญาตรีแล้ว ก็ทรงศึกษาต่อในระดับปริญญาโท ในคณะบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร ได้รับพระราชทานปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาจารึกภาษาตะวันออก ในปีการศึกษาเดียวกันทรงเข้าศึกษาในคณะบัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์

มหาวิทยาลัย ได้รับพระราชทานปริญญาอักษรศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาภาษาตะวันออก หลังจากนั้น ทรงเข้าศึกษาในคณะบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร ได้รับพระราชทานปริญญาการศึกษาดุริยางค์บัณฑิต สาขาพัฒนศึกษาศาสตร์ ในปีการศึกษา ๒๕๒๙

พระองค์ทรงเป็นนักวิชาการ มีพระวิริยะอุตสาหะแสวงหาความรู้เพิ่มเติมในหลายสาขาวิชา หลายวิชาได้ทรงใช้เพื่อดำเนินการพัฒนาต่าง ๆ ตามพระราชประสงค์ในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว พระบรมชนกนาถ และสมเด็จพระนางเจ้าพระบรมราชินีนาถ พระบรมราชชนนี และเพื่อดำเนินการ โครงการพัฒนาซึ่งเป็นพระราชดำริส่วนพระองค์ ทรงร่วมในการประชุมทางวิชาการทั้งในระดับ ประเทศและนานาชาติ ประเด็นนี้ มหาวิทยาลัยทุกแห่งในประเทศไทยและในต่างประเทศ หลายแห่ง ได้ทูลเกล้าฯ ถวายปริญญาดุริยางค์บัณฑิตกิตติมศักดิ์ ในสาขาวิชาที่ทรงเกี่ยวข้อง

นอกจากจะทรงศึกษาตามระบบในสถานศึกษาแล้ว สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ ยังได้ ทรงใช้วิธีการต่าง ๆ ในขณะที่โดยเสด็จพระราชดำเนิน พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวและสมเด็จพระ บรมราชินีนาถ ณ สถานที่ต่าง ๆ ในประเทศ และในขณะที่เสด็จพระราชดำเนินเยือนสถานที่ ต่าง ๆ ด้วยพระองค์เองทั้งในประเทศและต่างประเทศ ได้ทรงสังเกต ทรงได้ถาม ทรงศึกษาหา ความรู้และเรื่องราวที่เกี่ยวข้องเพิ่มเติมด้วยพระวิริยอุตสาหะสามารถหลักแหลม ยิ่งทรงเจริญวัยก็ยิ่งปฏิบัติ พระองค์เยี่ยงนักปราชญ์ผู้แสวงหาความรู้เพิ่มเติมเป็นนิจ ด้วยวิธี ๔ ประการตามโบราณวิธี คือ ส. จ. ป. ล. ทรงศึกษาหาความรู้ด้วยพระองค์เองด้วยการอ่าน การฟัง การคิดใคร่ครวญ ได้ตาม จดบันทึกและเขียนเรื่องราว จะเห็นได้จากพระราชนิพนธ์เกี่ยวกับการเสด็จเยือนนานาประเทศ

ทัศนศิลป์ ทั้งจิตรกรรม ประติมากรรมและสถาปัตยกรรม ในด้านนาฏศิลป์โดยเฉพาะด้าน การดนตรีไทยนั้น นอกจากจะทรงพระปรีชาสามารถขับร้อง ทรงพระราชนิพนธ์เพลง และทรง บรรเลงด้วยเครื่องดนตรีหลายประเภทแล้ว ยังได้ทรงสนับสนุนนักเรียนนักศึกษาให้เล่นดนตรีไทย และร้องเพลงไทย ทรงเชี่ยวชาญทางโบราณคดี ประวัติศาสตร์ วรรณคดีไทยและภาษาไทย ทรงร่วมในการประชุมทางวิชาการเกี่ยวกับเรื่องเหล่านี้หลายครั้ง

ในส่วนขององค์ โปรดการวาดภาพและการปั้น โปรดการขับร้องเพลงไทยและทรงดนตรีไทย ทรงพระราชนิพนธ์วรรณกรรม ทั้งร้อยแก้วและร้อยกรอง ทั้งเรื่องราวนวนคดีการเสด็จพระราชดำเนิน ต่างประเทศ เรื่องสั้น เรื่องสำหรับเด็ก บทกวีพร คำฉันท์สดุดีใช้ในพระราชพิธี ทรงพระราชนิพนธ์ เป็นภาษาอังกฤษ ฝรั่งเศส และภาษาบาลีอีกด้วย

ในปี พ.ศ. ๒๕๒๘ รัฐบาลได้ประกาศให้ วันที่ ๒ เมษายน ซึ่งเป็นศุภวาระคล้ายวัน พระราชสมภพ เป็นวันอนุรักษ์มรดกไทย และต่อมาในปี พ.ศ. ๒๕๓๑ รัฐบาลได้น้อมเกล้าฯ ถวายพระราชสมัญญา “เอกอัครราชูปถัมภกมรดกวัฒนธรรมไทย” แต่สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ด้วยสำนึกในพระมหากรุณาธิคุณทางด้านอนุรักษ์มรดกวัฒนธรรมไทย และเป็นการเฉลิมพระเกียรติแด่พระองค์ด้วย

สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ
สยามบรมราชกุมารี
กับ
การอนุรักษ์มรดกไทย

สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ เจ้าฟ้ามหาดลางสิริวัณณวรี ราชกุมารี ทรงได้รับพระราชสมัญญา “เอกอัครราชูปถัมภกมรดกวัฒนธรรมไทย”^๑ เพราะเป็นที่ประจักษ์แก่บุคคลทั่วไปอย่างชัดเจนว่า พระองค์ทรงห่วงใยและสนพระราชนุเคราะห์อุปถัมภ์ ศิลปวัฒนธรรมไทยทุกด้าน ไม่ว่าจะเป็นด้านศาสนา ประเพณี ความเชื่อ วรรณคดี ดนตรี ศิลปกรรม ฯลฯ สิ่งที่กำลังกล่าวถึงนี้ล้วนมีเพียบพร้อมในองค์สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี อย่างครบถ้วนสมบูรณ์ พระองค์มีพระราชดำริถึงความสำคัญของวัฒนธรรมว่า

“วัฒนธรรมคือแนวประพฤติที่ปฏิบัติสืบทอดกันมาในกลุ่มชนที่อาศัยอยู่ในสถานที่ ละแวกเดียวกัน วัฒนธรรมจะเป็นลักษณะ โดยสัมพันธ์กับความเป็นอยู่ สิ่งแวดล้อม ของบุคคล ในสังคม เพื่อความสะดวกสบายและเป็นระเบียบเรียบร้อยในสังคม ฉะนั้น เมื่อสังคม มีความเจริญหรือเปลี่ยนแปลงไป วัฒนธรรมก็มักจะเปลี่ยนไปด้วยเพื่อความเหมาะสม ดังนั้น การศึกษาวัฒนธรรมจะช่วยให้เรามีความรู้เรื่องสังคม ได้ดีขึ้น อันจะเป็นประโยชน์ต่อการ สร้างสรรค์ความเจริญให้เกิดขึ้นสืบไป”^๒

^๑ จากหนังสือสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารีกับการอนุรักษ์มรดกไทย หน้า ๑๖๖

^๒ พระราชดำรัส ในพิธีเปิดการสัมมนาทางวิชาการเรื่อง วัฒนธรรมพื้นบ้าน : พระนิเวศน์ เมื่อวันที่ ๓๐ มิถุนายน ๒๕๓๒ ณ วัดเทพศิรินทราวาสราชธานี

ความสนพระราชนุททิตและความรอบรู้ในศิลปวัฒนธรรมของสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี นั้น ได้ทรงซึมซับหล่อหลอมและสั่งสมมาตั้งแต่ยังทรงพระเยาว์ ดังปรากฏในพระราชนิพนธ์เรื่อง “แม่” ซึ่งตีพิมพ์ในวารสารชุมนุมจุฬา ๑๒ สิงหาคม ๒๕๒๐ ว่า ผู้ที่ถ่ายทอด “วัฒนธรรม” ให้พระองค์ในชั้นต้นนั้นคือ “สมเด็จพระแม่” สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์พระบรมราชินีนาถนั่นเอง ทรงเล่าไว้ในพระราชนิพนธ์ว่า

“พอค่ำลงเราก็ขึ้นมารับประทานอาหาร ตอนอาหารนี้ถ้าว่างพระราชกิจ สมเด็จพระแม่ มักจะอยู่ด้วย ประการแรกท่านจะได้ดูว่ารับประทานอาหารที่มีคุณค่าทางอาหารพอหรือไม่ ประการที่สอง ดูมารยาทโต๊ะอาหาร และประการที่สาม เป็นข้อที่พี่น้องทุกคนรวมทั้งพี่เลี้ยง ชอบที่สุดคือ ท่านจะเลือกหนังสือดี ๆ สนุก ๆ มาเล่าให้ฟัง หนังสือที่ท่านเอามาเล่า บางทีก็เป็นนิทานธรรมด ๆ หรือนิทานชาดกในพุทธศาสนา บางทีก็เป็นหนังสือประวัติศาสตร์ ประวัติบุคคลสำคัญและความรู้รอบตัวอื่น ๆ เป็นที่ซับซ้อนกันในครอบครัวว่า หนังสือธรรมด ๆ ที่น่าเบื่อที่สุดในโลก พอสมเด็จพระแม่เล่า มันสนุกตื่นเต้นมีรสชาติขึ้นมาทันที ทำให้จำง่าย ไม่ต้องท่อง”

เรื่องที่สมเด็จพระแม่ทรงเล่า ก็คงจะมีหลากหลาย รวมทั้งเรื่องราวทางศิลปะและวัฒนธรรม ด้านต่าง ๆ ให้พระองค์ทรงซึมซับด้านเนื้อหาอันเป็นพื้นฐานความรู้ และสิ่งที่พระองค์ทรงรับรู้จากประสบการณ์ด้วยพระปรีชาสามารถนั้น คือความรอบรู้ที่พระองค์ทรงได้รับ

ในเรื่องความสนพระราชนุททิตศิลปวัฒนธรรมที่ทรงได้รับและหล่อหลอมมาตั้งแต่ทรงพระเยาว์นี้ พล.ต. ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช ก็เขียนไว้ในบทนำหนังสือ “สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารีกับการอนุรักษ์มรดกไทย” ความตอนหนึ่งว่า

“...มูลกระหม่อม ได้มีพระราชสมภพในแวดวงแห่งความรักชาติและการเสียสละเพื่อชาติ อันจักเห็นได้โดยชัดแจ้งจากสมเด็จพระบรมชนกนาถและสมเด็จพระราชชนนี ได้ทรงพระเจริญเติบโตขึ้นมาในที่ที่เป็นแหล่งแห่งศิลปะและวัฒนธรรมทั้งปวง ตามธรรมเนียมประเพณีที่เคยมีมาแต่ก่อน คือราชสำนัก ทรงได้รับการศึกษาในอักษรศาสตร์ ศิลปศาสตร์ โบราณคดีและสรรพวิชาอื่น ๆ อันจักเอื้ออำนวยให้บำเพ็ญพระราชกรณียกิจในทางอนุรักษ์และสร้างสรรค์ศิลปะและวัฒนธรรมแห่งชาติได้มาก ประกอบกับพระราชหฤทัยอันเด็ดเดี่ยวกล้าหาญที่จะเข้ารับภาระแห่งการอนุรักษ์ฟื้นฟูศิลปะและวัฒนธรรมไทยนี้ไปเป็นพระราชภาระของพระองค์ และได้ทรงบำเพ็ญพระราชกรณียกิจในสายแห่งพระราชภาระนี้มาเป็นเวลานานหลายปี...”

นอกจากจะทรงรอบรู้ศิลปวัฒนธรรมด้านต่าง ๆ แล้ว สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ยังทรงสามารถใช้ความรอบรู้นั้นในการอนุรักษ์และสร้างสรรค์ พระราช

กรณีศึกษาในทางอนุรักษ์และสร้างสรรค์ศิลปวัฒนธรรมอันเป็นมรดกไทยของพระองค์ ก็ปรากฏ
แก่ตาและใจของพลชนิกกรชาวไทย ด้วยความรู้สึกชื่นชมและสำนึกในพระมหากรุณาธิคุณที่ทรง
อนุรักษ์และสร้างสรรค์มรดกไทยไว้ให้คนไทยเป็นลำดับมา

การบูรณะปฏิสังขรณ์วัดพระศรีรัตนศาสดารามและพระบรมมหาราชวัง ฉลองพระนคร
ครบ ๒๐๐ ปี คนไทยทั้งมวลก็ได้ประจักษ์ถึงพระปรีชาสามารถในด้านสถาปัตยกรรมอันเป็น
แขนงหนึ่งในศิลปวัฒนธรรมไทย ทรงปฏิบัติพระราชภาระนี้ด้วยความรอบรู้และมีน้ำพระทัย
ใคร่จะอนุรักษ์และพัฒนา ให้ทุกสิ่งทุกอย่างที่ชำรุดทรุดโทรมกลับมีความคงอยู่และใช้ประโยชน์
ได้ต่อไปอีกด้วย เช่นในเรื่องการบูรณะพระตำหนักสวนกุหลาบ ซึ่งเคยเป็นที่ประทับของพระบาท
สมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวมาแต่เดิมก่อนขึ้นเสวยราชย์ กับทั้งอาคารสถานที่อื่น ๆ ในเขต
พระราชฐานชั้นในและท้ายพระบรมมหาราชวัง ให้เป็นโรงเรียนพระตำหนักสวนกุหลาบ และ
พระราชทานให้กระทรวงศึกษาธิการ ใช้ประโยชน์เป็นสถานศึกษาสำหรับกุลบุตรกุลธิดาต่อไป
ดังพระราชดำริสทรงเล้าประทานคณะกรรมการประจำโรงเรียนพระตำหนักสวนกุหลาบตอนหนึ่งว่า

**“ตอนที่เป็นประธานกรรมการอำนวยการปฏิสังขรณ์วัดพระศรีรัตนศาสดารามและ
พระบรมมหาราชวัง ฉลองพระนครครบ ๒๐๐ ปี มีผลให้ได้มาดูแลอาคารสถานที่ในบริเวณ
พระบรมมหาราชวัง และวัดพระศรีรัตนศาสดาราม ทั้งผู้รับหน้าที่ในการบูรณะท่านก็เห็นพ้อง
ต้องกันว่า สถานที่แห่งนี้เคยเป็นสถานที่ที่มีความสำคัญ รูปแบบงดงามตามลักษณะทาง
ศิลปะ ไม่ควรทิ้งให้พังเสียหาย จึงเสนอให้บูรณะเพิ่มเติม...”**

สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี นอกจากจะมีพระมหากรุณาธิคุณ
ในด้านอนุรักษ์และสร้างสรรค์มรดกไทยไว้เพื่อคนไทยแล้ว ยังทรงคำนึงถึงการปลูกฝังความรักใคร่
หวงแหน และการอนุรักษ์สร้างสรรค์มรดกไทย ให้เกิดขึ้นแก่เยาวชนของชาติผู้จะสืบต่อภาระต่อไป
ภายหน้าด้วย พระองค์จึงมีพระราชดำริที่จะให้นักเรียนโรงเรียนพระตำหนักสวนกุหลาบ ซึ่งทรง
อุปถัมภ์และดูแลใกล้ชิดอยู่ให้มีความคุ้นเคย มีความเข้าใจในศิลปะแขนงต่าง ๆ ของไทยเป็นพื้นฐาน
โดยเฉพาะอย่างยิ่งในข้อที่โรงเรียนพระตำหนักสวนกุหลาบ ตั้งอยู่ในแวดวงงานประณีตศิลป์ต่าง ๆ
จึงน่าจะมีความสามารถที่จะจัดการสอนศิลปะไทยบางแขนง เช่น การร้อยดอกไม้ การประดิษฐ์
และงานช่างต่าง ๆ ด้วยเหตุที่โรงเรียนนี้ตั้งอยู่ในพระบรมมหาราชวังซึ่งเป็นสถาบันงานประณีตศิลป์
ชั้นสูงสุด ครู นักเรียนมีโอกาสได้พบเห็นอยู่เป็นประจำ จึงควรได้รับการฝึกฝน เช่นนักเรียนควร
จะได้หัดเขียนลายไทย เพราะได้เห็นยอดพระมหาปราสาทอยู่เป็นนิตย์ และยังได้มีโอกาสไปทัศน-
ศึกษาในวัดพระศรีรัตนศาสดารามอยู่เสมอ ในการนี้พระองค์มีพระราชปรารภว่า

“การหัดขีดเขียน หรือการร้อยดอกไม้นี้เป็นการศึกษาฝึกความคล่องแคล่วของการใช้กล้ามเนื้อ บังคับนิ้วมือ และในขณะเดียวกันเป็นการสร้างความคุ้นเคยกับศิลปะไทยให้กับนักเรียน ถ้าได้มีการฝึกเด็กให้รู้จักคิด สังเกต และวาดรูปประกอบแล้ว จะทำให้การศึกษาทางพุทธศึกษา ได้ดีขึ้น และยังผลให้นักเรียนเป็นผู้มีความเข้าใจและมีสันทัดที่ถูกต้องในเรื่องของศิลปะไทยอีกด้วย”

พระราชดำริและกิจกรรมด้านศิลปวัฒนธรรมต่าง ๆ ของโรงเรียนพระตำหนักสวนกุหลาบนี้ ย่อมจะเป็นตัวอย่างอันดีแก่โรงเรียนอื่นที่จะเจริญรอยด้านความรัก ความห่วงหา และร่วมกัน อนุรักษ์สร้างสรรค์มรดกไทยตามเบื้องพระยุคลบาทแห่งสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรม-ราชกุมารี องค์เอกอัครราชูปถัมภกมรดกวัฒนธรรมไทย

เมื่อเป็นพระอาจารย์วิชาประวัติศาสตร์ของโรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า นอกจาก จะทรงสอนเนื้อหาวิชาการแล้ว ยังทรงปลูกฝังความรู้สึกสนใจรักใคร่ห่วงหา และมุ่งอนุรักษ์ พัฒนาศิลปวัฒนธรรมอันเป็นมรดกไทย ให้แก่ลูกศิษย์นักเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า โดย ได้ทรงนำลูกศิษย์ไปทัศนศึกษาโบราณสถานต่าง ๆ เช่นที่ปราสาทหินพิมาย พระราชวังโบราณ ที่จังหวัดสุโขทัย ตลอดจนแหล่งโบราณคดีในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เขตอีสานตอนล่างซึ่ง ประกอบด้วยจังหวัดนครราชสีมา บุรีรัมย์ และอุบลราชธานี เป็นต้น เพื่อให้นักเรียนนายร้อย

ได้เห็นความสำคัญของศิลปวัฒนธรรมของโบราณสถานและโบราณวัตถุที่ควรค่าแก่การอนุรักษ์และสร้างสรรค์ พระองค์รับสั่งย้ำเสมอว่าการปลูกฝังความสนใจทางศิลปวัฒนธรรมของชาติแก่บรรดาลูกศิษย์นักเรียนนายร้อยนั้นเป็นสิ่งที่ดี เพราะบุคคลเหล่านี้ต่อไปจะเป็นผู้ใหญ่ของบ้านเมือง เป็นบุคคลสำคัญของชาติ จึงเป็นประโยชน์ที่ผู้ปกครองบ้านเมืองจะเป็นผู้สนใจในศิลปวัฒนธรรมอันเป็นมรดกของชาติ จะเห็นได้ว่าสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ทรงเป็นผู้มองเห็นการณ์ไกลยิ่งนัก นับเป็นบุญของบ้านเมืองไทยที่มีพระสยามบรมราชกุมารีที่ทรงพระปรีชาสามารถเช่นพระองค์

สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ได้ทรงบำเพ็ญพระราชกรณียกิจในทางอนุรักษ์และสร้างสรรค์ ทรงสนับสนุนกิจการด้านศิลปวัฒนธรรมตลอดเวลา และพระราชทานพระราชดำรัสอันทรงคุณค่าเกี่ยวกับศิลปวัฒนธรรมด้านต่าง ๆ ดังจะขอพระราชทานอัญเชิญมาเป็นลำดับ ดังนี้

ในพระราชนิพนธ์เรื่อง “ในประสบการณ์” จากหนังสือเฉลิมพระเกียรติ และรวมพระราชนิพนธ์ (พ.ศ. ๒๕๑๐-๒๕๒๐) สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ทรงกล่าวถึงพุทธศาสนากับการปฏิบัติในชีวิตประจำวันของคนไทยว่า

“...หลักความคิดของคนไทยเราที่เกี่ยวกับพุทธศาสนานั้น นับว่าเหมาะสมกับสภาพ

บ้านเมืองเราเป็นอย่างไรดี ถ้าเราสามารถนำเอาปรัชญาพุทธศาสนา (แม้เพียงข้อเล็ก ๆ) มาเป็น
วัตรปฏิบัติในชีวิตประจำวัน ก็น่าจะช่วยให้เกิดความสุขสวัสดิ์ในสังคมไทย ได้มากที่สุดทีเดียว...”

พระราชดำรัสตอนหนึ่งซึ่งพระราชทานในวโรกาสที่เสด็จพระราชดำเนินเป็นองค์ประธานใน
พิธีพระราชทานรางวัลประกวดอ่านทำนองเสนาะปีที ๑๑ ของ ๓๐๐ ปีลายสีหไทย พ.ศ. ๒๕๒๖ ว่า

“...ภาษา นอกจากจะเป็นเครื่องมือสื่อสาร แสดงออกถึงความรู้สึกนึกคิดของชนทั่วโลก
แล้ว ยังเป็นเครื่องแสดงให้เห็นถึงวัฒนธรรมอารยธรรมและเอกลักษณ์ประจำชาติด้วย ไทย
เราเป็นชาติที่มีภาษาและอักษรไทยใช้มากกว่า ๗๐๐ ปีแล้ว ย่อมเป็นเครื่องแสดงให้เห็นถึง
ความรุ่งเรืองมาแต่อดีตกาล เราผู้เป็นอนุชนจึงควรภูมิใจและช่วยกันผดุงรักษามรดกทาง
วัฒนธรรม อันเป็นศิลปะสมบัติทางปัญญาอันล้ำค่าที่บรรพบุรุษ ได้อุตสาหะสร้างสรรค์ขึ้นไว้
ให้เจริญมั่นคงสืบไป...”

พระราชดำรัสเกี่ยวกับด้านวรรณศิลป์ ในวโรกาสเสด็จพระราชดำเนินทรงเป็นประธานในพิธี
พระราชทานรางวัลการประกวดอ่านทำนองเสนาะและการประกวดแต่งโคลงสี่สุภาพ ประจำปี
พุทธศักราช ๒๕๓๑ ว่า

“การประกวดแต่งคำประพันธ์ร้อยกรองและประกวดอ่านทำนองเสนาะ นับเป็นงาน
สร้างสรรค์กวีนิพนธ์ และคีตวรรณกรรมอย่างแท้จริง”

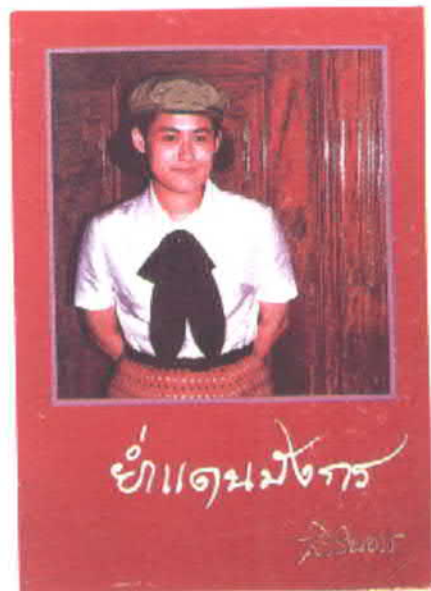

ในด้านภาษาและวรรณศิลป์ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ก็ได้ทรงพระราชนิพนธ์หนังสือและบทความต่าง ๆ ไว้เป็นจำนวนมาก

นอกจากนี้ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ยังได้ทรงสนับสนุนและพระราชทานขวัญกำลังใจ แก่ผู้ปฏิบัติงานส่งเสริมและอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมไทยตลอดมา

ความสนพระราชหฤทัยในศิลปวัฒนธรรมของสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี นั้นหาได้มีอยู่เฉพาะในศิลปวัฒนธรรมของเมืองไทยเท่านั้น เมื่อเสด็จพระราชดำเนินต่างประเทศ ทุกครั้งจะเสด็จพระราชดำเนินเยี่ยมชมโบราณสถาน โบราณวัตถุ พิพิธภัณฑ์ ศูนย์วิจัยอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรม ตลอดจนทรงศึกษาถึงประเพณีความเชื่อของคนแต่ละประเทศ เมื่อเสด็จพระราชดำเนินกลับมายังประเทศไทยก็จะทรงพระราชนิพนธ์หนังสือเกี่ยวกับการเสด็จพระราชดำเนินนั้นออกเผยแพร่ ได้พระราชทานความรู้ด้านศิลปวัฒนธรรมและแนวคิดข้อสังเกตเกี่ยวกับสิ่งที่ได้ทอดพระเนตรไว้มากมาย นับเป็นพระมหากรุณาธิคุณต่อพสกนิกรชาวไทยเป็นล้นพ้น ที่มีโอกาสได้รับความรู้ อันมีคุณค่ายิ่ง และเพื่อให้เยาวชนของชาติได้มีโอกาสศึกษาหาความรู้ดังกล่าว จึงขอพระราชทานอัญเชิญเรื่องราวต่าง ๆ ในด้านศิลปวัฒนธรรม ที่ทรงพระกรุณาเล่าไว้ในพระราชนิพนธ์ของพระองค์ มารวบรวมไว้ในหนังสือเล่มนี้

เรื่อง ย่าแฉนมังกร เป็นพระราชนิพนธ์ในสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี เมื่อเสด็จพระราชดำเนินเยือนสาธารณรัฐประชาชนจีน ตามคำกราบบังคมทูลเชิญของนายกรัฐมนตรีจ้าวจื่อหยางแห่งสาธารณรัฐประชาชนจีน ระหว่างวันที่ ๑๓ - ๒๐ พฤษภาคม ๒๕๒๔ เรื่องความรู้ต่าง ๆ ที่ได้เชิญเชิญมานี้เป็นเพียงส่วนน้อยจากพระราชนิพนธ์ “ย่าแฉนมังกร” ที่สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารีได้ทรงถ่ายทอดให้คนไทยได้รู้ เรื่องราวทั้งหมดในพระราชนิพนธ์เล่มนี้ เปรียบเสมือนชุมทรัพย์มหาศาลด้านศิลปวัฒนธรรม ควรแก่การศึกษาอย่างยิ่ง ทรงตั้งพระทัยที่จะถ่ายทอดสิ่งที่พระองค์ได้ทรงพบเห็นให้ประชาชนชาวไทยได้รับทราบ ดังพระราชดำรัส ในวโรกาสที่ ฯพณฯ จ้าวจื่อหยาง นายกรัฐมนตรี สาธารณรัฐประชาชนจีน จัดงานเลี้ยงพระกระยาหารค่ำถวาย ณ กรุงปักกิ่ง วันที่ ๑๓ พฤษภาคม ๒๕๒๔ ตอนหนึ่งว่า

“...ในระหว่างเยือนประเทศจีนครั้งนี้ ข้าพเจ้าได้มีโอกาสไปเยี่ยมชมสถานที่สำคัญต่าง ๆ และโบราณสถานหลายแห่ง ข้าพเจ้าตระหนักเป็นอย่างดีว่า มรดกทางศิลปวิทยาประวัติศาสตร์อันล้ำค่าของจีนนั้นเป็นผลมาจากความขยันขันแข็งและสติปัญญาของชนชาวจีนทั้งสิ้น ข้าพเจ้าและคณะจะได้นำเอาสิ่งที่ได้เรียนรู้และพบเห็นโดยเฉพาะมิตรไมตรีจิตของประชาชนจีน ถ่ายทอดให้แก่ประชาชนชาวไทยได้ทราบถึงความสำเร็จในการเยือนจีนครั้งนี้ด้วย...”

ย่าแดนมังกร

วันที่ ๑๓ พฤษภาคม
๒๕๒๕ เสด็จพระราชดำเนิน
"เยือนถาน" ณ กรุงปักกิ่ง ได้
ทรงเล่าถึงโบราณสถานแห่งนี้
และพระราชทานรัชชูปมาในเชิง
การอนุรักษ์ และแนวพระราชดำริ
เกี่ยวกับสิ่งทรงได้พินิจไว้ด้วย

หลังจากนั้นเราไปที่เทียนถาน หรือหอฟ้า อันเป็นที่ซึ่งจักรพรรดิ
ตั้งแต่ราชวงศ์หมิง (หรือหมิง) มากกระทำพิธีพิธีมงคลแบบจีนเพื่อให้
บังเกิดความสุขอุดมสมบูรณ์แก่รัฐ เมื่อไปถึงลมแรงมากจนต้องควักแว่นตา
ขึ้นมาใส่ปะทะดวงตางๆ ที่จะเข้าตาเอาไว้ก่อน อาคารแรกที่เข้าไปเป็น
อาคารกลมๆ ชื่อว่า "ซินเหนียนเตียน" ผู้ดูแลบอกว่าสร้างเสร็จเมื่อ
ค.ศ. ๑๕๒๐ ในรัชกาลพระเจ้าจักรพรรดินยงโล่ (ใช้เวลาสร้าง ๑๕ ปี)
หลังคา ๓ ชั้น มุงด้วยกระเบื้องสีน้ำเงินสวยงามมาก สีน้ำเงินเป็นสิ่งที่
บ่งความหมายถึงสวรรค์เป็นสถานที่พำนักของเทพเจ้า หรือเรียกว่า เทียน
(ถ้าเป็นพระราชวัง หลังจากจะมุงด้วยกระเบื้องสีเหลือง ซึ่งเป็นสีของกษัตริย์)
อาคารนี้ถูกเผาในปี ๑๘๘๙ และได้บูรณะใหม่ เสร็จสิ้นใน ค.ศ. ๑๙๗๑
ภายในช่างใช้วิธีก่อสร้างอย่างไรก็ไม่ทราบทำให้มองเพดานสูงลิบ
มีเสาสูงๆ เป็นไม้ทั้งต้น เส้นผ่าศูนย์กลางประมาณเมตรกว่า สูงเกือบ
๒๐ เมตร ไม้ที่ใช้ทำเสานี้เห็นเขาบอกว่าภาษาจีนเรียกว่า ไม้หนานผู่/
ไม่ทราบภาษาไทยจะว่าอะไร ข้าพเจ้าเข้าใจว่าคงจะมีในเมืองไทย

เทียนถาน

เทียนถานหรือหอฟ้า

เพราะเป็นไม้ที่ได้จากป่าแถว ๆ มณฑลยูนนานและเสฉวนซึ่งอากาศไม่ต่างจากประเทศไทยมากนัก หวีเส้าทำเป็นรูปมังกรและหงส์ ซึ่งเป็นสัญลักษณ์ของจักรพรรดิและมเหสีตามลำดับ ที่พื้นอาคารตรงกลางห้องพอดี เป็นหินอ่อนลวดลายธรรมชาติซึ่งคนจีนมองแล้วบอกว่าเป็นหงส์และมังกร ข้าพเจ้ามองไม่ออกเลยว่าตรงไหนเป็นหงส์ตรงไหนเป็นมังกร เพราะไม้ค้ำจะสันทัดเรื่องดูเมฆดูหมู่ดาวเป็นรูปต่าง ๆ เลยได้แต่เออออกเขาไปอย่างนั้นเอง บนยกพื้นมีบัลลังก์ ซึ่งจักรพรรดินั่งไม่ได้เพราะเป็นอาสนะของ “เทียน” (สวรรค์) จักรพรรดิต้องประทับพระราชทาสีที่อยู่ข้าง ๆ ข้อที่ควรสังเกตอย่างหนึ่ง คือทางเงินเขารักหาโบราณสถานของเขาไว้

อย่างดีมาก เรื่องการซ่อมบูรณะจะเหมือนเดิมหรือไม่ก็สุดจะเดาเพราะ ก็ดูเป็นลวดลายเขียว ๆ แดง ๆ เหมือนกันหมด แต่การป้องกันการถูก ทำลายนั้นเขาทำได้ดี คือประการแรกมีเชือกกันคนไว้ให้นัยด้วยตุ้ตต่าง ๆ ได้ไกล ๆ อาสนะและบันไดมีผ้าหรือพลาสติกคลุม เสาตรงที่คนอาจจะ เอื้อมถึงแม้ว่ากันเชือกไว้แล้วก็จะเอาพลาสติกหุ้มป้องกันไว้ ภาพสลัก ที่บันไดก็ทำรั้วโลหะกัน บางส่วนของบันไดที่คนเดินขึ้นลง ก็ตีระแนงไม้ไผ่ กันลื่นไถอย่างดีเรียบร้อย ตรงหลังคามีลวดตาข่ายซึ่งกันนกมาทำรัง ดูเหมือนว่าอาคารนี้ใช้ประกอบพิธีในฤดูใบไม้ผลิ และมีอาคารอีกแห่ง ใช้ประกอบพิธีในฤดูใบไม้ร่วง รอบ ๆ เป็นสถานที่จักรพรรดิทรงประกอบพิธี บูชา ลม เมฆ ฝน ไฟ มีเตาเผาเครื่องบูชาที่ใช้ในพิธีเฉพาะและมีทางเดิน ไปเชื่อมกับสถานที่ซึ่งใช้ในการบูชาบรรพบุรุษ อีกอาคารหนึ่งเป็นที่ซึ่ง จักรพรรดิใช้เปลี่ยนฉลองพระองค์เพื่อจะเข้าพิธี ทางเดินที่เราเดินไปกัน เป็นทางของจักรพรรดิทรงพระดำเนินโดยเฉพาะ สถานที่นี้ทั้งบริเวณ ก็ได้เปิดให้คนทั่วไปเข้า จนถึง ค.ศ. ๑๙๑๕ จึงเปิดเป็นสาธารณะ และเป็นสวนสาธารณะที่ใหญ่ที่สุดในปักกิ่ง คือ ๒๗๓ เฮกตาร์ ดันสน เก๋า ๆ อายุ ๔๐๐ - ๕๐๐ ปี มีอยู่กว่า ๒,๐๐๐ ต้น มีอยู่ต้นหนึ่ง อายุ ๕๐๐ กว่าปี ดันโตกว่าเพื่อน มีชื่อเรียกว่า มังกร ๙ ตัว เขาบัน ว่าตันไม้ตายไปหลายต้นแล้วเพราะยังขาดความรู้ ขณะนี้ได้ประสานงาน กับกรมป่าไม้ให้ช่วยดูแล

อาคารที่เข้าไปอีกแห่งหนึ่งมีชื่อว่า หวนชีวกาน มีลักษณะกลม ๆ เหมือนกัน กำแพงสะท้อนเสียงได้เพราะอิฐกลมและเรียบ ตรงกลาง มีห้องพิธีบูชาอีก ห้องนี้โถงเข้าสำหรับทำพิธีในฤดูหนาว สร้างขึ้น ใน ค.ศ. ๑๕๓๐ และบูรณะในแผ่นดินจักรพรรดิ เจียนหลง หรือ เคียนหลง ในศตวรรษที่ ๑๘ ตรงกลางสำหรับตั้ง “เทียน” ตามเคย ส่วนข้าง ๆ มีอาสน์ตั้งป้ายพระนามจักรพรรดิ ๘ ที่ เมื่อดูเสร็จแล้ว ออกไปข้างนอกเดินไปที่ลานซึ่งปูด้วยอิฐสี่เหลี่ยม จำนวนนั้นต้องเป็น ๙ และตัวที่คูณด้วยเก้า แสดงว่าจักรพรรดิมีศักดิ์สูงมาก ข้าพเจ้าจับความ ได้แค่นี้ ความจริงเขาอธิบายอีกอย่าง ฟังอาจารย์สารสิน^๑ จึงเข้าใจ

^๑ ดร.สารสิน วีระผล

เหตุผลว่า “เก้า” ออกเสียงว่า “จิ่ว” เป็นเสียงเดียวกับคำที่มีความหมายว่า “นาน” หรือ “ยาวนาน” ในภาษากลาง ฉะนั้นที่นี้เห็นจะตีความได้ว่า เป็น “นานกำลังสอง!” ตรงกลางเป็นลานซึ่งสะท้อนเสียงถ้าใครไปยืนกระต๊อบเท้าหรือตบมือตรงนั้นตัวเองจะได้ยินดีกว่าคนอื่น

ภายในบริเวณยังมีอาคารอื่นอีกเช่นอาคารซึ่งใช้เป็นที่พักและทำเครื่องบูชา ผู้รับผิดชอบในสมัยก่อนเป็นพวกสำนักพระราชวัง (จีน) และอาคารตรงไหนก็ไม่รู้เรียกว่า หวังจุ๋งหยู รู้สึกว่าอะไรก็ค่อนข้างจะสับสนเต็มทีเพราะว่าเราเองก็ยังไม่ค่อยชินกับสถานที่และการบันทึกคำแปลของล่ำม แถมเดียวกันจะถ่ายรูปเดียวกันจะดู เลยอดหล่นไปหมด

ได้ทราบเหตุผลอย่างหนึ่งที่คนแต่ก่อนเขาทำอาคารที่ใช้บูชาสวรรค์เป็นอาคารทรงกลม เพราะเขาถือว่าท้องฟ้าเป็นรูปกลม แผ่นดินเป็นรูปสี่เหลี่ยม เราเลยถามว่าแล้วที่ทำประตูเป็นสามช่องนั้นมันคิดอะไรเป็นเบื้องหลังหรือไม่ คุณเจิน^๗ หันไปถามไกด์แล้วบอกว่าในสมัยโบราณถือว่าเลขคู่เป็นมงคลกว่าเลขคู่

การไปชมเทียนถานของข้าพเจ้าได้รับความมาแค่นี้ ก็อย่างที่บอกไว้แล้วว่าเรื่องเมืองจีนใคร ๆ เขาก็เขียนกันมากมายทั้งภาษาฝรั่งภาษาไทย ถ้าขึ้นไปค้นคว้าให้อุณหภูมิวิชาการมากนักก็เสียเวลาลำบากไปเปล่า ๆ ได้ยินได้เห็นอะไรก็จดมาเช่นนั้น คนเล่าอาจจะเล่าผิดล่ำมแปลผิดหรือเราฟังผิดก็ได้ ใครอย่าถือเป็นตัวรับตำรา ขอเตือนไว้ก่อนว่าตำราฉบับนี้เหมือนตำราจดสามที่กินตาย

ขานั่งรถกลับเรือนพักเดียวโย่ ข้าพเจ้าก็ขมกขมไม่ไปตามเรื่องดูบ้านเมืองเขาก็สะอาดเรียบร้อยดีพอสมควรสำหรับที่มีคนมาก ๆ อย่างนี้บ้านเรือนบางตอนก็เป็นตึกสูง ๆ บางทีก็เป็นเรือนแก่งเงินคล้าย ๆ บ้านเรือนชั้นเดียว (หรือ “ผิงผิง”) โบราณ อย่างที่เราเห็นในภาพจิตรกรรมฝาผนังสมัยรัชกาลที่สาม อันเป็นสมัยที่การค้าสำเภาระหว่างไทย - จีนกำลังรุ่งเรืองที่สุด เรือนพวกนี้ก็กำลังทรุดโทรมลงไปตามกฎหมายชาติ อาคารที่จะสร้างใหม่ก็ต้องเป็นลักษณะอาคารสงเคราะห์สูง ๆ (หรือ “ไหลผิง”) แต่เขาบอกว่าคนจีนโดยเฉพาะอย่างยิ่งคนทางเหนือนี้ ชอบอยู่เป็นบ้าน ๆ มากกว่าอยู่อาคารสงเคราะห์

^๗ เจินเสี่ยววู ล่ำมที่ตามเสด็จตลอดการเดินทางที่เมืองจีน

วันที่ ๑๕ พฤษภาคม
๒๕๒๕ เสด็จพระราชดำเนิน
"สุสานของพระเจ้าอินทวิชิต"
ณ เมืองธำม ทรงเสด็จประพาส
และทรงค้นพบสุสานแห่งนี้
สมุทธาน ทรงแบ่งให้ระหว่าง
การเสด็จพระราชดำเนินที่ทรง
ระคิดหรือสังเกตไว้อย่างน่าสนใจ
เมื่อเสด็จฯ ถึงสุสานก็ทรงเสด็จ
ถึงที่พบในสุสานอย่างละเอียด
และทรงเปรียบเทียบเรื่องราว
ของไทยไว้อย่างน่าฟัง

สุสานของพระเจ้าอินท
วิชิต

ที่หมายแรกของเราเป็นสุสานของพระเจ้าอินทวิชิต
คุณขุนหมื่นก็เล่าเรื่องราว ในปี ๑๙๗๔ ชาวนาชุดบ่อน้ำก็พบสุสานนี้เข้า
จึงรายงานทางการ จึงมีการขุดค้นขึ้น พงศาวดารบันทึกไว้ว่ามีสุสาน
แต่ก็ไม่ได้บันทึกไว้ว่ามีหุ่นกบฏขนาดใหญ่ฝังไว้ด้วย (ตอนนี้นำให้
นึกถึงทศวรรษ ๖๐ กรมศิลปากรเขาอ่านเอกสารพรรณนาถึงกรุงศรีอยุธยา
และพระราชวัง แล้วขุดลงไปตรงพระราชวัง ปรากฏว่าพบอะไรต่อมิอะไร
อีกมาก ต้องตามจดหมายเหตุที่จดไว้ และยังมีเพิ่มเติมกว่านั้นไปอีก)

ขณะนี้เปิดขุดขึ้น ๓ แห่งแล้ว พบกองทัพทหารม้า ทหารรถ ทหาร
เดินเท้าและทหารธนู หุ่นที่มีอยู่นั้นเขานำหน้าบ้านตาได้อย่างประณีต
สูงถึง ๑.๙ เมตร จะเห็นมีอาวุธฝังอยู่ด้วย เช่น หัวธนูทำด้วยฝีมือประณีตมาก
หัวธนูแหลมวิชัยถึงอัตโนมิติ ลั่นไกแบบปืน หลุมที่สองเป็นรถม้า
เหมือนกับม้าจากมณฑลกลานฐ ทำได้งดงามรูปร่างใหญ่โต ทำทางดี

เมื่อพูดถึงตอนนี้ข้าพเจ้ามองออกนอกหน้าต่าง เห็นสวนผักเขียว
สุดลูกหูลูกตา สวยงามมาก เรื่องการเกษตรนี้น่าชมเขา แถว ๆ ปักกิ่ง
ระยะทางจากสนามบินถึงบ้านพักยังมีทุ่งหรือไร่พืชอีกอย่างมีดอกเป็น
สีเหลือง เป็นพืชน้ำมันสกัดน้ำมันจากเมล็ด เขาบอกชื่อจีนว่า อี้วี่ไฉ้อีอ
“เต๋ย”^๒ ของชื่ออันขั้บรดข้าพพอ ๆ กับเต๋ยปักกิ่ง ก็เลยมีเวลาชม

^๑ ทรงหัวหน้าสำนักงานวิเทศสัมพันธ์ มณฑลส่านซี

^๒ เป็นคำที่ทรงเรียกคนจั๊บรด

ธรรมชาติ และฟังเรื่องสุสานต่อไปว่า สำหรับทหารรถม้า นั้น รถคันหนึ่ง จะเทียมม้า ๔ ตัว ข้างหน้า คนขับรถม้าอยู่กลาง สองด้านเป็นทหารธนู และข้างหลังอีก ๓ คน คนหนึ่งถือไม้ไผ่ยาว ๗ เมตร กวาดสิ่งของที่ขวางทาง นอกจากนั้นยังมีนายทหารในกองบัญชาการทั้งหมดมี ๘,๐๐๐ คน เตี้ยวันชุดหลุมเดียว อีก ๒ หลุม ได้สำรวจแล้วแต่ยังไม่ได้ลงมือทำ สุสานนี้ก็จะสร้างเสร็จใช้เวลา ๑๑ ปี ภายในสุสาน ทำเป็นห้องฟ้า มีดาว เดือน ตามบันทึกว่า สมบัติถูกเซี่ยงหยูซึ่งเป็นคู่แข่งของหลิวปิง กษัตริย์ราชวงศ์ฮั่นองค์แรกมาปล้นไปส่วนหนึ่งในขณะที่มณฑลส่านซีและหลิวปิงกำลังรบกัน ขณะนั้นเมืองหลวงของราชวงศ์ฮั่นอยู่ที่ซีอาน พุดถึงราชวงศ์ฮั่น คุณซุนหมิงบอกว่าฮั่นก็มีหุ่นจำลองเหมือนกัน มีทั้งตุ๊กตาคน ตุ๊กตาม้า แต่ตัวเล็กกว่าหุ่นของราชวงศ์ฉิน พวกฉินนี้มีอิฐที่ดีมาก ส่วนสมัยฮั่น ทำกระเบื้องได้ดี ฟร่งนี้ที่พิพิธภัณฑ์จะได้ดูของจักรพรรดิฮั่น แล้วคุณซุนหมิงเล่าเรื่อง หวาซิงลือ ว่า ป่อน้ำร้อนนี้มีมาตั้งแต่ราชวงศ์โจว เป็นป่อน้ำร้อนที่มีแร่กำมะถัน ใครมาอาบแล้วทำให้ผิวหนังดี

เขาบอกว่า มีเรื่องเล่ากันมาว่าตรงนี้ (หวาซิงลือ) ในสมัยราชวงศ์โจว มีจักรพรรดิองค์หนึ่งทรงพระนามว่า โจวยุหวัง ได้พระสนมคนหนึ่งชื่อเปาซือ พระสนมนี้ไม่ติดกับจักรพรรดิ ทั้ง ๆ ที่พระจักรพรรดิพยายามเอาใจนางทุก ๆ ประการ นางก็ไม่ยอมยืมกับจักรพรรดิ พยายามหาเรื่องสนุกสนานมาเล่นนางก็ไม่ยิ้ม พระจักรพรรดิกลุ่มพระทัยมาก จึงนำความไปปรึกษาขุนนาง ขุนนางผู้หนึ่งถวายความเห็น ว่า บัญฑาเหลียน มีสถานที่สำหรับจุดไฟให้ทหารเข้ามารวมพลกัน เมื่อเวลาฝึกสงคราม ให้ลองจุดไฟบนนั้นแล้วจัดงานฉลองกันให้เป็นที่สำราญ พระจักรพรรดิทรงเชื่อตามนั้น ครั้นเมื่อจักรพรรดิจุดไฟบนภูเขา นายพลทั้งหลาย ต่างก็เข้ามาด้วยคิดว่าแผ่นดินถูกคุกคาม กลับมาพบจักรพรรดิสรวลเสสเวยสุราอยู่กับเหล่าขุนนางสอพลอ แถมยังทรงชักชวนว่า เราจงมาสนุกสนานกันเถิด เหล่านายพลโกรธมากได้แต่เข่นเขี้ยวเคี้ยวฟันทำอะไรไม่ได้พากันลงจากเขาไป ฝ่ายพระสนมเห็นภาพเช่นนั้นก็หัวเราะชอบใจ (สนมคนนี้ถ้าไม่ใช่คังคังเป็นคนที่มีนิสัยประหลาด ๆ อยู่) ในกาลต่อมามีศัตรูรุกรานจริง ๆ พระจักรพรรดิจุดไฟบนยอดเขาก็ไม่มีทหารมา เพราะต่างก็คิดว่าพระจักรพรรดิคงจะสนุกสนานอีกแล้ว ในครั้งนั้น

บ้านเมืองจึงเสียไป ตำนานเรื่องนี้เข้าทำนอง “เด็กเลี้ยงแกะ” ของอีสป
 พังนิทานไปเรื่องหนึ่งแล้ว ยังไม่มีทีท่าว่าจะไปถึงสุสาน รบที่เล่น
 ส่วนเราไปมีรถสามล้อโดยสาร ไม่มีหลังคาคลุมเหมือนรถโดยสารบ้านเรา
 ที่นั่งก็เป็นไม้ ยังมีเวลาเหลือ คุณซุนหมิงเลยเล่านิทานหรือตำนาน
 เกี่ยวกับหาวซิงสื่ออีกเรื่องหนึ่งว่า ในสมัยราชวงศ์ถัง พระจักรพรรดิ
 แห่งราชวงศ์ถังมีพระสนมคนหนึ่งชื่อ หย่งก๊วยเฟย ซึ่งเป็นพระสนมที่
 พระจักรพรรดิทรงรักมาก ถึงกับสร้างที่ประทับบริเวณบ่อน้ำร้อนนี้เพื่อ
 มาประทับแรมกับพระสนมในฤดูหนาว ครั้งหนึ่งเหล่าเสนาบดีพยายาม
 จะเอาพระทัยพระจักรพรรดิ จึงเอาหยกขนาดใหญ่แกะสลักเป็นรูปมังกร
 เอาไปใส่ไว้ในบ่อน้ำที่พระจักรพรรดิจะมาส่งน้ำกับพระสนม เมื่อ
 จักรพรรดิมาถึงเห็นมังกรอยู่ในน้ำกระเพื่อม ๆ ก็ตกพระทัยสะดุ้งกลัว
 เพราะคิดว่าเป็นมังกรเป็น ๆ เลยส่งน้ำไม่ได้จนเสนาบดีต้องมาเอา
 มังกรหยกออก

บริเวณบ่อน้ำร้อน (ฮิลาน) ต้นไม้ที่เห็นเป็นต้นทันทิมกำลังผลดก
 หยกโตกว่าดอกทันทิมบ้านเรามาก เขาใช้เลี้ยงตัว

รถเล่นเข้าเขตอุตสาหกรรม ผ่านโรงไฟฟ้า ผ่านแม่น้ำฉางเหอ บ้านเรือนแถบนี้ คุณซุนหมิงบอกว่า สร้างแบบราชวงศ์หมิง แต่สมัยหมิงใช้กระเบื้องมุงหุรรากว่า ที่นี่บ้านมักจะก่ออิฐเฉย ๆ ใช้ปูนซีเมนต์ยาบ้าง แต่ไม่ใช่หลักเลย ที่เห็นเป็นบ้านของชาวนาในคอมมูน แถวนี้อันตรายมาก คุณซุนหมิงบอกว่า ตามบทกวีโบราณสมัยถังมีจดไว้ว่า แถบนี้เต็มไปด้วยต้นหลิว ในฤดูชุนเทียน หลิวจะออกดอกเหมือนลำลี ปลิวขาวเต็มไปหมด บริเวณเมืองซีอานมีแม่น้ำ ๘ สาย ขณะนี้น้ำน้อยลงเพราะใช้มาก ทางจีนกำลังหาทางแก้ไขปัญหาน้ำ แม้จะมีการชลประทาน น้ำสำหรับการเกษตรพอแล้ว แต่น้ำใช้ยังไม่พอ ลำบากหน่อยเพราะทางการเกษตรก็ต้องใช้น้ำ ในเมืองก็ต้องใช้น้ำ ปีนี้ดินเหนียวที่มีฝน ปีกลายแล้ง

แถวนี้เห็นเขาผูกม้าเอาไว้หลายตัว เห็นหมูตัวหนึ่งสีเทา ๆ ขนยาวกว่าหมูเมืองไทย ข้างถนนมีตลาดนัด เขาบอกว่ามีตลาดอย่างนี้ทุกวัน

รถผ่านแม่น้ำ ป่าเหอ ซึ่งเป็นแม่น้ำกว้างพอใช้ มีสะพานคู่กัน สะพานหนึ่งดูเหมือนจะสำหรับรถไฟ (ข้าพเจ้ามองเห็นไม่ชัด) เวลาที่ไม่ค่อยมีน้ำ เห็นมีน้ำโคลนไหลริน ๆ อยู่หน่อย เป็นน้ำที่เกิดจากฝนตกเมื่อคืนนี้ เราเลยคุยกันเรื่องภูเขาต่าง ๆ ว่าภูเขาซึ่งหลังไม่ค่อยมีต้นไม้ หวาชันเป็นสถานที่ท่องเที่ยว ตอนนี้อยู่กำลังซ่อมทางซึ่งชันมากและแคบด้วย มียอดเขา 5 ลูก ขึ้นไปดูพระอาทิตย์ขึ้นได้ ภูเขาไปชันเป็นภูเขาสูงมากของมณฑล บางทีเดือนมิถุนายนแล้วยังมีหิมะอยู่เลย

บ้านบางหลังแถว ๆ นี้ทำด้วยดิน วิธีทำฝายบ้านและกำแพงแถวนี้เขาเอาไม้ตั้งเป็นไม้แบบ เอาดินผสมน้ำผสมฟางใส่ในไม้แบบ พอดินแข็งดีก็เอาออกจากไม้แบบ แล้วเอาดินพอกให้เรียบสวยงามว่าแล้วเราก็คุยกันเรื่องการเพาะปลูกอีกว่าเขาจะเก็บเกี่ยวข้าวสาลีประมาณ ๑ - ๑๐ มิถุนายน รถผ่านสวนทับทิม เป็นผลไม้มันที่เขาปลูกจริง ๆ จัง ๆ เป็นไร่ ๆ เลย ที่เราเห็นนี้ทับทิมกำลังออกดอกสีแดงสวยงามมาก ดอกโตกว่าทับทิมบ้านเราต้นสูงกว่าด้วย คุณซุนหมิงบอกว่า ทับทิมเปรี้ยว ป้องกันโรคมะเร็งได้ ที่ซีอานนี้มีกิจกรรมอีกประเภทหนึ่งคือการเลี้ยงผึ้ง น้ำผึ้งดอกทับทิมนั้นได้ยินว่ามีคุณภาพดี แอ่ว^๑ อารยา^๒ และทิพย์^๓

^๑ คุณสุรเทพ ณ พัทลุง

^๒ คุณหญิง อารยา พิบูลนครินทร์

^๓ นางสาวทวิทิพย์ บุณนาค

ซื้อมาทูลเกล้าฯ ถวายด้วย ใต้ต้นทับทิมเขาปลุกข้าวสาธิตบางส่วน
ถัดจากไร่ทับทิมเป็นที่ปลูกผักทำเป็นร่อง ๆ ที่นี้เขาเอาดินพูนเป็นกอง
ยาว ๆ สำหรับกันลมด้วย ข้าพเจ้าสงสัยว่าเขาปลูกผักกันมาก ๆ อย่างนี้
กินกันเองแถว ๆ นี้จะหมดหรือ ได้รับคำตอบว่า เขาเอาไปขายในเมือง
ในอำเภอ ถัดออกไปเป็นสวนพลับ พลับที่นี้ผลเล็กไม่มีเม็ด เวลาสุก
แล้วจะหวานมาก

ตอนนี้รถเลี้ยวเข้าไปจะถึงที่จุดหมายปลายทางแล้ว เขิงเขาด้าน
ซ้ายมือเป็นสุสานหันหน้าไปทางทิศตะวันออก ข้าพเจ้าถามว่าเหตุไร
จึงต้องหันหน้าไปทางทิศตะวันออกด้วย คุณขุนหมิงสันนิษฐานว่า
พระจักรพรรดิฉินซีหวังตี้เป็นคนที่มีความสามารถมาก ทำให้ประเทศจีน
เป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ประเทศทั้ง ๖ ที่พระจักรพรรดิรวบรวมอยู่
ทางทิศตะวันออก เลยต้องสร้างสุสานหันไปทางตะวันออก เหตุผลนี้
นับว่าแปลก ข้าพเจ้าคิดว่าน่าจะมีเหตุผลอื่นอันเนื่องมาด้วยประเพณี
โบราณของจีน แต่ยังไม่ทันได้ถามใคร สุสานนี้ยังไม่มีกรขุด (ที่ขุดแล้ว
และเรากำลังจะไปดูเป็นส่วนของกองทัพไม่ใช่ตัวสุสาน) มีลักษณะ
เป็นเนินดินใหญ่ เดิมไม่มีต้นไม้เลย คุณขุนหมิงเล่าว่า ไม่มีต้นไม้เพราะ
บริเวณนี้เขาเอาทรายกลบมีคนเล่าว่าทรายที่กลบนี้เขาเอาไปคั่วก่อน
ต้นไม้จึงขึ้นไม่ได้ เขาต้องการจะรักษาสมบัติในสุสานไว้ ที่ฝังหุ่นกองทัพ
อยู่ห่างจากสุสาน ๓ กิโลเมตร คุณขุนหมิงบอกว่าได้ยินว่าสมัยราชวงศ์โจว
เขาเอาคนเข้าไปไว้ในสุสานจริง ๆ ด้วย สมัยฉินนี้ใช้หุ่น สันนิษฐาน
ว่าบางส่วนของมีการเอาคนในวังฝังไว้ด้วย เพราะกลัวคนเหล่านั้นจะเปิดเผย
ความลับ

พอดีถึงที่ซึ่งเราจะไปดูกัน

ที่หลุมหุ่นของสุสาน มีเจ้าหน้าที่และนักโบราณคดีมารอรับ
ตอนแรกเจ้าหน้าที่ภัณฑารักษ์ชี้ให้ดูโต๊ะทรายเป็นแผนที่แสดงอาณาบริเวณ
สุสาน และหลุมหุ่น หลุมหุ่นที่เราดูนี้ห่างสุสานกิโลครึ่ง ค้นพบใน
ค.ศ. ๑๙๗๔ ตอนนั้นพบ ๓ หลุม มีหุ่น ๘,๐๐๐ ตัว ที่เราดูเป็นหลุมที่ ๑
เข้าไปถึงมีป้ายเขียนไว้ว่า "NO PHOTOS" หลุมนี้ทางตะวันออกถึง
ตะวันตกยาว ๒๓๐ เมตร ทางเหนือใต้ ๖๒ เมตร ลึก ๕ เมตร มีเหล็กกัน
โดยรอบไม่ให้คนมาดูลงไปยุ่งในหลุมได้ นอกจากนั้นทั้งหลุมยังมีโรงคลุม

เหมือนสถานีรถไฟหัวลำโพง ในหลุมนี้มีหุ่นเรียงกันเป็นดับ หุ่นเหล่านี้เขาบอกว่าในตอนแรกขุดขึ้นมามีสีสวยงามและวางท่าทางเหมือนจะให้องค์กันสุสาน ตอนที่พบ (หลังจากพระจักรพรรดิสวรรคตไป ๑๙๙๒ ปี) หุ่นบางตัวก็ล้มแตกไป สันนิษฐานว่าเป็นเพราะถูกไฟไหม้ แต่ละตัวมีหน้าตาทริยาอาการและเสื้อผ้าไม่เหมือนกัน (เข้าใจว่าปั้นตามลักษณะของทหารของพระจักรพรรดิจริง ๆ) จากเสื้อผ้าและหมวกจะแยกได้ทันทีว่าคนไหนมีฐานะสูงเพียงใด อยู่หมวดหมู่ใด คิดว่าทั้งหมดคงจะมีมากกว่า ๖,๐๐๐ ตัว เท่าที่ดูนั้นในหลุมเองเขาแบ่งเป็นช่อง ๆ ให้หมายเลขตั้งแต่ T1 - T23 และจะรู้ว่าขุดถึงกันหลุมแล้วหรือยังดูจากอิฐที่ปูกันหลุม ถ้าถึงอิฐแปลว่าขุดไปถึงแล้ว เขาชี้ให้เราดูทหารกองหน้า มือถือธนูและบอกว่าการวางรูปกองทัพนั้น ถ้าอยู่ด้านเหนือก็จะหันหน้าไปทิศเหนือ ถ้าอยู่ด้านใต้ก็หันหน้าเข้าทางทิศใต้ ข้าพเจ้าสันนิษฐานว่านี่ก็เป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้เราทราบเขตของกองทัพทั้งหมด

เราสงสัยกันว่ารูปหุ่นนี้ทำด้วยอะไรกัน ก็ได้ทราบว่าเป็นดินปั้นเผาที่ขึ้นแต่ก็ไม่รู้แหล่งที่เผาดูจากตัวที่แตก ๆ ก็รู้ว่าข้างในตัวหุ่นนี้กลวง วิธีทำสันนิษฐานว่าจะใช้พิมพ์หล่อรูปโคลนเสียก่อนแล้วแกะหน้าตารายละเอียดเอาภายหลัง การหล่อนั้นเขาหล่อเป็นส่วน ๆ คือ ตัว หัว มือ เป็นต้น แล้วเอามาต่อกันทีหลัง

เดินดูรอบ ๆ หลุมเห็นว่าบางส่วนตัวหุ่นยังล้มระเนระนาดอยู่ระเกะระกะ คุณภักดิ์ทหารก็ส่ายหัวแล้วบอกกับพวกเราว่าใช้เวลาจัดหุ่นมาตั้งห้าปีแล้วนะเนี่ย ได้แค่นี้เอง เพราะไม่ใช่ขุดและพบเท่านั้น ยังต้องศึกษาวิจัยเอานักวิชาการและช่างแขนงต่าง ๆ มาช่วยด้วย มีทั้งงานวิจัยงานซ่อมและงานจัด (นำเวียนหัวแทน) อย่างหุ่นตัวไหนหัวแตกก็ต้องพยายามซ่อม ทำส่วนที่แตกออกเพิ่มเติมให้เต็ม โดยค้นคว้าว่าของเก่าเป็นอย่างไร แล้วทำสีให้ต่างกับของเก่าคนจะได้ทราบว่าตรงไหนใหม่ตรงไหนเก่า (ตามหลักการซ่อมโบราณวัตถุ) ส่วนรถ (ม้า) นั้นมักจะทำด้วยไม้จำพวกสน ฉะนั้นจึงผุพังไปเกือบหมดแล้วเหลือเศษ ๆ

มีหุ่นทหารอยู่กองหนึ่งทำผมเป็นมวย ไม่ใส่หมวกทั้งนายและพลมีผ้าพันผม ได้ยินเสียงท่านผู้ทรงคุณวุฒิ^๑ บ่นพิมพ์ว่าอยู่คนเดียวว่า

^๑ ท่านผู้ทรงคุณวุฒิ บุนนาค

คนหัวล้านจะเป็นทหารได้หรือเปล่า ข้าพเจ้าถามว่าตอนที่เขาขุดขึ้นนั้น ต้องมีการถ่ายรูปหรือวัดขนาดหรือไม่ เขาบอกว่าเมื่อขุดขึ้นก็ต้องทำแผนที่ว่าอะไร อยู่ตรงไหน วัดเนื้อที่ที่ขุด พิสูจน์ดิน ถ่ายรูป เป็นแถวๆ และถ่ายรูปแต่ละตัว วัดขนาด แต่เขาก็บอกว่าตอนถ่ายรูปและเสกสูตรรูป วัดขนาดตัวนั้นเขาไม่ได้ทำทุกตัว ทำเพียงแต่ตัวอย่าง และตัวที่น่าสนใจ บางตัวเท่านั้น และเขียนรายงานเป็นลายลักษณ์อักษร

ปัญหาที่จะค้นคว้ามียหลายอย่าง เขาจึงทำสถานที่นี้เป็นสถานสำหรับคนมาดูและศึกษาได้ตั้งแต่วันที่ ๑ ตุลาคม ๑๙๗๙ เขาพาเราไปดูอีกห้องหนึ่งเป็นห้องโถงของที่มาจากหลุมมีวัสดุต่าง ๆ อาวุธซึ่งทำด้วยโลหะ และตุ๊กตาหุ่นบางตัวที่มีลักษณะน่าสนใจ

ข้าพเจ้าถามเขาให้เล่าอีกที เรื่องที่ชาวนามาพบหลุมนี้เข้า เขาเลยเล่ารายละเอียดว่าชาวนาในกองการผลิตของคอมมูนที่นี่เป็นคนพบในระหว่างการขุดบ่อน้ำ (อย่างที่คุนซุนหมิงเล่าให้ข้าพเจ้าฟังแล้ว) ผู้พบก็รายงานรัฐ ทางการก็ให้รางวัลพอสมควรแก่ผู้พบ ย้ายหมู่บ้านออกจากบริเวณนั้น จัดให้ใหม่ และขุดบ่อให้ด้วย หมู่บ้านที่ย้ายออกไปก็ไม่ได้ย้ายห่างจากที่เดิม ฉะนั้นเขาจึงสามารถเฝ้าดูหลุมของชาวบ้านในคอมมูนนั้นมาให้การศึกษาค้นคว้า ในทางโบราณคดีการซ่อมและดูแลรักษาโบราณวัตถุ มีหลายหลักสูตร บางคนก็ผ่านการศึกษาเป็นปี มีความรู้ดีมาก และกลายเป็นคอมมูนนักโบราณคดีไป

สิ่งแรกที่ข้าพเจ้าไปดูในตู้เป็นหัวธนู มีขนาดต่าง ๆ หัวทำด้วยสำริด ด้ามทำด้วยเหล็ก หัวธนูนี้เขาออกแบบให้ฆ่าคนได้อย่างดี กล่าวคือจะมีร่อง พอยิงถูกใครแล้วเลือดจะไหลออกมาตามร่อง ซึ่งเป็นอันตรายมากเท่าที่ข้าพเจ้าทราบคนที่ถูกลูกศร ถูกไม้ทิ่ม หรือถูกอะไรแหลม ๆ ยาว ๆ พรรณนี้ เขาไม่ให้ตั้งออกให้รับนำส่งโรงพยาบาลผ่าตัดทั้งอย่างนั้นเลย ถ้าไปชักออกแล้วเลือดจะออก ผู้ป่วยจะตายเร็วกว่าที่ควร อีกตู้หนึ่งแสดงโกธนู เขาสันนิษฐานว่าในราชวงศ์นี้ การยิงธนูไม่ต้องอาศัยแรงคน ใช้เครื่องกลเข้าช่วย เขาเอามาประกอบเป็นรูปธนูอย่างเดิมให้เห็นเป็นโมเดล ในตู้มีรูปวาดประกอบด้วย

ดาบมีทั้งของจริงและจำลองให้เห็นสภาพเดิม เขาเอาชิ้นส่วนของดาบมาวิเคราะห์ดูปรากฏว่า ประกอบด้วยโลหะชนิดต่าง ๆ ถึง ๑๓ ชนิด

เป็นโลหะผสมที่แข็งมาก แถมยังมีเงา เพราะทาด้วยแร่ชนิดหนึ่ง ภณทาร์กซ์ อธิบายว่า สมัยนั้นการหล่อโลหะเจริญ แสดงให้เห็นว่าพระเจ้าฉินซีหวังตี้ ทำให้จีนรวมเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน มีทหารเข้มแข็ง และมีอาวุธดีด้วย นอกจากนั้นยังมีข้าว ทำในรัฐอู ๒ ด้านคม อาวุธอีกอย่างใช้มือขว้าง

ภณทาร์กซ์บอกว่าในหลุมที่ ๓ เป็นที่ตั้งกองบัญชาการ ทุกคน ในมือถือทวน เป็นไม้สูง ๓ เมตร มีโลหะเสียบข้างบน เป็นอาวุธ กองเกียรติยศ ที่หัวทวนมีตัวหนังสือสลักว่า “ทำจากโรงแสงของราชวงศ์ฉิน” ว่าแล้วก็สรรเสริญพระจักรพรรดิต่อไปอีกว่า สมัยราชวงศ์ฉินนี้ ทำให้ อักษรจีนเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน เดิมแต่ละแคว้นก็ใช้อักษรอย่างหนึ่ง ตัวอย่างหนังสือราชวงศ์ฉินจะเห็นได้จากตามเสื้อของหุ่น

เราดูอาวุธกันต่อไป มีพรัลสำริด ภูซงค์บอกว่าพรัลรูปร่างอย่างนี้ เคยพบในเมืองไทย ข้าพเจ้าถามว่าพบที่ไหน ก็บอกว่าไม่ทราบ เขา บอกว่าสำนักพระราชวังส่งมา ยังมีอาวุธอีกชนิดได้ยื่นว่าสำหรับเกี่ยว ข้ามมาให้ขาด

ที่ฝาผนังห้องมีรูปวาดแสดงเครื่องแต่งตัวของหุ่น วาดภาพพระบายสี ให้เห็นว่าแต่ก่อนตัวหุ่นมีสีเป็นอย่างไร เขาบอกว่าหุ่นเหล่านี้เมื่อชุดได้ ใหม่ ๆ มีสีสันสวยงาม พอเอาขึ้นมาถูกแสงถูกลมอยู่ ๑๐ กว่าวัน สีจะหายไป เขาได้ทดลองเอายาเคมีชนิดหนึ่งของจีนเคลือบไว้บางส่วน พอรักษาสีได้แล้วแต่ก็ไม่เหมือนเดิมทีเดียว ตอนนี้อยู่ในระหว่าง การทดลองยาเคมี ซึ่งมีตัวผสมหลายอย่าง เขาบอกว่าบริเวณพิพิธภัณฑ์นี้ จะต้องมีการปฏิบัติการทางวิทยาศาสตร์ด้วย ตอนนี้เขาพอรู้แล้วว่า สีที่สมัยโบราณใช้ทำเป็นสีทำจากแร่อะไรบ้าง

เขาพาเราไปอีกห้องหนึ่ง มีรูปหุ่นต่าง ๆ อยู่ในตู้กระจก ที่แขนเสื้อ ยังเห็นรอยสีแดง (ซึ่งเขาเอายาเคมีป้ายแล้ว) ม้ามาจากหลุมที่ ๒ สำหรับม้าที่น่าสนใจมาก เพราะทำรูปร่าง ส่วนสัต์ได้ดี ทำทางมีชีวิตชีวา ที่น่าสังเกตคือหางม้า เขาม้วนไว้เป็นทรงต่าง ๆ เหมือนทรงผมคน ถามเขาว่าทำไมเป็นเช่นนั้น เขาบอกว่า ม้าพวกนี้เป็นม้าลากรถ ถ้าปล่อย ให้อางม้ายาว ๆ กลัวว่าจะไปปัดฝุ่นคนบนรถจะแย่

อีกตู้หนึ่งเป็นทหารกองหน้า ยังเห็นซากกางเกงเป็นสีน้ำเงิน

* นายภูซงค์ จันทวิช

ข้าพเจ้าสังเกตเห็นว่าสีที่ทำโบราณวัตถุหรือโบราณสถานโดยทั่ว ๆ ไปนั้น สีที่จะคงเหลืออยู่มากที่สุด จะเป็นสีแดงและสีน้ำเงิน นี่คงจะเป็นเพราะ สีแดงและสีน้ำเงินเป็นสีที่ใช้มาก และเป็นสีที่มีความทนทานด้วย ภัณฑารักษ์ ชี้ให้สังเกตหน้าตาของทหารบางคนว่า ไม่ใช่หน้าตาคนจีน แต่เป็นคนกลุ่มน้อย มีอยู่คนหนึ่งเขาบอกว่าหน้าตาเหมือนคนจีนเกียง

หลังจากนั้นเราดูทหารม้าและม้า ในตู้มีเครื่องแต่งม้าทำด้วยหิน คล้ายหยก เครื่องแบบทหารม้าก็ไม่เหมือนเครื่องแบบทหารราบ ทหารที่ขี่ม้าเขากลัวผมจะปลิว จึงต้องสวมหมวกทำด้วยหนังเสือ เลือเกราะที่สวมก็ยาวไม่ได้ นอกจากนั้น ยังใส่รองเท้าบูตด้วย (พอพูดถึงรองเท้าบูต ต้องหันไปดูเท้าท่านผู้หญิงมณีรัตน์ และท่านผู้หญิงสุประภาดา^๑ ท่านผู้หญิงทั้งสองนิยมสวมรองเท้าบูต เพราะทำให้เดินได้คล่องแคล่ว ว่องไว ยืนนานได้โดยไม่ปวดขา) ส่วนอานม้านั้นทำเลียนแบบอานม้าที่ทำด้วยหนัง น่าสังเกตว่าเข็มขัดที่รัดอานม้านั้น เหมือนเข็มขัดอย่างสมัยนี้ ม้าที่ทหารม้าขี่ก็ไม่ต้องถูกขมวดหางเหมือนหางม้าลากรถ

ตอนสุดท้ายเราได้ดูทหารในท่านั่งซึ่งมีอยู่ในหลุมที่สองถึงร้อยกว่าตัว ทหารนั่งนี้ถือธนู ฝีมือที่แกะหน้าตานูนดีมาก พูดึงหน้าตาของหุ่น ข้าพเจ้าไม่ทราบว่าคุณหน้าตาเป็นคนแคว้นใดหรือกลุ่มใด แต่มองดูแล้ว ก็อดสรรเสริญนายช่างผู้แกะสลักมิได้ ว่ามีความสามารถใส่อารมณ์ต่าง ๆ ในใบหน้า ทำให้คิดว่าแต่ละนายซึ่งรวมกันเป็นทหารในกองทัพของราชวงศ์ฉิน ต่างมีความนึกคิดและอารมณ์ของตน

ทหารธนูจะสวมรองเท้า ถ้าเป็นของจริงก็ทำด้วยหนังควาย พื้นรองเท้าเป็นลายเหมือนรองเท้ายางบ้านเรา

ทหารธนูอีกพวกยืนยิงธนู แต่ทำท่าทางเหมือนกำลังจะเลี้ยวพะโคเร เขาอธิบายว่าทหารราบ ทหารม้า เหล่านี้แต่งตัวตามชั้น คือ มองดูเครื่องแต่งตัวก็รู้ว่ามียศแค่ไหน

เราไม่มีเวลาดูอะไรอีกไปกว่านี้เพราะจะต้องไปดูบ่อน้ำหวางซิงสื่อ และพิพิธภัณฑสถานก่อนประวัติศาสตร์ที่ บ่านโพ (Ban Po) จึงออกจากห้องแสดงหุ่น ช่างนอกมีนักท่องเที่ยวชาวอเมริกันกลุ่มใหญ่ ส่วนมากเป็นผู้หญิงแก่ ๆ เข้ามาทักทายข้าพเจ้าว่า มาเมืองจีนแล้วคราวหน้าให้ไปอเมริกาบ้าง

^๑ ท่านผู้หญิงสุประภาดา เกษมสันต์

เจ้าหน้าที่ภัณฑารักษ์และนักโบราณคดีก็กล่าวอำลาข้าพเจ้า เขากล่าวถามว่ามีความคิดอย่างไรเกี่ยวกับพิพิธภัณฑ์นี้ ข้าพเจ้าจึงกล่าวขอบคุณที่เขาพาข้าพเจ้าชมพิพิธภัณฑ์พร้อมทั้งตอบข้อซักถามต่าง ๆ ข้าพเจ้าเห็นว่า เจ้าหน้าที่ทุกคนเอาใจใส่และรักงานของตนเป็นอย่างยิ่ง พิพิธภัณฑ์แห่งนี้ก็ท่อน้อยคงจะเป็นแหล่งการศึกษาวัฒนธรรมโบราณของจีน ซึ่งเมื่อเราใช้ประกอบกับเทคโนโลยีในปัจจุบันแล้ว อาจจะเป็นประโยชน์อย่างยิ่งสำหรับอนาคตของชาติ การที่เฝ้าคนในหมู่บ้านที่อยู่ใกล้เคียงกับสุสานมาทำงาน เป็นการพัฒนาชนบทและช่วยชาวบ้านด้วย

สำหรับข้าพเจ้า การได้ชมสุสานของพระจักรพรรดิฉินซีหวังตี้ ทำให้ได้รับความรู้เพิ่มเติมอีกมาก ข้าพเจ้าเคยเรียนประวัติศาสตร์จีน ตั้งแต่อยู่โรงเรียน มหาวิทยาลัย และปีที่ข้าพเจ้าสอนอารยธรรม ก็สอนเรื่องพระเจ้าฉินซีหวังตี้ด้วย ข้าพเจ้าเห็นว่า พระจักรพรรดิพระองค์นี้เป็นคนที่น่าสนใจ คนคนเดียวนี้ทั้งสร้างและเชื่อมกำแพงเมืองจีน สร้างสุสานมีอะไรต่อมิอะไรใหญ่โต ซึ่งจะต้องอาศัยวิชาการชั้นสูงจึงจะทำได้ สร้างความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันแก่ประเทศจีน โดยการจัดการคมนาคม ให้เข้าสู่ศูนย์กลาง ปรับให้หนังสือจีนเป็นอย่างเดียวกัน ปรับระบบการเงิน มาตราชั่ง ตวง วัด ให้เหมือนกันหมด และอย่างอื่นอีก แม้ว่าจะเป็นพฤติกรรมที่ดูเผ็ด ค่อนข้างจะโหดร้ายในทรรศนะของเรา ปัจจุบันรายละเอียดเรื่องนี้หาอ่านได้ในหนังสือ National Geographic Magazine ฉบับเดือน เมษายน ค.ศ. ๑๙๗๘

ในรถ ข้าพเจ้าถามคุณซุนหมิงว่า ทำไมถึงไม่เปิดดูในสุสานว่ามีอะไรบ้าง เขาบอกว่า ตอนนี้นักวิชาการจีนต้องทำงานหลายด้านแล้ว เคยอยู่ครั้งหนึ่งที่จีนเปิดเขาศพที่ฝังอยู่ในสุสาน ซึ่งศพอยู่ในสภาพที่ดีมาก ในตอนแรกทั้งเอาไว้นาน ๆ ก็เน่าเสียไป เพราะทางด้านวิชาการยังไม่ดีพอ ขนาดหุ่นในกองทัพนั่น ยังไม่สามารถรักษาสีให้อยู่ในสภาพเดิมได้ ถ้าเปิดสุสานขึ้นอีกอาจจะทำของเสียไปอีก เอาไว้วิชาการดีขึ้น ค่อยพิจารณาเปิดขุดสุสาน (ข้าพเจ้าเข้าใจว่า อาจเป็นด้วยงบประมาณ และอีกประการหนึ่ง มีประวัติอยู่ว่าสุสานพระเจ้าฉินซีหวังตี้ ถูกกษัตริย์ต่างราชวงศ์ ชื่อพระเจ้าอู่ป้าหวัง หรือฉ้อปาอ๋อง ลังเผา ปล้นขนทรัพย์สมบัติ อาจจะไม่มียังเหลือมากนัก ไม่คุ้มกับงบประมาณที่จะเสียและการทำลายพืชผลที่ปลูกบนเนินดินเหนือสุสาน)

สมเด็จพระเทพรัตนราช-
สุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ได้
เสด็จฯ ทรงพิธีเปิดที่ "บ้านโพ"
ซึ่งเป็นหมู่บ้านเก่าแก่ ทรงเล่าถึง
สภาพของหมู่บ้าน และความเชื่อ
ของคนในหมู่บ้านเกี่ยวกับเรื่อง
การผิงศพ

สังคมหมู่บ้านบ้านโพนี้ เขาเรียกว่าเป็นสังคม "ระบบแม่"
ซึ่งข้าพเจ้ายังไม่เข้าใจว่ามีลักษณะอย่างไร ตามจากเจ้าหน้าที่เขาบอกว่า
เป็นสังคมที่สตรีมีฐานะสูงมาก ลูกหลานรู้จักแต่แม่ ไม่รู้จักพ่อ ข้าพเจ้า
ก็ยังไม่เข้าใจอีกนั่นแหละว่าเขาอยู่ได้อย่างไรว่า ลูกหลานรู้จักใคร ไม่รู้จักใคร
เขาเลยตอบใหม่ว่า ในสังคมนี้พ่อยังอยู่บ้านทำงานบ้าน แม่ออกไป
ล่าสัตว์ ข้าพเจ้าว่า คำตอบนี้ยิ่งแปลกใหญ่ คนอธิบายคงเห็นข้าพเจ้า
ทำหน้ายุ่ง ๆ เลยเดินหายไปไหนก็ไม่ทราบ และมาอธิบายตอนหลังว่า
สังคมพ่อนั้นเมื่อครอบครัวมีลูกมีหลานออกไปแล้วจะแยกครอบครัว
ออกไปต่างหากและที่เก็บของอยู่นอกบ้าน ส่วนสังคมแม่นั้นถึงลูกหลาน
แต่งงานมีครอบครัวแล้ว ก็ยังคงอาศัยอยู่ด้วยกันในบ้าน ที่เก็บของมักอยู่
ในบ้าน อีกอย่างหนึ่งเขาบอกว่า สังคมพ่อมักใช้เครื่องมือ ทำด้วย
ทองเหลือง ส่วนสังคมแม่จะใช้หินและกระดูกสัตว์เป็นส่วนมาก

หลังจากดูของที่แสดงไว้ในห้องพิพิธภัณฑ์แล้ว เขาพาไปห้อง
ที่เป็นบริเวณหมู่บ้านจริง ๆ เขาขีดแต่งเสร็จแล้ว ทำหลังคาครอบไว้
มีพื้นที่ประมาณ ๓,๐๐๐ ตารางเมตร (เป็นส่วนเดียวของพื้นที่หมู่บ้าน)
ส่วนนี้เป็นส่วนที่อยู่อาศัย เขาชี้ออกไปนอกหน้าต่างบอกว่า บริเวณข้างนอก
"ห้อง" นี่ก็เป็นเขตหมู่บ้าน แต่ไม่ได้ทำพิพิธภัณฑ์ เท่าที่มีก็พอเพียงแล้ว
(พื้นที่นอกนั้นเขาให้ปลูกข้าวสาลีมาจนถึงมุมตึก) ในห้องนั้นเป็นที่ขุด
ลงไปเป็นคอก มีรั้วกันไว้ เขาบอกว่า ส่วนที่ดินที่ขุดลึกลงไปประมาณ
ครึ่งเมตร ส่วนที่ลึกที่สุดนั้นประมาณ ๓ เมตร

หมู่บ้านบ้านโพ

บ้านที่เขาสร้างขึ้นมา
แสดงว่าในสมัยก่อนคน
บ้านโพอยู่กันแบบนี้

บ้านมีสองประเภทคือ ประเภทที่อยู่ใต้ดินครึ่งหนึ่ง เป็นบ้าน
รุ่นโบราณ และบ้านอีกประเภทหนึ่ง อยู่เหนือดินทำด้วยไม้ เป็นบ้าน
ที่สร้างในสมัยหลัง รูปร่างของบ้านมีทั้งที่เป็นรูปกลมและรูปสี่เหลี่ยม
ประตูบ้านจะหันทางทิศใดก็ได้เสมอ กลางบ้านแต่ละหลังจะมีหลุมไฟ
ยังเห็นได้จนทุกวันนี้ วัสดุก่อสร้างที่ใช้คือ ดินเหนียว ฟาง และไม้ ข้างๆ บ้าน
แต่ละหลังจะต้องมีหลุมสำหรับใส่ข้าวของเสบียงอาหารต่าง ๆ คู่อันหนึ่ง
หมู่บ้านกว้างประมาณ ๕ - ๖ เมตร ด้านตะวันออกของบริเวณบ้าน
จะเป็นเตาเผาเครื่องปั้นดินเผา

“ป้าข้าอยู่ตรงไหน” ข้าพเจ้าถามขึ้น เล่นเอาแฉิวหัวเราะเพราะ
เวลาไปดูหมู่บ้านโบราณหรือเมืองโบราณที่ไร ข้าพเจ้าต้องถามถึง
ป้าข้าทุกที แถมบางครั้งแผลอเรียกว่า slow forest ตามสำนวนไทย
เล่นเอาฝรั่งงงเป็นไก่ตาแตก ที่บ้านโพนี้ ข้าพเจ้ามีคำซักถามมากมาย
เกี่ยวกับป้าข้าสำหรับสังคมมนุษย์ก่อนประวัติศาสตร์นี้ เรื่องประเพณี
เกี่ยวเนื่องกับผู้ตายเป็นเรื่องที่น่าสนใจ เพราะว่า จะเป็นเรื่องที่แสดง
ให้เห็นได้เกี่ยวกับลัทธิความเชื่อที่จะมีวิวัฒนาการไปเป็นเรื่องศาสนา
วันนี้ปรากฏว่าเกิดมีกุซงค์คนหนึ่งที่ซักถามเรื่องป้าข้า

บริเวณป้าข้าอยู่นอกเขตที่เขาจัดแสดงให้ดู ทางเหนือของหมู่บ้าน
แต่เขาก็เอาโครงกระดูกใส่ตู้วางไว้ในลักษณะเดิมให้เราดูด้วย ที่ฝั่งศพเด็ก

(ใส่ในตุ่ม) ยังพอเอาไว้ในบริเวณบ้านได้ แต่สวนศพผู้ใหญ่เนี่ยจะต้องเอาไป slow forest หรือป่าช้าแน่ ๆ เขาไม่ได้อธิบายเหตุผล อาจเป็นเพราะผู้ใหญ่เนี่ยดูว่าผีเด็ก ถ้าเป็นเช่นนั้นก็ผิดกับธรรมเนียมไทยของไทยเรานั้น ผีเด็กเช่นผีหัวจุกก็มีสิทธิ์ที่จะดูทำเอาคนเป็นใช้หัวโกร่นไปหลายรายแล้ว

ภูซงค์บอกว่าธรรมเนียมเอาศพเด็กใส่ตุ่มนั้น ที่ได้หันและที่ปูเกียนก็มี ที่นี้ตุ่มที่ใส่ศพเขาจะต้องเจาะรูไว้ด้วย วิญญาณเด็กจึงจะขึ้นสวรรค์ได้ เด็กจะไม่มีของที่ฝังกับศพ

การฝังมีทั้งฝังเดี่ยวและฝังคู่หรือฝังหมู่ ที่ฝังเดียวนั้น แต่ละคนมีภาชนะและเครื่องมือเครื่องใช้ของตนเองวางอยู่ข้าง ๆ สำหรับภาชนะดินเผาที่เขาขุดพบในเขตป่าช้ามากกว่าเขตบ้าน ภาชนะเหล่านี้เป็นของใช้ประจำวันของผู้ตายไม่ใช่ทำขึ้นสำหรับใส่กับศพโดยเฉพาะ ศพเพศเดียวกันบางที่ฝังอยู่ด้วยกัน บางคนฝังนอนหงาย ขาบิดเป็นปกติ บางคนนอนคว่ำ (อาจเป็นพวกศพตายผิดปกติ) บางคนก็ฝังด้วยท่าทางประหลาด ๆ จากศพที่ขุดพบทำให้เห็นว่าผู้ตายมีความสูงประมาณ ๑.๗ เมตร ผู้หญิงสูงประมาณ ๑.๕๙ เมตร

แม้แต่คูยเมืองป่าช้าอย่างพลัดเพลิน เพิ่งได้สังเกตเห็นว่าเวลามันลวงเลยไปเกินที่เขากำหนดให้แล้ว เราดูบ้านที่เขาสร้างตามของเดิมก่อนจะลาผู้ดูแลพิพิธภัณฑสถาน เขามีของที่ระลึกให้เป็นหม้อเขียนลายบ้านโพ ซึ่งพวกพิพิธภัณฑสถานเขาขายกันเอง กับเข็มกลัดรูปปลาอำปาก เครื่องหมายของพิพิธภัณฑสถานให้ติดกันทุกคน

สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ได้เสด็จพระราชดำเนินเยือนประเทศอินโดนีเซีย ระหว่างวันที่ ๒ - ๑๖ ตุลาคม ๒๕๒๗ ตลอดเวลาที่ประทับในอินโดนีเซีย ได้ทรงบันทึกเหตุการณ์ สิ่งที่ได้ทรงพบเห็นพร้อมทั้งข้อวิจารณ์เสนอความคิดเห็นไว้ด้วย ทรงให้เหตุผลในการตั้งชื่อพระราชนิพนธ์นี้ไว้ในคำนำว่า

“ทำไมให้ชื่อนิพนธ์นี้ว่า “ชมช่อมาลดี” ข้าพเจ้าขออธิบายไว้ตอนนี้เลยว่า ดอกมะลิ คือดอกมะลิ มีผู้บอกข้าพเจ้าว่าอินโดนีเซียถือดอกมะลิเป็นดอกไม้ประจำชาติ เขามีวิธีจัดดอกมะลิเป็นช่อในรูปลักษณะต่าง ๆ ที่น่าดูชม การเดินทางไป “ชมช่อมาลดี” ของข้าพเจ้าในครั้งนี้นี้คือการไปชมวัฒนธรรมอันงดงามของประเทศเพื่อนบ้าน ซึ่งมีทั้งความคล้ายคลึงและความแตกต่างกับวัฒนธรรมของไทยเรา เปรียบเสมือนได้ชมดอกไม้ชนิดหนึ่งที่เรามีเหมือนกัน แต่เรียกชื่อและวิธีการจัดต่างกัน”

พระราชนิพนธ์เรื่อง ชมช่อมาลดี นี้ แสดงให้เห็นพระปรีชาสามารถของสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ในด้านการเขียนข้อคิด ข้อวิจารณ์ วิเคราะห์ ข้อสังเกตในด้านศิลปวัฒนธรรมอย่างเยี่ยม ทำให้เราได้ทราบเรื่องราวด้านศิลปวัฒนธรรมของอินโดนีเซียในแง่มุมต่าง ๆ เรื่องที่สำคัญได้แก่ เรื่องดนตรี การเต้นรำ และศิลปวัฒนธรรมด้านต่าง ๆ

ชมช่อมาลดี

วันที่ ๓ ตุลาคม ๒๕๖๔
เสด็จพระราชดำเนินทิพยภณ-
สถานแห่งชาติ หักทรงจากรัตนา
ทรงเล็งถึงการจัดทิพยภณสถาน
ตลอดจนถึงของในพิพิธภัณฑ
พร้อมทั้งมีพระราชวิจารณ์ประกอบ
อย่างกว้างขวาง

จากนั้นเดินทางไปพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ เป็นพิพิธภัณฑ
เก่าที่ดัดขึ้นสร้างขึ้นตั้งแต่ ค.ศ. ๑๘๖๒ ห้องแรกที่เขาพาไปดูเรียกว่า
ห้องทอง อยู่ชั้นบน เดินผ่านพระพุทธรูปงาม ๆ แล้วมลักประดูหม่น ๆ
เข้าไป ของส่วนมากในห้องนี้เป็นทอง แต่ก็ไม่ใช่ทั้งหมด เรียกได้ว่าเป็น
จำพวกของกระจุกกระจิก ทั้งใหญ่ทั้งเล็ก เครื่องประดับจากเกาะต่าง ๆ
เช่น จากชวาและบาหลี มีด้ามกริช เครื่องหนีบหมาก อันแรกๆเห็นเป็น
คร่ำทองลายสวยดี ท่านผู้เขียนมนัสนิยต์^๑อยากจะถ่ายรูป แต่ไม่กล้าถ่าย
ไม่แน่ใจว่าเขาจะอนุญาตหรือไม่ เพราะตามปกติตามพิพิธภัณฑเขาห้าม
ถ่ายรูป สุดท้ายจะได้ถ่ายหรือเปล่านั้นก็ไม่ทราบ มีเครื่องแต่งตัว เครื่อง
ประดับ ช่อแบบอินโดนีเซีย (มีสองสาย) เครื่องมาจากสุลาเวสี กาลิมันตัน
มีเครื่องอาวูธ เป็นต้น ของจากสุมาตราก็มีหลายอย่าง มีภาชนะที่มี
ลวดลายที่ได้รับอิทธิพลศาสนาอิสลามในระยะต้น ๆ มีเสื้อสานด้วย
ใบปะหนัน เขียนหมากต่างๆ กลางห้องมีตู้ มีพระทององค์เล็ก ๆ
แผ่นทองจารึก แผ่นทองสลักดูเหมือนรูปพระ ของบางอย่างภัณฑารักษ์
บอกว่าพบในสลูบที่อินโดนีเซียเรียกว่า จันทิ ที่สันนิษฐานว่าเป็นสลูบ

^๑ ท่านผู้เขียนมนัสนิยต์ วณิกกุล

ที่เกี่ยวข้องกับการศพเห็นจะเป็นสถูปบรรจุอัฐิ หรือของผู้ตาย แหวน ตราอักษรคล้าย ๆ อักษรปัลลวะ แต่ไม่ทราบว่าย่อว่าอย่างไร ดูไม่ขัด วัตถุเครื่องประดับหลักดูเป็นภาพในเรื่องรามเกียรติ์และมหากาพย์ พระพุทธรูป รูปพระโพธิสัตว์และเทพเจ้าในศาสนาฮินดู รูปหนึ่งข้าพเจ้า คิดว่าเป็นพระโพธิสัตว์อวโลกิเตศวร เพราะมีพระพุทธรูปอยู่เบื้องเดียว แต่ภัณฑารักษ์คนหนึ่งเกิดทักว่าอาจเป็นพระศิวะ เพราะมีตาที่สามอยู่ที่ พระนลาฏ

จากห้องทองเราไปดูห้องสำริด มีภาชนะต่าง ๆ ซึ่งภัณฑารักษ์ บอกว่าเป็นภาชนะที่ใช้ในพิธีกรรม แต่ก็ไม่ทราบว่าพิธีอะไร ห้องนี้เขา จัดของไว้ดูละเอียดดูได้ง่ายดี เช่น ตู้พระคณศ กักรวมพระคณศสมัย ต่าง ๆ เจ้าหน้าที่บอกว่าพระคณศที่วางเรียงไปข้างซ้ายดีกว่าเรียงไป ข้างขวา เพราะอะไรถามดูก็ไม่ได้ความ ตู้หนึ่งเป็นตู้พระวิษณุ ตู้พระศิวะ ตู้เทพเจ้าฮินดูองค์อื่น ๆ พระพุทธรูป พระโพธิสัตว์อวโลกิเตศวร พระ- โพธิสัตว์อื่น ๆ รัตนตรัยมหายาน วัตถุต่าง ๆ ที่ใช้ในพิธี เช่น ยอดไม้ทำ ระฆัง ที่จะใช้ในพิธี ภาชนะลาย ๑๒ นักษัตรขวา ดูแค่นี้ก็เห็นเปรียบ เทียบได้ชัดว่าศิลปะชวาภาคกลาง (ราวคริสต์ศตวรรษที่ ๗ - ๑๐) นั้น มีอิทธิพลศิลปะอินเดียมาก พระองค์หนึ่งดูแล้วเป็นพระอินเดียสมัยปาละ นั้นเอง มาสมัยชวาภาคตะวันออก (ราวคริสต์ศตวรรษที่ ๘ - ๑๑) มี ลักษณะศิลปะพื้นเมืองมากขึ้น ภัณฑารักษ์ผู้หนึ่งบอกว่าเขาชอบรูป สำริดมากกว่าทอง ข้าพเจ้าเองก็เห็นเช่นนั้น รูปสำริดมักจะมีความงาม เชิงศิลปะมากกว่า ก่อนออกจากห้องสำริดเจ้าหน้าที่ชี้ให้ดูรูปปรัชญา ปารมิตาว่ารูปนี้เพิ่งได้คืนจากฮอลแลนด์เมื่อปี ๑๙๗๘ นี้เอง ข้าพเจ้าเอง เคยเห็นในหนังสือบอกว่าอยู่ที่พิพิธภัณฑสถานเมืองไลเดน

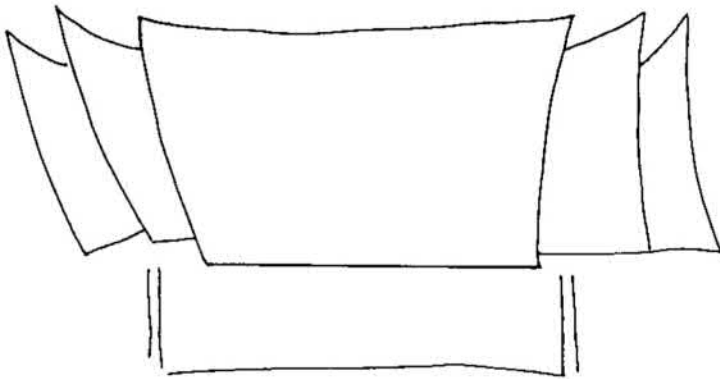
อีกห้องหนึ่งเป็นพิพิธภัณฑสถานชาติพันธุ์วิทยาเป็นที่เก็บของ พื้นเมืองต่าง ๆ เช่น เครื่องดนตรี Gamelan ของอินโดนีเซีย ทั้งชาว และบาหลิ ม็องไบโต ๆ รูปจำลองบ้านของชาวมินังกะเบา ซึ่งเป็นเผ่า พื้นเมืองเผ่าหนึ่งซึ่งอาศัยอยู่ในเกาะสุมาตรา ชาวมินังกะเบาที่มีบทบาท ทางเศรษฐกิจมาตั้งแต่สมัยที่อาณาจักรมะละกาเป็นศูนย์กลางการค้า อยู่ในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ภาคพื้นสมุทร สมัยนั้นเผ่ามินังกะเบาจะ ตั้งหมู่บ้านกระจายอยู่ตอนในของเกาะสุมาตรา แต่มักร่อนทองออกมา ขายตามเมืองท่าชายฝั่งสุมาตรา หลังจากที่มีมะละกาฟ่ายแพ้กะโปรตุเกส

คูเครื่องดนตรีชวา

ระนาดชวา รู้สึกละ
โบราณเพราะหลุมมา
เป็นขึ้น

หลังคาบ้านชาวมินังกะเบา

(ค.ศ. ๑๕๑๑) เมืองท่าอะแจ (Acheh) เริ่มมีความสำคัญขึ้นทั้งทาง การเมืองและการค้า ขณะนั้นชาวมินังกะเบาค้าพริกไทยด้วย บ้านนี้ ทำเป็นรูปหลังคาซ้อนกันเป็นชั้น ๆ อธิบายว่าที่รูปร่างหลังคาเหมือนเรือ เพราะชนเผ่าที่เป็นเจ้าของบ้านนี้เคยอยู่เรือ และเผ่านี้สืบเชื้อสายทางแม่ ตามอารยธรรมท้องถิ่นของภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ถือการให้ ความสำคัญแก่ฐานะสตรี อีกตื้นหนึ่งมีเครื่องมือทำการเกษตรจำลอง เช่น คราด ไถ กังหันน้ำหรือที่เราเรียกว่าหลุก

นอกจากนั้นมีหุ่นกระบอกจากชาวตะวันตก หน้ากาก เขา อธิบายว่าหน้ากากที่ตาแคบ ๆ เป็นสัญลักษณ์ของคนดี ตาโหล่งสีหน้าแก่ แสดงว่าเป็นฝ่ายไม่ดี ทำให้ข้าพเจ้าคิดถึงหัวโขนของเรา มีลักษณะตา ๒ อย่าง คือ ตาโหล่งและตาคระเข้ (ตาแคบ) ซึ่งไม่ได้มีความหมายว่า ดีหรือไม่ดีแต่ประการใด ยักษ์ผู้หญิงล้วนแต่ปากแฉะตาคระเข้ เช่น ล้ามะนักรา ยักษ์ต่างเมือง - ตาคระเข้ปากขบ พญายักษ์ตาโหล่ง ปากแฉะ เช่น สหัสเดชะ มุลพลัม ยักษ์แก่ตาคระเข้ปากแฉะ อ้าว มองดูหน้ากากน้อยเดียวข้าพเจ้าไล่ไปบรรยายหน้าตาของยักษ์นอก เรื่องนอกราว กลับมาพูดถึงของในพิพิธภัณฑ์ต่อดีกว่า นอกจากหน้ากาก แล้วยังมีหุ่นกระบอก ผ้าชนิดต่าง ๆ เครื่องเรือนที่มีอิทธิพลยุโรป ตุ๊กตา ทำด้วยเหรียญมีรู ตาซึ่งขนาดยักษ์สำหรับชั่งพืชผล ผ้ามัดหมี่ของเขา ลายโตไม่เหมือนของเรา ลูกปัดสานมาจากกาลิมันตัน (เขาทำเป็นแผนที่

หุ่นกระบอก

หุ่นกระบอกอย่างชาว
(Wayang Golek)
ทั้ง ๕ ตัวเป็นพวกป่านทพ
ในมหากาเวตะ Sahadeva
Nakula Arjuna Bima
Yudhisthira (สหเทพ
นกุล อรชุน บิมา ฤทธิ-
ษีระ)

แสดงว่าลูกปัดชนิดใหม่มาจากที่ไหน) โรงศพของชาวพื้นเมือง หมวกและ
มีหัวนกเงือกติดอยู่ข้างบนของใช้ต่าง ๆ จากแคว้น Irian Jaya เช่น
หมอนทำด้วยไม้ น้ำเต้าสำหรับใส่น้ำ เครื่องมือต่าง ๆ ทำด้วยกระดูกนก
จานที่ใช้ในพิธี เครื่องจักสาน กล้องยาสูบขนาดใหญ่ ข้างฝาไม้แผ่นที่
แสดงกลุ่มเชื้อชาติต่าง ๆ ภาษาต่าง ๆ ในอินโดนีเซีย ทำเมื่อ ค.ศ.
๑๙๓๐ ฉะนั้นคงจะล้ำสมัยแล้ว

อีกห้องหนึ่งเป็นเครื่องถ้วยของจีนตั้งแต่สมัยราชวงศ์ฮั่นถึงสมัยราชวงศ์หมิงตอนปลาย ทั้งหมดนี้ผู้บริจาคคือ Mr.E.W.van Orsoy de Flines เป็นภัณฑารักษ์คนแรก สมัย ๑๘๘๔ - ๑๙๖๔ ในห้องนี้มีของจำนวนมาก ส่วนมากพบในอินโดนีเซีย เป็นของที่อยู่ในสภาพดี เพราะที่ใช้ในพิธีเป็นส่วนมาก จะเก็บรักษาไว้ดีกว่าของที่ใช้ในชีวิตประจำวัน นอกจากนั้นยังมีของที่ส่งมาจากจีนสำหรับใช้ในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ โดยเฉพาะ บางชนิดเป็นอักษรอราบิกที่อ่านไม่ออก เพราะคนจีนเขียน

ห้องก่อนประวัติศาสตร์มีหินที่มีรอยเขียนภาพใช้สีแดง ดำ และ เหลือง หม้อสำหรับใส่ศพ ในลักษณะทำนองเหมือนเวลาอยู่ในมดลูก ซึ่งแสดงสัญลักษณ์ของการเวียนว่ายตายเกิด

ในตู้มีหัวกระโหลกมนุษย์โบราณสมัยต่าง ๆ ตั้งแต่โบราณจนถึงมนุษย์ปัจจุบัน ตามวิวัฒนาการของมนุษย์ที่เคยเรียนเมื่ออยู่โรงเรียน ที่มีชื่อเสียงคือมนุษย์ชวา Java man หรือ Pithecanthropus Erectus ซึ่งนักมานุษยวิทยาชื่อ Eugene Dubois เป็นคนพบ นอกจากนั้นมีเครื่องมือสมัยหินเก่า หินกลาง หินใหม่ และเครื่องมือยุคโลหะ

ห้องเอกสารมีเอกสารต้นฉบับ ๕,๐๐๐ ฉบับ ที่เขาเอาออกมาให้ดู เป็นปฏิทินที่เรียกว่า Batak Calendar จากสุมาตราตอนเหนือ จารึกบนปล้องไม้ไผ่ บนกระดูก ตัวเขียนซี สมุดทำจากเปลือกไม้ (สมุดข่อย กระมัง) จารึกอักษรสุมาตราตอนใต้ หวาย จารึกบนใบลานใช้อักษรบาฬีโบราณ จารึกใบลานมีแกน ๒ แกนหมุนได้

เขาพูดเล่น ๆ ว่าเป็นเทพคาเชตสมัยโบราณจากสุลาเวสี คัมภีร์ใบลานจากชวา มีภาพประกอบ อีกคัมภีร์หนึ่งมีแต่ภาพ เขาเอาคัมภีร์ที่ได้จากเมืองไทยมาให้ ดูฉบับหนึ่งเราอ่านไม่ค่อยจะออก แต่รู้ว่าเป็นภาษาบาลีอักษรขอม อีกสองสามผูกที่เขาเอาออกมาให้ดูเป็นอักษรขอม ภาษาบาลีเหมือนกันเป็นเวสสันดรชาดกมีหลายกัณฑ์ แต่ไม่ครบ นอกจากนั้นมีหนังสือพงศาวดารชวาชื่อ Nagara-Kertagama หนังสือนี้เป็นพงศาวดารชวาร้อยกรองแต่งสมัยกษัตริย์ฮายัม วูรก (ค.ศ. ๑๓๕๐ - ๑๓๘๙) แห่งอาณาจักรมัชฌปาหิต มีจุดมุ่งหมายเพื่อแสดงความยิ่งใหญ่ของอาณาจักรมัชฌปาหิตว่ามีอาณาเขตกว้างขวาง ไม่เพียงแต่อยู่ในเกาะชวาเท่านั้น แต่ยังแผ่ขยายครอบคลุมหมู่เกาะซึ่งเป็นสาธารณรัฐอินโดนีเซียในปัจจุบัน นักประวัติศาสตร์มีความลำบากในการตีความ

พงศาวดารนี้มาก เพราะเป็นร้อยกรองและกวีมิได้เน้นคุณค่าทางประวัติศาสตร์ของบทประพันธ์ อย่างไรก็ตามร้อยกรองเรื่องนี้ก็กล่าวถึงเรื่องที่น่าสนใจหลายเรื่อง เช่นการสำรวจที่ดิน การสำรวจประชากร การวางระบบการเก็บภาษี การเกณฑ์แรงงาน การว่าความ การแบ่งประชากรตามอาชีพ แสดงความเจริญของอาณาจักร หนังสือสุดโสมชาดกเขียนด้วยอักษรชาวโบราณ กฎหมายโบราณ หนังสือภาษาขุนดาโบราณวรรณคดีเรื่องอรุณวิภาห์ อันเป็นบทกวีซึ่งประพันธ์ขึ้นเพื่อเฉลิมพระเกียรติในโอกาสการอภิเษกของกษัตริย์ไอรลังคะ (ค.ศ. ๑๐๑๙ - ๑๐๔๙) แห่งอาณาจักรชาวตะวันตกกับเจ้าหญิงสุมาตรา เป็นหลักฐานทางประวัติศาสตร์ชาวอีกฉบับหนึ่ง และถือเป็นวรรณคดีชาวที่สำคัญด้วยเขียนบนใบลานด้วยภาษาชาวโบราณ สมัยคริสต์ศตวรรษที่ ๑๓ (เข้าใจว่าไม่ใช่ฉบับดั้งเดิมเป็นฉบับคัดลอก) นอกจากนั้นยังมีหนังสือแสดงเชื้อสายวงศ์ตระกูลหนึ่งในอาณาจักรชาวสมัยที่รับศาสนาอิสลามแล้วตรงกับที่ฝรั่งเรียกว่า Family tree หนังสือนี้แสดงความเกี่ยวพันกันด้วยภาพต้นไม้เสียด้วย

นอกห้องมีรูปสลักหิน มองแวบ ๆ มีนาดูหลายรูป แต่ไม่มีเวลาดูอะไรเลย เข้าไปอีกห้องเป็นการสะสมเหรียญเงินสมัยต่าง ๆ ตั้งแต่สมัยอาณาจักรมัชฌิมปาหิต มีผ้าที่ใช้แทนเงิน (คงเป็นทำนองตัวแลกเงินหรือธนบัตรในสมัยใหม่) เหรียญสมัยดัตช์ปกครอง ธนบัตรต่าง ๆ นอกจากเงินของอินโดนีเซียเองแล้วยังมีเงินของชาติต่าง ๆ มีแม้แต่ของไทยอยู่เล็กน้อยเป็นเงินเก่าทั้งนั้น มีเงินพดด้วง เงินจากพัทลุง เงินกระเบื้องที่ใช้ในโรงบ่อนเบี้ย ในตู้เขามีรูปเรืออนันตนาคราช (แต่เป็นรูปโบราณ) และสะพานในกรุงเทพฯ (ขยายจากรูปโบราณเหมือนกัน) มีเหรียญที่ระลึก เดินออกนอกห้องไปอีกก่อนถึงหน้าประตูมีรูปสลักหินขนาดใหญ่ ๆ มีจารึกใหญ่อยู่หลักหนึ่งเป็นภาษาชาวโบราณ อักษรปัลลวะ เป็นของกษัตริย์ไอรลังคะเป็นกษัตริย์ที่สำคัญในชาวโบราณ

ที่หน้าประตูเขามีโต๊ะให้นั่งเขียนชื่อและให้เขียนความรู้สึกหรือข้อเสนอแนะด้วย หลังจากให้หนังสือเกี่ยวกับประเทศไทยเป็นของขวัญแล้วก็ลาทุกคนเดินไปจะขึ้นรถ พอดีเขาขึ้นมามาว่าช่างล้ารดที่อยู่หน้าพิพิธภัณฑ์นั้นเป็นของที่พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวพระราชทานไว้เมื่อ ค.ศ. ๑๘๗๑

พิพิธภัณฑ์นี้จัดของใส่ตู้อย่างเก่าๆ ตู้ก็เป็นตู้โบราณ คงจะ
ตั้งแต่สมัยรัชชียังอยู่ และเขาช่วยรักษาต่อไป นี่ถึงพิพิธภัณฑ์ที่
วัดพระแก้ว ของที่ห้องทองของเขาก็มีที่คล้ายกับของในพิพิธภัณฑ์
วัดพระแก้ว นี่ก็ดูก็เสียดายอยู่ว่าเรามีเวลาดูพิพิธภัณฑ์น้อยทั้งๆ ที่รู้
อยู่ว่ามีของดีมาก

ไปที่ทำเรือแบ่งกันลง ๒ ลำ ในเรือมีพวกนักดนตรี Batak
ร้องเพลงไปตลอด เขาแจกหมวกให้เราคนละใบ ทะเลสาบ Toba นี่
ทิวทัศน์สวยดีจริง ๆ น้ำสะอาดและดูเหมือนจะลึกมากจนมองเห็นเป็น
สีน้ำเงินเหมือนทะเล ได้ยินว่าเป็นทะเลสาบที่เกิดจากภูเขาไฟระเบิด
ริม ๆ ทะเลสาบมีคนเล่นน้ำ ส่วนมากเป็นเด็ก ๆ ทางราชการปลูก
บังกาโลสำหรับให้นักท่องเที่ยวมาพักอยู่ได้ บังกาโลนี้ทำรูปร่างเหมือน
เรือนของพวกบาตัก บ้านแถวนี้ทำรูปร่างอย่างนั้นทั้งสิ้น แม้ว่าจะใช้
สังกะสีแบบสมัยใหม่ก็ตาม เมื่อไปถึงอีกฝั่งเป็นหมู่บ้านของชาวบาตักชื่อ
Tomok อยู่ในอำเภอ Tapanuli เมื่อไปถึงนายอำเภอและคนในหมู่บ้าน
ร้อง HORAS^๑ เป็นการต้อนรับ เมื่อเข้าไปถึงหมู่บ้านเขาโปรยข้าวเป็น
มงคลให้เตะใบพู่ เชิญนั่ง เลี้ยงน้ำชากาแฟ นายอำเภอกล่าวต้อนรับ
แล้วคนในหมู่บ้านให้ Ulos คือ ผ้าพาดไหล่ คราวนี้ไม่ต้องนั่งคาด
เข็มขัดเขาเอามาห่มให้เลย ของทูตไทยและภรรยาแน่นเขาห่มให้ผืน
เดียวกันเสียด้วยซ้ำ ต่อมามีการแสดง เขาอธิบายว่าข้าพเจ้ายังไม่ได้
แต่งงานคนที่เอามาแต่งงานรับก็ต้องเอาคนที่ไม่ได้แต่งงานเหมือนกัน
(เฉพาะคนที่แต่งงาน) คนตรีอยู่บนบ้านชั้นสอง ตรงหน้าจั่ว ไม่ทราบว่ามี
อยู่ได้อย่างไรตั้งหลายคน มีคนเล่นกลองเถา (เขามีคำเรียกเฉพาะ
จำไม่ได้แล้ว) กลองธรรมดาเรียก Gondang มีคนเป่าปี่จะเรียกว่า
ปี่อะไรก็ได้ตาม สัมเสียงทำนองเดียวกับปี่ชวา รูปร่างอย่างเดียวกัน
แต่ยาวลึกลงกว่าเห็นจะได้ นอกจากนั้นก็มีหางเครื่องเคาะจังหวะ การ
แสดงมีหลายอย่าง เช่น เริ่มต้นด้วยการบูชาพระเจ้า ต่อด้วยการอวยพร
แขก หลังจากนั้นเป็นเพลงเต้นรำ เขาชวนเราเต้นด้วยก็เต้นตามไปอย่าง
เมื่อคืนนี้ จากนั้นก่อนจะแสดงรำที่ว่ามีมีการแสดงหุ่น ไม่ได้ไปดูกลไก

วันที่ ๗ ตุลาคม ๒๕๒๗
เสด็จพระราชดำเนินเยี่ยมหมู่บ้าน
ชาวบาตัก ที่สุมาตรา ทอดพระเนตร
วัฒนธรรมความเป็นอยู่ของชาว
พื้นเมือง

^๑ แปลว่า สวัสดิ์ หรือยินดีต้อนรับ

เขาใกล้ ๆ มีผู้เล่าประวัติว่ามีบุคคลหนึ่งไม่มีลูก ไม่ต้องการให้ทรัพย์สินสมบัติตกไปอยู่ที่ใครจึงสร้างหุ่นนี้เอาไว้ ให้สมบัติแก่หุ่น เป็นหุ่นไม้พอเซ็ดแล้วกระดกมือไปมาคล่องแคล่วน่าดู เมื่อการแสดงทั้งหมดสิ้นสุดแล้วเราให้ของที่ระลึกแก่นายอำเภอและภรรยา กล่าวขอบคุณคนในหมู่บ้าน พรรคพวกเราบางคนกำลังซื้อของ รู้สึกว่าของในร้านค้าต่าง ๆ แม้ว่าจะเป็นของสำหรับนักท่องเที่ยวแต่น้ำตาดีพอควร ต่อไปดูของโบราณได้แก่หีบศพเก่า ๆ ทำด้วยหิน ใบแรกเป็นของกษัตริย์องค์แรกของพวกบาติก ประมาณ ๔๐๕ ปีมาแล้ว (พวกบาติกเป็นคนที่เขาเชื่อว่าย้ายถิ่นมาจากทางเหนือ อาจมาจากเมืองไทย) หีบศพสำหรับองค์ที่สองมีรูปผู้หญิง เจ้าน้ำที่เล่าเรื่องประกอบแต่ฟังไม่ค่อยรู้เรื่อง ได้ยินแต่ว่ากษัตริย์องค์นี้รักผู้หญิงคนหนึ่งมาก ในที่สุดผู้หญิงคนนั้นก็ทรยศ เลยใช้อำนาจพิเศษสาปให้เป็นอะไรซ้ำพเจ้านี้ก็ไม่ออก แต่ต้องบอกว่า คนที่นั่งข้าง ๆ อธิบายว่าหญิงคนนี้ถูกสาปให้เป็นบ้าและเดินวนเวียนอยู่ในป่าตนเอง กษัตริย์องค์ที่ ๓ เป็นกษัตริย์ที่นับถือศาสนาคริสต์เป็นองค์แรก ที่หีบศพจึงเป็นรูปไม้กางเขน นอกจากนั้นเป็นหีบศพธรรมดาอันเล็ก ๆ จากนั้นหมดเวลาต้องลงเรือกลับ ในเรือนายอำเภอจัดการเล่นรื่นเริงสนุกสนานเรียกคนโน้นคนนี้ออกมาเต้นรำกับรำวง ร้องเพลงต่าง ๆ เทียนี่คุณหมอดนัย กับคุณอมทรัพย์ ยังออกมารำด้วย (อย่างไม่อิดเอื้อน) พวกบาติกเขามีเพลงเพราะ ๆ เกี่ยวกับเกาะ Samosir และทะเลสาบโทบา คุณวินา^๑ ชื่อบ้านบาติกจำลองกับปฏิทินของบาติกมาให้ ปฏิทินนี้สำหรับดูฤกษ์ยามว่าเวลาไหนจึงสมควรทำอะไร เท่าที่สังเกตดูรู้สึกว่ามีวันไม่ดีมากกว่าวันดี วันไม่ดีนั้นไม่ต้องทำการงานอะไรเลย

ในวันเดียวกัน...ได้เสด็จไป
เสวยพระกระยาหารค่ำที่จวนผู้ว่า
ราชการจังหวัดสุมาตราเหนือ ได้
ทอดพระเนตรศิลปะการแสดงของ
สุมาตรา ซึ่งประกอบด้วยเครื่อง
ดนตรีพื้นเมือง

ทูตอินโดนีเซียพานั่งรถไปจวนผู้ว่าราชการจังหวัด วันนี้ทุกคน (ผู้ชาย) แต่งผ้าบาติกที่ทางอินโดนีเซีย (ประธานาธิบดี) ให้ รวมทั้งช่างภาพโทรทัศน์ (ช่างภาพของเรา) ด้วย ทำให้มองเผิน ๆ ดูไม่ออก คนไหนไทย คนไหนอินโดนีเซีย ส่วนผู้หญิงแต่งชุดไทย

เมื่อไปถึงผู้ว่าราชการจังหวัดสุมาตราเหนือต้อนรับ แนะนำให้รู้จักกับข้าราชการทั้งพลเรือนและทหาร รวมทั้งกงสุลสิงคโปร์ประจำเมดาน

^๑ นายแพทย์ดนัย สนิทวงศ์ ณ อยุธยา แพทย์ประจำพระองค์

^๒ คุณอมทรัพย์ สุจริตกุล

^๓ ภรรยาเอกอัครราชทูตไทยประจำอินโดนีเซีย (นายรองเพชร สุจริตกุล)

สักครู่นี้ให้ของเป็นหนังสือ Year Book ๑๙๘๔ เกี่ยวกับ North Sumatra และเครื่องแต่งตัวของชนเผ่าหนึ่งใน North Sumatra เราให้หนังสือเกี่ยวกับโครงการพระราชดำริ แล้วไปรับประทานอาหารค่ำ นอกจากนี้ผู้ว่าราชการจังหวัดแล้วยังมีแม่ทัพอยู่ด้วย แม่ทัพคนนี้เป็นคนคุมสุมาตรา ทั้งเกาะ และ West Kalimantan เคยเป็นทูตทหารที่ Washington ทำทางเป็นชาวสุมาตราเต็มตัว แต่ตามไปถามมาปรากฏว่าเป็นชาวชวา คุยกันเรื่องสุมาตราเขาว่าแต่ก่อนนี้สุมาตราเป็นดินแดนแห่งอนาคตเดี๋ยวนี้ดีกว่าคือเป็น Land of the Present ยังมีโอกาสพัฒนาอีกมาก เวลานี้สวยดีไม่มีเหตุการณ์อะไรเลยที่น่าเป็นห่วง

เมื่อรับประทานอาหารเสร็จแล้วเป็นการแสดงวัฒนธรรม ผู้จัดเป็นกลุ่มวัฒนธรรมของมหาวิทยาลัยสุมาตราเหนือ โฆษกคือคนที่เขาจัดให้เป็นล่ามของพวกเรานั่นเอง การแสดงสวยงามน่าดูมากจนเราต้องรีบให้เรียกช่างโทรทัศน์มาถ่ายเก็บไว้ให้ผู้ชมทางบ้านชม

การแสดงอันดับแรกเป็นกลุ่มเชื้อชาติเมลลาตี (melati) เป็นพวกมาเลย์ เขาแสดง *Tari Timang Payung (Rocking Umbrella Dance)* และ *Seramk pang Due Belas (Twelve Steps Dance)* เขาอธิบายว่าเป็นการแสดงจากเมืองเดลี ตะวันออกของสุมาตรา สาว ๓ คนกำลังเที่ยวในสวน (ถือร่ม) ชายหนุ่ม ๓ คนมาถึงเกิดรักกันและแต่งงานกัน โดยหวังว่าจะมีลูกที่อุทิศตนเพื่อชาติและศาสนา ดนตรีใช้แอดคอร์ดเดียนและกลอง ๒ ใบ เพลงแรกเป็นเพลงที่ทางปักข์ได้เราเต้นซ้ำเป้ง (คำว่าซ้ำเป้งก็คือคำเดียวกับ Serampang นั้นแหละ) นอกนั้นคล้าย ๆ รองเง็ง

การแสดงอันดับที่ ๒ มาจาก Mandaeling, South Tapanuli สุมาตราเหนือ เรียกว่า *Jolo-Jolo Turin (Welcoming Dance)* ประกอบกับ Gondang Sembilan (Nine tune) เป็นกลองเถาซึ่งใช้ในพิธีเรียกวิญญาณบรรพบุรุษกลับมาเข้าคนทรง เพื่อทำนายทายทักเหตุการณ์ต่าง ๆ ปัจจุบันใช้แสดงเป็นการต้อนรับ (ลักษณะการแสดงเข้าทรงเช่นนี้ดูเหมือนจะมีอยู่ในวัฒนธรรมเผ่าต่าง ๆ หลายเผ่า ในเมืองไทยก็มี) นอกจากกลองเถา ๙ เสียงแล้ว ยังมีฆ้อง ๒ ใบโต ๓ ใบเล็ก ขลุ่ย

การแสดงอันดับที่ ๓ *Tari Nelayan (Dance of Fisherman)* เป็นท่ารำที่ประติษฐานแสดงชีวิตของคนหาปลา แสดงท่าทางตักไม้มาต่อเรือ สูดหายใจเอาเชือกมาสาน ๆ กันตามจังหวะ และดึงออกมาเหมือน

ระบำเข้าทรง (ที่จวน
ผู้ว่า)

ระบำทวารโสมง

ตาข่ายจับปลาแปลกดี เครื่องดนตรีที่เป็นทำนองใช้เครื่องดีด Harmonium กลองมลายู ๒ ใบ ช้อง และกลองชนิดหนึ่งเรียกว่า Gondang Induk

การแสดงอันดับที่ ๔ Garo Garo dance (จาก Dairi) เป็นระบำที่แสดงในฤดูเก็บเกี่ยวเลียนแบบท่าทางของนก เครื่องดนตรีประกอบเป็นระนาดไม้เสียงเหมือนโปงลาง คนเล่นเขาเล่นแก่ง คล่องแคล่วน่าฟังมาก เครื่องดนตรีนอกนั้นมีกลองเถา ๙ ใบ ช้อง ๔ ใบ

อันดับสุดท้ายเป็นการร้องเพลงหมู่ประสานเสียงประจำมหาวิทยาลัย คนที่แสดงคนหนึ่งเป็นนักศึกษาปีที่ ๓ คณะแพทยศาสตร์ ออกมาเป็นผู้อำนวยการร้อง หลังการแสดงเขาให้ข้าพเจ้ามอบดอกไม้ให้ตัวแทนคณะละคร แล้วถ่ายรูปร่วมกัน เราคุยอยู่กับพวกนักศึกษากลุ่มนี้พักหนึ่ง ผู้ว่าราชการจังหวัดบอกให้ลองเล่นระนาดไม้นั้น เล่นยากเหมือนกันเพราะเหมือนกับเล่นกลับหัว เสียงสูงไปอยู่ซ้ายมือ เสียงต่ำอยู่ขวามือ แถมมีแค่ ๕ เสียง

ตอนกลับเขาร้องเพลง *Auf wiedersehen* เป็นเพลงเยอรมันร้องในโอกาสที่ลาจากกันให้ด้วย

กระบวนสมุทราซึ่งมีลักษณะต่างจากกระบวนชาวอย่างเห็นได้ชัดทำให้นักถึงอิทธิพลของสภาพภูมิศาสตร์ หรือสภาพสิ่งแวดล้อมต่อศิลปะ (ในที่นี้คือนาฏศิลป์) เกาะสมุทราตั้งอยู่ในตำแหน่งที่สำคัญในเส้นทางการค้า ฉะนั้นชาวสมุทราจะมีนิสัยเปิดเผยและหัวก้าวหน้า ยอมรับสิ่งใหม่ ๆ ได้ง่าย แต่ก่อนนี้ทั้งสมุทรา ชาว บาห์ลี ต่างก็รับวัฒนธรรมอินเดียคือฮินดูและพุทธมหายาน ต่อมาเมื่อมีศาสนาอิสลามเข้ามาเผยแพรในดินแดนแถบนี้ก็เป็นที่ยอมรับของประชาชนอย่างรวดเร็ว เข้าถึงประชาชนโดยไม่เลือกชาติ ชั้น วรรณะ มากกว่าฮินดูและพุทธมหายาน ซึ่งจะให้ความสำคัญแก่กษัตริย์และขุนนาง โดยเฉพาะอย่างยิ่งในสมุทรา ชาวสมุทราที่มีนิสัยรักอิสระอยู่แล้ว เมื่อรับศาสนาอิสลามวัฒนธรรมต่าง ๆ อันเนื่องมาจากศาสนาฮินดูจึงเหลืออยู่น้อยกว่าของชาวซึ่งเน้นการพัฒนาด้านอารยธรรม ทำให้ลักษณะการแสดงของสมุทรา กับของมาเลเซียค่อนข้างจะใกล้เคียงกัน

ที่เขียนมานี้ว่าโดยการสันนิษฐาน อาจจะเป็นการสันนิษฐานมากเกินไปก็ได้

ระหว่างประทับที่เมือง
ยอกยาการ์ตา (yogyakarta) อันเป็น
เมืองเก่าแก่มีประวัติยาวนาน และ
เป็นแหล่งอารยธรรมชาวโบราณ
ที่สำคัญที่สุดแห่งหนึ่ง ในวันที่ ๑๑
ตุลาคม ๒๕๒๗ หลังจากเสวย
พระกระยาหารค่ำ ณ ที่ประทับ
แล้ว ได้ทอดพระเนตรหนังตะลุง
ซึ่งแสดงโดยนักเรียนนาฏศิลป์ ทรง
บรรยายถึงการจัดเวที ตัวหนัง
เครื่องดนตรีที่เล่นประกอบการแสดง
ตลอดจนการขีดหนังตะลุง เปรียบ
เทียบกับการเล่นหนังตะลุงของไทย

จากนั้นกลับมานั่งพักที่บ้านพักแล้วกินข้าวฟุ่มหนึ่ง Mr.Sumo
อธิบดีกรมพิธีการทูตมานั่งด้วย เขาเคยเป็นผู้ช่วยทูตฝ่ายวัฒนธรรมเมื่อ
อยู่ Holland ที่นี่เลยเป็นคนจัดหนังตะลุง (เรียกว่า *Wayang Kulit*)
มาให้ดู ผู้เล่นเป็นนักเรียนนาฏศิลป์ ต่อไปคงจะหาคนเป็นนายหนัง
ได้สบายๆ นายหนังภาษาอินโดนีเซียเขาเรียกว่า *dalang* เขาให้เลือก
ว่าจะดูรามายณะหรือมหากาณะ เราเลือกดูมหากาณะ ก่อนเราจะ
รับประทานอาหารเสร็จพินพาทยก็เริ่มโหมโรง พอข้าพเจ้าได้ยินเสียง
พินพาทยเท่านั้นแหละเลือดศิลปินก็เดือดพล่าน รับประทานข้าวอย่าง
รวดเร็ว เพื่อไปดูการแสดงหนังในห้องถัดไป จอหนึ่งเวทีหนังก็ไม่ได้ต่าง
จากหนังตะลุงทางภาคใต้ของไทย ฉะนั้นท่านคงจะหลบลานักภาพเอา
เองได้ ตอนแรกเขาเอา *Gunungan* ออกมาแสดง *Gunungan* นี้รูปร่าง
เหมือนพัด หรือเหมือนต้นไม้สูงๆ ขึ้นไป มีความหมายถึงภูเขาศักดิ์สิทธิ์
และต้นไม้แห่งชีวิต

Gunungan นี้มีประโยชน์มากสำหรับการเล่นหนัง ตอนแรกที่
ดาหลังจะเล่าเรื่องย่อก็ใช้ตั้งไว้ตรงหน้า เวลาจะแสดงว่าเวลาผ่านไป
หลายวันก็เอาแผ่น *Gunungan* นี้แหละมาขีด พอจะบอกว่าลมพัดก็
เอามาใช้ได้อีก เขาบอกว่าอะไรก็ตามที่ใช้ตัวหนังอื่นไม่ได้ก็เอาตัวนี้
ออกไป ไม่มีการออกตัวฤๅชีบบนของเราเริ่มเรื่องเลย Mr.Sumo แจก
เรื่องราว ที่เขาเล่นคืนนี้เป็นมหากาณะแต่ชื่อเป็นชวา และเรื่องราวตาม
หนังตะลุง ไม่ได้เหมือนกับมหากาณะดั้งเดิมซึ่งใช้เป็นเพียงโครงเรื่อง
เท่านั้น ต้องเข้าใจว่าวรรณคดีอินเดีย เช่นมหากาณะหรือรามายณะนี้
เมื่อเผยแพร่ไปในถิ่นต่างๆ ก็มีการเปลี่ยนแปลงและปนไปกับนิทาน
พื้นเมืองบ้าง อย่างเช่นรามเกียรติ์ของไทยนั้นก็มีเรื่องราวหลายตอน
ที่ไม่ปรากฏในรามายณะอินเดีย เรื่องย่อที่ข้าพเจ้าแจกมีว่าเมื่อ *Raden*
Angkawijaya ลูกของ *Arjuna of Madukara* และน้อง (ลูกพี่ลูกน้อง)
คือ *Raden Arya Gathutkaca of Pringgadari* ลูก *Bima of Yudhipati*
เดินทางจากไปเยี่ยมปู่ คือ *Sang Bagawan Abyasa* ตามด้วยคนใช้
๓ คนชื่อ *Semar Gareng Petruk and Bagong* (คือนายทอง นายเท่ง
นายแก้ว ของเรานั้นแหละ แต่เป็นคนที่มีฤทธิ์อำนาจต่าง ๆ)

ปู่สั่งให้พี่น้องสองคนนำข่าวสำคัญไปบอกลุง คือ *Prabu Pun-*
dadewa of Amarta เพื่อให้เดินทางเร็วขึ้น *Angkawijaya* ซี่ม้าและ

Gathukaca เหาะไป

Angkawijaya ถูกยักษ์โจมตี รบกัน Gathukaca มาช่วยทันเวลาและชนะยักษ์ไปในที่สุด

ในการเล่นหนังตะลุง ตัวพระเอกจะออกด้านขวาของนายหนัง (ด้านซ้ายของผู้ดู) และตัวโกงอยู่ทางด้านขวาของคนดู คนตรีประกอบต่างกับหนังตะลุงของเราคือมีวงใหญ่ทั้งวง คนเล่น ๒๐ - ๓๐ คน แถมยังมีลูกคู่สำหรับร้องเพลง ของเรานั้นที่เคยดูมีแต่โทน โหม่ง (๒ เสียง) จึงปี่ทอน (คล้าย ๗ ปี่ชวา) เท่านั้นเอง คนเชิดพากย์เองคนเดียว สำหรับหนังใหญ่จึงใช้พิณพาทย์ครบวง และใช้ปี่กลาง (เสียงสูงกว่าปี่ที่ใช้กันธรรมดาเสียงหนึ่ง) ตั้งแต่มาชวานั้นยังไม่เห็นใครเป่าปี่ ให้แต่ขลุ่ย ปี่ชวาจริง ๆ นั้นดูเหมือนจะมีกำหนดเป็นหลอดชนไก่เวลาเป่าเสียงดังแะ ๆ เหมือนแพะร้อง (ถ้าฟังผิดปี่ก็ขอโทษชาวด้วย) นายหนังจะเป็นคนเจรจา ทำเสียงใหญ่เสียงเล็กไปตามตัวละคร จะใส่เหตุการณ์ปัจจุบันล้อการเมืองก็ตรงนี้แหละ

นาทหนัง (ลาหลัง) กำลังเชิดหนัง ในภาพนี้โปรดสังเกตคั่นกล้วยที่ใต้ปีกตัวหนัง หินไม้สีน้ำตาลซ้ายมีหน้าทหนังมีแผ่นโลหะห้อยอยู่ นาทหนังใช้เท้าคืบโลหะอีกชิ้นเกาะเป็นจังหวะ

ทดลองเสียวทัก หนที่
 ฝึกกระเป๋าสีน้ำตาลขึ้น
 หั้วระยอยู่ข้างหลัง คือ
 คุณสุโม

ตัวหนึ่ง ๓๐๐ กว่าตัวเขาปึกเขาไว้บนตักด้วยทั้งหมดแบบของเรา
 มีตัวหนึ่งโตกว่าตัวอื่น ๆ ถามหัวหน้าคณะเขาบอกว่า เป็นคนเวลาโกรธ
 ความโกรธจะดันให้พองโตเหมือนสุบลม ถามเขาอีกว่าเขารู้ได้อย่างไร
 ว่าตัวไหนเป็นอรุณ ตัวไหนเป็นภิมะ ข้าพเจ้าดูแล้วเห็นเหมือนกันหมด
 เขาบอกว่าตัวหนึ่งแต่ละตัวมีลักษณะเฉพาะ จะแยกได้จากการทำผม,
 สี, เครื่องประดับ ฯลฯ

นายหนึ่งจะต้องมีความสามารถมาก คนเดียวเซ็ดทุกตัว แล้วเท้า
 ยังคืบไลหะเคาะจิ้งหะแบบจิ้งด้วย รวมความแล้วแก้ไขทุกส่วนของ
 ร่างกายให้เป็นประโยชน์ ถ้าแกมีมือมาก ๆ แบบทศกัณฐ์ก็คงจะใช้ให้
 เป็นประโยชน์ได้ทุกมือ และการแสดงตลอดจนวงดนตรีคงจะเข้มข้นกว่านี้
 การเล่นมักจะเป็นเวลาระหว่างสี่ทุ่มถึงตีห้า เล่นตามงานต่าง ๆ เช่น
 งานแต่งงาน สังเกตดูว่าคนยังติดหนังตะลุงมาก ฉะนั้นหัดเด็กให้เล่น
 ก็จะมีงานทำไม่ลำบาก

คุณวีณาเป็นคนลูกจากแก้อีกก่อนบอกว่าไปดูหลังโรงสนุกกว่า
 ข้าพเจ้าและคนอื่น ๆ เลยไปดูหน้าโรงแล้วไปดูหลังโรงสนุกกว่า ได้เห็น
 ท่าทางนายหนึ่งที่ยัมน้อยยัมนใหญ่ แยกเขี้ยว ยิงฟัน ไปตามเรื่องตามราว
 และไฟที่ใช้ก็ใช้ไฟฟ้าธรรมดา เขาเอาตะเกียงแขวนไว้ เข้าใจว่าดั้งเดิม

คงจะใช้แสงไฟจากตะเกียงน้ำมัน ซึ่งจะให้แสงสวยงามกว่าแสงไฟฟ้า ไม่ได้ถามว่าแต่เดิมจริง ๆ จะใช้แสงไฟจากกะลามะพร้าวแบบของเรา หรือเปล่า

ระหว่างเล่นหนังข้าพเจ้าไม่ได้ไปเล่นดนตรีเพราะมีวสนุกกับหนัง หุตสุขัมบังไปเล่นแทนเขาเล่นเป็นจริง ๆ (บอกว่าเคยหัดเมื่อเด็ก ๆ) สุดท้ายข้าพเจ้าให้หนังตะลุงไทยคณะหนังตะลุงขวาไป ๒ ตัว และทดลองเล่นดนตรีของเขา มีคนบอกว่าให้เล่น “Thai Song” เลยเล่น เพลงยะวาเร็ว เสียงพอไปได้เพราะเป็นเพลงมี 5 เสียง คุณหมอดนัย บอกว่าที่มีหนังตะลุงมาแสดงนั้นเป็นการดี ข้าพเจ้าจะได้พักผ่อนอยู่ บ้านพักเสียบ้าง ถ้ามีเวลารว่างเดี๋ยวก็อยากออกไปข้างนอก เช่น ไปดู ภูเขาไฟยามราตรี (ซึ่งข้าพเจ้าอยากดูภูเขาไฟใกล้ ๆ มาแต่ตอนบ่าย แต่ไปไม่ได้เพราะน้ำมันหมด)

ศูนย์ศิลปะนี้เป็นที่รวบรวมผลงานชิ้นเอก ๆ ทางศิลปะ รวมทั้ง หัตถกรรมต่าง ๆ เพื่อให้ผู้ที่มาชมมีโอกาสได้เห็นงานศิลปะยอดเยี่ยม ของประเทศ ที่ดินของศูนย์มีประมาณ ๕ เฮกตาร์ เริ่มทำเมื่อ ค.ศ. ๑๙๗๓

เมื่อไปถึงที่ศูนย์ผู้ว่า^๑ ซึ่งสูงซึ่งทาสีเป็นลวดลายแปลกตาและถามข้าพเจ้าว่าทราบใหม่ว่าคืออะไร ข้าพเจ้าตอบได้ทันทีว่าเป็นถึงน้ำ ท่านบอกว่าเก่งเพราะคนที่มาหลายคนดูไม่ออก ท่านว่าในศูนย์ศิลปะ นี้อะไร ๆ ก็ต้องทำเป็นศิลปะไปหมด

สิ่งแรกที่คุณคือภาพเขียนบาฬีแบบพื้นเมืองดั้งเดิม เช่น รูปปฏิทิน ไหรบาฬี รูปรามายณะ ซึ่งนอกจากจะมีตัวเอก ๆ เช่น สุครีพ กุมภกรรณแล้ว ยังมีตัวตลกท้องถิ่นปนอยู่ด้วย อีกภาพเป็นเรื่องตอนสิดาลุยไฟในอุตรกัณฑ์ เรื่องนิทานปันทียี ตอนเขียนจดหมายบนกลีบดอกไม้ และลอยไปในลำธาร ฯลฯ ภาพเขียนเหล่านี้มีหลายสกุลช่าง ที่อยู่ในบาฬี เช่น ศิลปะอุบูต (Ubud) บาตวน (Batuan) มีทั้งที่เป็น ภาพเขียนแบบดั้งเดิมและพัฒนาอย่างใหม่ ได้รับอิทธิพลตะวันตกทำให้มีความลึก (perspective) แต่ยังรักษาลักษณะประจำสกุลช่างเอาไว้ได้ เมื่อดูแล้วจะรู้ว่าเป็นสกุลช่างอะไร ยกตัวอย่างเช่นภาพที่ติดไว้ที่

วันที่ ๑๔ ตุลาคม ๒๕๒๗
เสด็จพระราชดำเนินทอดพระเนตร
ศูนย์ศิลปะที่จังหวัดบาฬี ซึ่งเป็น
ที่รวมผลงานทางศิลปะมากมาย
ทั้งภาพเขียน ภาพแกะสลักทั้งที่เป็น
ศิลปะแบบดั้งเดิม ซึ่งจะเป็น
เรื่องเกี่ยวกับวรรณคดีต่าง ๆ และ
ศิลปะที่มีเนื้อหาสมัยใหม่

^๑ ผู้ว่าราชการจังหวัดบาฬี

พระราชวังไกลกังวล หัวหินนั้น ข้าพเจ้าชอบดูตั้งแต่ข้าพเจ้ายังเล็ก ๆ ผู้ใหญ่บอกว่าเป็นภาพที่พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าฯ ทรงนำมาจากอินโดนีเซีย เมื่อข้าพเจ้ามาดูภาพที่ศูนย์ศิลป์นี้ ทำให้ข้าพเจ้ากลับนึกถึงภาพที่ข้าพเจ้าเคยเห็น และเดี๋ยวนี้อธิบายว่าเป็นสกุลช่างเมืองอุบลของบานหลี่

จากภาพเขียนไปอีกห้องหนึ่งเป็นไม้แกะสลักแบบดั้งเดิม เขาจะแกะสลักไม้เป็นเรื่องตามวรรณคดี รามายณะ มหาภารตะ ปัจจุบันนี้มีศิลปะประเภทศิลปะรับใช้สังคมหรือสะท้อนสังคมอยู่เหมือนกัน ข้าพเจ้าคิดว่าเป็นงานที่ดีมาก เพราะใช้ฝีมืออย่างเที่ยงตามประเพณีเช่นเดิม แต่เนื้อหาเป็นอย่างใหม่ ตัวอย่างของงานประเภทนี้ เช่น หญิงคนหนึ่งแม้กำลังให้นมบุตรก็อ่านหนังสือไปพลาง เป็นศิลปะเพื่อส่งเสริมการอ่านในโครงการต่อสู้ความไม่รู้หนังสือของรัฐบาล

สิ่งของอื่น ๆ ที่แสดงไว้ในห้อง เป็นพวกของกระจุกกระจิกที่เขาใส่ตู้ไว้ เช่น วาหยิงชนิดต่าง ๆ หน้ากากสำหรับเล่นวาหยิงวง (Wayang Wong) ซึ่งคล้าย ๆ กับโขนของเรา โตแปดเป็นละครพื้นเมือง หน้าตะลุง (Wayang Kulit) บางตัวเห็นแปลกตา (โตกว่าตัวอื่น) จึงถามว่าตัวอะไรได้ความว่าเป็นวิชฌมูรติ (หน้าเขียว) พรหมมูรติ (หน้าแดง)

ของแปลกที่ยังไม่เคยเห็นเป็น Barong ตัวโต ๆ เรียกว่า Barong Landung (Tiger barong) การเล่นบารองนี้คล้าย ๆ เล่นสิงโต ตัวบารองเป็นสัตว์ที่พิทักษ์คนให้พ้นจากสิ่งชั่วร้าย ชั้นล่างศิลปะชั้นใหญ่ที่สุดเป็นรูปเขียนของช่างมีชื่อเสียง เพิ่งเสียชีวิตไปไม่นานนี้ ก่อนเสียชีวิตมอบภาพนี้ให้หอศิลป์ เป็นภาพการสู้รบกับพวกดัทชิน ค.ศ. ๑๙๐๘ นอกนั้นเป็นภาพเขียนลายเส้นต่าง ๆ ของกระจุกกระจิกในตู้ เช่นเครื่องประดับที่ใช้ในการเล่นละครต่าง ๆ หนังสือเก่า ๆ (โบราณ) ภาพเขียนอีกภาพเป็นของจิตรกรมีชื่อเหมือนกัน เกี่ยวกับการตายในหมู่บ้านหนึ่งที่ชาวบ้านจะไม่เผาศพจะวางไว้เฉย ๆ ข้าพเจ้ากระซิบผู้ว่าฯ ว่าชาวบ้านทำเช่นนี้ฝ่ายสาธารณสุขจะว่าอย่างไร

ดูข้างในหมดแล้วเขาพาออกไปรับประทานอาหารนอกที่ศาลาริมน้ำ มีคนเล่นดนตรีประกอบ ดิระนาตไม้ อย่างเมื่ออาหารกลางวัน ผู้อำนวยการศูนย์ให้หนังสือรูปพระกฤษณะ จากนั้นพาไปดูโรงละครกลางแจ้ง มีหอฉายไฟข้างล่างเวทีมีจัดแสดงศิลปะได้อีก

ไม้สลักรูปผู้หญิงให้นมลูกขณะอ่านหนังสือ

Datu bulan ถ่ายรูปกับคณะบารอง (๑๔ ต.ค. ๒๕๖)

พระราชนิพนธ์เรื่อง **บุหงารำไป** สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ทรงพระราชนิพนธ์ขึ้นเพื่อประกอบนิทรรศการของที่ได้จากการเสด็จพระราชดำเนินเยือนประเทศ อินโดนีเซีย ดังพระราชนิพนธ์ค่านำตอนหนึ่งว่า

“สิ่งของที่ได้มานอกจากจะเป็นที่ระลึกสำหรับการเดินทางแล้ว ยังเป็นประโยชน์ต่อการศึกษา ศิลปวัฒนธรรมของประเทศต่าง ๆ ข้าพเจ้าจึงคิดว่าจะเขียนหนังสือประกอบนิทรรศการอีกสักเล่ม เพื่อแนะนำผู้ชมนิทรรศการให้มีภูมิหลังเกี่ยวกับศิลปวัฒนธรรมอินโดนีเซียกว้างขวาง ๆ จะได้เข้าใจ ของที่เห็นและเป็นการขยายความบางตอนของหนังสือ “ชมช่อมาลดี” รายละเอียดที่ถูกต้อง แม่นยำนั้น ถ้าผู้ใดสนใจค้นคว้า ควรอ่านจากหนังสือที่เขียนรายชื่อไว้ท้ายเล่ม ส่วนเล่มนี้ถือเป็น มัคคุเทศก์นำชมนิทรรศการเท่านั้น

หนังสือเล่มนี้ข้าพเจ้าตั้งชื่อว่า “บุหงารำไป” เพราะเขียนขึ้น โดยใช้วิธีการรวมสิ่งละอันพันละน้อยเกี่ยวกับศิลปะอินโดนีเซียมาไว้ด้วยกัน เปรียบเหมือนการทำบุหงารำไป หรือที่ไทยเรา เรียกย่อ ๆ ว่า บุหงา ซึ่งประดิษฐ์จากดอกไม้สารพัน ข้าพเจ้าตั้งใจจะให้หนังสือคู่กันกับ หนังสืออีกเล่มหนึ่งคือ หนังสือ “ชมช่อมาลดี” อันเป็นบันทึกเล่าเรื่องการเดินทางไปชมอินโดนีเซีย”

“บุหงารำไป” เป็นพระราชนิพนธ์แบบความเรียงที่สละสลวยกะทัดรัด และสื่อความรู้เกี่ยวกับเรื่องอินโดนีเซียได้อย่างสมบูรณ์ เนื้อเรื่องแบ่งออกเป็น ๕ ตอนคือ สถาปัตยกรรม และ ประติมากรรม ผ้าปาเต๊ะ วาหยัง ดนตรีอินโดนีเซีย ในที่นี้จะขอัญเชิญพระราชนิพนธ์มาเป็น ตัวอย่างเพียง ๒ เรื่อง คือ ผ้าปาเต๊ะ และวาหยัง

“บุหงารำไป”

ผ้าปาเต๊ะ (Batik)

แหล่งกำเนิด

แหล่งกำเนิดของผ้าปาเต๊ะมาจากที่ไหนยังไม่เป็นที่ยุติ นักวิชาการยุโรปหลายคนเชื่อว่ามีในอินเดียก่อนจึงแพร่หลายในอินโดนีเซีย อีกหลายคนว่ามาจากอียิปต์หรือเปอร์เซีย บางคนว่าผ้าปาเต๊ะนี้เป็นของดั้งเดิมของอินโดนีเซียเอง และยืนยันว่าศัพท์เฉพาะที่เรียกวิธีการ และขั้นตอนในการทำปาเต๊ะเป็นศัพท์ภาษาอินโดนีเซีย ลีที่ใช้อยู่ก็มาจากพืชที่มีในอินโดนีเซีย แท่งขี้ผึ้งชนิดที่ใช้เขียนลายก็เป็นของอินโดนีเซียไม่เคยมีในอินเดียเลย เทคนิคที่ใช้ในอินโดนีเซียสูงกว่าที่ทำกันในอินเดีย

นักวิชาการบางกลุ่มกล่าวว่าแต่เดิมมีการทำผ้าปาเต๊ะเฉพาะในวังซึ่งเรียกว่า Kraton แต่นักวิชาการอีกกลุ่มหนึ่งกลับเน้นว่าเป็นศิลปะพื้นบ้าน ใช้กันเป็นสามัญ

ผู้ที่ทำผ้าปาเต๊ะมักเป็นผู้หญิง และจะทำหลังจากว่างจากการทำนา

วิวัฒนาการของลวดลาย

แต่เดิมมักจะเป็นรูปสิ่งมีชีวิต แต่เมื่อศาสนาอิสลามเข้ามาเผยแพร่ เจริญรุ่งเรืองในอินโดนีเซีย การทำลวดลายรูปสัตว์ สิ่งมีชีวิต เป็นสิ่งที่ไม่ถูกต้องตามคำสอนในศาสนา ศิลปินจึงต้องปรับปรุงลวดลายให้ผิดไปจากรูปเหมือนธรรมชาติ เป็นภาพศิลปะหรือลวดลายประดิษฐ์ ซึ่งเหมาะสมสำหรับการทำผ้าปาเต๊ะ ในสมัยต่อมาใช้ผ้าบาง ๆ เนื้อละเอียดขึ้นทำผ้าปาเต๊ะ ทำให้ลวดลายละเอียดมากขึ้น

ตั้งแต่คริสต์ศตวรรษที่ ๑๙ เป็นต้นมาการทำผ้าปาเต๊ะมีสองแบบ คือ การเขียนด้วยมือ และการพิมพ์ด้วยแม่พิมพ์ การพิมพ์ผ้าปาเต๊ะก่อให้เกิดผลิตภัณฑ์พื้นเมืองในลักษณะอุตสาหกรรม

การย้อมสี เดิมใช้สีธรรมชาติทำจากพืชพื้นเมือง เช่น

สีครามทำจากต้นคราม ภาษาอินโดนีเซีย เรียกว่า Tarum

สีแดงมาจากต้นไม้ชื่อพื้นเมืองว่า Mengudu

สีน้ำตาลมาจากไม้พื้นเมืองชื่อ Soga

ปัจจุบันใช้สีเคมีซึ่งทำให้การย้อมดีขึ้น สีไม่ซีดหรือตกง่าย มีหลายสีขึ้น เป็นอีกก้าวหนึ่งที่ทำให้ผ้าปาเต๊ะกลายเป็นผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรมอย่างแท้จริง

อนึ่งการที่ญี่ปุ่นเข้ามายึดครองอินโดนีเซียระหว่าง ค.ศ. ๑๙๔๒ - ๑๙๔๕ นั้น ก็เป็นผลต่อวิวัฒนาการของผ้าปาเต๊ะของอินโดนีเซีย กล่าวคือระหว่างนั้นมีการห้ามนำผ้าเข้าจากยุโรป ช่างต้องใช้ผ้าหนา ๆ ทำให้เขียนลายละเอียดนักไม่ได้ จึงนิยมทำลายที่หยาบขึ้น สีสันที่ฉูดฉาดขึ้น นอกจากนั้น ยังมีการนำลายดอกไม้ญี่ปุ่นมาทำเป็นลายผ้าปาเต๊ะเรียกผ้ารุ่นนี้ว่า Djawa Baru หรือ Djawa Hokoku

ในปัจจุบันนี้มีการผลิตผ้าปาเต๊ะกันอย่างแพร่หลายทั้งในหมู่บ้าน และตั้งเป็นโรงงาน เทคนิคที่ใช้ก็มีทั้งการใช้ฝีมือเขียนและใช้พิมพ์ มีทั้งลวดลายและสีแบบโบราณและลวดลายและสีสมัยใหม่ เหมาะแก่การใช้ทำเครื่องแต่งกายในโอกาสต่าง ๆ การเขียนผ้าปาเต๊ะเป็นรูปภาพ สำหรับประดับบ้านเรือนก็มี

ลายผ้าปาเต๊ะ

มีลวดลายหลายชนิด แบ่งเป็นประเภทใหญ่ ๆ ได้ ๒ ประเภท

๑. ลายแบบเรขาคณิต

๒. ลายที่ไม่เป็นรูปเรขาคณิต

ประเภทที่ ๑ อาจแบ่งได้ดังนี้

๑.๑ ลาย Bandji กล่าวกันว่าเป็นลายจีน แสดงว่า Bandji ก็
เป็นภาษาจีนด้วย ชื่อภาษาชวาเรียกว่า Bulok Bosok (ลายเส้นที่ ๔)

Bandji Parang Klitik (Banjumas)

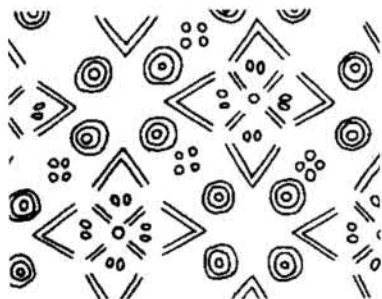
ลายเส้นที่ ๔

๑.๒ ลาย Tjeplok หรือ Tjeplokan เป็นลายรูปเรขาคณิต
ประกอบด้วยลายรูปเหลี่ยม ๆ และกลม ๆ ฯลฯ บางทีก็นำรูปดอกไม้
เมล็ดพืช ตาไม้ และสัตว์ต่าง ๆ มาเขียนประดิษฐ์ให้ผิดไปจากธรรมชาติ
มาประกอบลวดลาย (ลายเส้นที่ ๕, ๖)

Tjeplok Renggapuspita (Rengrengan)

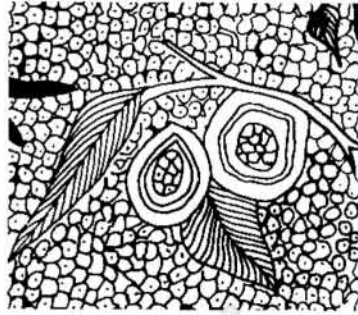
ลายเส้นที่ ๕

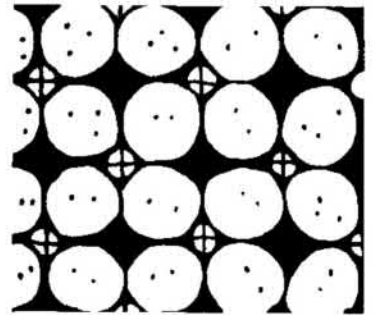
Tjeplok Tjokrokusumo (Solo)

ลายเส้นที่ ๖

๑.๓ ลาย Kawung เป็นลายที่เก่ามาก กล่าวกันว่าพบลายทำนองเดียวกันนี้บนภาพสลักที่ปริมบะนัน ผ้าปาเต๊ะลาย kawung นี้มักมาจาก kraton (วัง) เมืองยอกยาคาร์ดำมากที่สุด บางคนกล่าวว่าลาย kawung นี้ มีวิวัฒนาการจากลายอีกแบบชื่อ grinsing (ลายเส้นที่ ๗, ๘)

Grinsing Buketan (Solo) ลายเส้นที่ ๗

Kawung Pitjis (Solo) ลายเส้นที่ ๘

๑.๔ ลาย Nitik เป็นลายที่นิยมกันมากที่สุด กล่าวกันว่าลายนี้มาจากใยของเนื้อผ้า มักจะทำเป็นเส้น ๆ ต่อกับจุดกลม ๆ ประกอบกันออกมาเป็นรูปเรขาคณิต ลายประเภทนี้ที่รู้จักกันมากเรียกว่า Tjakar Ajam และ Tirtatedja (ลายเส้นที่ ๙, ๑๐)

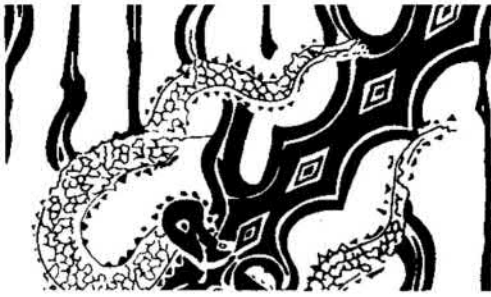

Tjakar Ajam (Rengrengan) ลายเส้นที่ ๙

Tirtatedja (Solo) ลายเส้นที่ ๑๐

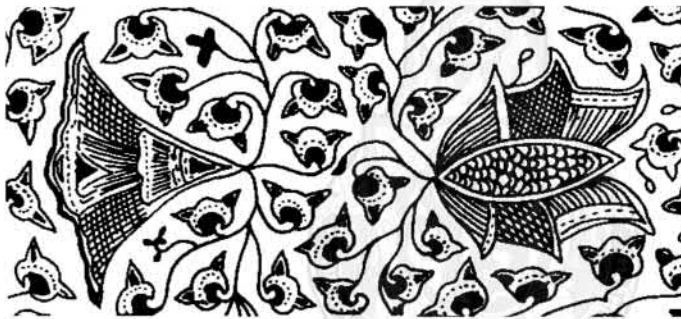
๑.๕ ลายที่ใช้เส้นตั้งเป็นองค์ประกอบ (garismiring) ลายที่มีชื่อเสียงที่สุดในกลุ่มเรียกว่า parang และ parang ที่มีชื่อเสียงมากที่สุดคือ Parang Rusak, ลาย Parang Rusak Naga (จากยอกยาคาร์ดำ) ซึ่งเป็นลายที่ใช้เส้นตั้งเป็นองค์ประกอบแต่แทรกด้วยรูป Naga งู (ลายเส้นที่ ๑๑)

Parang Rusak Naga (Jogjakarta) ลายเส้นที่ ๑๑

ประเภทที่ ๒ เป็นลายจำพวกพรรณพฤกษาและสัตว์ ลายประเภทนี้ประกอบจากรูปสิ่งมีชีวิต เช่น ดอกไม้ ใบไม้ และสัตว์ เช่น

๒.๑ ลายที่ประกอบขึ้นจากดอกไม้ตูม เกาไม้และดอกไม้บาน เช่น ลายชื่อ Pisang Bali, Kapetan (ลายเส้นที่ ๑๒)

Kapetan (Rengrengan) ลายเส้นที่ ๑๒

๒.๒ ลายที่ประกอบขึ้นจากดอกไม้ตูม ดอกไม้บาน ใบไม้ และสัตว์ ชื่อลาย Pakis, Keksi, Endolendol, Merak Kasimpir (ลายเส้นที่ ๑๓)

ลายที่ประกอบจากพืช สัตว์ และปีกของสัตว์ มีอีกชนิดชื่อ Lookjan (ลายเส้นที่ ๑๔)

ลายอีกประเภทจัดอยู่ในกลุ่มเดียวกันชื่อ Taman Arum (Tjirebon) ประกอบด้วยลายพืช สัตว์ ภูเขา และหิน (ลายเส้นที่ ๑๕)

วิธีการทำผ้าปาเต๊ะ โดยทั่วไปจะนำผ้ามาซักให้สะอาดและขึงให้ตึง เขียนกรอบลายและส่วนของผ้าที่ไม่ต้องการย้อมด้วยขี้ผึ้ง ต่อมาจึงย้อมสีและต้มเอาขี้ผึ้งออก ถ้าต้องการหลาย ๆ สีก็ต้องเขียนลายและต้มหลายครั้ง

Merak Kasampir (Rengrengan)

ลายเส้นที่ ๑๓

Lookjan (Tegal) ลายเส้นที่ ๑๔

Taman Arum (Tjirebon) ลายเส้นที่ ๑๕

วาทยัง (Wayang)

ศิลปะการแสดงหนังนึ่งมีอยู่ในดินแดนต่าง ๆ ทั่วโลก เช่น จีน อินเดีย ตุรกี เอเชียตะวันออกเฉียงใต้ หนังเหล่านี้มีเทคนิคการแสดงต่าง ๆ กันไป

การแสดงหนังของอินโดนีเซียมีอยู่หลายประเภท เรียกรวม ๆ ว่า Wayang Kulit คำว่า Wayang มาจากศัพท์ชวาว่า bayang แปลว่า เงา ส่วนคำว่า kulit นั้น แปลว่า หนัง

การแสดงหนังที่เก่าแก่และมีมาแต่ดั้งเดิมเรียกว่าวาทยังปูรวะ (Wayang Purwa) มักจะเล่นเรื่องมหากาพย์และรามายณะ แต่ว่าเนื้อหา รายละเอียดของเรื่องจะแตกต่างจากเรื่องมหากาพย์และรามายณะของอินเดีย จะมีโครงเรื่องซับซ้อนและมีตัวละครเพิ่มขึ้น เช่น ปะนะกะวัน หรือ ตัวตลก จะเป็นผู้ช่วยของตัวเอกให้กระทำการสำเร็จ เนื้อหาของการแสดงมักจะอ้างอิงข้อธรรมะ หรือแสดงให้เห็นว่าธรรมะย่อมชนะ อธรรม

นอกจากวาทยังปูรวะแล้วยังมีวาทยังอีกหลายประเภท เช่น Wayang Gedog มีรูปร่างคล้าย ๆ Wayang Purwa แต่มักจะเล่นเรื่อง นิยายปรัมปราพื้นบ้านของชาวตะวันตก Wayang Suluh เล่นเรื่อง สมัยใหม่ มักจะเป็นการแถลงนโยบายของรัฐบาล Wayang Wahyu เป็นการแพร่ศาสนาคาทอลิก Wayang Golek คือหุ่นกระบอกเป็นที่ นิยมกันในชาวตะวันตก Wayang Wong (ภาษาชวา) หรือ Wayang Orange (ภาษาอินโดนีเซียปัจจุบัน) ใช้คนเล่นไล่หน้ากาก การเล่น Wayang Purwa นั้นแพร่หลายมากที่สุด ตัวหนังจะทำอย่างสวยงาม **ความเป็นมา**

ต้นกำเนิดของวาทยังปูรวะ กล่าวกันว่ามาจากการบูชาบรรพบุรุษตั้งแต่สมัยหินใหม่ (Neolithic) เราไม่ทราบแน่ชัดว่า รูปร่างของวาทยังเมื่อเริ่มต้นเป็นอย่างไร มีข้อมูลหลายอย่างพอจะสันนิษฐานได้ว่า ทำเป็นรูปบรรพบุรุษหรือเทพเจ้าพื้นเมือง หน้าตาคล้ายภาพฝีมือชนเผ่า Malay-Polynesian เมื่อวัฒนธรรมฮินดูเผยแพร่เข้ามาในภูมิภาคนี้ เทพเจ้าในศาสนาฮินดูก็มีลักษณะผสมผสานกับเทพเจ้าพื้นเมือง วาทยังจึงมีทั้งลักษณะบางอย่างและชื่อตามเทพเจ้าศาสนาฮินดูแต่นั้นมา เว้นแต่เครื่องแต่งกาย เช่น ใส่ยังมีลักษณะพื้นเมือง เมื่อชาวרבับนัถือศาสนาอิสลาม ประมาณคริสต์ศตวรรษที่ ๑๕, ๑๖ เนื่องจากคัมภีร์โคหร่านห้ามแสดงภาพคน รูปแบบตัววาทยัง จึงเปลี่ยนแปลงไปดังที่เห็นได้ในปัจจุบันตามโบราณสถานในชวาภาคตะวันออก เราจะเห็นมีภาพสลักคล้าย ๆ วาทยัง บางคนจึงกล่าวว่าวาทยังอาจจะลอกเลียนแบบจาก

ภาพสลักในสมัยนี้ก็ได้ แต่บางคนพูดในทางตรงข้ามคือภาพสลักตามโบราณสถานในชวาภาคตะวันออกได้รับอิทธิพลจากตัววอหยัง

อุปกรณ์ที่ใช้ในการแสดง ก่อนการแสดงจะต้องปลุกโรง ซึ่งจอจอหนึ่งทำด้วยผ้าฝ้ายขาวบาง ๆ เรียกว่า kelir มักจะมอบขอบด้วยผ้าสีแดง น้ำเงิน เขียว หรือดำ คล้าย ๆ จอหนึ่งตะลุงของไทย ขนาดของจอจะประมาณเมตรเศษ ๆ ส่วนล่างของจอจะมีต้นกล้วยสำหรับปักตัวหนังเวลาแสดง สำหรับตัวหนังที่ยังไม่ใช้นั้นจะปักไว้บนต้นกล้วยนี้ ตัวละครฝ่ายธรรมะจะอยู่ด้านขวามือของนายหนัง (ภาษาชวาเรียกว่า ดาหลัง) ตัวละครฝ่ายอธรรมจะอยู่ด้านซ้ายมือของนายหนัง

ไฟที่ใช้ในการแสดง แต่ก่อนนี้จะใช้ตะเกียงน้ำมันมะพร้าว ตะเกียงนี้ภาษาชวาเรียกว่า Blenchong มักนิยมทำเป็นรูปครุฑ ทำด้วยทองเหลืองหรือสำริด นายหนังจะต้องมีหน้าที่คอยเติมน้ำมัน ภายหลังนิยมใช้ไฟฟ้ามากกว่า เพราะสะดวก สว่างกว่า ผู้ชมจะมองเห็นได้ชัดกว่า ไกลกว่า แต่เงาที่มองเห็นจะไม่สวยงามเหมือนเก่า

หีบไม้เรียกว่า kotak ใช้สำหรับเก็บตัวหนังกับอุปกรณ์ต่าง ๆ เช่น จอ ในระหว่างการแสดงจะวางหีบไว้ด้านซ้ายของนายหนัง สำหรับแขวนเครื่องเคาะจังหวะ

เครื่องเคาะจังหวะมีกรับ ภาษาชวาเรียกว่า chempala ทำด้วยไม้สัก ใช้สำหรับเคาะจังหวะกับหีบ สำหรับทำเสียงประกอบการแสดง (Sound effect) และทำสัญญาณบอกวงปีพาทย์ Kepyak ทำด้วยสำริดแขวนไว้กับหีบ นายหนังจะใช้เท้าขวาตีกรับและเคาะกับ kepyak นี้

วงปีพาทย์ วงปีพาทย์ชวาเรียกว่ากาเมลัน (Gamelan) ปัจจุบันมีเครื่องดนตรีประมาณ ๑๕ ชิ้น เป็นพวกฆ้องและระนาด เครื่องจังหวะ เช่น กลองแขก (Gendang), โหม่ง, ซอ (Rebab) รูปร่างคล้ายซอสามสายแต่มีสองสาย ขลุ่ยเรียกว่า Suling

นักแสดง บุคคลที่สำคัญที่สุดคือนายหนัง (Dalang) นายหนังจะเป็นคนเชิดตัวหนัง เป็นผู้พากย์จะต้องมีเสียงดังฟังชัด ทำเสียงได้หลายอย่างตามตัวละคร ต้องร้องเพลงได้ ต้องมีศิลปะในการเชิดที่คล่องแคล่วว่องไว มีลีลาตามบุคลิกตัวละคร สามารถเชิดและเคาะจังหวะได้ในเวลาเดียวกัน ต้องมีความรอบรู้ในศาสตร์ต่าง ๆ ในด้านศิลปะ วรรณคดี โดยเฉพาะอย่างยิ่งวรรณคดีชวาโบราณ ประวัติศาสตร์ มีไหวพริบ ปฏิภาณ

และมีอารมณ์ขัน มีความจำดีด้วย เพราะจะต้องเล่นหนังตามเรื่อง ไบราณ และเรียกร้องความสนใจจากผู้ดูโดยการสอดแทรกเรื่องราว ปัจจุบันเข้าด้วย

นักดนตรี ปกติจะมี ๑๓ คน เรียกว่า Niyaga หรือ Wiyaga นักดนตรีคนหนึ่ง ๆ จะเล่นหลายเครื่อง บางครั้งขึงร้องเพลง ทำจังหวะ นักดนตรีที่สำคัญที่สุดคือคนตีกลอง ซึ่งจะต้องเป็นผู้ฟังจังหวะจาก นายหนังและทำจังหวะให้นักดนตรีอื่น ๆ กลองจะช่วยให้การแสดงคึกคัก ขึ้นด้วย

นักร้องหนัง เพิ่งมีมาไม่นานนัก คือประมาณต้นคริสต์ศตวรรษ ที่ ๒๐ นี้เอง ปัจจุบันถือว่ามีความสำคัญ วงปีพาทย์ที่เล่นประกอบการแสดงหนังมักจะมีนักร้องหนังหรือเรียกว่า Pesinden คนสองคน เป็นอย่างน้อย บางวงมีถึง ๒๕ คน บางครั้งก็จะร้องเดี่ยว บางครั้ง จะร้องเป็นหมู่ เนื้อร้องมักจะเป็นบทประพันธ์ของกวีไบราณที่มีชื่อเสียง ตัวหนัง (Wayang) มักทำด้วยหนังควาย สูงประมาณ ๕๐ ซม. มักจะ สลักอย่างประณีตงดงาม สีที่ใช้ระบายจะเป็นสีผสมขาว ดำสำหรับถือ เวลาเชิดหนังมักจะทำด้วยเชาสัตว์ ในการเล่นหนังถ้าจะให้ครบถ้วน เล่น ได้ทุกเรื่อง จะต้องมียักษ์ตัวหนังประมาณ ๒๐๐ - ๔๐๐ ตัว ผู้ที่มีความรู้ ในด้านนี้จะสามารถบอกได้ทันทีว่าตัวหนังตัวไหนชื่ออะไร โดยการดู จากลักษณะ เช่น ผ่าหน้า ทรงผม และศิราภรณ์หรือเครื่องประดับ ส่วน ต่าง ๆ ของร่างกาย เป็นต้น

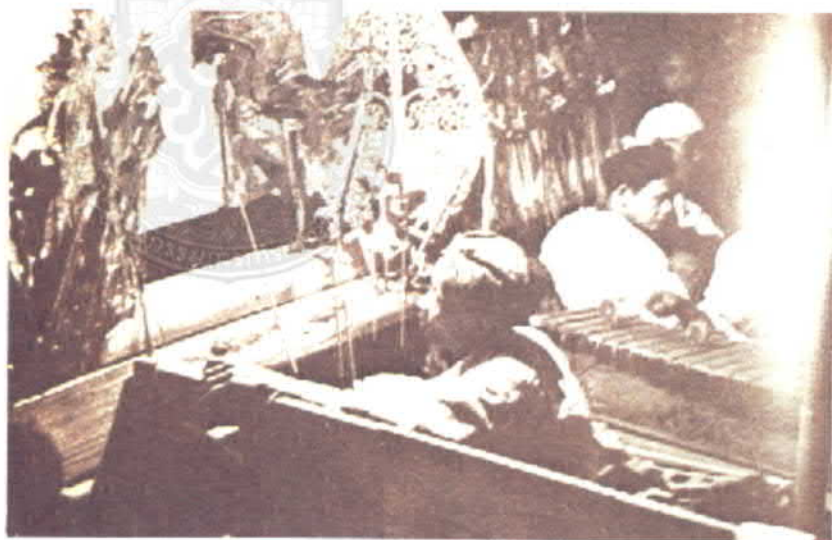
การแสดงวาทยัง มักจะเริ่มแสดงจริงประมาณ ๓ ทุ่ม และเลิก เวลารุ่งเช้าโดยไม่มีการหยุดพักระหว่างแสดง ตั้งแต่หัวค่ำวงปีพาทย์ จะเริ่มโหมโรงเป็นการเรียกคนดู หลังจากการไหว้ครูโดยจุดธูปบูชาครู ด้วยกลีบดอกไม้ว จากนั้นก็เอารูปกุนงอัน (Gunungan) มาปักไว้ ตรงกลาง กุนงอันเป็นตัวหนังรูปร่างคล้าย ๆ ไบโพธิ์ มีลวดลายเป็น ต้นไม้แผ่กิ่งก้านสาขา ถือเป็นภาพศักดิ์สิทธิ์ ใช้แทนความหมายส่วนที่เป็นนามธรรมทั้งหมด เหตุการณ์ต่าง ๆ ในเรื่องที่ใช้ตัวหนังอื่นไม่ได้ ก็ใช้กุนงอันนี้ ตัวอย่างเช่น ลมพัด พายุพัด ปรากฏการณ์ธรรมชาติ ต่าง ๆ หรือกาลเวลาที่ผ่านไปหลายวัน

จากนั้นนายหนังหรือดาหลังเริ่มการแสดงตามเรื่องที่กำหนดไว้

กุดขุนอิน
Gunungan

นายท่งกำลังเช็ดหนัง
อยู่หลังจอหนัง

วัดญี่ปุ่น เป็นพระราชนิพนธ์ในสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารีเมื่อครั้งเสด็จพระราชดำเนินเยือนประเทศญี่ปุ่นในเดือนตุลาคม ๒๕๒๖ ทรงพระราชนิพนธ์ลงพิมพ์เป็นครั้งแรกในคอลัมน์ “ช่างเขาดิน” ในนิตยสาร “เสนาศึกษา” เล่ม ๕๑ ตอน ๑ ประจำเดือนสิงหาคม-กันยายน ๒๕๒๗

พระราชนิพนธ์เรื่องนี้ ทรงเล่าทำนองเป็นบทความสารคดีท่องเที่ยววัดต่าง ๆ ในประเทศญี่ปุ่น โดยเฉพาะวัดที่เมืองกามาคุระและเมืองนาราซึ่งเป็นเมืองเก่าแก่มียุทธศาสตร์และศิลปวัฒนธรรมของญี่ปุ่น

ที่เมืองกามาคุระทรงบรรยายถึงพระพุทธรูป “ไดบุทซุ” หรือ “พระองค์ใหญ่” ซึ่งเป็นพระพุทธรูปที่อยู่กลางแจ้งในวัดที่ทรงเรียกด้วยพระอารมณ์ข้าพชนว่า “วัดพระโต” นอกจากนี้ยังทรงพรรณนาความละเอียดถึงศิลปการก่อสร้างและศิลปกรรมในวัด “Enkakujii” ซึ่งเป็นวัดพุทธศาสนานิกายเซ็นที่มีลักษณะคล้ายวัดป่าของไทย และมีการฝึกสอนทำสมาธิให้แก่ผู้สนใจอีกด้วยเช่นกัน

ที่เมืองนาราทรงพรรณนาถึง “วัดโทไดจิ” ซึ่งเป็นวัดที่เก่าแก่มียุทธศาสตร์ที่เป็นเรือนไม้ใหญ่ที่สุดในโลก ส่วนที่วัด Horyuji และวัด San ju san gendo นั้นทรงเล่าถึง ประวัติศาสตร์ ศิลปกรรม และสถาปัตยกรรมภายในวัด ไม่ว่าจะเป็นโบสถ์ อาคาร เจดีย์และพระพุทธรูปต่าง ๆ ทรงบรรยายอย่างละเอียดให้ทั้งความรู้ที่น่าสนใจ น่าคิด และน่าอ่าน

วัดญี่ปุ่น

วันนี้จะเล่าถึงวัดต่าง ๆ ที่ได้ไปเที่ยวชมในประเทศไทยญี่ปุ่น ก่อนที่จะเล่าต่อไปคงจะต้องขอคุยกับท่านผู้อ่านว่า การที่ข้าพเจ้าเขียนคอลัมน์นี้เป็นการมาคุยกับท่านผู้อ่าน ๒ เดือนครึ่งหนึ่ง เรื่องที่คุยก็คงไม่พ้นประสบการณ์ที่ข้าพเจ้าได้พบได้เห็น บางเรื่องก็มีแง่คิดที่ข้าพเจ้าเห็นเป็นประโยชน์ไม่ควรจะเก็บความรู้ไว้แต่ผู้เดียว เนื่องจากระยะเวลาที่หนังสือจะออกแต่ละครั้งห่างกันถึง ๒ เดือน เรื่องที่เขียนขึ้นไม่รู้ทันสมัยนักและอาจจะข้ามไปข้ามมา เช่นขณะนี้เขียนเรื่องประเทศญี่ปุ่นซึ่งข้าพเจ้าได้ไปเห็นมาเกือบปีแล้วยังเล่าไม่จบ ก็ชักลืมนะเนนนี้ข้าพเจ้าจะเล่าเรื่องเมืองญี่ปุ่นไปก่อน หากว่ามีเรื่องอื่นที่น่าสนใจจะขออนุญาตเปลี่ยนเรื่องทันที

วันที่ ๑๙ ตุลาคม ๒๕๒๖ พวกเราไปกามาคุระ ได้ไปนมัสการไดบุตซุหรือพระองค์ใหญ่อยู่กลางแจ้งไม่วิหารคดุม ได้ทราบภายหลังว่าในอดีตเคยมี แต่ว่าพังไปเสียแล้ว เมื่อไปถึงพระชาวญี่ปุ่นแต่งกาย

พระพุทธรูปในพนม

เต็มยศมาคอยต้อนรับ พาไปนมัสการพระพุทธรูป ท่านผู้นี้เป็นพระ
นิกาย Jodo หรือนิกายสุขาวดี ซึ่งเป็นพุทธศาสนานิกายหนึ่ง
นับถือพระอมิตาภะ เน้นความศรัทธาว่าทำให้สำเร็จได้ พระพุทธรูป
เป็นสำริดมีสีนิมเขียว ดูเหมือนจะหล่อเป็นชิ้น ๆ และประกอบกันเข้า
พระเล่าว่ามีคนไทยศรัทธามานมัสการอยู่เป็นประจำ และมาปรารภ
กับท่านว่าอยากจะปิดทองให้สวยงาม และขอมาสร้างอาคารเพิ่มเติม
ท่านต้องชี้แจงไปว่า ทางรัฐบาลญี่ปุ่นได้ขึ้นทะเบียนไว้ในโบราณสถาน
ที่ไม่ให้ใครมาตกแต่งเดิมหรือเปลี่ยนแปลง ขนาดกลีบบัวที่ฐานซุกซี้ เริ่มสร้าง
เมื่อ ๓๐๐ ปีมาแล้วยังไม่เสร็จ ถึงเวลานี้รัฐบาลยังไม่อนุญาตให้ทำ
ให้เสร็จ ท่านบอกว่าจริง ๆ แล้วท่านเห็นว่าเป็นสนิมสีเทาดำเห็นนี้สวยงาม
ปิดทอง ข้าพเจ้าไปไหว้พระด้วยรูปไทยที่เตรียมเอาไปจากเมืองไทย
และไหว้เผากายาอย่างญี่ปุ่นด้วย วันนั้นมีคนมามากส่วนใหญ่เป็นครู
พานักเรียนมาดู แม้แต่พวกพ่อแม่ก็เอาลูกผูกติดหลังมาด้วย พระพา
เข้าห้องรับรองเพื่อสนทนากัน ข้าพเจ้าถวายผ้าไตรแบบที่ถวายพระไทย
เพื่อให้ท่านเก็บเป็นที่ระลึก หลังจากนั้นออกมาข้างนอกดูต้นสนที่พระบาท
สมเด็จพระมงกุฎเกล้าฯ ทรงปลูกไว้เมื่อครั้งเกณฑ์ครองราชย์ (เมื่อ
เสด็จกลับจากศึกษาที่ประเทศยุโรป) บางคนบอกว่าต้นนี้ไม่ใช่ต้นจริง
ต้นดั้งเดิมที่ทรงปลูกนั้นตายไปแล้ว ที่เห็นเป็นหน่อและมีอีกต้นหนึ่งทรง
ปลูกเมื่อครองราชย์แล้ว

ในบริเวณนั้นมีป้อมน้ำมนต์ซึ่งเขาถือว่าศักดิ์สิทธิ์และขอลูกได้ด้วย
จาก “วัดพระโต” พวกเราพากันไปที่วัด Enkakuji ซึ่งเป็นวัดใน
พุทธศาสนานิกายเซน เจ้าอาวาสวัดนี้แต่งกายอีกอย่างหนึ่ง
เพราะต่างนิกายกับวัดแรก วัดนี้สร้างเลียนแบบศิลปะจีนประมาณ 700
ปีมาแล้ว สังเกตได้ว่าเป็นศิลปะแบบจีนคือหน้าตางมีกรอบ ถ้าเป็น
ศิลปะญี่ปุ่นแท้ ๆ จะไม่ทำเช่นนั้น ลวดลายไม้ทำเป็นเปลวเพลิง เมื่อจะ
เข้ามีความรู้สึกว่ารุ่งเรืองประดุจสูงมาก การก่อสร้างทำอย่างวิจิตรพิสดาร
จริง ๆ เจ้าอาวาสก็เป็นนักวิชาการผู้มีความรู้สูงทั้งในด้านศิลปะและการ
พระศาสนา น่าเสียดายที่ไม่มีเวลาสนทนากับท่านจริง ๆ จัง ๆ เพราะ
มกุฎราชกุมารและมกุฎราชกุมารีท่านจะมารับไปรับประทานอาหาร
กลางวัน ทราบว่ามีผู้เชิญท่านไปประชุมเกี่ยวกับนิกายเซนและมีผู้
มาศึกษาความรู้จากท่านอยู่เนือง ๆ

วัด Enkakuji

สิ่งต่าง ๆ ในวัดที่พอจะจำได้มีพระพุทธรูปทรงเครื่อง ทราบว่า
เป็นพระคาถามุนีเป็นศิลปะกามาคุระเหมือนพระโตที่ไปนมัสการมาเมื่อ
สักครู่นี้ (เคล็ดลับในการดูพระสมัยกามาคุระคือ จะดูเหมือนว่าเป็น
พระมีหนวด) พระองค์นี้ทำเป็นโพรงคนเข้าไปข้างในได้ (แต่จะเข้าไป
ทำอะไรก็ไม่ทราบ) พระเนตรทำด้วยหยก ข้างหน้าวางแผ่นป้ายพระ
จักรพรรดิ มีสถานที่บรรจุพระบรมสารีริกธาตุ ถือว่าเป็นสถานที่สำคัญ
ที่สุดของเมือง

โชกุนผู้สร้างวัด Enkakuji นี้อุทิศส่วนกุศลให้วิญญาณทหารผู้

ล่องลับ ภายหลังได้ออกบวชได้เป็นเจ้าอาวาส เป็นที่นับถือของคนจำนวนมาก จึงมีรูปจำลองตั้งไว้

วัดทั้งหลายที่ข้าพเจ้าได้ไปในญี่ปุ่นล้วนแต่สร้างอย่างสวยงาม ในด้านศิลปกรรมมีเรื่องที่น่าสนใจทางประวัติศาสตร์ แต่เฉพาะที่วัด Enkakuji นี้ สิ่งที่มีค่าซึ่งรู้สึกได้คือความร่มเย็นเปรียบเทียบกับวัดป่าของไทย บริเวณวัดมีต้นไม้สูง ๆ อยู่บนภูเขา พุทธศาสนิกายอื่น ๆ นั้นนิยมประดับประดาวัดให้สวยงาม เช่น มักจะมีภาพฝาผนัง แต่วัดเขานิยมความเรียบง่าย ธรรมชาติงดงาม ภาพที่เห็นคือ ภาพที่มองผ่านหน้าต่าง จะเห็นต้นไม้ใบหญ้าสีเขียวสดในฤดูใบไม้ผลิ หิมะขาวสะอาดตาในฤดูหนาว อาคารที่สำคัญหลังหนึ่งคือ ห้องทำสมาธิเฉพาะสำหรับพระเณร จะมีพระมาทำสมาธิครั้งหนึ่งประมาณ ๒๐ รูป จากทั่วประเทศ คนธรรมดาถ้าเรียนสมาธิถึงขั้นหนึ่งก็อาจจะขึ้นมาได้ มีสถานที่ฝึกสมาธิ สำหรับคนธรรมดาจะมีพระคอยแนะนำ บางครั้งผู้ที่อยากรู้ก็มาเรียนธรรมะด้วยวิธีปุจฉาวิสัชนา หอฝึกสมาธิสำหรับพระเป็นห้องโล่ง ๆ มีเสื่อปู ในช่วงการฝึกสมาธิจะนอนอยู่ในห้องนี้เลย ที่นอนเป็นผ้าห่มพับซ้อน พระนอนตรงกลาง จะมีครูสอนคอยเคาะระฆังและรับสัญญาณว่าควรทำอะไร ช่วงนั้นผู้ฝึกสมาธิจะพูดไม่ได้เลย ระหว่างนั่งสมาธิครูจะคอยเฝ้าดู ถ้าใครเผลอหลับไปจะถูกตีหลัง คนที่ถูกตีไม่มีใครโกรธครู รู้ว่าครูตั้งใจช่วย ที่วัดพระให้เณรแสดงการดกน้ำ แสดงความเป็นอยู่เรียบง่าย ชีวิตเรียบง่าย ธรรมชาติที่งดงาม เสียงเคาะระฆัง ล้วนทำให้จิตเกิดสมาธิอันจะเกิดเป็นปัญญาสืบต่อไป

วันที่ ๒๑ ตุลาคม ๒๕๒๖ นั่งรถไฟไปเมืองนารา รถไฟที่นั่งไปเป็นรถไฟเอกชน ใช้เวลาประมาณครึ่งชั่วโมง มีเทคนตริ รองผู้ว่าราชการจังหวัด เจ้าหน้าที่ Research Centre หรือหัวหน้าหน่วยศิลปากรที่ข้าพเจ้าเคยถึงมาแล้วมาต้อนรับ วัดแรกที่ไปชมคือ วัดโทไดจิ เจ้าอาวาสรอรับตามเคย ท่านอธิบายว่า วัดนี้สร้างใน ค.ศ. ๗๕๒ ถูกไฟไหม้ ๒ ครั้ง ที่เห็นอยู่ในปัจจุบันสร้างใน ค.ศ. ๑๗๐๙ ตัวอาคารโบสถ์สร้างเหมือนเดิม กว้าง ๕๗ เมตร ยาว ๓๒ เมตร สูง ๔๘ เมตร ประตูอยู่ ๑ ใน ๓ ของประตูโบสถ์เก่า เขาว่าโบสถ์นี้เป็นเรือนไม้ใหญ่ที่สุดในโลกถือว่า

วัดไท ไคจิ

เป็นสมบัติของชาติ ระยะนี้คนมามาก เพราะเป็นช่วงเวลาที่เขาจัดให้นักเรียนมาทัศนศึกษา เมื่อ ค.ศ. ๑๙๗๓-๑๙๘๐ เปลี่ยนหลังคาทั้งหมด กระเบื้อง ๑๑๐,๐๐๐ แผ่น เขาบอกว่ารวมกันแล้วน้ำหนักกระเบื้องประมาณ ๑,๕๐๐ ตัน ทางเดินทำด้วยหินจากประเทศต่าง ๆ หินสีดำมาจากอินเดีย หินจากจีน เกาหลี และหินของญี่ปุ่นเอง หน้าวัดมีตะเกียงสำริดสร้าง ค.ศ. ๗๕๒ เป็นสิ่งเดียวของสมัยก่อนที่ยังคงเหลือ วัดนี้ถือว่าเป็นปลายเส้นทางแพรไหม (The Silk Route) ฉะนั้น จึงได้อิทธิพลจากจีนมาก ข้างหลังวัดมีคลังเก็บสินค้าต่าง ๆ แต่เข้าดูไม่ได้ เพราะสำนักพระราชวังเป็นผู้ควบคุม

เข้าไปดูในพระวิหารมีพระสำริดสูง ๑๕ เมตร ตรงบัวมีลวดลายภาพเขียนเหลืออยู่เล็กน้อย แต่ดูรูปไม่ออก ในหนังสือบอกว่าเป็นโลกในอุดมคติตามคัมภีร์พุทธศาสนานิกาย Kegon ผู้สร้างคือ จักรพรรดิไทมุ

พระเศียรของพระโสมพะไฟพร้อมพระอุโบสถ ที่เราเห็นอยู่นี้เป็นของสร้างใหม่ เมื่อ ๒๕๐ ปีมาแล้ว พระใหญ่องค์นี้ไม่มีสนิมเขียวเหมือนที่กามาคุระ เพราะอยู่ในหลังคาไม้เปียกน้ำ ลักษณะการสร้างพระนี้เห็นจะมุ่งหมายให้ดูจากที่ต่ำ จะเห็นได้จากองค์พระเล็ก ๆ ที่อยู่ในรัศมีของพระองค์ใหญ่ จะสร้างให้ใหญ่ขึ้น ๆ จนกระทั่งส่วนที่อยู่ใกล้ที่สุดหรือส่วนบนสุดนั้นมีขนาดเป็นสองเท่าขององค์ที่อยู่ด้านล่าง วิธีนี้เป็นเทคนิคของช่างโบราณ เช่นเดียวกับวิธีการเขียนภาพฝาผนังของไทย รัศมีของพระพุทธรูปที่กล่าวถึงนี้ทำด้วยไม้ สองข้างของพระพุทธรูปมีรูปพระโพธิสัตว์ทำด้วยไม้

พิจารณาดูภายในพระวิหารพระโศไนก็รู้สึกว่าเป็นวิหารใหญ่มาก ถึง ๕ ห้อง ลักษณะทางสถาปัตยกรรมได้อิทธิพลจากจีน มุมหนึ่งของวิหารมีหุ่นจำลองให้เห็นลักษณะวัดสมัยก่อน หลวงพ่อที่เป็นผู้อธิบายบอกว่าเห็นได้ว่าขนาดของวัดแต่ก่อนใหญ่กว่าขนาดวัดในปัจจุบัน โบราณวัตถุที่ยังคงเหลือมาคือ ประตูด้านใต้ ซึ่งเป็นประตูที่จักรพรรดิเข้าเวลา มาวัด พระโพธิสัตว์ในวัดนี้จะเป็นปางประทานพร ปีนึง ๆ มีคนมานมัสการประมาณ ๓ ล้านคน

ในตอนบ่ายวันเดียวกันไปวัด Horyuji เจ้าอาวาสพาไปดูวัด ซึ่งเป็นวัดเก่ามากสร้างมา ๑,๓๕๐ ปีแล้ว ส่วนที่เก่าที่สุดคือทวารบาล ๒ ตัว สร้าง ค.ศ. ๗๒๐ เป็นเทพที่คุ้มครองพระพุทธรูป ประวัตินี้ของวัดว่า ค.ศ. ๖๐๗ สร้างหนแรก ค.ศ. ๖๗๐ ไฟไหม้หมด ค.ศ. ๗๒๐ สร้างขึ้นใหม่ จะแน่นอนหรือไม่ นักวิชาการก็ยังทุ่มเถียงกันอยู่ แต่ก็เห็น

วัด Horyuji

กันว่าวัดนี้มีสถาปัตยกรรมที่ทำด้วยไม้เก่าแก่ที่สุดในโลก อาคารหลังนี้พอเห็นเป็นรอยว่า แต่ก่อนคงเป็นสีแดง เขียว น้ำเงิน เหลือง ขาว เดียวนี้เหลือแต่สีไม้ ทำเป็นรูปเจดีย์ ๕ ชั้น นอกนั้นมีของเก่าคือ ประตูโบสถ์ พระประธาน ในบริเวณยังมีสิ่งก่อสร้างอีก ๔๙ หลัง พระพุทธรูป ๓,๕๐๐ องค์ เสาหินและเครื่องประดับอีก ๓๒,๐๐๐ ชิ้น

พระเจดีย์เป็นศิลปะสมัย Asuka (คริสต์ศตวรรษที่ ๗) พระพุทธรูปสมัยคริสต์ศตวรรษที่ ๘ ข้างในพระเจดีย์ทำเป็นถ้ำทำจากดิน เข้าใจว่าเป็นศิลปะที่เลียนแบบจากจีนอย่างที่ถ้ำขุนหวงปั้นรูปพุทธประวัติตอนต่าง ๆ เช่น ทำทุกรกิริยา ตอนแบ่งพระบรมสารีริกธาตุถวายพระเพลิง ปรีณิพพาน มีภาพลูกศิษย์ที่เป็นปุณฺชนร้องไห้มีอาการต่าง ๆ มีรูปชีวกโกมารภัจ พระประธานสมัยคริสต์ศตวรรษที่ ๙ พระพุทธรูปองค์นี้เป็นพระพุทธรูปฉลองพระองค์เจ้าชายโชโตกุซึ่งพระโอรสเป็นผู้สร้างถวาย สองข้างของพระพุทธรูปนี้เป็นรูปพระโพธิสัตว์สร้างด้วยสำริด ลัทธิโชโตกุ (Shotoku) นี้ถือว่า เจ้าชายโชโตกุเจ้าลัทธิเป็นพระพุทธรเจ้า ในห้องมีภาพฝาผนัง วาดรูปพระอมิตาภะ สีออกแดง เขียนขึ้นใหม่หลังสงครามโลกครั้งที่ ๒ ตามแบบเก่า (ดีว่ามีคนลอกเอาไว้เมื่อยังติดอยู่) มีรูปตุ๊กตาสมณาราม เช่น รูปพระที่คุ้มครองคนเดินทาง

รู้สึกว่าเขาพยายามรักษาโบราณสถานของเขาดีมาก ในอาคารนั้นเขาห้ามสูบบุหรี่และห้ามถ่ายภาพเพราะกลัวจะเกิดไฟไหม้

วัดนี้มีพิพิธภัณฑที่ซึ่งรวบรวมของที่พบในวัด ได้แก่ เจดีย์เล็ก ๆ ที่จักรพรรดิแห่งนาราสร้างถวายวัดล้านอัน เพื่ออ้อนวอนขอความสงบในประเทศ ในเจดีย์มีพระสูตรภาษาสันสกฤตเขียนด้วยตัวญี่ปุ่น มีรูปพระกวนนอน (หรือกวนอิม หรือพระโพธิสัตว์อวโลกิเตศวร) ที่เก่าที่สุดในญี่ปุ่น ทำด้วยไม้ สร้างในสมัย Asuka ของที่เป็นชิ้นเอกเป็นตู้พระธรรม ประดับด้วยแมลงทับซึ่งญี่ปุ่นเรียกว่า Tamamushi เท่าที่เห็นปีกแมลงทับสีเขียวหายไปแล้ว เสียแยะแล้ว ดูในรูปยังมีอยู่มากกว่านั้น นอกจากนั้นยังมีภาพสีน้ำมันที่เก่าแก่ที่สุด ด้านในเป็นรูปพระกวนนอนที่ดูเขาวงรูปแมลงทับและตัวแมลงทับ ข้าพเจ้ารู้สึกว่แมลงทับของญี่ปุ่นตัวยาวกว่าแมลงทับบ้านเรามาก

ในด้านศิลปะและประวัติศาสตร์และการศาสนา วัดนี้น่าสนใจที่สุด เสียหายที่ไม่มีเวลาพอที่จะดูหรือถามให้ละเอียด

วัดสุดท้ายที่ได้ไปดูอยู่ที่เมืองเกียวโตเรียกว่า วัด San ju San Gendo (ข้าพเจ้าไปเมื่อวันที่ ๒๒ ตุลาคม) ผู้ที่มาบ้ที่วัดนี้ไม่ได้ใส่ตำแหน่งว่าเป็นเจ้าอาวาส เขียนว่าเป็นเลขานุการวัด จะหมายความว่าถึงไวยาวัจกรหรือมรรคทายกวัดก็ไม่ทราบ การแต่งกายก็คล้าย ๆ พระ แต่เท่าที่ดูแล้วคนทำงานในวัดนี้ รวมทั้งพวกที่ขายของอยู่ก็แต่งชุดอย่างนี้ทั้งสิ้น เลขานุการฯ พาไปที่ “เรือน ๓๓” (คำว่า San ju san แปลว่า ๓๓) ซึ่งเขาอธิบายว่าเป็นเรือน ๓๓ ห้อง ที่นี่มีรองเท้าแตะให้เราเปลี่ยน หรือว่าเราอาจจะใส่รองเท้าหุ้มรองเท้าของเราอีกชั้นก็ได้ ข้าพเจ้าคิดว่าการถอดรองเท้านั้นคือการใส่รองเท้าคลุมอีกชั้นไม่ได้ ตัดปัญหาในเรื่องรองเท้าหายไปได้มาก สำหรับความสะดวกในการเดินนั้นผู้นึงถอดรองเท้าใส่รองเท้าแตะของเขาจะดีกว่า ถ้าคนไม่มากและรับรองได้ว่ารองเท้าจะไม่หาย ส่วนพวกผู้ชายที่ใส่รองเท้าผูกเชือก รองเท้าหุ้มของเขาสะดวกดี

วัดนี้เดิมผู้สร้างคือพวกตระกูลไทรา ใน ค.ศ. ๑๒๔๙ เกิดมีไฟไหม้ อีกสิบปีต่อมาจึงมีการสร้างใหม่ วิหารนี้มีพระประธานอยู่ตรงกลาง มีพระโพธิสัตว์กวนนอนอยู่ ๒ ด้าน ข้างหนึ่งจำนวนประมาณ ๕๐๐ ทั้งหมดนี้ทำด้วยไม้ของญี่ปุ่น เรียกว่าต้น Hinoki ลงรักแล้วปิดทอง พระประธานมีเศียรมากที่สุดคือมีประมาณ ๑๑ เศียร พระหัตถ์ ๔๐ ถือว่าเกิดมา ๒๕ ชาติ ชาติหนึ่งจะมีพระหัตถ์ ๔๐ ข้าง รวมมี

๑,๐๐๐ ข้าง พระหัตถ์กลางพนมอยู่ พระหัตถ์ที่อยู่ข้าง ๆ มีมาก แต่ว่าเขาทำดีดูไม่น่าเกลียด สำหรับเศียรนั้น เศียรอื่น ๆ เขาทำเอาไว้บนเศียรหลักดูแล้วงามดีจริง ๆ ไม่ขัดตา

พระ ๑,๐๐๐ องค์นั้นตามคติของศาสนานี้ถือว่าเป็นองค์เดียวกันจำนวนพันนั้นแสดงพระมหากษัตริย์คุณ ในสมัยก่อนเชื่อกันว่ายิ่งสร้างสิ่งต่าง ๆ ไว้ในวัดมาก มีการประดับประดามากยิ่งได้บุญ หอยาว ๆ นี้แต่ก่อนมีการประดับประดาอยู่มาก เมื่อก่อนนี้ที่หลังคาก็เคยประดับด้วยกระจกเพื่อสร้างบรรยากาศให้ดูสวยงาม เมื่อมีแสงอาทิตย์ส่องมา จะสะท้อนกับกระจกทอง

กลับไปดูพระประธานอีกทีจะเห็นว่ามีรัศมีรอบ ๆ ทำเป็นรูปพระโพธิสัตว์ ๒๕ พระชาติ ด้านบนทำเป็นรูปพระอมิตาภะ เศียร ๑๑ เศียรที่กล่าวมาแล้วจะแสดงอารมณ์ต่าง ๆ ๑๑ อารมณ์ พระหัตถ์ที่ถือของต่าง ๆ กันแสดงว่า มีวิธีช่วยให้มนุษย์พ้นทุกข์อยู่หลายวิธี

พระพุทธรูปอีก ๑,๐๐๐ องค์นั้นไม่เหมือนกันทีเดียว แล้วแต่ฝีมือช่างที่มีอยู่ประมาณ ๓๐๐ คน คิดเขาเองว่าส่วนสำคัญ ๆ ข้างใหญ่คงจะทำเอง ให้ลูกน้องทำส่วนที่ไม่สำคัญนัก

ที่ระเบียงมีชื่อคนติดป้ายเอาไว้ เขาอธิบายว่าเป็นชื่อผู้ที่ได้รับรางวัลในการยิงธนูชนะ ระเบียงยาว ๑๒๐ เมตร ใช้เป็นที่ยิงธนูแข่งกัน เขาถือว่าธนูเป็นสัญลักษณ์ของพระกวนนอน แสดงฐานะอันสูงส่ง ครเป็นเครื่องหมายของความหวังที่ไปสู่เป้าหมาย

วัด San Ju san gendo

รูปหล่อที่น่าสนใจอีกอย่างหนึ่งคือเทพแห่งลม (สัญลักษณ์ศิลปะคล้ายๆ ศิลปะสมัยเสื่อม) เทพนี้จะมาคุ้มครองกวางนอนอีกที เทพแห่งลมนี้อาจทำให้เกิดเหตุร้ายก็ได้ ให้คุณก็ได้ รูปร่างที่ทำคือ เทพเจ้าถือถุงบรรจุลม ซิเมะ

ที่ผนังของหอนี้ติดคันธนูไว้ เวลาเมื่อไหร่ใครมาที่สำคัญจะเชิญไปยิงธนูนี้ ปัจจุบันนี้ก็ยังมีต่อเนื่องกันอยู่เป็นการยิงเพื่อ “พุทธบูชา”

หลังจากนั้นดูรูปหล่อทองเหลืองรูปต่าง ๆ ถ้าใครเรียนวิชาประวัติศาสตร์มานิติวิทยา (Iconography) คงสนุกดีทีเดียว ด้านหลังพระประธานยังมีรูปต่าง ๆ แปลก ๆ เช่น กัสสปะเป็นเทพที่ช่วยเด็ก อะโน้นถ้าจะทำบุญให้แก่เด็ก ๆ ที่เสียชีวิตไปให้บูชาเทพองค์นี้ มีรูปครุฑ ฤๅษี เขียนพระจันทร์ ฯลฯ

เดินไปอีกด้านเห็นรูปปั้นที่คู่กับเทพเจ้าแห่งลมคือ เทพเจ้าแห่งฟ้าผ่า

ยังไม่ทันดูทั่วอีกตามเคย เขาบอกให้ดูได้ว่า รูปนี้เรื่องนี่คืออะไรเท่านั้น ก็ถึงเวลาจะต้องลากลับ เทียบวันถ้าไม่รีบกลับก็จะไม่ทันรถไฟ เรื่องเกี่ยวกับวัดนำมาเล่าได้เพียงเท่านี้

สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารีได้เสด็จพระราชดำเนินเยือนประเทศออสเตรเลีย ระหว่างวันที่ ๑๗ ตุลาคม ถึงวันที่ ๒๙ ตุลาคม ๒๕๒๗ ได้ทรงพระราชนิพนธ์บันทึกสิ่งที่ทรงพบเห็นและทรงสนพระราชหฤทัยทั้งด้านสภาพภูมิประเทศ วัฒนธรรม ความเชื่อของคนพื้นเมือง ตลอดจนวิชาช่วงโบราณและเทคโนโลยีสมัยใหม่ ด้วยทรงเห็นว่าเป็นเรื่องที่น่าสนใจและนำมาเปรียบเทียบกับสิ่งที่มีอยู่ในเมืองไทย หากเห็นว่าสิ่งใดดีก็จะได้นำมาปรับปรุงใช้ในประเทศของเรา ดังพระราชนิพนธ์คำนำตอนหนึ่งว่า

“ประเทศออสเตรเลียนั้น ข้าพเจ้าเคยได้ศึกษาทราบว่าเป็นประเทศกว้างใหญ่ แต่มีพลเมืองน้อย เมื่อได้ไปเห็นจึงได้ทราบว่าในบริเวณที่กว้างขวางนั้น ส่วนหนึ่งเป็นดินแดนแห้งแล้ง ลำบากในการดำรงชีวิต ผู้ที่ไปบุกเบิกดินแดนจนเป็นที่ทำกินได้ จึงต้องมีความมานะอดทนอย่างน่าสรรเสริญ ข้าพเจ้าจึงคิดว่าชีวิตความเป็นอยู่ของเขานั้นน่าสนใจศึกษาอย่างยิ่ง...”

พระราชนิพนธ์เรื่อง “ท้าวน้องใจ” ที่อัญเชิญมาบางส่วนนี้ล้วนเป็นเรื่องที่น่าสนใจอย่างยิ่ง โดยเฉพาะในเรื่องวัฒนธรรมของคนพื้นเมืองเดิมคือพวกอะบอริจินส์นั้น เห็นได้ชัดว่าทรงสนพระราชหฤทัยเป็นอย่างมาก ทรงบันทึกไว้เป็นตอน ๆ ปรากฏประปรายในแต่ละวัน

ทัวร้น้องโจ

วันพุธที่ ๑๗ ตุลาคม ๒๕๖๓
เสด็จทอดพระเนตร หอศิลปะ
แห่งชาติที่กรุงแคนเบอร์รา ทรง
เล็งถึงชนเผ่าอะบอริจินส์

ภาพต่าง ๆ เช่น ศิลปะของคนพื้นเมืองเดิมของออสเตรเลียก่อนที่
ชาวมิวนาจะเข้ามาตั้งถิ่นฐานที่นั่น (Aborigines) มี Miss Jennifer
เป็นนักมานุษยวิทยาเป็นคนอธิบาย Miss Jennifer นี้เข้าไปอยู่ในหมู่
คนพื้นเมือง และค้นคว้าเรื่องนี้อย่างจริงจัง เราดูศิลปะ Aborigines
เท่าไรก็เห็นเหมือนกันหมด พอฟังเขาเล่าถึงได้เข้าใจความหมายของ
แต่ละภาพ เขาอธิบายว่าศิลปะที่ดีที่สุดคือ body paint ได้แก่วาดลาย
ที่ชาวพื้นเมืองเขียนตามตัว ต่อมาก็ใช้เปลือกไม้มาเขียนสีทำจากดิน
รูปที่เขียนเป็นสัญลักษณ์ทางศาสนาและนิทานปรัมปราพื้นบ้าน เช่น
คนตกน้ำและกลายร่างเป็นจระเข้

วันเสาร์ที่ ๒๐ ตุลาคม
๒๕๖๓ เสด็จพระราชดำเนินทอด
พระเนตรเขื่อนต่าง ๆ ทรงเล็งถึง
พวกอะบอริจินส์ต่อ

ผ่าน Kiandra เมืองนี้เกิดขึ้นมาเนื่องจากใน ค.ศ. ๑๘๕๙ มี
ผู้พบทอง ปีต่อมาคือ ค.ศ. ๑๘๖๐ เริ่มต้นสมัยตื่นทอง มีคนแห่กันมา
จากอังกฤษ ๑,๐๐๐ คน (ในจำนวนนี้มีทวดของ Frank^๑ ด้วย) รodynด

^๑ Mr. Frank Rodwell เจ้าหน้าที่ผู้นำทาง

ของเราข้ามน้ำยูคัมปีน แถวนี้นี้มีคนเอาฝูงแกะมากินหญ้า มีลำธารเรียก Bullock Creek เพราะเป็นที่เอาสัตว์ไปเลี้ยง สถานที่นี้เป็นสถานที่ตำรวจมาก่อน แถว ๆ Kiandra นี้พวก Aborigines กินผีเสื้อ (Moth) และเปลือกไม้ซึ่งมีประโยชน์ด้านการอาหาร...

ประมาณปี ค.ศ. ๑๙๖๐ พวก Aborigines หายไปไม่พบร่องรอยอีก สันนิษฐานว่าจะเกิดโรคภัยอะไรสักอย่าง พวก Aborigines นี้ป่วยง่าย เห็นจะเป็นเพราะไม่มีภูมิคุ้มกันโรค โรคธรรมดา ๆ เช่น วัณโรคพวกเราเป็นแล้วไม่เป็นอะไรมากพวก Aborigines เป็นแล้วอาจถึงตาย

วันพุธที่ ๒๔ ตุลาคม
๒๕๒๗ เสด็จพระราชดำเนินทอด
พระเนตรสถานีวิจัยพืชสวนมารูชี
(Maroochy Horticultural Research
Station) ระหว่างทางผ่านกลาสเฮาส์
เมาน์เทน ทรงเล่าถึงเรื่องนิทาน
ของพวกอะบอริจินส์

ผ่าน Glasshouse Mountain ในแผนที่เชื่อว่าชื่อนี้ Captain Cook เป็นคนตั้ง รูปร่างคล้าย ๆ เชนางพันธุรัต ที่เรียกว่า Glasshouse บางคนว่า คล้าย ๆ โรงงานทำกระจก บางคนว่าเวลาเช้า ๆ จะเหมือนเงาสะท้อนกระจก นิทานของพวกคนพื้นเมือง Aborigines ที่เกี่ยวกับภูเขานี้มีว่า สมัยหนึ่งพ่อเห็นน้ำขึ้น รู้ว่าน้ำจะท่วม คิดจะช่วยลูกหลานให้พ้นน้ำท่วม (น้ำสังเกตว่านิทานน้ำท่วมมีอยู่ทุกหนทุกแห่ง) จึงเรียกให้ลูกชายคนโตช่วยเหลือ ลูกชายไม่ช่วย พ่อโกรธมากตีหัวลูกจนคอหักตาย พ่อน้ำลดแล้วพ่อก็ยังโกรธไม่หายถึงกับลั่นวาจาว่าจะไม่สนใจลูกคนนี้อีกเลย ต่อจากนั้นมาพ่อก็หันหลังให้เสมอ ในที่สุดคนทั้งหมดนี้ได้กลายเป็นหิน ภูเขากลุ่มนี้มีทั้งหมด ๑๑ ลูก มีรูปร่างเป็นพ่อหันหลังให้ลูก ลูกคอหัก ที่เหลือเป็นแม่และครอบครัว

วันพฤหัสบดีที่ ๒๕ ตุลาคม
๒๕๒๗ เสด็จพระราชดำเนินทอด
พระเนตรหอศิลป์แห่งชาติ ประจำ
รัฐวิกตอเรีย Arts Centre และ
Concert Hall

จากนั้นไปที่หอศิลป์แห่งชาติประจำรัฐวิกตอเรีย (National Gallery of Victoria) อยู่ที่ 180 St. Kilda Road แต่แรกก็ชักจะเบื่อว่าไปเมืองไหน ๆ ก็ต้องไปดูหอศิลป์ทุกที่ เวลาดูเข้าจริง ๆ ก็ชอบใจเหมือนกันว่าที่นี่เขาจัดดี และเป็นโครงการที่เขาภูมิใจมาก เพราะสามารถเอา National Gallery, Concert Hall และ Arts Centre ไว้ในที่เดียว มีศิลปะทุก ๆ สาขารวม Visual Arts และ Performing Arts เข้าด้วยกัน

เมื่อไปถึงมีคนไทยรับอยู่นำหอศิลป์หลายคน

Mr.P.McCaughey ผู้อำนวยการหอศิลป์แห่งชาติคอยรับพาดูศิลปะวัตถุและภาพเขียน พอเดินเข้าไปห้องแรกก็ดูเป็นห้องสะสมศิลปะ

จีน ซึ่งเป็นของที่เก็บสะสมไว้นานแล้ว แต่เพิ่งเพิ่งสร้างเมื่อ ค.ศ. ๑๙๖๘ ของส่วนใหญ่ในที่นี้เป็นของที่ Mr. William Kent ซึ่งเป็นผู้ที่สะสมของจีนยกให้อธิลปะ ถึงข้าพเจ้าจะไม่ได้มีความรู้เรื่องศิลปะจีนนัก แต่ก็รู้สึกว่าจะมีของดี ๆ มาก มีของสมัยราชวงศ์อื่นจำพวกของต่าง ๆ มีแจกันสมัยซ้อง สีขาว เจ้าของเดิมภูมิใจและรักมาก แทบอยากให้ได้ในหลุมศพของตนเอง อย่างเรา ๆ เห็นวางอยู่โดยไม่ติดป้ายว่าของนี้ดีมากก็คงดูไม่ออกว่าจะเป็นของวิเศษหรือของแพง ของสมัยหวน สมัยเหมิงมีเครื่องถ้วย และยังมีเก้าอี้ธรรมดา ๆ เบาะหวาย (เก้าอี้แบบตะวันตก) แต่เขาภูมิใจมากอีกเหมือนกันบอกว่าไม่มีที่ไหนนอกจากที่นี่ และที่ Victoria & Albert Museum ในกรุงลอนดอน

ดูเก้าอี้จีนสมัยใหม่ที่เขาวางหวาย

ดูศิลปะจีนแต่สมัยที่หนึ่ง

มีพวกรูปเขียนทั้งของโบราณและของใหม่ (Contemporary) เขาบอกว่าเดี๋ยวนี้หอศิลปะสะสมของร่วมสมัยของจีนด้วย รูปเขียนโบราณแพงมาก รูปร่วมสมัยก็เริ่มแพงมากเช่นกัน

การจัดนิทรรศการในหอศิลปะแห่งชาตินี้ มีที่แปลกอยู่คือนอกจากวางของไว้แล้ว เขายังเขียนบทกวีจีนสมัยราชวงศ์ถึงที่คำบรรยายจะเข้ากับลายของที่วางอยู่

เขาบอกว่าที่พิพิธภัณฑ์ชนิดนี้มีชื่อเสียงด้านของญี่ปุ่น ส่วนมุลเบอร์น์มีชื่อเสียงด้านของจีน เพิ่งได้ของญี่ปุ่นดี ๆ มาเมื่อเร็ว ๆ นี้

เดินผ่านห้องของอินเดียและเอเชียตะวันออกเฉียงใต้มีรูปปั้นรูปสำริด รูปเขียนของอินเดียมากเหมือนกัน ที่ว่าเป็นชิ้นเอกนั้นเป็นรูปพระโพธิสัตว์ศิลปะกุศานไม่มีเศียร ของเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ที่เห็นมีของเวียดนาม ไทยมีพวกเครื่องสังคโลก มีพระพุทธรูปทวารวดี สำริดองค์หนึ่ง มีวาทย์ของอินโดนีเซีย

พระพุทธรูปทวารวดี

หลังจากนั้นเข้าไปในห้องโถงหลังคาเป็นกระจกสี (Stained Glass) ผู้ออกแบบเป็นช่างออสเตรเลีย มีเสาโลหะ ห้องนี้เขาใช้สำหรับงานต่าง ๆ คนจะมาเข้าใช้จัดงานอะไรก็ได้

ผ่านห้องรูปเก่า ๆ ห้องภาพลัทธิฝีมือ Honoré Daumier เสื้อผ้าต่าง ๆ เขากำลังเตรียมนิทรรศการเรื่อง English Porcelain นอกจากนิทรรศการที่จัดการแล้ว ทั้งปีจะมีนิทรรศการชนิดชั่วคราวถึง ๒-๓ อย่างพร้อม ๆ กัน เดินผ่านห้องศิลปะกรีกโบราณไปถึงห้องภาพเขียนออสเตรเลียเห็นมีเด็ก ๆ มานั่งฟังบรรยาย จดอย่างตั้งใจออกตั้งใจอยู่มากมาย รูปมีที่ดี ๆ และเขาอธิบายดี ประกอบกับพวกเราเองก็ตื่นเต็มที่แล้วไม่หลับ ๆ ตื่น ๆ เหมือนเมื่อวันไปหอศิลปะที่แคนเบอร์รา

เริ่มดูรูปสมัยบุกเบิกออสเตรเลีย สมัยที่ถือได้ว่าเป็นศิลปะออสเตรเลียแท้ ๆ ไม่มีอิทธิพลอื่น ที่มีชื่อเสียงสำนักหนึ่งมีชื่อว่า Heidelberg School เพราะวาดภาพชนบทแถว ๆ เมือง Heidelberg ภาพที่วาดมีรายละเอียดอารมณ์ของภาพแสดงว่าผู้วาดรับความเป็น Australian (ไม่คิดว่าตนเป็นคนอังกฤษ คนเยอรมัน ฯลฯ อีกต่อไป) รักประเทศออสเตรเลียจริง ๆ ภาพที่มีชื่อ เช่น The Lost Child ของ Frederick McCubbin (๑๘๕๕-๑๙๑๗) เป็นภาพเด็กเดินหลงในป่าใบร่วงของออสเตรเลีย

ดูภาพเขียนฝีมือจิตรกร
ชาวออสเตรเลียสมัยบุก
เบิก

ภาพ Moonrise วาดอย่างหายาบ ๆ ฝีมือแปลก ๆ Heidelberg School เหมือนกัน เป็นภาพของ Tom Robert อีกภาพที่น่าสนใจเป็นของ Charles Corden วาดภาพชายหาตในฤดูร้อนที่ออสเตรเลียใช้ Scheme สีร้อน แสดงว่าอากาศร้อนอบอูน กลับไปอังกฤษไปวาดรูปชายทะเลอีกเหมือนกันในช่วงที่อากาศค่อนข้างจะเย็น ใช้สีเย็น เขาเอาภาพสองภาพมาติดไว้ด้วยกัน รายละเอียดอื่น ๆ ของภาพคล้ายคลึงกันมาก

ภาพอื่น ๆ ของ Heidelberg School คนอธิบายบอกว่าภาพทิวทัศน์เหล่านี้มักจะมี theme ว่ามนุษย์เอาชนะธรรมชาติได้ (Man can tame Nature) เป็นแนวคิดใหม่ที่เกิดขึ้นในออสเตรเลีย (เป็น spirit ของพวกผู้ที่มาตั้งถิ่นฐานสมัยบุกเบิก สมัยนั้นออสเตรเลียเป็นประเทศที่มีสภาพธรรมชาติยากที่จะอยู่ได้จริง ๆ) เช่น ภาพของ Sir Arthur Streeton เห็นหญ้าสีแข็ง ๆ (เราก็ได้เห็นของจริงกันระหว่างเดินทางครั้งนี้) ฝีมือที่เขียนดูแรงและกล้า

ภาพที่มีชื่อเสียงภาพหนึ่งฝีมือ Tom Robert เป็นภาพชีวิตที่จะเห็นเฉพาะที่ออสเตรเลียจริง ๆ คือภาพ Shearing the Rams เป็นภาพบรรยากาศในโรงตัดขนแกะเจ้าของแกะ ๆ นั้นดู นักตัดขนแกะ (Shearer) แสดงความมีกำลังจับแกะ ทุกคนทำงานหนักแต่หน้าตายิ้มแย้มแจ่มใส แม้แต่เด็ก Tar-boy ที่เป็นคนป้ายยา เวลาตัดขนพลาดแกะเป็นแผล แสดงว่าออสเตรเลียเป็น Happy Hardworking Country แสดงบรรยากาศ Happy and Productive อีกภาพเป็น Bee Farm

อีกภาพที่มีชื่อเสียงคือภาพที่ชื่อว่า "The Pioneer" ของ Frederick McCubbin เป็นการเตือนคนดูภาพให้มีความระลึกถึงปู่ย่าตายายสมัยบุกเบิก ว่าท่านเหล่านั้นได้ผ่านการต่อสู้และความลำบากมาอย่างไร ทำเป็นช่อง ๆ ๓ ช่อง ช่องแรกเป็นระยะเริ่มมากำลังก่อไฟผืนดินนั่งหน้าตาไม่สบาย ภาพช่องกลางชีวิตสบายขึ้นมีลูก ทำมาหากินตามปกติ ภาพที่สามเป็นรูปคนแหวกหญ้าดูหิวหลุมฝังศพ Background เป็นเมืองเมลเบิร์น แสดงว่าบ้านเมืองเจริญรุ่งเรืองมั่งคั่งแล้ว คนก็ลืม Pioneers ไปสนิท ต้องมาค้นพบกันใหม่ที่หลุมฝังศพ

นอกจากภาพแสดงความสุขอย่างภาพ Shearing the Rams (ข้าพเจ้าว่าคนมีความสุข แกะไม่มีความสุข) มีภาพแสดงความทุกข์ ความหายนะ อีกหลายภาพเป็นภาพชีวิตอีกแง่หนึ่ง เช่น ภาพเด็กเดินร้องไห้ที่กล่าวมาแล้ว และภาพ Arrival of Burke, Wills and Kent at the Deserted Camp, Cooper Creek, Saturday Evening, the 21 st. แสดงภาพคนที่เดินทางไกล คน ๓ คนนี้มาที่หลังเมื่อหน่วยกู้ภัยไปแล้ว แต่เข้า พวกนี้มาตอนเย็น คนหนึ่งนอน จะตายไปหรือยังก็ไม่รู้ อีก ๒ คนเพื่อยหนักทำท่าจะตายเอาเหมือนกัน ช่าง ๆ มีรอยเขียนของหน่วยกู้ภัยให้ DIG 3 FEET หาอาหารที่ฝังไว้ให้

นอกจากนั้นมีภาพ Bushfire ภาพ Landscape คล้ายๆ ภาพในครอบครัว อีกห้องเป็นภาพสมัยใหม่ขึ้นมาอีกหน่อย มีภาพที่คล้ายๆ จะเลียนแบบ Heidelberg School ภาพของ Russell Drysdale ดูเจียบๆ ลึกลับ ชื่อภาพ Albury Station เขียน ค.ศ. ๑๙๔๓

The Rabbits เขียนใน ค.ศ. ๑๙๔๗ ดูลึกลับน่ากลัว ธรรมชาติภูเขา ต้นไม้ดูคล้ายๆ เป็นหน้าคนหรือหน้าผี ตัวคนในภาพเป็นเด็กไล่จับกระต่าย แต่ดูตัวนิดเดียวเมื่อเปรียบกับธรรมชาติ เงามของเด็กที่ทาบบนภูเขาเหมือนภาพเขียนฝีมือคนพื้นเมืองเดิม (Aborigines) แสดงให้เห็นว่าคนเป็นส่วนหนึ่งของดินแดนอันเก่าแก่

ภาพประเภทคนทำงานบนแผ่นดิน เน้นว่าคนเป็นส่วนหนึ่งของแผ่นดิน

อีกภาพเป็นรูปเมือง (ต่างจากรูปชนบท) ภาพถนนใหญ่ของเมืองเมลเบิร์น ชื่อภาพ Collin Street 5 P.M. 1955 ของ John Brack มีรูปคนหน้าตาเหมือนกันหมด ดูซาเย็นไม่ค่อยมีความสุข

อีกภาพของ John Brack ชื่อภาพ Portrait of John Percival นาย John Percival นี่ก็เป็นจิตรกรเหมือนกัน เขาติดภาพฝีมือ John Percival ไว้ข้างๆ

เดินผ่านนิทรรศการ (ไม่ถาวร) Lenton Parr Sculpture เช่นรูปประติมากรรม abstract

จะดูอะไรต่อก็ไม่มีเวลา อยากดู European Paintings ซึ่ง John (ตำรวจ) บอกว่าดี John นี่มีหน้าที่อารักขาแขกต่างประเทศต้องเดินดูอะไรต่อมิอะไรตามแขกอยู่ตลอดเวลา เลย์รู้เบาะแสของที่ควรดูไม่ควรดู

เจ้าหน้าที่พิธีการทูตอธิบายว่านอกจาก National Gallery ซึ่งแสดง Visual Arts แล้ววันจันทร์หน้าจะเปิด Arts Centre เป็นศูนย์ทาง Performing Arts ขณะนี้กำลังเตรียมตกแต่งกันอย่างวุ่นวาย คงจะเสร็จเอาวันที่สุดท้าย ใกล้เคียงๆ กันมี Concert Hall มีโรงเรียนนาฏศิลป์ รับเด็กทั่วประเทศไม่เฉพาะแต่เด็กในรัฐวิกตอเรีย อายุประมาณ ๑๖ ปี เวลาเช้าจะเรียนวิชาสามัญ เวลาบ่ายจะเรียนวิชาศิลปะและร้องรำทำเพลง

Concert Hall เป็น facility ทางศิลปะอย่างหนึ่ง เงินที่ใช้ในการสร้างมาจาก State of Victoria และภาคเอกชนบริจาค คนออกแบบ

เสด็จทอดพระเนตร Arts Centre

อาคารเหล่านี้ชื่อ Sir Roy Grounds เป็นลักษณะสถาปัตยกรรมสมัยใหม่ มีรูปปั้นสีดำ ๆ รูปวางประหลาดอยู่บนสนามหน้าตัวอาคารชื่อ Forward Search หรือที่พวกเราตั้งกันเองเป็นภาษาไทยว่าคลีนลูกใหม่ ผู้สร้างรูปปั้นนี้เป็นผู้หญิง

ประติมากรรมรูปวางประหลาดที่มีชื่อว่า "คลีนลูกใหม่"

Concert ที่แสดงใน Concert Hall ก็มีทั้ง Concert แบบสมัยโบราณและ Popular Concert ในห้องแสดง Concert และห้องต่าง ๆ จัดเป็น Scheme สีประจำรัฐต่าง ๆ ของออสเตรเลีย พยายามให้เห็นกำลังความแข็งแรงของอาคารและความสวยงาม

นโยบายของที่นี่คือจะให้ประชาชนทุกคนมีส่วนร่วมให้มากที่สุด กลางวันจะมีเด็ก ๆ พวกผู้ใหญ่ก็มาตอนกลางวัน

เข้าไปในห้องแสดงดนตรีประเภท Symphony เปิดเข้ามา 2 ปีแล้ว สีของห้องแสดงสีของออสเตรเลียกลาง ทั้งกำแพง ธงห้อยข้างกำแพง (ใช้สำหรับ absorb เสียงสะท้อน) มีสีแดงอมแดงเหมือนสีหินดินทราย ใน Northern Territory ไม้ที่ใช้เป็นไม้ของออสเตรเลียทั้งนั้น เช่น Queens-land Walnut แก้วอิฐชนแกะจากรัฐวิกตอเรีย สีต่าง ๆ ไม่ค่อยเหมือนกัน เพื่อไม่ให้ดูเป็นการเป็นงานเกินไป สงสัยว่าเขาสร้างให้รัฐไหนรัฐนี้

มีส่วนร่วม ไม่เห็นมีอะไรของรัฐวิกตอเรียทั้ง ๆ ที่รัฐวิกตอเรียเป็นคน
ออกเงิน เขาบอกว่าที่นี้อยากให้เป็น National Centre คือทั้งประเทศ
เป็นเจ้าของ ส่วนรัฐวิกตอเรียนั้นถือว่าเป็นรัฐแห่งดอกไม้บาน ส่วนที่
จัดไว้ด้านนอกเป็นส่วน represent รัฐวิกตอเรีย

ในด้านคุณภาพเสียง ถูกวิจารณ์บ้างว่ายังใช้ไม่ได้ เขาก็คว่าเป็น
ของใหม่ที่ยังไม่เสร็จเรียบร้อยดี ยังต้องปรับปรุงต่อไปอีก

นอกจากห้องแสดงแล้วยังมีห้องพักพวกศิลปิน ตามฝาห้องติด
รูปเขียน รูปปั้นที่เกี่ยวกับการแสดง ให้คนมาแสดงงานศิลปะของตัวเอง
แสดงว่าเป็นของทุก ๆ คน ไม่ใช่เฉพาะแต่คนรวย ๆ

ตรงห้องโถงกลางมีรูปแสดงวงจรชีวิตในทะเลทรายของออสเตรเลีย
หลังฝนตก

จากนั้นเราไปดูส่วนที่ใช้ในการแสดง มีทั้งโรงละคร Opera,
Ballet มี Play House สำหรับศิลปะการละครมีสตูดิโอสำหรับทดลอง
เล่นละคร ทุกห้องมีสีต่าง ๆ กันไป รูปเขียนที่ติดไว้ข้างฝาก็เป็นศิลปะ
ต่าง ๆ เช่น ภาพเขียนของพวกพื้นเมืองเผ่าต่าง ๆ เดิมลายพวกนี้เป็น
sand painting ก็ให้เขียนบนวัตถุสมัยใหม่ แต่เรื่องเขาอย่างเดิม เช่น
งูในน้ำ บางรูปให้พวกพื้นเมืองวาดให้บนกระดาน แล้วเอาไปทอเป็น
Tapestry (ซึ่งทอเองในรัฐวิกตอเรีย) เป็นการเปิดโอกาสให้คนได้เห็น
ศิลปะของ Northern Territory มากขึ้น อีกห้องสำหรับละคร ระบายหุ่น
ขณะนี้กำลังมีการแสดงละครของ Brecht ตามฝาติด painting ภาพ
landscape ในห้องอีกห้องที่เราเข้าไปเขากำลังซ่อมบัลเลต์เรื่องเจ้าหญิง
นิทรา แวะเข้าไปดูหน่อยหนึ่งมีคนเล่นเปียโน ผู้ควบคุมการแสดง
เป็นผู้หญิง คอยพากย์อยู่ตลอดเวลา ให้ยิ้ม ให้เอียงซ้าย เอียงขวา
ให้กระโดด ให้คนโน้นคนนี้ยัดแขนอีกหน่อย ให้ทำขาให้ตี ๆ (เป็น
การซ่อมไฟจริง แต่งเครื่องแต่งตัวจริง) มีคนถ่ายเทปโทรทัศน์ พอจบ
ตอนหนึ่งนักบัลเลต์ออกมาออกความเห็นว่ายแสงไม่ดี ผู้ควบคุมการแสดง
บอกว่าเวลาเดินให้เลื่อนขึ้นมาข้างหน้าอีกหน่อยหนึ่ง ผู้อำนวยการของ
Arts Centre บอกว่าคณะบัลเลต์คณะนี้เป็นคณะที่ค่อนข้างใหม่ ยังไม่มี
ชื่อเสียงนัก แต่ดูท่าทางจะดีจึงสนับสนุน เขาเลือกนักแสดงเด็ก ๆ ใหม่ ๆ
มาร่วมคณะ การแสดงครั้งนี้ตื่นเต้นกันมาก ต้องซ้อมดี ๆ เพราะจะ
ถ่ายทอดสดทั่วประเทศ

คณะศิลปินกำลังซ้อม
บัลเล่ต์

ที่ศูนย์นี้ดีอีกอย่างคือมีป้ายบอกประตูทางไปห้องน้ำ ไม่มีทางหลง ภาพที่ปะไว้ข้างฝาเป็นรูปเกี่ยวกับ Opera ต่างๆ เป็นภาพ Abstract ถ้าไม่เขียนเอาไว้ (ต้องบอกแบบเด็ก ๆ เขียนรูป) ก็ดูไม่ออกว่าเป็นรูปอะไร เล่าทำเลียนแบบหินอ่อน

มีห้องแต่งตัวนักแสดง ห้องพักคนทำงานซึ่งมีจำนวนมหาศาล ทั้งฝ่ายธุรการ นักแสดง นักดนตรี

สตูดิโอสำหรับทดลองสร้างงานใหม่ ๆ กำลังทดลอง Australian Play ที่นั่งตั้งไว้เหมือนมีคนดูอยู่จริง ๆ จะได้กะเสียงได้ สำหรับซ้อมดนตรี ระบาย ให้ New Producer มีโอกาสต่อสู้แสดงฝีมือ

โรงละครกำลังเตรียมการแสดง ตั้งเก้าอี้คนดูแน่นมากประมาณ ๕๐๐ ที่ไม่เคยเห็นโรงละครที่โหนดอัดอย่างนี้เลย ส่วนเวทีเหมือนกับเวทีโรงเรียนจิตรลดา การเลือกฉากให้ระบบไฟฟ้า มีห้องสำหรับซ้อมละครเป็นห้องโถง ๆ ธรรมดา ๆ มีกระจกสำหรับดูซ้อมบัลเล่ต์

ดูเสร็จแล้วเลี้ยงของว่างด้วย

วันเสาร์ที่ ๒๓ ตุลาคม
๒๕๒๘ เสด็จทอดพระเนตร ศูนย์
ศิลปะอาวูเพียนและริวิตความ
เป็นอยู่ของชนเผ่าพื้นเมืองที่
ซิดนีย์

ไปถึงศูนย์ศิลปะ มีผู้อำนวยการศูนย์มารับ ศูนย์นี้เพิ่งสร้างเสร็จ
ได้ ๔ เดือน แบ่งเป็น

๑. Visual Art หอศิลปะ
๒. Craft Studio ห้องสตูดิโอคือหัตถกรรม
๓. Performance การแสดง

เข้าไปในหอศิลปะก่อน ในห้องมีป้าย ไม่ใช่ป้ายห้ามสูบบุหรี่

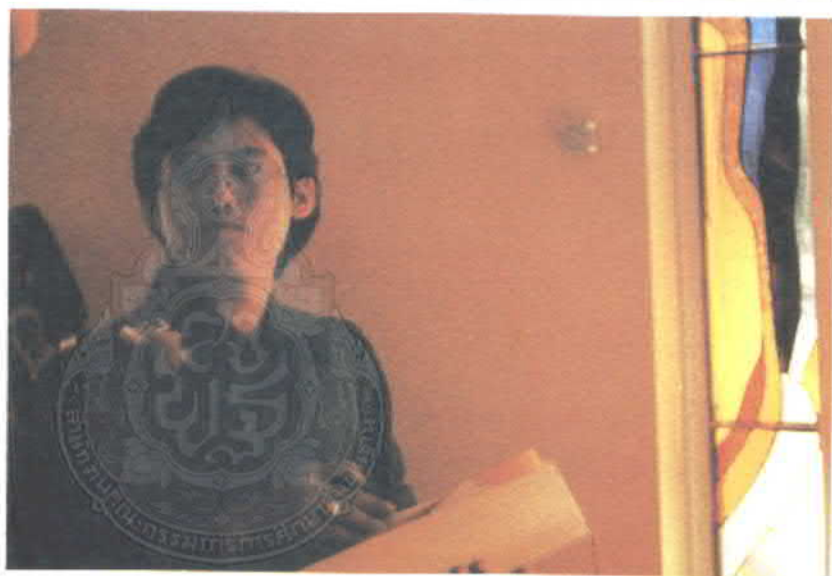
ภาพเขียนแบบมีมือคน
เผ่าดั้งเดิมที่ศูนย์ศิลปะ
หลวงเสียน

แต่เขาพูดว่าการสูบบุหรี่เป็นอันตรายต่อศิลปะ (Smoke is the Art Hazard) หกศิลปะแสดงภาพของศิลปินร่วมสมัย มีตั้งแต่ศิลปะพื้นเมืองเดิม แต่ไม่ได้เขียนบนเปลือกไม้อย่างโบราณ เรื่องราวก็เป็นเรื่อง Dream Legend อย่างเก่า ภาพวาดต่าง ๆ ทั้งสีน้ำมัน ภาพพิมพ์ ภาพเทคนิคผสมดีบ้าง ไม่ดีบ้าง (ตามสายตาของเรา) เช่น ภาพสิ่งของอะไร ๆ ปะเป็นช่อง ๆ เหมือนลวดลายผ้าชื่อภาพ Towards the Theatre of Memory ภาพที่ข้าพเจ้าชอบมากเป็นรูปแผนที่แสดงที่อยู่ของพัลลิวชื่อภาพว่า The Palm Creek Expedition '78 เป็นขงจิตรกรสีน้ำชื่อ John Wolseley ภาพหนึ่งชื่อว่า Diversion Distraction เป็นป้ายคำขวัญธรรมด ๆ เขียนคำจำกัดความของคำทั้งสองนี้ ภาพพิศมัยเขียนโดยใช้เทคนิคลงรายละเอียด ทางภาพเขียนอย่างหยาบ ๆ เร็ว ๆ ภาพหนึ่งที่คนเขียนเป็นศิลปินหญิงกำลังมีซิกข์ดูแล้วไม่รู้ว่ายวตรงไหน ส่วนพวกรูป Portrait มีอยู่บ้าง มีรูปที่ล้อการเมืองอยู่หลายรูป เป็นภาพล้อการเมืองของออสเตรเลียเอง แต่เราไม่รู้ต้นลิ้งหนาบางของการเมืองเขาจึงดูไม่ตกก เช่นเอาพื้นรองเท้าเตะเท้า ๆ ปะไว้ข้างฝาไม่รู้แปลว่าอะไร

ชมภาพศิลป์ มีภาพหนึ่ง
เขาเอารองเท้ามาปะ ๆ
ไว้ด้วยกัน มีคนบอกว่า
เป็นภาพล้อการเมือง
แต่เราไม่เข้าใจ

ภาพธรรมชาติของรัฐ
Northern Territory
แสดงอยู่บนกระຈกสี

ปฏิมากรรมมีประหลาด ๆ เช่น เอาเส้นผ้าชุบปูนปลาสเตอร์
กระป๋องอะไรก็ไม่รู้ใบหนึ่ง ดูก็ไม่ออกว่ามันทำยากอย่างไร

ที่สตูดิโอเป็นที่สำหรับศิลปินทั้งอาชีพและสมัครเล่นมาทำงาน
บางวันก็มีมาทำงานคนเดียว บางวันมากกว่า ๒๐ คน วันนี้มีอยู่
๓-๔ คน มาทำกระຈกหน้าตาต่างของศูนย์ศิลปะ เป็นพวกสมัครเล่น
มีเจ้าหน้าที่เป็นศิลปินอาชีพดูแลเป็นครูคอยแนะนำอยู่คนหนึ่ง เจ้าหน้าที่
ผู้นี้จะเป็นคนออกแบบโดยการหารือกับคนที่มาทำงานทั้งหลาย รวม
ทั้งหมดประมาณ ๔๐ คนผลัดกันมา การออกแบบจะต้องดูสถานที่
ที่จะติดกระຈกจึงจะออกแบบได้เหมาะสม การออกแบบนั้นบางทีก็ให้
เด็กพื้นเมืองเป็นคนออกแบบคนละแผ่น อีกรูปมี ๕ บาน แสดงภาพ

เมืองอลิซสปริงส์ในฤดูต่าง ๆ ต่างกันด้วยบรรยากาศและพืชสัตว์ เขาบอกว่าจริง ๆ แล้วที่อลิซสปริงส์นี้ไม่มีฤดูถึง ๔ ฤดู มีอยู่แค่ ๒ ฤดู คือ ฤดูแห้งกับฤดูเปียก บางรูปก็ทำจากสถานที่ธรรมชาติ ในสมุดที่เขาออกแบบเขาถ่ายรูปของจริงติดไว้ด้วย เช่น ภาพที่ชื่อว่า Ochre Pit เป็นภูเขาและแม่น้ำแห้ง ๆ ซึ่งเป็นที่ที่ชาวพื้นเมืองไปเอาสีเหลืองมาระบายภาพ

มีส่วนเป็นห้องพักให้พวกศิลปินอยู่

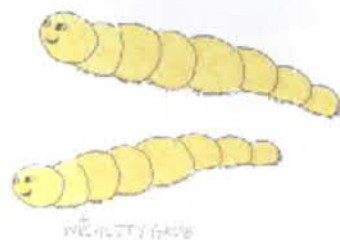
คนที่มาช่วยในการสร้างศูนย์ศิลปะ และมาดำเนินการจัดนิทรรศการทั้งหมดนี้เป็นอาสาสมัคร มี ๑๐๐ กว่าคน มีเจ้าหน้าที่เพียง ๑๖ คนเท่านั้น

ต่อไปนั้นตามหมายกำหนดการบอกว่า “See the examples of traditional aboriginal culture in the area” รถไปจอดที่ป่าแพะแห่งหนึ่ง มีแต่ต้น Acacia ที่เขาเรียกว่า Mulga มีฝรั่งคนหนึ่งเป็นไกด์ และชนพื้นเมืองกลุ่มหนึ่งมีผู้หญิงผู้ใหญ่คนหนึ่ง ผู้ชายผู้ใหญ่คนหนึ่ง นอกนั้นเป็นเด็ก ๆ ไกด์อธิบายว่าคนพื้นเมืองจะอาศัยของธรรมชาติอยู่ ของใช้ เช่น กระดังทำด้วยเปลือกไม้เป็นประโยชน์หลายอย่าง ใส่อาหารก็ได้ ใช้เป็นจอบก็ได้ ให้เด็กนอนก็ได้ เป็นที่เก็บเมล็ดพืชหรือทำหมวก

อาหารที่กินนั้นผู้หญิงเป็นคนหา ๗๐% ผู้ชายหา ๓๐% พวกผู้ชายจะหาเฉพาะสัตว์ใหญ่ ๆ ที่ต้องล่า ผู้หญิงแสดงการหาหนอนหรือด้วงที่เรียก Witchetty Grub ที่เห็นในพิพิธภัณฑ์ คลานย้วยเยี้ยอยู่เต็มกระดังเปลือกไม้ ตัวหนอนนี้อยู่ในดิน Mulga พอเห็นรากพอง ๆ เขาก็ขุดออกมาได้

ในกระดังนั้นยังมีสัตว์อีกชนิดหนึ่งครั้งกิ่งก่าครั้งแย้เรียกว่าตัว Goanna ซึ่งหายากกว่าตัว Grub เผอิญเกิดหามาได้ ไม่มีในโปรแกรม เขาอธิบายว่าตัว Gurb นี้มีโปรตีน ๖๐% เวลาอยู่ในรากไม้ ๑๒ เดือน บางที่อยู่ได้ ๑๐ ปีจะมีเส้นใยออกมา วิธีกินนั้นจะต้องกินเป็น ๆ ใครอยากจะกินบ้าง มองดูหน้าตัว Grub นี้แล้วกินไม่ลง เห็นมันส่ายหัวไป ซ้ายที ขวาที แล้วนึกว่าถ้าใส่ปากเข้าไปแล้วมันกระดุกกระดิกตัวไปทิ่มคอเห็นจะแย่นะ เลยบอกให้คุณดำรง^๑ เป็นผู้แทนในการกินหนอน

^๑ พลเอกดำรง ลิกษะมณฑล

ดูการสาธิตการดำรงชีวิต
ของพวกชนเผ่าพื้นเมือง
ในกองไฟเป็นหัวข้อ
ออสเตรเลีย

ภาพนี้แสดงท่อนอนสีเหลือง
ในกระดัง

คุณดำรงก็ใจถึงทำท่าจะกินจริง ๆ แต่บอกโกด์ว่า “You show me first” พอคนนั้นไม่ลังเลเลย เอาหนอนใส่ปากทางหัว เคี้ยวได้หน้าตาเฉย คุณดำรงกำลังจะกินหนอนตัวที่เขาซุดได้ใหม่ คุณหมอดนัยชักเป็นห่วง บอกคุณดำรงว่าเขาตัวเล็ก ๆ หน้อยก็แล้วกัน ตัวที่เขาซุดออกมานั้น ประมาณ ๔-๕ นิ้ว คุณดำรงบอกว่า “too big” แล้วเอาตัวเล็กที่สุด ใส่ปากเคี้ยวกลืน แล้วบอกว่ารสชาติแย่ ๆ ไซ้มตจิต ๆ จากนั้นโกด์เอามัน แกวมาให้กิน (ค่อยยังชั่วหน้อย) และแสดงการเผาหนอน เขาก็ก่อกองไฟ เล็ก ๆ กับทราย มีไฟแดง ๆ เขาเอาหนอนลงอย่างลึกซึ้งก็เอาชี้เต้ากลบ เขาบอกว่าทำให้สุกแล้วไม่ดี เสียนำไปหมด

ส่วนกึ่งก้านนั้นเขารีดใส่ออกแล้วย่าง เอาชี้เต้ากลบเช่นเดียวกัน โกด์เล่าเรื่องอื่น ๆ เกี่ยวกับชนพื้นเมืองว่าส่วนมากจะอยู่กันเป็นกลุ่มเล็ก ๆ ไม่เกิน ๕๐ คน เชื่อว่ามาจากทางอินเดีย ผ่านไทย เป็น Caucasian (อย่างที่เราเรียกว่าฝรั่ง) ไม่ใช่ Negroid (ที่เราเรียกว่าแขกดำ) เป็น Brown Caucasian (จะตัวไม่ดำได้อย่างไร แก่เล่นอยู่กลางทะเลทราย ไม่ปลูกบ้านปลูกช่อง อยู่กลางแดดร้อน ๆ อย่างนั้นแหละ) ลักษณะตัวดำเป็นลักษณะด้อย ฉะนั้นแต่งงานกับคนขาว ๒-๓ ชั่วคนก็จะเป็นคนขาวไปเลย

คนแถว ๆ นี้ไม่ใช้บูเมอแรง (ภาษาแคว้นนี้เรียกว่าคาสี) กันมากนัก บางคนใช้ล่านกเล็ก ๆ เขาแสดงวิธีปามูเมอแรง และการพุ่งหอก

โกด์อธิบายเรื่องบูเมอแรง

ชิมหนอน

สุดท้ายก็ไต่เล่าเรื่องหลักในการแต่งงานของพวกเขาพื้นเมือง เขาจะไม่ใคร่แต่งงานกันใกล้กันกว่าลูกพี่ลูกน้องชั้นที่ ๔ คนพื้นเมืองจะไม่มีลูกทางด้านพ่อจะเรียกพ่อหมด แต่ถ้าเป็นลูกด้านแม่จะเรียกว่าลุง และจะไม่มีป้าด้านแม่จะเป็นแม่หมด ถ้าเป็นป้าด้านพ่อจะเรียกว่าป้า

พอคุยกันถึงเรื่องความเป็นอยู่ของพวกเขาพื้นเมืองได้สักครูก็พอดี หนอนอบได้ที่ ดักออกมาเห็นเป็นชั้น ๆ ลองชิมดูอร่อยมากเลยกินไม่หยุด ไก่ดิบเอามาให้ทั้งตัวแบบไม่หัน ตอนนี้อยู่ไม่กลัวเสียแล้วคนอื่นพลอยรับประทานไปด้วย เด็ก ๆ พื้นเมืองมองดูน้ำลายไหล ไก่ชั้กตกใจร้องว่า ข้าพเจ้าว่า "She must be very hungry" พอจวนกลับ ข้าพเจ้าแกล้งถามถึงกิ้งก่าซึ่งเขาซ่อนไว้ได้ชี้เป้า สงสัยแม่ครัวจะชักไมให้ เพราะของดีอยากไว้กินเอง เอาออกมาดูอย่างเสียไม่ได้ ดึงหางมาให้อร่อยดีมาก เหมือนซากบ มีส่วนหนึ่งที่คงจะอร่อยมากแกร็บใส่ปากตัวเองเลย

ตอนที่เขาเอาหนอนมาให้ชิม John กับ Bill เดินถอยหนี เลยสอน John กับ Bill ว่าถ้าเราไม่ชอบรับประทานหนอนให้บอกว่า "I'm vegetarian" Bill ชอบใจมาก

พระราชนิพนธ์เรื่อง “ไทยเที่ยวพม่า” เป็นพระราชนิพนธ์ในสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี เมื่อครั้งเสด็จพระราชดำเนินเยือนสาธารณรัฐสังคมนิยมแห่งสหภาพพม่า ระหว่างวันที่ ๒๑-๓๑ มีนาคม ๒๕๒๙ ทรงพระราชนิพนธ์เป็นพระราชหัตถเลขาถึงพระสหาย ชื่อ “หญิง” พระองค์มีพระราชปรารภถึงพระราชนิพนธ์เรื่องนี้ไว้ในบทนำว่า

“...หนังสือนี้มีชื่อว่า “ไทยเที่ยวพม่า” เป็นเรื่องที่คนไทยไปเที่ยวชมบ้านเมืองพม่าแล้ว มาเล่าสู่กันฟัง เลียนแบบชื่อเรื่อง “ไทยรบพม่า” ที่อ่านมาเด็ก ๆ จนขึ้นใจ ลองนึกดูเห็นว่าการที่ประเทศจะเป็นมิตรหรือเป็นข้าศึกกันนั้นก็ย่อมมีเหตุปัจจัยอันมีองค์ประกอบต่าง ๆ ถ้าผลประโยชน์ความต้องการขัดแย้งกันอาจเป็นอริรบพุ่งกันได้ ถ้าเหตุปัจจัยเกื้อกูลกันก็จะเกิดความ เป็นมิตร ถ้าเหตุปัจจัยเปลี่ยนแปลงไป รูปแบบความสัมพันธ์ก็จะเปลี่ยนไปด้วย พม่าและไทยเป็น ตัวอย่างที่ดี แม้เคยเป็นคู่สงครามกันมาก่อนบัดนี้ก็มีมิตรต่อกัน ตลอด ๑๑ วันข้าพเจ้ารู้สึก ว่าวัฒนธรรมของทั้งสองประเทศมีความคล้ายคลึงกัน ประชาชนก็คล้าย ๆ กัน จึงควรที่จะร่วมมือกัน เพื่อให้เกิดสันติสุขความเจริญรุ่งเรืองของทั้งสองประเทศและทั้งภูมิภาค เรื่องสงครามในอดีตก็ พึงระลึกไว้เพียงเพื่อให้ชนรุ่นหลังได้สำนึกตระหนักถึงความยากลำบากของบรรพบุรุษ ที่ได้ ช่างรักษาแผ่นดินไว้เป็นที่อยู่อาศัยของเราจนทุกวันนี้เท่านั้น...”

ในการเสด็จพระราชดำเนินเยือนสาธารณรัฐสังคมนิยมแห่งสหภาพพม่าครั้งนั้น สมเด็จพระ เทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ได้เสด็จทอดพระเนตรโบราณสถาน โบราณวัตถุ วัดวาอารามและพิพิธภัณฑ์หลายแห่ง ซึ่งล้วนแต่เป็นเรื่องที่น่าสนใจ นอกจากนี้ผู้อ่านจะได้รับความ บันเทิงแล้วยังได้รับความรู้ทางด้านภาษาและศิลปวัฒนธรรมด้วย

ไทยเที่ยวพม่า

วันที่ ๒๒ มีนาคม ๒๕๖๓
ได้เสด็จพระราชดำเนินทอดพระ-
เนตรเจดีย์เวศบาลอง และ
พิพิธภัณฑ์ ตามคำกราบบังคมทูล
เชิญของรัฐมนตรีว่าการกระทรวง
การต่างประเทศของสาธารณรัฐ
สังคมนิยมแห่งสหภาพพม่าและ
ภริยา ซึ่งพระองค์ทรงตั้งชื่อว่า
“คุณสิริ” และ “คุณหญิงธิดา”

ก่อนที่จะเขียนคุยอะไรให้หญิงฟัง จะสรุปภาพอะไรสักอย่างหนึ่ง
ที่แรกฉันตั้งใจจะถอดคำภาษาพม่าเป็นไทยให้เป็นระบบแบบแผน
เดียวกัน เขาเข้าใจจริงเห็นท่าจะไม่ไหวเสียแล้ว วิธีการถอดคำมีหลายอย่าง
อย่างหนึ่งคือถอดตามตัวอักษร คือ พม่าเขียนอย่างไรเราก็เขียนตาม
แบบนั้น ใช้ ก. ไก่ ข. ไข่ ตามเขาไปเลย (ภาษาพม่ามี ก. ไก่ ข. ไข่
เหมือนกัน) วิธีนี้ลำบากเพราะจะต้องทราบพม่าเขาเขียนอย่างไร
ฉันพออ่านอักษรพม่าได้แต่ไม่คล่องนัก ถ้าจะค้นพจนานุกรมพม่าก็จะ
เสียเวลานาน อีกแบบคือเขียนตามเสียงพม่าอ่าน อันนี้ก็ยาก คนอย่าง
ฉันไม่ค่อยชำนาญในเรื่องระบบเสียง ก็ไม่คล่องแคล่วที่จะจดเสียงคน
พูดได้ ภาษาพม่าดูเหมือนจะมีการเปลี่ยนแปลงทางเสียงมาก อีกวิธีหนึ่งที่
คนเขียนหนังสือแต่ก่อนใช้กันคือเขียนตามที่คิดว่าควรจะเป็น สำหรับคำที่
มาจากภาษาบาลี ก็ยากตรงที่เราไม่อาจรู้ต้นศัพท์ไปทุกคำ พม่านั้นเมื่อ
เวลาจะเขียนชื่อสถานที่หรือชื่อคนให้ชาวต่างประเทศอ่านจะเขียนเป็น
อักษรโรมัน ซึ่งจะเขียนได้ไม่ตรงกับที่อ่านจริง ๆ ทุกคำ เพราะอักษร

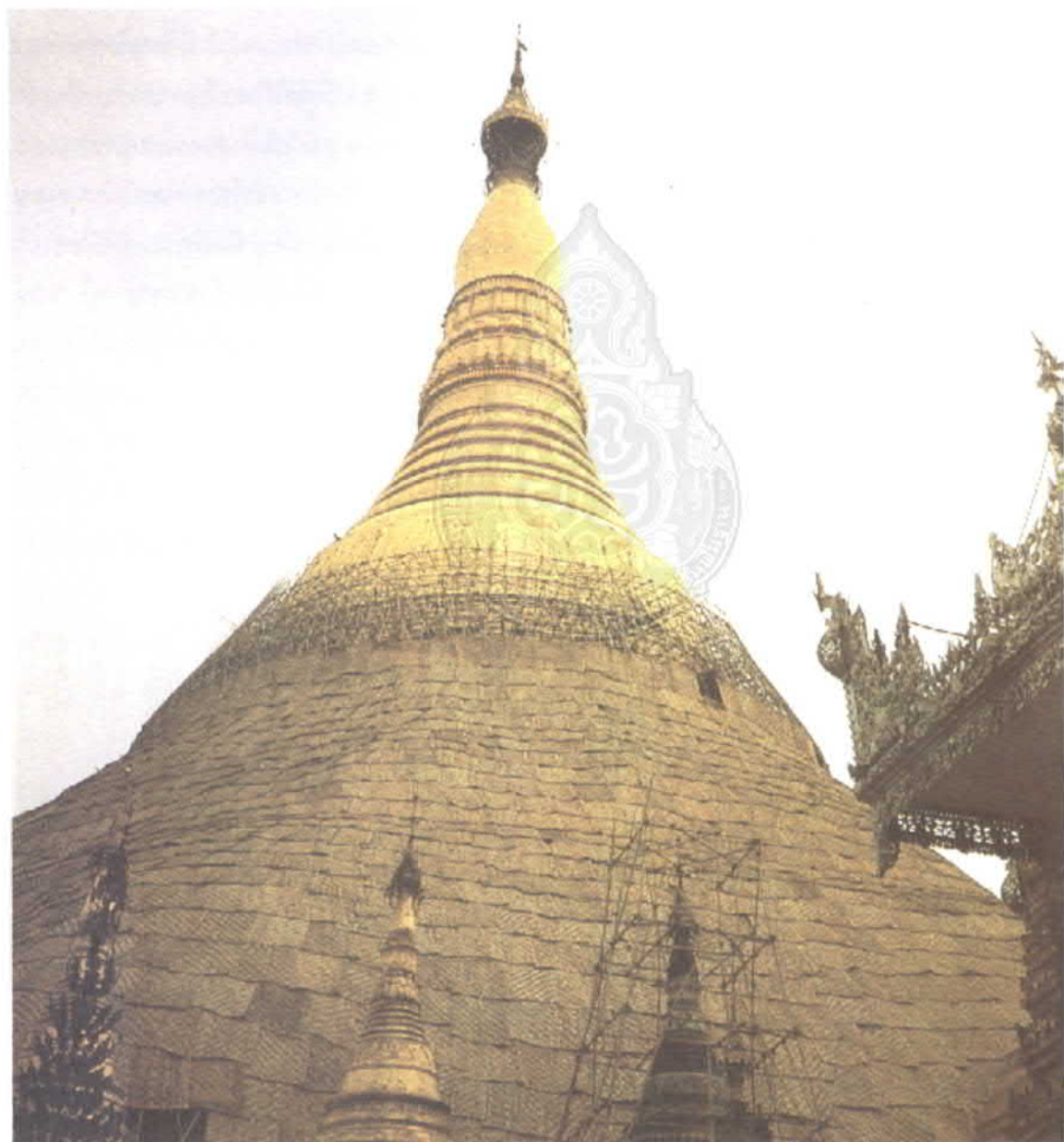
โรมันเองก็มีตัวอักษรจำกัด เช่น ชื่อสนามบิน “มิงคลาดอน” เขาเขียน Mingaladon คำ Mingala นั้นคือ Mangala ในภาษาบาลี หรือที่ไทย ว่ามงคล เสียง อะ กลายเป็นเสียง อี ในภาษาพม่าก็หลายคำ โดยเฉพาะ คำที่มีตัว ง เป็นตัวสะกด เรื่องเสียง ง สะกดนี้ก็เดายากเหมือนกันว่า ที่จริงพม่าใช้ตัวอักษรตัวใดเขียนเพราะตัวสะกดที่เขียนด้วย ง ญ น ม

หรือ ° ต้องอ่านเป็น ง สะกดเสียงเป็นส่วนมาก และพม่าก็ต้องใช้ตัว n เขียนแทนเมื่อเวลาถ่าย เป็นอักษรโรมัน เรื่องตัว n ในชื่อพม่านั้นถ้าจะ เทียบกับทางไทยพอสังเกตได้ว่าไทยจะใช้ ม สะกดหมด เช่น Pagan ไทยเรียก พุกาม เมือง ที่ไทยเรียกว่า สะเทิม พม่าเขียน Thaton อ่าน คล้ายๆ “ตะหน” น่าสังเกตอีกอย่างหนึ่งว่า th นั้น หลายตัวที่รู้แน่ๆ คำเดิมคือ s หรือ ส เช่น คำว่า thiri = สิริ ที่แน่ ๆ คือพม่าไม่มีเสียง ร. เรือ กลายเป็น ย. ยักษ์ ไปหมด เสียง ย. ยักษ์ เลยมี ทั้ง ย. ยักษ์จริง และ ย. ยักษ์ ที่มาจาก ร. เรือ แค่นี้ยังไม่พอ ยังมีชื่อฝรั่งเรียกอีกนะ พม่า เดียวนี้เวลาเขาพูดกับเราเขาใช้ชื่อที่ฝรั่งเรียกเพื่อ ให้เราเข้าใจ เลยไม่รู้ว่จริง ๆ เขาเรียกของเขาเอง อย่างไร อย่างเมืองย่างกุ้งพม่าเรียกย่างกุ้ง แต่เขา พูดกับเราเขาใช้แรงกุน เมืองยะไข่เขาก็เรียกยะไข่ พวกยะไข่เรียกตัวเองว่าระไข่ ฝรั่งเรียกอะระกัน เมืองแปรเขาเรียก ปี (Pye) ฝรั่งเรียกไโปรม พม่า เลยเรียกเอาใจเราว่าไโปรมไปบ้าง อีกอย่างคือ พยัญชนะกล้ำที่เขาเขียน ky, gy ออกเสียงเป็น เสียง จ. จาน (c) th ออกเสียงอย่าง th ภาษา อังกฤษ เรียกชื่อนี้ยุ่งมาก ตกลงฉันกะว่าจะ เขียนตามถนัด คือตามพม่าออกเสียงบ้างตามที่ ไทยเราเรียกบ้าง...

เวลา ๘.๑๕ น. นั่งรถไปพระเจดีย์ชเวดากอง คุณหญิงจินดา นั่งไปด้วย เมื่อไปถึงมีรัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงศาสนาคอยต้อนรับและแนะนำให้อยู่กับคณะกรรมการวัด คณะกรรมการวัดนี้เรียกเป็นภาษาอังกฤษว่า Trustee เป็นพวกสัปบุรุษที่มีจิตศรัทธาดูแลความเรียบร้อยของวัด ฉันถามดูเขาบอกว่าชาวบ้านแถว ๆ วัดเลือกตั้งกันอยู่ในตำแหน่งคนละ ๔ ปี เขาว่าตอนหนุ่ม ๆ เขาก็เป็นข้าราชการรับใช้ชาติพอเกษียณแล้วก็มารับใช้พระศาสนา

พระเจดีย์ชเวดากองกำลัง
ซ่อมปิดทองใหม่

เขาเตรียมที่ถอดรองเท้าเอาไว้ให้ที่หน้าวัด ปูพรมให้จนถึงชั้นบน
ชั้นขึ้นลิฟต์ไปบนลานพระเจดีย์ ก่อนอื่นก็ไหว้พระ เตรียมพุ่มตาดเงิน
ตาดทองไปจากเมืองไทยด้วย พม่าก็เตรียมดอกไม้ธูปเทียนเอาไว้ให้
ธูปพม่าดอกเล็ก ๆ กลิ่นแรงคล้าย ๆ ธูปแขก ฉันเห็นแล้วก็นึกขึ้น นึกถึง
ว่าหลายปีมาแล้วตอนที่อยู่นราธิวาส ฉันไปตลาด ไปซื้อธูปแขกนี้มา
จุดบูชาพระตอนกลางคืน กลิ่นแรงฟุ้งไปทั้งบ้าน เกือบถูกทุกคนบ่น
พระที่เขาให้เข้าไปไหว้เป็นพระพุทธรูปประจำทิศ องค์ที่ไหว้คือ
พระโกนาคมน์ (ฉันรู้เพราะอ่านอักษรพม่าแบบเดาพอจะได้)

ช่วงที่เราไปนี้เป็นช่วงเทศกาลฉลองพระเจดีย์ มีงานวัดขายของ
ต่าง ๆ มีการเล่นเหมือนงานวัดบ้านเรา มีพิธีเกี่ยวกับทางพระ คือเขา
จะนิมนต์พระจากวัดต่าง ๆ ๙ วัด ๑๐๘ รูป ให้มาสวดพระสูตรองค์ละ
๒ ชั่วโมง ผลัดกันไปโดยไม่หยุดเลย ๒๑๖ ชั่วโมง โดยไม่หยุดเลย
เขาทำแบบนี้ทุกปี ที่เขเวดากองนี้ไม่มีพระสงฆ์อยู่ มีแต่พระเจดีย์ รอบ ๆ
พระเจดีย์มีรูปปั้นเทวดาอัฐเคราะห์ (อาทิตย์ จันทร์ อังคาร พุธ ราชู
พฤหัสบดี ศุกรี เสาร์) พวกเขาโชคไม่ดีไม่ได้เห็นเจดีย์ทั้งองค์ เพราะ
เป็นช่วงที่เขาซ่อมปิดทองใหม่ เขาต้องซ่อมทุก ๆ ๔ ปี เพราะหน้าฝนที่
ย่างกุ้งนั้นฝนตกหนักมาก ฝนชะทองที่ปิดไว้เสียหายไปมาก ตอนนี้
เขาเอาเลื้อยล๊านพันปิดส่วนที่จะปิดทองใหม่ ฉันนะสงสัยจริง ๆ ว่าเขา
ปิดทองกันอย่างไรถึงจะต้องซ่อมทุก ๔ ปี ทองที่เราปิดขอฟ้าพระที่นั่ง

บริเวณลานรอบพระเจดีย์

จักรี อยู่เป็นปี ๆ ก็ยังดีอยู่ ตามกรรมการวัดที่เป็นคนอธิบาย
เขาบอกว่าองค์พระเจดีย์เป็นทองแดง และใช้แผ่นทองติดทับด้วยหมุด
(ไม่ใช่ปิดทองคำเปลว)

ฉันเดินดูไปรอบ ๆ มีศาลารายทำด้วยไม้บ้าง ทำด้วยปูนบ้าง
พวกชาวบ้านแถว ๆ นี้บริจาคเงินสร้าง

รอบ ๆ พระเจดีย์มีรูปปั้นปูนทาสี เป็นพวกสัตว์ในนิยาย กรรมการ
วัดเล่าถึงความเป็นมาของเจดีย์นี้ว่า เมื่อสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า
ตรัสรู้พระอนุตรสัมโพธิญาณแล้วประทับเสวยวิมุตติสุขอยู่ ๗ สัปดาห์
ในสัปดาห์สุดท้ายมีนายพาดิฆสองคนคือ ตปุสสะและภัสสิกะเข้ามา
เฝ้าถวายข้าวสัตตูก่อน สัตตุง พระพุทธองค์ประทานพระเกศธาตุ ๘
เส้นแก่พาดิฆทั้งสอง ซึ่งได้นำมาบรรจุในพระเจดีย์ เป็นที่เคารพสักการะ
ของชาวมอญและชาวพม่าสืบต่อมาจนทุกวันนี้ ตอนแรกก็สร้างเป็น
พระเจดีย์เตี้ย ๆ นาน ๆ เข้ากษัตริย์ต่าง ๆ ก็มีพระราชศรัทธาเสริมให้สูง
ขึ้น ๆ ใครซ่อมสร้างเมื่อไรนั้น หนังสือหลายเล่มกล่าวไว้ ฉันจำไม่ได้
ก็ขอเว้นไม่เล่าให้หนักใจ ถ้าอยากรู้ก็ไปอ่านเอาได้

กรรมการวัดพาไปดูระฆัง ใบแรกพระเจ้าสังคุเป็นผู้สร้างที่พม่า
ถือว่าระฆังใบนี้สำคัญก็เพราะว่ามีประวัติอยู่ว่า เมื่อพม่ารบแพ้อังกฤษ
อังกฤษยกมาจะเอาระฆังใบนี้ไป (เอาไปทำไมฉันก็ไม่ทราบ สืบถาม)
สมัยนั้นไม่มีปืนจั่น ฉะนั้นการย้ายระฆังใบโต ๆ ก็ต้องใช้แรงคนทั้งนั้น

ระฆังประวัติศาสตร์ของ
พม่าที่อังกฤษพ่ายแพ้จะ
ชน ไป

เคลื่อนระฆังไปจนถึงแม่น้ำย่างกุ้งระฆังเกิดพลัดตกลงในแม่น้ำ อังกฤษ
กู้เท่าไรก็ไม่ขึ้น พอสิ้นสงคราม ชาวพม่าช่วยกันกู้ระฆังนี้ขึ้นมาแขวนไว้
ที่เดิมได้ เขาภูมิใจมาก กล่าวว่า เป็นสัญลักษณ์แห่งความสามัคคี
ของคนพม่า

ระฆังอีกใบหนึ่งพระเจ้าสรวดี (Tharrawaddy) หรือที่ไทย
เรียกพระเจ้าตากเป็นผู้อุทิศ ตามประวัติว่าพระเจ้าแผ่นดินองค์นี้
ท่านเป็นนักเล่นแร่แปรธาตุจำพวกที่พยายามแปรธาตุที่ไม่มีราคาอะไร
ให้เป็นของมีราคา หรือมีคุณวิเศษต่าง ๆ ท่านเอาธาตุที่ท่านแปรมาสร้าง
ระฆัง บอกว่าเป็นระฆังศักดิ์สิทธิ์ ให้ตีระฆัง ๓ ครั้งแล้วอธิษฐานขอ
อะไรก็ได้ จะได้รับพรสมปรารถนา ฉันก็ตีระฆังนี้ แต่ยังไม่ออกว่า
อยากได้อะไร พวกพม่าบอกว่าเอาไปคิดทีหลังก็ได้

ตีระฆังแล้วพม่าถามฉันว่าเกิดวันอะไร ฉันว่าฉันเกิดวันเสาร์
เขาพาไปที่พระพุทธรูปองค์หนึ่ง เป็นปางมารวิชัย มีงูอยู่ที่ฐานจะ
เรียกว่าพระนาคปรกก็เรียกไม่ได้เต็มปาก แล้วให้ฉันสร่งน้ำพระ ๓ ขัน
พม่ากับไทยดูมีประเพณีคล้ายกันหลายอย่าง อย่างเรื่องพระประจำวัน
เกิดนี้ไทยเราถือว่าพระนาคปรกเป็นพระประจำวันเสาร์ พม่าก็คง
จะถือเช่นนั้นด้วยจึงให้ฉันสร่งน้ำพระองค์ที่พอจะอนุมานได้ว่าใกล้เคียง
กับพระนาคปรก เพราะมีงูอยู่ที่ฐาน...

สุดท้ายก่อนกลับกรมการวัดเชิญไปนั่งพักกินน้ำ ดูรูปส่วนบน
ของเจดีย์ ส่วนที่เป็นฉัตรประดับด้วยเครื่องเพชรพลอยที่มีคนบริจาด
ทำเป็นรูปต่าง ๆ เช่นรูปนกยูง รูปผีเสื้อ บางทีก็เป็นชื่อของคน บริจาด
แผ่นทองคำและแผ่นทองคำเปลวสำหรับปิดพระเจดีย์ ดูกรมการวัดเขา
ภูมิใจมาก บอกว่าในโลกนี้มีไทยกับพม่าเท่านั้นที่ทำทองคำเปลวได้ อีก
อย่างคือระฆังสลักชื่อคนบริจาดซึ่งมีทั้งพระเจ้าแผ่นดิน เจ้านายและ
คนธรรมดา ตั้งแต่สมัยโบราณจนถึงปัจจุบัน

ฉันเอาเงินที่เตรียมไปบริจาด เขาว่าให้ฉันบริจาดเป็นทองก็แล้วกัน
ว่าแล้วก็เอาแผ่นทองม้วนใส่เรือจำลองเล็ก ๆ แล้วให้ชักรอกขึ้นไป
แบบยกช่อฟ้า มีเจ้าหน้าที่คอยรับอยู่บนพระเจดีย์ ชักรอกเรือคราวนี้
ต่างจากยกช่อฟ้าอยู่ตรงที่เวลาฉันไปยกช่อฟ้าที่ไหน ฉันก็แค่ดึงเชือก

ม้วนพอเป็นพิธีเท่านั้นแหละ อีกข้างหนึ่งจะมีเจ้าหน้าที่หลายคนช่วยกัน
ดึงเชือก หรือหมุนก้านเอาข้อฟ้าขึ้นไป คราวนี้ต้องดึงเอง หนักทีเดียว
รู้สึกจะได้บุญดี คนอื่น ๆ มาต่อท้ายเชือกช่วยดึงด้วยแบบเล่นชักคะเย่อ
ฉันเองรู้สึกเหมือนเล่นว่าว สนุกจังเลย

ของแปลกอีกอย่างคือธงบอกทิศทางลม (vane) ซึ่งเขาจะติด
ไว้บนยอดพระเจดีย์ อันที่เฝ้าลงมาให้เราดูเป็นอันเก่าซึ่งพระเจ้ามโหตร
สร้างถวาย อันที่อยู่บนยอดเจดีย์ปัจจุบันมาอย่างไรฉันไม่ได้ถาม...

กลับมาบ้านรับรอง ประมาณ ๑๑ โมงเศษ ไปสถานทูตเพื่อ
รับประทานกลางวัน มีข้าวแช่ พอรับประทานเสร็จก็ต้องรีบกลับไป
บ้านพักเพราะว่า “คุณหญิงธิดา” จะมารับพาไปดูพิพิธภัณฑ์ ทางไป
พิพิธภัณฑ์ผ่านตลาด Bogyoke Aung San ซึ่งเป็นที่ขายของทั่ว ๆ ไป
(คำว่า Bogyoke แปลว่านายพล นายพลองซาน คือผู้นำพม่าสมัยต่อ
สู้เพื่อเอกราช) สถานีรถไฟ ตึกศาลฎีกา ที่พิพิธภัณฑ์มีรัฐมนตรีว่าการ
กระทรวงวัฒนธรรม และผู้อำนวยการพิพิธภัณฑ์เป็นผู้อธิบาย ตึก
พิพิธภัณฑ์หลังนี้เดิมเป็นธนาคาร ฉันว่าใช้เป็นพิพิธภัณฑ์ก็จัดของ
ได้ไม่เลวนัก ตรงกลางห้องโถงกลางเป็นโดมสูง เขาวางสีหาสนบัลลังก์
เป็นราชบัลลังก์ ๑ ใน ๔ ของราชบัลลังก์พม่า เมื่อพม่าเสียเมือง
พระราชบัลลังก์ต่าง ๆ ก็สูญหายไปบ้างที่เหลือก็ไม่สมบูรณ์ (ฉันนี่ฉัน
อ่านจากเที่ยวเมืองพม่าของสมเด็จพระยาจารย์) มาที่พิพิธภัณฑ์
นี้เขาบอกว่าเหลือสีหาสนบัลลังก์อยู่เท่านั้น นอกนั้นฉันเข้าใจว่าไหมไฟ
ไปหมด พร้อมกับพระราชวังหลวงเมืองมัณฑเลย์ คราวถูกбомบตอน
สงครามโลกครั้งที่ ๒

ที่สีหาสนบัลลังก์คงอยู่ได้ก็เป็นเพราะอังกฤษเอาไปไว้ที่พิพิธภัณฑ์
เมืองกัลกัตตา ท่านเนวินไปขอคืนมาเมื่อ ค.ศ. ๑๙๖๒ นี่เอง บัลลังก์
นี้ใหญ่โตมากกว่าที่นี้ก็ เขาว่าเดิมมีสิงห์ขนาบข้าง และมีรูปสัตว์ต่าง ๆ
อยู่ในซุ้ม เดียวนี้หายไปหมดแล้ว เขาชี้ให้ดูรูปเขียนสีน้ำ เป็นภาพ
พระเจ้าสีป้อ (Thibaw) ประทับบนสีหาสนบัลลังก์คู่กับพระนางศุภยาลิต
มีขุนนางหมอบเฝ้า พวกที่ใส่เสื้อสีเขียวเป็นขุนนางที่มีเชื้อเจ้า ส่วน
พวกขุนนางที่เป็นคนธรรมดาใส่เสื้อสีแดงมีเครื่องราชูปโภคต่าง ๆ วาง

พระโลกนาถ

ไว้ข้าง ๆ บัลลังก์ ฉันว่าแปลกที่พระนางศุภยลัตขึ้นว่าราชการพร้อม
พระเจ้าสีป่อ ธรรมดาพระราชมบัลลังก์เช่นนี้พระเจ้าแผ่นดินน่าจะขึ้น
ได้องค์เดียว แม้แต่พระมเหสีก็ขึ้นไม่ได้ ถึงแม้พระเจ้าสีป่อจะทรงกลัว
พระมเหสี แต่ในพิธีก็ไม่น่าจะขึ้นบัลลังก์ แอบกระซิบราชการอยู่
ด้านหลังเห็นจะได้ อย่างไรก็ตามธรรมเนียมในราชการของเรากับของ
พม่าอาจจะต่างกัน

มีรูปหล่อพระโลกนาถ ฉันเข้าใจว่าพระโลกนาถนี้คือพระโพธิ-
สัตว์อวโลกิเตศวรนั่นเอง มีเรื่องเล่าว่า วันหนึ่งพระโลกนาถเห็นช้างมี
ปีกกับสิงห์มีปีกวิวาทกัน พระโลกนาถทรงดนตรีคือฉิ่งเล็ก ๆ และ
ขับเพลง ก็ระงับวิวาทนั้นได้ด้วยเสียงเพลง พม่าถือว่าพระโลกนาถเป็น
สัญลักษณ์ของพระมหากษัตริย์ผู้มีพระราชภาระในการธำรงรักษาไว้
ซึ่งสันติสุข ฉันกลับไปนึกถึงบทกลอนในเรื่องพระอภัยมณีว่า

“อันดนตรีมีคุณทุกอย่างไป
ยอมใช้ได้ตั้งจินดาค่าบุรินทร์
ทั้งมนุษย์ครุฑาเทวราช
จตุบาทกลางป่าพนาสิน
แม้เราเป่าไปให้ได้ยิน
ก็สุดสิ้นโทษที่ไกรธา”

ในตู้มีเครื่องราชูปโภคที่ทำนูนเงินชด้นจากอังกฤษ เดิมอยู่ Victoria Albert Museum ในกรุงลอนดอน ฉันไม่ทราบว่าเป็นราชูปโภคทั้งหมดหรือเปล่า หรือเป็นของใช้ในวังของเจ้านายธรรมดา ๆ บางทีเห็นมีหลายอย่าง เช่น จานทอง ชามฝังทับทิม คนโทฝังเพชรและทับทิม สิ่งขัตติยนพเก้า นพเก้าของพม่าไม่ได้เอาเพชรไว้ตรงกลางอย่างของเรา เขาเอาทับทิมไว้กลาง ผอบทองมีลวดทองขดเป็นลาย แจกันรูปกุ่ม เขาว่าใช้ในพิธีแต่งงานชาวพม่าโดยเฉพาะอย่างยิ่งพวกกะไข่ ถือว่ากุ่มเป็นมงคล เจ้าหน้าที่พิพิธภัณฑ์ถามฉันว่าเมืองไทยเราถือธรรมเนียมว่ากุ่มเป็นมงคลหรือไม่ ฉันว่าเท่าที่ทราบไม่ถือ เราใช้กุ่มในพระราชพิธีลงทรงหรือใส่ในพระขันสาครเวลาทำขวัญเดือนเจ้านาย โดยให้กุ่ม ปลา เป็นเครื่องหมายว่า เป็นแม่น้ำ เป็นทะเล ไม่ได้เป็นของศักดิ์สิทธิ์

ผอบรูปร่างต่าง ๆ

ในพิพิธภัณฑ์ยังมีพัดตำแหน่งเสนาบดี พานพระศรีที่ใช้ในพิธีหีบพระศรี และพานพระศรีรูปร่างต่าง ๆ เช่น รูปหงส์ อันเป็นสัญลักษณ์ของรัชสมัย ประดับทับทิมบ้าง สลักนูนบ้าง พานดอกไม้วางพระบาททอง พระขรรค์ทองซึ่งเขาว่าเป็นของพระเจ้าอลองพญา แซ่ชนจามรี คนโหม้พวย ซึ่งเขาอธิบายว่า ได้รับอิทธิพลราชวงศ์โมกุลของอินเดีย หีบหมากรูปนกการเวก เขาอธิบายว่านกการเวกรูปร่างต่างจากหงส์ (duck) ตรงปาก แต่ฉันดูไม่ออก หีบหมากรูปหงส์ทำด้วยอำพัน พานหมากลายสิบสองราศี หม้อใส่กระดูกหรืออังคาร (ไม่ยังมีฝาปิด)

หมวดต่าง ๆ เสื้อครุยปักเลื่อม สายสร้อยทองอันเป็นเครื่องแสดงตำแหน่ง ถ้าใครมีตำแหน่งสูงก็จะมีสายสร้อยหลายเส้น ฉลองพระองค์ของ พระเจ้าสิปโปและพระนางศุภยลิต ชันทอง เต้าปูนทอง ชันเงิน กระ- โทนเงิน ดาบคร่ำ กริช เสื้อขุนนางฝ่ายขุนและฝ่ายบู๊ เสื้อภรรยาขุนนาง ที่มีหน้าที่ดูแลยุ่งฉาง (ขนาดภรรยาขุนนางยังต้องมีเครื่องแบบ!) หวายุ รูปโค้ง ๆ สำหรับเจ้าพนักงานถือนำเสด็จ เสด็จขึ้นรถอันนิตเดียว พระชะตา และหีบใส่ดวงพระชะตาของพระเจ้าสิปโปและพระนางศุภยลิต หีบใส่ พระชะตาเป็นเงินลานลายคล้าย ๆ กับลานผ้าชีตาห่าน ๆ แผ่นจารึก พระนามพระราชินีซินบยุมิน (Hsinbyumin) เห็นจะเรียกว่าพระ- สุปรรณบัตรได้ พระสุพรรณบัตรพระเจ้าสิปโปและพระนางศุภยลิต แผ่นจารึกนามขุนนางที่เป็นเจ้าเมือง แผ่นจารึกนามพระยาช้างเผือก พระบรมราชโองการเขียนในใบลาน

เครื่องทรงกษัตริย์พม่า

ของอื่น ๆ คือน้ำหนักสำหรับใช้กับตาชั่งทำเป็นรูปหงส์ เหรียญ เงินรูปนกยูงที่ใช้กันในสมัยพระเจ้ามินดง มีเสื้อผ้าคนสมัยพระเจ้ามินดง เครื่องราชอิสริยาภรณ์ต่าง ๆ ที่ใช้กันในปัจจุบันนี้แบ่งเป็นอิสริยาภรณ์ สำหรับความชอบในด้านต่าง ๆ เช่น ฝ่ายปกครอง ฝ่ายทหาร ฝ่ายเกษตร ฝ่ายการเงิน

ของนอกตู้เป็นของใหญ่ ๆ มีหลายอย่าง เช่น วอสำหรับพระ เติง ไม่เขาว่าเป็นเตียงสำหรับพระ อันว่าดูสูงจึงน่าจะมีคัล มีหุ่นจำลอง

ประกาศเป็นภาษาพม่าแล้วแปลเป็นภาษาอังกฤษ เพลงใหม่โรงนี้ฟังแล้วรู้สึกว่ามีเนื้อเพลงอยู่น้อย แล้วเล่นด้วยเครื่องต่างๆ เป็นการโซ่ร่าทาง (อันนี้ฉันก็ว่าเขาเองอีกเหมือนกัน) ฉันไม่ได้เอาเทปไปอัดไว้เสียดยไม่ทราบว่ามันเขาถ่ายไว้หรือเปล่า

ฉากที่ ๒ เป็นการรำพม่า นักแสดงหญิงสามคน รำทีละคน ทำรำพม่าส่วนใหญ่เป็นท่ากระโดด

ระบำพม่า

ฉากที่ ๓ นักแสดงชายรำ ทำส่วนใหญ่ก็เป็นท่ากระโดด

ฉากที่ ๔ ภาษาอังกฤษเขียนไว้ว่า Excerpt from Bhanlatiya ไม่ทราบว่าเป็นเรื่องอะไร จะเป็นบทละครหรือวรรณคดีประเภทใด ฟังเสียงที่เขาอธิบายว่ามาจากมหากาพย์ (epic) ของพม่า มีเรื่องว่านกสองตัวเมียอยู่ในป่า วันหนึ่งเกิดพายุใหญ่ ตัวผู้หายไป ตัวเมียร้องไห้คร่ำครวญเสียใจ บอกว่าจากกันเจ็ดชั่วโม่งรู้สึกเหมือนจากกันเจ็ดปีสักประเดี๋ยวตัวผู้ก็ออกมา เขาทำจากได้สวยดีใช้ฉายสไลด์

พอกลับบ้าน หมอदनัยมาอธิบายว่า คิดอยู่นานว่าสองตัวนั้นมันนกอะไร สงสัยจะเป็นนกขมิ้น ตัวนี้ไปเดินดิสโก้แล้วกลับไม่ได้เงินหมดไม่มีค่ารถ พอตีฝนตก เข้าขันตุเปตุปิดกลับมาหลอกเมียว่าตีฝน

ฉากที่ ๕ Chinlon คือการเล่นตะกร้อ ผู้แสดงเป็นผู้เล่น
ตะกร้อเก่งมาก ลอดบ่วง แสดงกายกรรมต่าง ๆ เขาว่าเล่นอย่างนี้มี
เฉพาะพม่า ฉันว่าไทยก็ยังมี

ฉากที่ ๖ รามเกียรติ์ตอนพระรามตามกวาง เริ่มต้นฉากอยู่ใน
ป่า ทศกัณฐ์ พม่าเรียกทศศิริ (Dasa Giri) ออกมาก่อน ทศกัณฐ์หัว
สีเขี้ยวเขี้ยวโจ่ง หัวที่มีจำนวนมากต่อออกมาข้าง ๆ ด้วยไม่ทราบว่าพูด

โซนพม่า

สั่งเสียมัจฉิ (กวาง) ว่าอย่างไร กวางนี้เดินน่ารักกระโดดโลดเต้น
เหมือนกวางจริง ๆ กวางไปที่อาศรมพระราม พระรามรำหลังโกงไม่
ค่อยจะผิงผาก พระรามกับพระลักษมณ์ใส่หัวโขน พระรามหัวเขี้ยว
พระลักษมณ์หัวเหลี่ยมเหมือนของเรา สีดาไม่ใส่หัวโขน แต่งตัวเหมือน
คนธรรมดา ๆ ไม่ใส่เสื้อละคร นางสีดานั่งเล่นอยู่ข้างอาศรม พระราม

และพระลักษมณ์ต่างพยายามเอาใจด้วยการเก็บดอกไม้มาให้ สีดา
ทำท่าสะบัดสะบิ้งเป็นเชิงว่าฉันเบื่อดอกไม้จะตายอยู่แล้ว ตั้งแต่มาอยู่ใน
ป่าไม่มีอย่างอื่นเล่นเลย พระรามพยายามเกี้ยวเท่าไรก็ดูไม่เป็นผล พอ
ดึกวางทองกระบโศมา สีดาเห็นเข้าก็อยากได้ พระรามสังหรณ์แล้ว
ว่าดวงนี้เห็นจะมาร้ายไม่ใช่มาดี สีดาก็ยังเข้าชี้จะเอา ดนตรีบรรเลง
เพลงโอด (อันนี้ว่าเอง) พระรามไล่ตามกวาง ดนตรีบรรเลงเพลงเชิด (ว่า
เองอีกเหมือนกัน) คนบรรยายเขาบอกว่า เรื่องนี้แสดงถึงความอ่อนแอ
ของมนุษย์ รู้ทั้งรู้ว่าไม่ดีก็ยังทำ

ฉันว่าทศกัณฐ์รำเหมือนไทยมากกว่าตัวละครอื่น ก้าวเท้าซ้ำ ๆ
ไม่เตะไปมาเหมือนระบำพม่าจากอื่น ๆ

ฉากสุดท้ายว่าเป็นระบำกะเหรี่ยง กระโดดไปมาดูมีเรียวมีแรงดี
ไม่เห็นกะเหรี่ยงเมืองไทยเต้นแบบนี้บ้าง

เป็นอันจบการแสดงของกรมศิลปากร กระทรวงวัฒนธรรมพม่า

วันอังคารที่ ๒๕ มีนาคม
๒๕๒๙ เสด็จพระราชดำเนินโดย
เครื่องบินพระที่นั่งจากรัฐธานีไป
ยังเมืองมัณฑะเลย์ ทรงนมัสการ
พระมหามัณเฑียรซึ่งเป็นพระพุทธรูป
ที่สำคัญของพม่าได้ทรงกล่าว
ถึงเรื่องราวความเป็นมาของพระ-
มหามัณเฑียร รวมทั้งรูปหล่อทอง
สำริดที่พระเจ้าบุเรงนองนำมาจาก
กรุงศรีอยุธยา ได้ทอดพระเนตร
ระฆังมณฑปอันเป็นระฆังใหญ่ที่
สุดในโลกที่ได้และเจดีย์ยักซ์
ที่พระเจ้าบุเรงนองทรงสร้างไว้

พระมหามัณเฑียรนี้เป็นพระที่พระเจ้ากรุงยะไข่หล่อไว้ มีตำนาน
เล่ากันว่าพระพุทธรูปเจ้าเสด็จมาโปรดพม่าได้ เมื่อจะเสด็จไปพม่า
ยะไข่มีความอาลัยขอประทานรูปเอาไว้ ทำนองขอรอยพระพุทธรูป
เรื่องนี้จะไม่จริงอยู่ที่คนเล่าฉันไม่รับรู้ ข้อที่สำคัญคือเป็นพระสำคัญ
มากของยะไข่ การที่พระเจ้าบุเรงนองไปเอามาจนได้ทั้ง ๆ ที่ลำบาก
ลำบาก ต้องล่องแม่น้ำอิรวดีแล้วยังเดินทางทางบกอีก คงเป็นเรื่องที่
ต้องการแสดงว่ามีอำนาจเหนือเมืองยะไข่จริง ๆ ถึงกับเอาของรักเข
มาได้...

พระมหามัณเฑียรนี้มองดูก็งามดี เครื่องประดับก็งามดี เขาขัดแต่
เฉพาะพระพักตร์โผล่เอาไว้ ได้ความว่าพระพักตร์จะต้องมีคนมาล้าง
ทุกวัน คนที่มาสมัครล้างพระพักตร์จะต้องเข้าคิวกันต้องเสียเงินด้วย
องค์พระเป็นปูนโปะไว้เต็มไปหมด แกมคนยังปิดทองทับเข้าไปอีก เห็น
จะเป็นเพราะพระชำรุดตั้งแต่ชนจากเมืองยะไข่เที่ยวหนึ่ง และเสียหาย
ตอนไฟไหม้ครั้งแผ่นดินพระเจ้าสีป่อ

กราบพระมหามัณเฑียรเสร็จแล้ว ไปที่ศาลาซึ่งเขาไว้รูปหล่อ

พุ่มที่วางที่พระหัตถ์
พระมหามัณีนี

ทองสำริดที่มาจากอยุธยา รูปสำริดพวกนี้มีประวัติยาว เดิมเป็นของเขมร เจ้าสามพระยาไปตีนครธมได้ โปรดให้ขนภาพเหล่านี้ไปไว้อยุธยา เมื่อครั้งพระเจ้าบุเรงนองมาตีกรุงศรีอยุธยา ก็มาขนรูปเหล่านี้ไปไว้หงสาวดี เมื่อสมัยพระเจ้านันทบุเรงนองของพม่า สมเด็จพระนเรศวรมหาราชเสด็จไปตีหงสาวดี แต่แรกพระเจ้าตองอูกับพระเจ้าเยไขว่าจะเข้ากับสมเด็จพระนเรศวร จริง ๆ พระเจ้าตองอูนำพระองค์พระเจ้านันทบุเรงไปตองอูและพวกเยไขเผาเมืองหงสาวดี และเก็บเอารูปทองสำริดเหล่านี้ไปตั้งเป็นเครื่องบูชาพระมหามัณีนี พอพระเจ้าปดุงเสด็จไปตีเยไข นำพระมหามัณีนีมา ก็นำเครื่องบูชาพวกนี้มาด้วยมืออยู่ ๖ รูป เป็นรูปช้างเอราวัณรูปหนึ่งที่รู้สึกจะสมบูรณ์ที่สุด รูปทวารบาล ๒ รูป สิงห์ ๓ ตัว รูปทวารบาลที่เห็นได้ชัดว่าเป็นศิลปะเขมรสมัยบาเยน ทุ่งผ้าทุ่งสั้น ๆ ท้องโหว่ ขำรูด สิงห์นั้นตัวเป็นสิงห์เขมรหัวเป็นศิลปะพม่า อาจารย์หม่องอธิบายว่าสำริดของเขมรออกสีแดง สำริดของพม่าที่ต่อเติมใหม่สีออกเหลือง มีคนบอกไว้ว่ารูปสำริดเหล่านี้ แก้วโรคได้ โดยการดูส่วนต่าง ๆ ของรูปสำริดในส่วนที่เจ็บป่วย กับ

ปวดหัวเขามากกว่าอื่น พุงกับหัวเขารูปสำริดจึงได้สีกและเป็นมัน
แมล็บ ฉันไปนึกถึงรูปช้างที่วัดพระแก้ว มีคนมาลูบเพราะเชื่อว่าขอลูกได้...

อุบจุมกสิงห์แก่ไรคหริด
เรื้อรัง

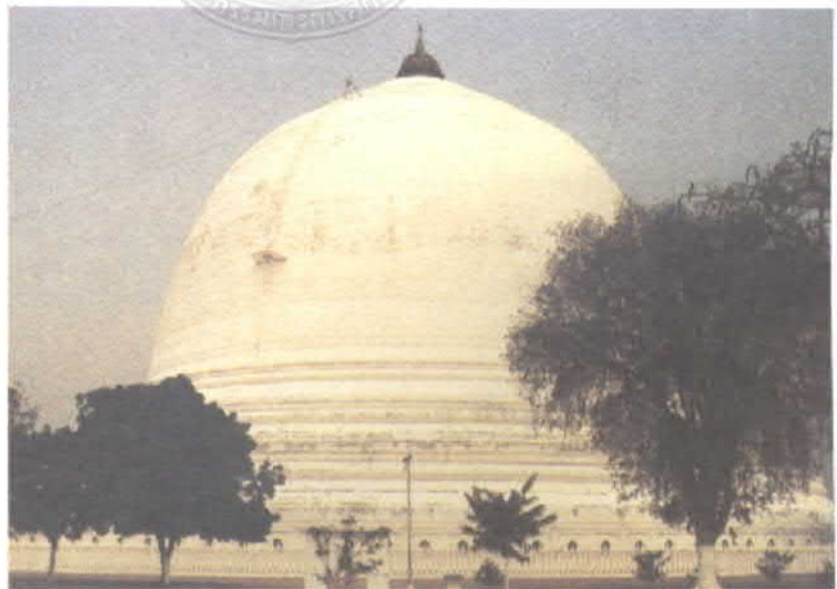
เราเดินจากบ้านพักคนชราไปตระม้งที่ว่าใหญ่ที่สุดในโลก ในด้าน
ขนาดระม้งโบใหญ่ที่สุดในโลกอยู่ที่ไซเวียตริสเซีย แต่ดีไม่ดัง เพราะเมื่อ
หล่อเสร็จแล้วแตก ดังนั้นระม้งโบนี้ของพม่าจึงเป็นระม้งที่ตั่งโบใหญ่
ที่สุดในโลก หน้า ๙ ดัน พระเจ้าปดุงเป็นผู้สร้าง พระเจ้าปดุงนี้พม่า
เรียกโบโดปยา (Bodopya) เขาว่าที่เรียกปดุงเพราะก่อนขึ้นครองราชย์
กินส่วยเมืองปดุง สำนวนภาษาพม่าคงจะใช้คำว่า “กินเมือง” เหมือนเรา
เพราะคนพม่าที่อธิบายใช้คำว่า “eater” พระเจ้าปดุงมีพระนิสัยที่จะ
แผ่อำนาจโดยการทำอะไรใหญ่ๆ โตๆ เริ่มด้วยการไปตียะไซ ทำ
สงครามใหญ่โต (คนพม่าเขาว่าเสียเงินเสียทองไปมาก) แล้วยังไป
เอาพระมหามัณเฑียรพระคู่บ้านคูเมืองของยะไซมาอีก ต่อมากยกทัพเข้ามา
เมืองไทยคราวสงครามเก้าทัพ แผ่นดินพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้า
จุฬาโลกมหาราช เมื่อกลับจากทัพครั้งนั้นก็มาสร้างเจดีย์ยักษ์ใหญ่
มโหฬาร แต่ว่าสร้างไม่เสร็จตามแผนที่วางไว้ เจดีย์นี้ถ้าสร้างเสร็จจะต้อง
เป็นเจดีย์ใหญ่ที่สุดในโลก ถึงอย่างนั้น ทั้งๆ ที่ไม่เสร็จก็ใหญ่โต
ละดูตาแต่ไกล อาจารย์หม่องบอกว่าข้างในมีทรัพย์สินสมบัติมหาศาล

พระเจ้าปดุงร่ำรวยมาก ไม่มีใครเข้าไปได้ (ฉันยังไม่ค่อยเข้าใจว่าใน
นั้นมီးอะไร และรู้ได้อย่างไร) ถึงเจดีย์แห่งนี้จะสร้างไม่เสร็จ แต่ก็มีรูป
จำลองเล็ก ๆ สร้างเอาไว้ก่อน ทำให้เราทราบว่ามีเมื่อเสร็จแล้วควรจะมี
รูปร่างอย่างไร ควรจะสูงแค่ไหน (เทียบตามส่วน) ของใหญ่แถว ๆ นั้น
ที่มองเห็นยังมีสิ่งทวารบาลขนาดยักษ์ เสียหายที่หัวสิ่งชำรุดหายไป
ตอนสร้างเจดีย์ยักษ์พระเจ้าปดุงถึงกับมาประทับอยู่ที่เจดีย์เพื่อคุมการ
ก่อสร้างอยู่ตลอด โดยสร้างตำหนักชั่วคราวอยู่บนเกาะกลางแม่น้ำอิรวดี
ที่ระฆังใบใหญ่ฉันทเอาไม้กระทุ้งแล้วลองมุดดูข้างใน

วันพุธที่ ๒๖ มีนาคม
๒๕๕๔ ได้เสด็จพระราชดำเนิน
ไปชมโบราณสถานและวัดวา
อารามหลายแห่ง ซึ่งให้ความรู้ทาง
ด้านประวัติศาสตร์และโบราณคดี

ผ่านวัดอะไรต่อมီးอะไรเยอะเยอะ มีเจดีย์เก่า ๆ มีลายปูนปั้น

ไปถึงวัดกวมมุดอ (Kaungmudaw) เป็นเจดีย์บรรจุพระทันตธาตุ
ได้จากลังกา อยู่ในเขตเมืองจันทาย เมื่อเวลาประมาณ ๙.๐๐ น.
เดี๋ยวนี้ฉันบอตรองเท้าออกตั้งแต่ในรถแล้ว คณะกรรมการลี้ปะระพาไป
ไหว้พระ มีพระอยู่รอบ ๆ ๔ ทิศ เอาธูปเทียนทองไปด้วย บริจาคเงิน มีคน
(ภรรยา) แต่งขาวดีกึ่งสตาลเล็ก ๆ และสวดมนต์ เจดีย์นี้เป็นเจดีย์ลังกา
กลม ๆ มองมาแต่ไกลจึงจะเห็นยอด ดูใกล้ ๆ ก็ไม่เห็น มีตู้ใส่พระต่าง ๆ
ที่เป็นสมบัติของพระเจดีย์ เรามีแผ่นเขียนอธิบายประวัติพระเจดีย์ติดไว้
รอบ ๆ พระเจดีย์เขาทำเป็นช่อง ๆ ว่าสำหรับบรรจุตะเกียงเพื่อจุดเวลา

พระเจดีย์กวมมุดอซึ่ง
กล่าวกันว่าเลียนแบบ
เจดีย์ศรีลังกา เวลาขึ้น
อยู่ใกล้ ๆ จะมองไม่เห็น
ยอดเจดีย์

งานออกพรรษา ข้างหน้าวัดมีของขายหลายอย่าง เช่น แป้งผัดหน้า
ทานาคาชนิดต่าง ๆ ต้องฝนจึงจะใช้ได้ ที่ฝนทานาคา ครก เป็นต้น คน
ในหมู่บ้านที่อยู่ใกล้พระเจดีย์นี้ในสมัยก่อนเคยเป็นพวกข้าพระ หรือ
คนที่ต้องมาปรนนิบัติพระเจดีย์ เช่น ทำความสะอาด ทำอาหารถวาย...

ไปที่ชเวนนดอจองหรือที่เรียกว่า Golden Palace – ตำหนักทอง
แห่งนี้ เดิมเป็นที่ประทับของพระเจ้ามินดง เมื่อพระเจ้ามินดงสวรรคต
พระเจ้าสีป่อให้เรือถวายวัดไป เป็นตำหนักไม้สลักทั้งหลัง ลวดลายสลัก
มีอิทธิพลตะวันตกหลายแห่ง เช่น ภาพเทวดามีปีก ฝีมือสลักดีมาก
สลักซับซ้อน ถึงจะสลักหนาๆ ก็ได้จังหวะดี เข้าไปข้างในมืดๆ
มองอะไรไม่ชัด เห็นได้ว่ามีลายสลักเป็นเรื่อง เช่น รูปเวสสันดรชาดก
มีรูปสลักพระโลกนาถให้ทำตึ๊ง (รู้สึกพม่าชอบมาก) พระประธาน
เขาว่าเป็นเครื่องรักให้ฉลองพระองค์ของพระเจ้ามินดงเผาไฟทำสมุก
เท่ากับเป็นการทำบุญอุทิศส่วนกุศลถวาย (เรื่องนี้ไม่ทราบฉันฟังมาถูก
หรือเปล่านั้น รับรองได้ไม่ครบ ๑๐๐%) ตามเสนาเขาเอารูปถ่ายเก่า ๆ ติด

ประตูวัดชเวนนดอจอง

สวดลายสลักฝาวัดชเว-
นันทของ

เอาไว้ มีรูปวัดอตุมนิจซึ่งถูกไฟไหม้ไปแล้ว วัดนี้ทำลวดลายเป็นฝรั่ง
ตอนนี้บริเวณนี้คงของกลายเป็นกุฏิพระไปแล้ว เห็นมีพระท่านนั่ง
อยู่ไกล ๆ แต่ไม่ได้ไปสนทนากับท่าน

ออกไปดูด้านนอกอีกครั้ง ดูภาพสลักรามเกียรติ์เป็นภาพจับไม้
ชักจะดู ๆ อยู่หลายแห่ง กรมศิลปากรบูรณะแล้ว เล่าก็ใช้นุ่นครอบกัน
น้ำฝนลงมาทำให้เลอะ

รอบ ๆ ตำแหน่งนี้ปลูกต้นกระเบาไว้หลายต้น

จากนั้นไปดูวัดกุโสดอ ผ่านกำแพงวัดอตุมนิจซึ่งอยู่ข้าง ๆ ขวของ
ที่วัดกุโสดอมีทรัลตี หรือคณะกรรมการวัดมารับหลายคน

ตรงระเบียบทางเข้ามีภาพเขียนบนแผ่นสังกะสี เกี่ยวกับประวัติ-
ศาสตร์ลัทธิพระเจ้านมดง อันว่าถึงจะเป็นรูปเขียนใหม่ ๆ กัดที่รักษา
เรื่องราวไว้ไม่ให้สูญ เช่น รูปสมณในพระราชวัง พิชัยบรมราชาภิเษก
พระเจ้านมดง

เดินดูที่ลานวัด อันชอบต้นพิกุลต้นโต เขาว่าอายุได้ ๙๓ ปีแล้ว
เห็นแล้วนึกถึงต้นพิกุลต้นโตที่วังหลวงตรงทางเข้าพระที่นั่งไพศาล
ทักษิณ ต้นขนาดเดียวกัน ของเราคงจะแก่กว่า

เจดีย์วัดกุโสดก พระเจ้า
มินดงทรงสร้างใน ค.ศ.
๑๓๖๗

ความสำคัญของวัดกุโสดกนี้ คือ เป็นสถานที่ที่พระเจ้ามินดงทรงให้สังคายนาพระไตรปิฎกครั้งที่ ๕ ซึ่งถือว่าเป็นกิจอันเป็นกุศลอย่างยอดเยี่ยม อีกประการหนึ่งฉันว่าเป็นพระราชาบายของพระเจ้ามินดงที่จะดำรงรักษาประเทศ สร้างความมั่นใจให้แก่คนพม่า ซึ่งในเวลานั้นคงจะระส่ำระสาย เนื่องจากการเสียพม่าภาคใต้ให้แก่อังกฤษ เมื่อมีพระบรมราชโองการให้สอบทานชำระพระไตรปิฎก ให้ถูกต้องทั้งในด้านพยัญชนะและไวยากรณ์แล้ว พระเจ้ามินดงก็โปรดให้พนักงานจารพระไตรปิฎกลงใบลานและจารึกลงแผ่นศิลา ลงหมึกทอง เพื่อให้อยู่ยั่งยืนสืบต่อไป แผ่นศิลาจารึกนี้อยู่ในกุฏิ ซึ่งฉันว่าดีมากเพราะว่าจะป้องกันไม่ให้น้ำฝนกัดเซาะชำรุดเสียหายเหมือนจารึกโบราณ ๆทั้งหลายที่วางไว้ตากแดดตากลม ตอนที่เรียนอยู่ศิลปากร ฉันต้องอ่านจารึกเลื่อน ๆ พวกนั้น อ่านก็ไม่เห็น รู้สึกขัดใจเต็มที เมื่อจารึกพระไตรปิฎกเสร็จแล้วพระเจ้ามินดงยังให้พระภิกษุและฆราวาสที่เป็นนักปราชญ์ได้ตรวจทานดูอีกครั้งว่าถูกต้องไม่มีข้อผิดพลาดจากการจารึก มีรายละเอียดในเรื่องการสังคายนาพระไตรปิฎก การสร้างวัดนี้และสร้างจารึกพระไตรปิฎก รวมทั้งการบูรณะปฏิสังขรณ์ภายหลัง ซึ่ง Ludu Daw Ahmar เป็นผู้เขียน Professor Than Tun อาจารย์มหาวิทยาลัยมณฑลเย้นเป็นผู้แปลเป็น

ภาษาอังกฤษ U Zhan Yin ประธานกรรมการสืบทอดวัดกุไลตอ ซึ่งเป็นนักปราชญ์ทางภาษาบาลีคนหนึ่งให้มา ชื่อหนังสือว่า The World Biggest Book

จากวัดกุไลตอไปวัดเจตอจี (Kyaukdawgyi) แปลว่าวัดหินใหญ่ เป็นวัดที่พระเจ้ามินดงทรงสร้างขึ้นเช่นกัน ใช้หินอ่อนทำพระองค์โตเมื่อสร้างแล้วเกิดวาทะเรื่องราฐูปโภค มีพัด และของขึ้น ๆ อีกหลายอย่างวางไว้ที่หน้าพระนั่ง พระเจ้ามินดงสร้างวัดกุไลตอไว้พระไตรปิฎก ส่วนวัดนี้ทรงสร้างพระอสีติมหาสาวกไว้ และใช้เป็นที่พักของภาษาบาลี เมื่อครั้งพระเจ้าสืปอยังทรงอยู่ในสมณเพศได้เคยมาทรงสวดที่วัดนี้ เมื่อสำเร็จแล้วจึงได้มอบตันโพธิ์ ๔ ต้นให้พม่าได้นำมาปลูกที่วัดนี้ต้นหนึ่ง...

พระหินอ่อนในวัดเจตอจี (Kyaukdawgyi) สลักจากหินใหญ่ก้อนเดียว พระเจ้ามินดงทรงสร้างสำเร็จใน ค.ศ. ๑๘๖๕

ไปที่สนามบิน ประธานสภาประชาชนมณฑลเสฉวนมาส่งด้วย ฉันเองรู้สึกชอบเมืองมณฑลเสฉวนมาก ดูสวย ร่มรื่น เป็นแบบเก่า ๆ ยังมีอะไรที่น่าดูอีกเยอะ เมื่อคราวที่ประธานาธิบดีเหอหมิ่นมา เขาไปดูการทำทองคำเปลว ก็คงเหมือน ๆ กับบ้านเรานั่นแหละ

เรือบินบินไปตามแนวแม่น้ำอิรวดี ขณะนี้เป็นหน้าแล้ง น้ำไม่
มากนัก เห็นแต่ทราย เครื่องบินบินอยู่สักครึ่งชั่วโมงก็ถึงสนามบิน
Nyaung U ซึ่งถ้าจะเรียกให้จำง่ายก็ว่าเป็นไทย ๆ ว่า หนองอุ มี
ประธานสภาประชาชนเมืองหนองอุคอยต้อนรับ

จากสนามบินตรงไปเจดีย์ สัพพัญญู ฉันเรียกตามสมเด็จกรม
พระยาดำรงฯ และท่านสุภัทโรตต พม่าเรียกว่า Thatbyinnyu รถแล่น
ผ่านเจดีย์มากมาย จะมีสักกี่พันก็ไม่รู้ มีตั้งแต่เจดีย์เก่า ๆ พัง ๆ อยู่ใต้ต้น
ไผ่ล่ำนานิต ๆ ไผ่ล่ำนานิตแต่มีต้นไม้คลุมเต็มไปหมด เจดีย์ที่ฉาบปูนขาว
เขาไว้ก็มี เจดีย์หน้าตาสมัยใหม่ก็ยังมี

ที่เจดีย์สัพพัญญูมีคณะกรรมการสัปบุรุษคอยต้อนรับตามเคย
ฝ่ายกรมศิลปากรมี อู จอ เนียน ซึ่งเป็นหัวหน้ารับผิดชอบอุทยาน
ประวัติศาสตร์พุกาม แทน อู โบ เก เพื่อนท่านสุภัทโรตตซึ่งปลดเกษียณ
ไปแล้ว อู จอ เนียน ทำหน้าที่เป็นผู้อธิบาย เล่าประวัติวัดสัพพัญญูว่า
พระเจ้าอลองสิธู (Alaungsithu) ๑๑๑๓-๑๑๖๓ สร้างใน ค.ศ. ๑๑๔๔
กล่าวกันว่าสร้างเลียนแบบมิกคารามาตุ ปราสาทที่นางวิสาขาสร้างที่
บุปผาราม กรุงลาวัดดี เจดีย์นี้มี ๕ ชั้น สองชั้นแรกเดิมใช้เป็นกุฏิพระ
ชั้นที่ ๓ ไว้พระพุทธรูป ชั้นที่ ๔ เป็นหอไตร ชั้น ๕ เป็นพระเจดีย์

ถ้ำทบนเจดีย์สัพพัญญู

ฉันว่าเป็นการสร้างประหยัคที่แบบที่สมัยใหม่เขาทำคอนโดมีเนียมหรือตึกอะไรสูง ๆ เหมาะสำหรับสถานที่คับแคบและที่แพง ไม่ต้องมีโบสถ์ วิหาร หอไตร สังฆาวาส รวมกันหมดเลย จะว่าสมัยพุทธามที่แพงก็คงจะจริง มองไปไหนเห็นแต่เจดีย์ อย่างที่ว่าไว้ตอนต้น ทำให้สงสัยหลายอย่าง เช่นว่าคนเขาอยู่ได้อย่างไรไม่เห็นน่าจะมีที่ว่างปลูกบ้าน จู จอ เนียน บอกว่าอยู่ในนั้นแหละ ปลูกเป็นบ้านไม่อยู่ในระหว่างเจดีย์ วันที่ ๘ กรกฎาคม ๒๕๑๘ เกิดแผ่นดินไหวครั้งใหญ่ เจดีย์นี้พังเสียหายมาก มองจากเจดีย์สัพพัญญูนี้เห็นเจดีย์อื่น ๆ ได้ดีมาก เพราะสูงกว่าที่อื่น เขาจึงใช้เป็นสำหรับนั่งชมวิว แยกไปใครมาที่พุททามนี้เขาจะต้องพามาดูพระอาทิตย์ตกดินที่นี่

รายการเที่ยวชมเจดีย์สถานต่าง ๆ ที่ยังไม่ได้ดู เข้านี้ดู ๑๐ แห่ง เริ่มตั้งแต่ ๘ โมงเช้า เลิกเที่ยงตามเคย

ต้องอธิบายตรงนี้นิดหน่อยว่าที่ฉันเขียนว่าเจดีย์ หรือนับโบราณสถานว่าเป็นเจดีย์ที่ ๑ เจดีย์ที่ ๒ ทั้ง ๆ ที่รูปร่างหน้าตาไม่ได้เป็นเจดีย์ อยู่บ้านเราคงเรียกวัดบ้าง โบสถ์บ้าง วิหารบ้าง ในหมายเหตุการเดินทางเขาเรียกเป็นภาษาอังกฤษว่า Pagoda ฉันก็แปลเข้าใจว่า เจดีย์ ง่าย ๆ ดี อ่านพบที่ไหนก็ไม่ทราบคำว่า Pagoda มาจากศัพท์ว่า ธาตุกรรม แปลว่าที่บรรจุพระธาตุ ลังกาพูดเร็ว ๆ ฝรั่งเศสยืมว่า dagoba แล้วเลือนเป็น pagoda ฝรั่งเศสลงไปเหลือ pagode ไม่ทราบว่ามีต้นกำเนิดอย่างไร วันนี้ไม่ได้ไปตาม programme ที่วางไว้ ไปตามลำดับดังนี้

วันศุกร์ที่ ๒๔ มีนาคม
๒๕๒๙ เสด็จทอดพระเนตร
โบราณสถานในเมืองพุททาม
โดยเฉพาะเจดีย์สถานหลาย
แห่ง

เจดีย์ที่ ๑ นันทมันยะ (Nandamanya Pagoda)

เรียกชื่อตามเสนาบดีท่านหนึ่ง เป็นผู้ที่มีปรีชาสามารถและทรงคุณธรรม ตั้งอยู่นอกเมืองพุททามทางทิศตะวันออก สร้างในคริสต์ศตวรรษที่ ๑๓ รูปเขียนภายในสวย แต่ไม่มีเวลาดูทั้งหมดดูเฉพาะที่เขาชี้ให้ดู ตรงซอกหลังประตูมีภาพเขียนของโบราณสถานแห่งนี้ เป็นรูปองค์เจดีย์ มีหรรมิกา ฉัตรราวลิ มองผ่านประตูของเจดีย์เห็นองค์พระประธานด้วย พม่านี้อีกอย่างหนึ่งชอบทำแผนผังเสียจริง ทำให้ทราบว่ารูปร่างรูปทรงของเก่าเป็นอย่างไร หรืออย่างเจดีย์ของพระเจ้าปดุงก็

เจดีย์นันทมณฑะ
อาจสร้างราวกลาง
คริสต์ศตวรรษที่ ๑๓

ทำรูปเล็ก ๆ ไว้ดูว่าถ้าเสร็จเต็มโครงการรูปร่างควรเป็นอย่างไร

มีภาพธิดาพญามาร ๑๒ คน แต่งกายด้วยเสื้อผ้าต่างแบบอยู่ใน
วัยต่าง ๆ ฉันสงสัยว่าที่ฉันเรียนมาธิดาพญามารที่มาจากพระพุทธเจ้า
มีเพียง ๓ คน คือ นางตันหา นางราคา นางอรดี เท่านั้น นางทั้ง ๓
เป็นบุคลาธิษฐาน (personification) ของกิเลส เขาอธิบายว่านาง
ทั้ง ๑๒ เป็นรูปต่าง ๆ ที่มารบกวนพระญาณของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า
(different forms to disturb Buddha) จะเป็นกิเลสประเภทต่าง ๆ หรือ
แปลงเป็นรูปต่าง ๆ ให้ถูกรสนิยม ไม่เกี่ยวกับพระในลัทธิอริ (Ari
monks) ซึ่งเป็นพระมหายานที่นับถือกุตตมีปิตาจแบบพื้นเมือง ที่มีอยู่

ก่อนสมัยพระเจ้าอนุรุธหรืออินธรา

มีภาพวาดโบราณสถานอีกแห่ง มีเจดีย์ทำเป็นปล้องไฉนขึ้นไป

ภาพเจ้าประเทศต่าง ๆ ไปบูชาพระทันตธาตุ ภาพพระพุทธรูปเจ้า
ทรงพระมานช้างนาฬาคีรี ในภาพเดียว แสดงอาการก่อนและหลังการ
ทรงพระมาน คือเขียนภาพช้างสองตัว ตัวหนึ่งแสดงอาการดุขัน ชูวงสูง
อีกตัวหนึ่งทำท่าเชื่องเรียบร้อย

ภาพกองทัพพญามาร มีมารขี่เสือ ชื่นกยู่ ขี้ควาย ม้า ช้าง
ซึกหนึ่งของช้างประตูเป็นภาพมารมาประทุษร้าย อีกซึกกองทัพมาร
หนีกระจัดกระจาย ภาพเช่นนี้นิยมกันนักในพุกาม

ภาพอดีตพุทธเจ้าและภาพพระเจ้าตัดเศศลัก ๒๐ กว่าภาพ แสดง
การออกมหาภิเนษกรรมของพระพุทธรูปเจ้าแต่ละพระองค์ตามคัมภีร์-
พุทธวงศ์

ภาพพระนางสิริมหามายามีพระนางปชาบดีประคองอยู่ข้างซ้าย
(ของพระนางมายา) พระโพธิสัตว์ประสูติออกทางสี่ข้างด้านซ้าย
ภาพถัดมาพระโพธิสัตว์ทรงพระดำเนิน ๗ ก้าว พระพรหมเอ้าชายทอง
รองรับ

ภาพแสดงปฐมเทศนาในป่าอิสิปตนมฤคทายวัน มีปัญจวัคคีย์
และกวาง ภาพป่าหรือต้นไม้ เขาวาดเป็นภาพสัญลักษณ์ บริเวณใกล้ ๆ
นั้นเป็นสระน้ำ เขาวาดน้ำเป็นวงโค้ง ๆ เหมือนอย่างที่ไทยวาด ในน้ำมี
สัตว์น้ำเช่น กุ้ง ปลา น้าชมมาก

หน้าต่างของอาคารเป็นหินอย่างที่เห็นในพิพิธภัณฑ์

ภาพคนจีน แสดงว่าในคริสต์ศตวรรษที่ ๑๓ มีการติดต่อกับคนจีน
ภาพเสด็จลงจากดาวดึงส์เขียนละเอียดยิบสวยงามมาก ภาพที่อยู่ห่าง
จากประตูส่วนที่เป็นมุมมืดจะมีสีสวยงามเพราะไม่ถูกแดด

เพดานของที่นี่เป็นรูปสี่เหลี่ยมคางหมู ๔ รูปมาชนกัน ตรงกลาง
ทำเป็นวงกลมระบายสีเขียนลายละเอียด

ด้านหลังพระพุทธรูประบายสีด้วยโพธิ์ด้วย copper oxide สอง
ข้างรัศมีมีรูปกิณนระข้างหนึ่ง กิณรีอีกด้าน

หน้าประตูทางออกมีจารึกตั้งอยู่หลักหนึ่ง ดู อย่าง ใจนี้ ว่าชนมา

๑ เจ้าหน้าที่ยุ่ควายคำอธิบาย เป็นสถาปนิกดูแลด้านการบูรณะ

จากที่อื่น

ดูด้านนอกของเจดีย์ เขาชี้ให้ดูว่าอิฐที่ใช้ก่อก้อนเล็กหน่อยขนาด ๑ นิ้วครึ่ง แสดงว่าสร้างในสมัยคริสต์ศตวรรษที่ ๑๓ ถ้าเป็นสมัยต้น ๆ จะมีขนาดประมาณ ๒ นิ้ว นอกจากนั้นยังให้สังเกตรูปทรงอาคาร ด้านล่างติดพื้นมีฐานเขียง ฐานสิงห์ ฐานบัว มีเขียงอีกชั้น เขาเรียกส่วนนี้ว่ากลศ ต่อขึ้นมาเป็นบัว เขาอธิบายว่าเจดีย์ที่ศักดิ์สิทธิ์จะติดอยู่กับพื้นไม่ได้ ต้องมีบัวรองรับ

เดินห่างออกไปหน่อยแล้วหันมามองอาคาร เขาว่าที่ซุ้มประตูแต่เดิมมีศาลาอยู่ข้างบนแต่พังไปแล้ว คงจะคล้าย ๆ กับที่กำแพงพระราชวังหลวงเมืองมณฑลเลย

ใกล้ ๆ นั้นมีถ้ำสำหรับทำสมาธิอีกแห่งแต่ไม่ได้เข้าไปดู เขาว่าบางแห่งลึกถึง ๑๖ เมตร

อธิบายว่าเจดีย์ (Pagoda) มีชนิดทำเป็นรูปประหลาด และเรียกขึ้นไปกับอีกชนิดทำเป็นรูปสี่เหลี่ยม หรือรูปปรางค์อย่างที่วัดอานันท สำหรับวัดก็มีหลายส่วน

๑. ส่วนสำหรับอุปสมบท
๒. ที่อยู่สมภาร
๓. ที่บูชา
๔. โรงเรียน
๕. ที่อยู่นักเรียน

เจดีย์ที่ ๒ ปยาตองสุ (Payathonzu Pagoda)

อยู่ทางตะวันออกของพุกาม จริง ๆ แล้วเป็นเจดีย์ (ปรางค์) ๓ องค์อยู่บนฐานเดียวกัน ตอนที่ทัพมองโกลบุกเข้ามาเจดีย์นี้ยังไม่สำเร็จ ภายังวาดไม่ครบ ทางเข้ามาเจดีย์ทั้ง ๓ เข้าทางด้านทิศเหนือได้อย่างเดียว เจดีย์ทิศตะวันออกวาดครบ องค์กลางวาดได้ครึ่งหนึ่ง ด้านตะวันตกยังไม่ได้เขียนอะไรเลย ตามมุมอาคารจะเขียนเป็นภาพหม้อกลศ (Kalasa pot) ซึ่งเป็นของมงคลอย่างหนึ่ง เขาว่าแสดงรูปร่างของหม้อดินที่ใช้กันทั่ว ๆ ไปในพุกาม

ภาพเขียนเป็นภาพในลัทธิมหายาน บางรูปดูจะกระเด็นไปทางต้นตระกูล คือมีภาพพระโพธิสัตว์อวโลกิเตศวร (พระโลกนาถ) กับ

เจดีย์ปยาตองสุ (Payu
thonzu Pagoda) คงสร้าง
ราวปลายคริสต์ศตวรรษ
ที่ ๑๓

นางดารากอดกัน

ภาพชุดที่ ๕๕๐ เรื่อง ภาพพระพุทธเจ้าทรงทรมานช้างนาฬาคีรี
รูปนี้เขียนแปลกคือเขียนช้างตัวเดียวมี ๒ หัว หัวหนึ่งทำดูดน อีกหัว
เรียบร้อย ภาพปฐมเทศนา ภาพยมกปาฏิหาริย์ ภาพช้างปาลิเลยกะ
คล้าย ๆ ที่นาคยน ภาพพระอินทร์เป่าสังข์ ภาพมังกร มีตัวครบทั้งตัว
(ส่วนมากจะไม่ครบ) เพดานมีภาพพระพุทธเจ้าจำนวนมากนับไม่ถ้วน
ฝาผนังอีกส่วนมีภาพพระพุทธเจ้า ภาพพาดนหะทีเสด็จออกมหาภิเนษ-
กรรมณ์ มีม้า ช้าง รม เป็นต้น ภาพเหล่านี้กองใบราจนคือนุรักษ์แล้ว
ส่วนที่โหวกก็เอาปูนอุดไว้

ภาพบางส่วนเขียนยังไม่เสร็จ เพิ่งร่างภาพด้วยสีคู้ คล้าย ๆ ภาพ
เขียนฝาผนังของไทย เทคนิควาดภาพหมากก็เหมือนไทยคือเขียนเมื่อ
พื้นแห้งแล้ว ไม่ได้เขียนสีปูนเปียก (fresco) อย่างของฝรั่ง

เดินไปดูหลังที่ยังไม่ได้เขียนรูปก็ตลกดีเหมือนกัน เพราะมีคิลปิน
แบบมืออยู่ไม่สุข เขียนอะไรต่อมิอะไรเล่น มีรูปดวงชะตาภาษาพม่า
เรียก Mintha รูปช้างมีมากที่สุด เขาว่าวาดรูปช้างถวายวัดได้บุญดี

เจดีย์ที่ ๓ จุฬามณี (Sulamani Pagoda)

พระเจ้านรปติสิธ ๑๑๖๕-๑๒๑๑ (Narapatisithu) สร้างใน
ค.ศ. ๑๑๔๑ รูปร่างคล้าย ๆ เจดีย์สัพพัญญู ก่อสร้างเป็นหินทรายสลับ
กับอิฐ ตรงมุมอาคารใช้หินทราย การเรียงอิฐก็แปลกบางที่เรียงตามนอน

เจดีย์จุฬามณี พระเจ้านรปตีสถูปทรงสร้างใน
ค.ศ. ๑๑๘๓

บางที่เรียงตามตั้ง ก่อได้สนิทเป็นเนื้อเดียวกัน ส่วนโค้งหน้าต่างก็ใช้หินทราย ด้านทิศใต้และทิศเหนือมีบันไดขึ้นชั้นบน

สำหรับภาพเขียนข้างในเป็นของสมัยคริสต์ศตวรรษที่ ๑๔ ราชวงศ์กอนบอง มีภาพพระองค์ใหญ่ ภาพพระพุทธเจ้า ๓๘ องค์ พระพุทธเจ้าเลียววิมุตติสุข เสด็จเมืองเวสาลี ภาพชีวิตสมัยราชวงศ์กอนบอง (อลองพญา) เช่นภาพนางในไปวัด เป็นต้น

ด้านนอกมีลายทำด้วยดินเผาเคลือบสีเหลืองกับสีเขียว ลายนก ๓ ตัว

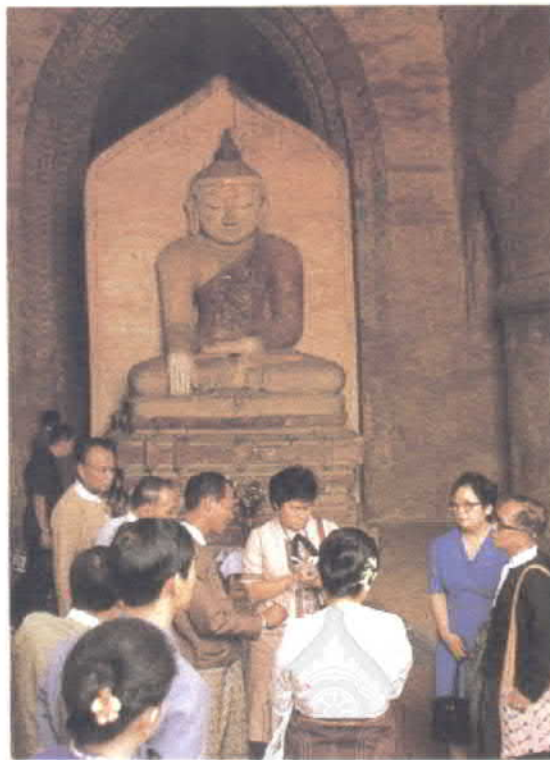
เจดีย์ที่ ๕ เจดีย์ทมยังจี (Dhamayangyi Pagoda)

ผังของเจดีย์นี้คล้าย ๆ กับเจดีย์อานันทะ มีทางเดิน ๒ ชั้น ด้านในปิดสนิท ไม่ทราบเหตุผลว่าปิดทำไม กองโบราณคดีได้ขุดดูก็ไม่เห็นมีอะไร เข้าใจว่าทำเพื่อเสริมความมั่นคง มีห้อง ๕ ห้อง แห่งอื่น ๆ จะมีห้องเดียว ความกว้างของห้อง ๒๐ ฟุต ไม่ต้องมีเสาพยุงเลย ประตูก่ออิฐเป็นวงโค้งเท่านั้น เจดีย์นี้มีชื่อเสียงมากในเรื่องการเรียงอิฐ

ห้องด้านตะวันออกมีพระพุทธรูปสมัยพระเจ้าอโนรธาด้วยหินพระคอรัน มีภาพเขียนสมัยกอนบอง

ระหว่างเดินไปเดินมาสังเกตว่าช่องประตูเป็นแนวเดียวกันหมด ลมพัดเย็นสบายดี แสงก็สว่างดี

มีจารึกสลักลายมือสวย มีชื่อ Dhamayangyi เป็นชื่อพระที่เฝ้าวัดนี้

พระพุทธรูปหิน

เจดีย์ทมฮังจี (Dhuma-
sangvi) พระเจ้านรอุ
ทรวงสร้างในกลางคริสต์
ศตวรรษที่ ๑๒

เจดีย์ที่ ๕ เจดีย์อนันตะ (Ananda Pagoda)

วัดนี้สร้างในราวคริสต์ศตวรรษที่ ๑๒ เนื่องจากเป็นวัดใหญ่จึง
มีคณะกรรมการสืบปูษะคอยดูแล เข้าไปถึงมีรอยพระพุทธรูปด้านใน
มีพระพุทธรูปเป็นพระยืน เป็นพระประธานประจำทิศตะวันตก เขา
อธิบายว่าเป็นของใหม่ องค์เก่าขโมยมาขโมยไปแล้วเหลือแต่ส่วนที่
เป็นดอกบัว ฉันน่าจะสงสัยจริงว่าพระองค์บ่อเริ่มสูง ๓๖ ฟุต ขโมยจะเอา
ไปอย่างไร แล้วก็ได้เป็นของที่มีตาขุดขึ้นอย่างเล็กเส้น เสาเข็ม จะได้
เอาไปง่าย จะตัดเป็นท่อนๆ หรือเอาไปหลอมก็ไม่น่าจะคุ้มกับความ
ลำบากลำบาก พระพุทธรูปเป็นปัญจโลหะ

สองข้างพระพุทธรูปด้านขวา (ของเรา) เป็นรูปพระเจ้าจันลิตระ
ประทับคุกเข่าพนมมือ ด้านซ้าย (ของเรา) เป็นรูปพระชินอรหันต์ ซึ่งเป็น
พระอาจารย์ของพระเจ้าอโนรธ และพระเจ้าจันลิตระ

ประตูที่เข้ามาเป็นประตูไม้ พระเจ้าบุเรงนองเป็นผู้สร้างตอนมา
บูรณะปิดทองทั้งหลัง

ตามฝาผนังทำเป็นช่อง ๆ มีภาพปูนสูงสลักหินทรายจากภูเขา

ที่ห่างจากนี้ไป ๗ ไมล์ เรื่องพุทธประวัติที่น่าเสียดายที่เขเอาลูกกรง
กันไว้ จึงมองไม่เห็นถนัด จะถ่ายรูปก็ต้องถ่ายลูกกรงเอาไปด้วย แต่
นั่นแหละถ้าไม่กันก็เห็นจะ “ระเหย” หายไปแน่ ๆ รูปที่ดูมีภาพ
พระโพธิสัตว์เมื่อครั้งอยู่สวรรค์ชั้นดุสิต ภาพพระนางสิริมหามายาทรง
พระสุบินเห็นช้าง (ส่วนบน) เสด็จออกมาหาภิเษกกรรมณ์ เทวดาอุ้ม
ม้าเหาะไป พระนางสิริมหามายาทรงพระสุบินว่าไปลงน้ำในสระ
อโนดาต-ทรงพระสุบินว่าแต่งพระองค์

ตามช่อง (nich) ประดิษฐานพระพุทธรูปปางต่าง ๆ

ใกล้หลังคามีส่องให้แสงจากภายนอกเข้ามาส่องพระพุทธรูป
และรูปสลักต่าง ๆ ให้ดูสวยงามพอเหมาะ ช่องแสงและช่องระบายลม
ทำได้ดีมาก

วงโค้งประตู หน้าต่าง ใช้หินทรายเสริมความมั่นคง

ด้านทิศเหนือ มีพระพุทธรูปประจำทิศ สลักด้วยไม้ท่อนเดียว
เลียนแบบสมัยปาละ ถ้าเป็นจริงอย่างที่เขาก็ก็น่าแปลก พระพุทธรูปองค์
ใหญ่มาก แสดงว่าไม้นี้จะต้องใหญ่โตมโหฬาร ไม่ทราบเป็นไม้อะไร มี
ช่องแสงทำให้แดดส่องเข้าตรงพระพักตร์พระพุทธรูปพอดี

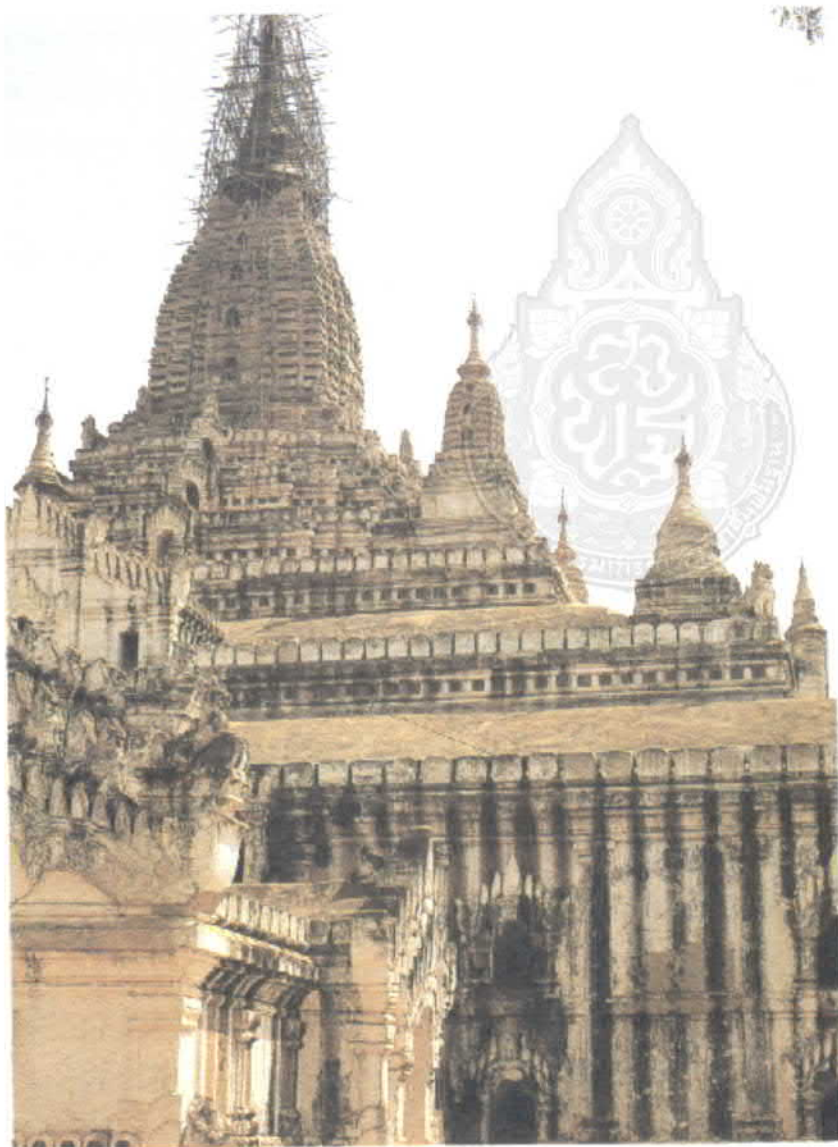
ด้านนี้ก็มีรูปสลักหินเรื่องพุทธประวัติเช่นเดียวกัน เช่น ภาพ
พระนางสิริมหามายาเสด็จจากกรุงกบิลพัสดุ์ไปยังกรุงทวณะ ภาพ
พระนางสิริมหามายายืนท่าตรีภังค์ พระหัตถ์หนึ่งเหนี่ยวกิ่งสาละ อีก
ด้านพระนางปชาบดีประคองพระโพธิสัตว์ประสูติออกทางสี่ข้าง ภาพนี้
อุ ออง ไจน์ ว่าเป็นภาพที่งามที่สุดในทุกภาพ ฉันทให้คุณเสริมถ่ายรูปไว้ก็
ถ่ายไม่ได้เห็นตื้นๆ เพราะลูกกรงบัง ภาพพระโพธิสัตว์ทรงพระดำเนิน
๗ ก้าว รูปที่นี้จะสังเกตได้ง่ายว่าพระโพธิสัตว์อยู่ไหน เพราะเขาจะ
ทำมุ่นพระเกศาสูงกว่าคนธรรมดา

ด้านทิศตะวันออก กษัตริย์สมัยราชวงศ์คอนบองตอนต้น (ไม่
ทราบองค์ไหน) สร้างพระพุทธรูปไว้ ถูกไฟเผาไปแล้ว สมัยพระเจ้ามินดง
สร้างขึ้นใหม่อีก ด้านนี้มีรูปพระหลายปาง มีภาพเขียนฝาผนังเป็นภาพ
ปราสาทสามฤดูของพระพุทธเจ้า ภาพเทวทูต ๔ พระสิทธัตถะกำลัง
ทอดพระเนตรคนชรา

๑ พลตำรวจโทเสริม จารุรัตน์

พระพุทธรูปใหญ่ประจำด้านนี้แปลกมาก ถ้าเข้าไปมองใกล้ๆ พระพักตร์ยิ่งตึง ถ้าออกไปยืนห่างๆ พระพักตร์ยิ่งม่นเป็น หู ของ ใจนี้ บอกว่ามองจากข้างบนดูน่าเกลียดมาก รูปนี้แกะจากไม้ท่อนเดียว เหมือนกัน ส่วนสัตงงดงามดี

รูปสลักหินด้านนี้ก็มีภาพพระโพธิสัตว์ นายจันนะและมัทกันเนฐกะ ภาพพระพุทธรเจ้าเสด็จมาทอดพระเนตรพระนางพิมพ์ากับพระราหุล ด้านนอกของอาคารมีภาพบนดินเผาเคลือบสีเขียว เป็นภาพของ ทฬามาร มีอักษรมอญโบราณจารึกบรรยายไว้

อานันทเจติย์ พระเจ้า-
จันลิกธะ ทรงสร้างใน
ค.ศ. ๑๐๕๑

อาคารอีกหลังซึ่งฉันคิดว่าเป็นของสร้างใหม่ มีที่รับบริจาค มีแผ่นกระดานติดภาพถ่ายพระเจดีย์ สมัยก่อนเมื่อถูกแผ่นดินไหว ปี ๒๕๑๘ ภาพการบูรณะ ทะลวงบางส่วนให้กลวงและใส่เหล็ก ส่วนที่เป็นเครื่องยอดที่เขาเรียกว่า diamond orb ฉันก็ไม่ทราบจะเรียกอะไร และธงบอกทิศลม (vane) อันเก่าก็เอามาใส่กรงติดไฟฟ้าให้หมุน แถมมีเสียงประกอบด้วย มีชั้นให้ใส่เงินแต่มีคำพยากรณ์เป็นภาษาพม่าเท่านั้น...

ออกมาข้างนอก ดู ออง ใจน์ อธิบายว่าในสมัยก่อนเจดีย์ชั้นบนไม่มีบันไดขึ้น ในเมื่อไม่มีใครขึ้นไปภาพด้านบนของเจดีย์จึงดีกว่าที่อื่น ชั้นบนมีภาพชาดกตั้งแต่ชาดกแรกจนถึงทศชาติ แต่ละเรื่องมีหลายภาพ ภาพพระเวสสันดรมีถึง ๔๐ กว่าแผ่น ด้านล่างเป็นภาพกองทัพमारที่ฉันพูดถึง

เขาพาไปนั่งพักที่ห้องคณะกรรมการวัดเพื่อเลี้ยงน้ำ ดู ออง ใจน์ บ่นว่าที่นี่มีอะไรให้ดูมากเหลือเกิน ทั้งด้านสถาปัตยกรรม วิศวกรรม จิตรกรรม ประติมากรรม ประวัติศาสตร์ ศาสนา ฯลฯ ถ้าเขาพาไปดูเฉพาะอาณันทเจดีย์นี้แห่งเดียว ให้เวลาทั้งวันยังดูไม่ครบเลย ตอนนี้งากำลังทำแผนผังทะเบียนข้าวของต่าง ๆ ยังไม่เสร็จ

เจดีย์ที่ ๖ เทวาลัยนะทองจอง (Nathaung Kyaung Pagoda)

เป็นศาสนสถานฮินดูแห่งเดียวในพุกาม สันนิษฐานว่าสร้างในคริสต์ศตวรรษที่ ๑๑ เข้าไปข้างในมีภาพปูนปั้นนารายณ์บรรทมสินธุ์ มีดอกบัวออกจากสะดือ พระพรหมนั่งในดอกบัว ภาพนี้ชำรุดบ้าง

มีรูปพระวิษณุ ๔ กร

เขาว่ามีทางเดินออกไปอีกชั้น แต่ปัจจุบันพังไปเสียแล้ว

ด้านนอกฐานเป็นรูปหม้อกลศ มีภาพสลักรายนต์ ๑๐ ปาง แต่ดูเหมือนจะอยู่ไม่ครบเสียแล้ว

ที่พุกามประชาชนนับถือพุทธศาสนาเถรวาท ส่วนที่นับถือศาสนาอื่นคงมีบ้างแต่ไม่มากนัก สำหรับพวกฮินดูนี้อาจจะมีไว้ประกอบพิธีต่าง ๆ เหมือนเมืองไทย

เทวาลัยนะทองจอง (Na-
thaung Kyaung) รูป
พระนารายณ์ ซึ่งแสดง
ว่าได้รับอิทธิพลศิลปะ
ปางละมุนเกินเดีย คง
สร้างในคริสต์ศตวรรษ
ที่ ๑๑

เจดีย์ที่ ๗ เจดีย์นาเวนดอง (Ngakywe Na Daung)

อยู่ใกล้กับเจดีย์ที่ ๖ เป็นเจดีย์ต้นสมัยคริสต์ศตวรรษที่ ๙ สมัย
ก่อนพระเจ้าอโนรธา มุงด้วยกระเบื้องเคลือบสีเขียว เป็นแห่งเดียวใน
พุกาม ส่วนบนพังไปหมดแล้ว รูปแบบเป็นเจดีย์สมัยพยูอาณาจักร
ศรีเกษตร ช่วงแผ่นดินไหวชำรุดมาก ตัวเจดีย์ร้าง เขาต้องเอาเหล็กมัดไว้

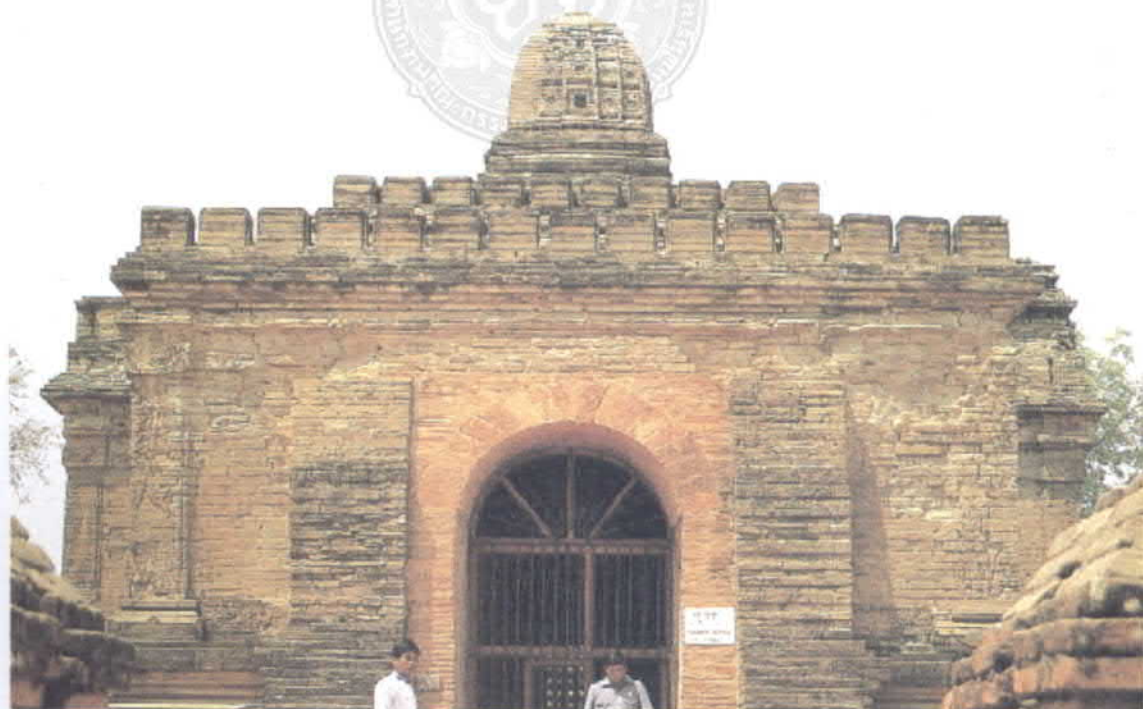
เจดีย์ที่ ๘ วิหารนันปยะ (Nan Paya Temple)

อยู่ทางทิศใต้นอกเมืองพุกาม สร้างในสมัยคริสต์ศตวรรษที่ ๑๑
เป็นวิหารแห่งเดียวในพุกามที่สร้างด้วยหิน หน้าตรงเป็นหินหลังคาทำ

เจดีย์นาเวณะดอง ส่องผ่านดิน
ไหวซีเรตมา กตมอเสาเทสิกรัดไว้

เจดีย์นันปะยะ ก่อด้วยอิฐ ไม้หิน
ทรายประกบข้างนอก สร้างใน
ต้นสมัยเมืองพุกาม

เป็นรูปมังกร หน้าบันมีรูปหม้อกลศ ข้างในมีลายหงส์อยู่ในก้านขด รูป
พระพรหม (มองเห็น ๓ หน้า) พุงป่อง เป็นหินสลักทั้งหมด เขาตัดหิน
เป็นก้อน ๆ มาเรียงแบบอิฐ แล้วสลักลงไปเป็นลักษณะภาพปูนดำ
ภาพหน้ากาลหรือกัณฐิณชคายุท่อนพวงมาลัยมีพวงอุบะตรงกลาง มีช่อง
ให้แสงเข้า ๔ ด้าน ตรงกลางเป็นแท่นสี่เหลี่ยมยกไม้สิบสอง สำหรับตั้ง
พระพุทธรูป มีเสาสี่เหลี่ยมจัตุรัส ๔ เสา สองด้านเป็นลายพรรณพฤกษา
อีก ๒ ด้านของเสาเป็นรูปพระพรหม เขาว่าพระเจ้าอนันรุทธจับพระเจ้า
มนุหะมาขังไว้ในวิหารหลังนี้

เจดีย์ที่ ๙ กุยาจี (Gubyagyi Temple)

ข้างในมีรูปเขียนพระศิวะ ๑๔ พระหัตถ์ถืออาวุธต่าง ๆ เช่น ปวง
ง้าว หอก ศร ไม่ซ้ำกันเลย รูปนี้มีคู่ เขาทำความสะอาดแล้วด้านหนึ่ง
อีกด้านที่ยังไม่ได้ทำแทมมองอะไรไม่เห็นเลย

ภาพเขียนในนี้เป็นชาดกบ้าง พุทธประวัติบ้างปน ๆ กัน มีชาดก
เรื่องที่ชาวกุมาร เรื่องอะไรก็ไม่ทราบที่พระโพธิสัตว์เป็นพระอินทร์
เขาเล่าถึงวิธีการบูรณะ เปรียบเทียบให้ดูส่วนที่บูรณะแล้วกับยังไม่ได้
บูรณะ ใส่อาชีตินกับน้ำยาเคมีอะไรก็ไม่ทราบ บางที่ต้องตัดออกมาใส่
น้ำยาเคมี

ฉันทันตชาดก มิตตุนทุกชาดกตอนไปขอกงจักรจากเปรต มี

ภาพชาดก

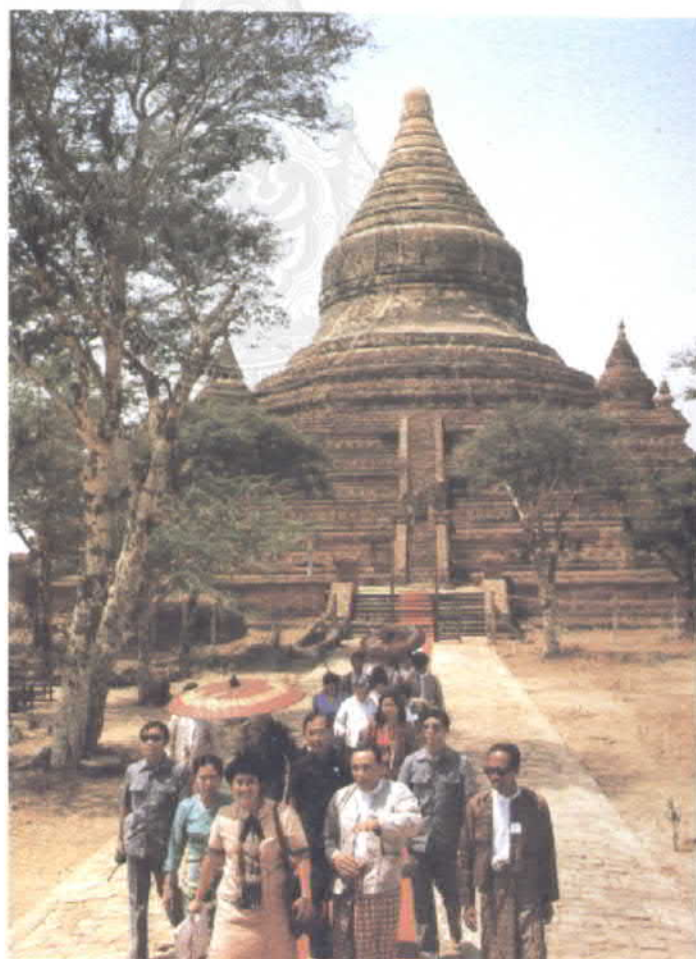
รูปต่างๆ แปลกๆ เช่นรูปฤษีใส่ถุงเท้าหนังเสือ กองทัพमार ภาพ
พระพุทธเจ้าเสด็จลงจากดาวดึงส์

มีอยู่เรื่องหนึ่งฉันไม่แน่ใจว่าเป็นนิทานพื้นเมืองพม่า หรือนิทาน
ชาดก มีเรื่องเล่าว่าพระราชสมณีนันปกครองรักษาทั้งประชาชนและ
สรรพสัตว์ พระองค์ชวนระฆังไว้ให้ประชาชนเคาะเวลามีทุกข์ กวาง
ตัวหนึ่งเอาเสาเคาะระฆังร้องเรียนเรื่องพระโอรสไปยิงพ่อกวาง พระราชา
ประหารพระโอรส ภาพชาดกเหล่านี้เป็นจิตรกรรมฝาผนังที่สำคัญมาก
ในพุกาม เพราะเก่าแก่มาก มีภาษามอญโบราณอธิบายกำกับอยู่
ข้างล่างของภาพ

พระประธานที่นี้ส่วนอื่น ๆ ก่ออิฐฉาบปูน ส่วนคอ ปาก จมูก ใช้
หินทรายเสริมความมั่นคง

จารึก ๔ ภาษาที่ดูในพิพิธภัณฑ์พุกามเดิมอยู่ในวิหารนี้

มงคลเจดีย์ พระเจ้า
นรสีหบดีทรงสร้างใน
ค.ศ. ๑๒๔๘ ไม่นาน
ก่อนที่พวกมองโกลจะตี
เมืองพุกามได้ เราไม่ได้
ขึ้นไปเพราะร้อนมาก

เจดีย์ที่ ๑๐ มงคลเจดีย์ (Mingalazedi)

เป็นเจดีย์ใหญ่มาก สร้างคริสต์ศตวรรษที่ ๑๓ แต่แรกนึกสงสัยว่า จะต้องดูนาน ฉะนั้นะหมดแรงแล้ว เขาก็คงนึกรู้ให้ดูข้างล่างแล้วอธิบายว่าใช้อิฐเคลือบ ขึ้นขึ้นไปเดินบนลานนั้นได้เท้าพองตาม ๆ กัน เพราะ จวนจะเที่ยงอยู่แล้ว

วันเสาร์ที่ ๒๙ มีนาคม ๒๕๒๙ ได้เสด็จพระราช ดำเนินไปศูนย์แพรร์พันธุ์สัตว์ (Pyinmabin farm Complex) ซึ่งเป็น หน่วยงานขึ้นกับกระทรวง แพร่พันธุ์สัตว์และประมง (Ministry of Livestock And Fisheries) และจากนั้นได้ทรงแวะเยี่ยม กรมการศาสนาตอนซากลับ

ปากลับจากฟาร์ม แวะที่กรมศาสนา อธิบดีอธิบดีกรมการศาสนา ซึ่งปัจจุบันเป็นรัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงกิจการศาสนาเคยต้อนรับ อาการนี้เขาออกแบบให้มีความหมายทางพุทธศาสนา เช่น เป็นอาคาร ๓ ชั้นหมายถึง พระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ มีไฟ ๔ ซ้อ หมายถึง พระพุทธเจ้า ๔ พระองค์ ขึ้นบนขึ้นไปทำสมาธิได้

เริ่มต้นเขาพาไปดูห้องที่เก็บของเกี่ยวกับประเทศไทย มีพระพุทธรูป ที่ได้จากไทยมีรูปสมเด็จพระสังฆราชปลด รูปโบราณสถานของไทย พระบรมฉายาลักษณ์พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวและสมเด็จพระเจ้า เมื่อ ไปถึงจุดรูปเทียน กราบพระ อธิบดีกรมการศาสนาให้หนังสือเกี่ยวกับ พุทธศาสนา แล้วพาไปดูที่ห้องสมุด แต่แรกห้องสมุดมีแต่หนังสือ พุทธศาสนา แต่นโยบายทางราชการให้ส่งเสริมทุกศาสนา ตอนนี้จึงมี ทุกอย่าง เขาสะสมพระไตรปิฎกภาษาต่าง ๆ เช่น ทิเบต จีน ญี่ปุ่น ของ ไทยมีหลายชุด หนังสือพระอื่น ๆ เช่นรูปสิทธิปกรณ พระไตรปิฎกมีทั้ง ฉบับภาษาบาลีและภาษาไทย ขณะนี้กำลังคิดแปลพจนานุกรมบาลี พม่าเป็นบาลีไทย

ได้ดูภาพเกี่ยวกับการสังคายนาพระไตรปิฎกครั้งที่ ๖ ฉันทามว่า สังคายนาครั้งที่ ๖ จะต่างจากครั้งที่ ๕ อย่างไร เขาอธิบายว่าครั้งที่ ๖ คือในสมัยอุณฺณนี้ได้พยายามสอบเทียบเพื่อความถูกต้องอีกที บางทีจะมี ที่ผิด เพราะคนจารึกเป็นเสมียน ไม่ใช่บัณฑิต บางครั้งก็เผลอเขียน ผิดไป เช่น สับสนกันระหว่าง ปา กับ ห ฉันทามว่าจะกราบเรียนถาม พระไทยในเรื่องนี้ มีหลายองค์ที่ไปร่วมงานสังคายนาครั้งที่ ๖ ฉันทามว่า น่าจะมีอะไรที่สำคัญกว่าการตรวจปฏิพจน์อย่างที่พม่าเล่า

ไปที่ห้องหนังสือหายาก เก็บคัมภีร์เก่า ๆ เต็มห้องเอียดไปหมด ขนาดทำชั้นลอยไว้เก็บแล้วยังไม่พอ มีผ้าห่อคัมภีร์ตั้งแต่สมัยโบราณ

คัมภีร์ต่าง ๆ

ส่วนมากผู้หญิงจะเป็นคนทำ ผ้าที่ทอกับไม้ไผ่เพื่อความแข็งแรง หนังสือเขียนบนวัสดุต่างๆ เช่น ใบลาน สมุดขาว สมุดดำ ไม้คั้นคัมภีร์ทำด้วยวัสดุต่างๆ หีบใส่คัมภีร์หลายแบบ การจารหนังสือใบลาน เขามีแสดงตั้งแต่แม่สีของดินลานที่เขาไปปลูก แผ่นลานทั้งแผ่น ที่เขียนพระบรมราชโองการ ถ้าเป็นของพระเจ้าแผ่นดินจะเขียนบรรทัดเดียวใส่ในหีบทอง ของพระราชินีและผู้ที่มียศลดหลั่นลงไปจะเขียน ๒ บรรทัดหรือหลายบรรทัด ใส่หีบเงิน ทองแดง ตามฐานะ ถ้าเป็นคนธรรมดาใส่หีบตะกั่ว (เรียกหลอดเห็นจะได้) วิธจารตัวอักษรให้เล็กลงจารลงไปแล้วเอาน้ำมันดินเซ็ด ตัวอักษรจะปรากฏขึ้น ในการจารตัวอักษรนี้บางสำนักก็จาร ๔ บรรทัด บางสำนักจาร ๕ บรรทัด ไม่เท่ากัน ถ้าทราบถึงวิธจารดูจากใบลานก็จะบอกได้ว่ามาจากสำนักไหน คัมภีร์ศาสนา มักใช้อักษรตัวประดิษฐ์ที่เรียกว่าเม็ดมะขาม (Tamarind seed) ครอบครวที่มีอันจะกินจะต้องทำบุญถวายคัมภีร์แก่วัด ปกคัมภีร์จะทำให้สวยงาม ใช้อักษรแบบต่างๆ เขียนบนวัสดุต่างๆ เช่น ทองแดง คัมภีร์ทหารกล้าๆ ถูกที่สุด ถ้าใช้ขาดก็แพงขึ้น ปิดทองแพงที่สุด คัมภีร์ปิดทองพระจับไม่ได้ ก็แก้ปัญหาโดยการทาสีตรงที่มีมือต้องจับ

คัมภีร์ที่เขียนบนกระดาษมาจากไทยใหญ่ เริ่มต้นใช้ไม้เท้า

กระดาดเป็นสีดำ เขียนด้วยดินสอขาว ต่อมาต้องการความทนจึงหันมา
ใช้กระดาดขาวเขียนด้วยหมึกดำ

ดูเขานิยมคัมภีร์ที่พิมพ์จากเมืองไทย ทั้งที่พิมพ์บนกระดาด
และพิมพ์บนใบลาน เขาบอกว่าลองทำดูบ้างก็พิมพ์ไม่ติดดี ยิ่งพิมพ์รูปสี
อย่างเราทำยิ่งทำไม่ได้

มีคัมภีร์ที่เขียนบนงาช้าง ตัดเป็นแผ่นบาง ๆ การจารึกคัมภีร์บน
งาทำนี้เขาว่าเป็นการได้บุญแก่ผู้ทำ และได้อุทิศส่วนกุศลให้ช้างด้วย

เมื่อดูทั้งหมดแล้ว ได้ชมพิพิธภัณฑ์ที่สะสมพระพุทธรูป และ
รูปพระพุทธรูปจากหลายประเทศ ภักดีทราธิ์เขาได้ค้นคว้าเรื่องประ
ติมานวิทยา (Iconography) ของพระด้วย

พิพิธภัณฑ์นี้แสดงเครื่องบริวารของพระ ลูกประคำแบบต่าง ๆ
รูปพุทธสถานในประเทศต่าง ๆ บริวารของพระประเทศต่าง ๆ มีเครื่อง
รักงาม ๆ มาก อันเองได้รู้จักพิพิธภัณฑ์นี้และพิพิธภัณฑ์ที่โรงเรียน
เครื่องรักที่พุกามจากหนังสือ Burmese Lacquerware ของ Sylvia
Fraser - Lu

หุ่นจำลองปูนปลาสเตอร์แสดงวิวัฒนาการของเจดีย์ตั้งแต่เจดีย์

เจดีย์จำลอง

รุ่นแรก มีข้อความอธิบายส่วนต่าง ๆ ว่าหมายความว่าอย่างไร ตัวอย่าง
เจดีย์ลักษณะต่าง ๆ วิวัฒนาการตั้งแต่มีฉัตรชั้นเดียวเป็นสามชั้น เป็นต้น
รูปองค์เจดีย์ก็ตั้งแต่เป็นรูปบาตรคว่ำจนทำเป็นรูปประฆังเต็มส่วนต่าง ๆ
จนซับซ้อน

มีหุ่นจำลองถ้ำที่ใช้เป็นที่สังคายนาพระไตรปิฎกครั้งที่ ๒ ขากลับ
เรานั่งรถผ่านถ้ำของจริง ใหญ่โตจริง ๆ

วันอาทิตย์ที่ ๓๐ มีนาคม
๒๕๖๖ เสด็จพระราชดำเนินจาก
เมืองย่างกุ้ง โดยรถยนต์พระที่นั่ง
ไปหงสาวดีหรือพะโค ณ เมือง
หงสาวดีนี้ พระองค์ได้ทรงนมัสการ
พระมูเตตา ซึ่งเป็นเจดีย์ศักดิ์สิทธิ์
แห่งหนึ่งของชาวพม่าหรือรัฐฉาน
นิยมแห่งสถาปนาด้วย

เจดีย์นี้บรรจุพระเกศธาตุที่พระพุทธเจ้าประทานแก่อุบลกสอง
ราย คือ มหาสาลา และจุลสาลา ทั้งสองคนได้นำมาสร้างเจดีย์บรรจุไว้
ต่อมาพระเจ้าแผ่นดินมอญและพม่าต่างก็บูรณะให้สูงขึ้นทุกที ๆ และ
มีพระเจ้าแผ่นดินองค์หนึ่งบรรจุพระทันตธาตุไว้องค์หนึ่ง ต่อมาพระเจ้า
แผ่นดินอีกองค์หนึ่งก็มาเพิ่มพระทันตธาตุไว้อีก (รวมมี ๒) พระเจ้า
บุเรงนองมาเปลี่ยนฉัตร สมัยพระเจ้าบุเรงนองเกิดแผ่นดินไหวบ่อย ๆ ฉัตรก็
พังเสียหาย เวลาซ่อมกันก็เพิ่มทองเข้าไปเรื่อย ๆ วันที่ ๕ พฤษภาคม

พระมูเตตาใกล้ ๆ

ค.ศ. ๑๙๓๐ เกิดแผ่นดินไหวครั้งใหญ่เวลาสองทุ่มสิบห้านาที (บรรยายละเอียดดีจัง) บ้านเมืองพัง คนตายไป ๑,๐๐๐ กว่าคน คณะลัทธิบูชาทั้งหลายก็พยายามหาทางซ่อมพระมูเตา ซึ่งกลายเป็นกองอิฐกองใหญ่ แต่ก็ไม่มีทุน ทั้งค้างอยู่ ๓๐ ปี ปี ค.ศ. ๑๙๕๑ ได้รับเงินจากรัฐบาลซ่อมอยู่ ๓ ปีจึงเสร็จ เมื่อรวมแล้วใช้เงิน ๕๕ ล้านบาท รัฐบาลออก ๓.๓ ล้าน ที่เหลือเป็นเงินบริจาค ที่ซ่อมใหม่สูงกว่าซเวดากอง ๔๒.๗ เมตร

ออกไปเดินดูพระเจดีย์อีกครั้ง แปลงที่เขาเก็บส่วนที่ล้มลงมาเมื่อครั้งกระนั้นไว้ โดยทาสีขาว แผ่นอิฐสมัยก่อนโตกว่าอิฐสมัยนี้

จากพระมูเตาไปดูพระนอนใหญ่ยาว ๑๔๐ ฟุต พระเจ้าธรรมเจดีย์เป็นผู้สร้างในปี ค.ศ. ๑๔๗๖ ทำด้วยอิฐถือปูน พระนอนนี้ผมว่าเรียกว่า Shwethalyaung Pagoda บางคนเขาเล่าว่าพระเจ้ามิตทีปะสร้างใน ค.ศ. ๙๔๔ แล้วพระเจ้าธรรมเจดีย์มาซ่อม ภายหลังที่มีเหตุการณ์เปลี่ยนแปลงทางการเมือง เมืองหงสาวดีก็ร้างไปและไม่มีใครสนใจ พระพุทธรูปองค์นี้ก็ ดินก็กลบแล้วมีต้นไม้ขึ้นปกคลุม กลายเป็นเนินเขา

พระนอนองค์ใหญ่

เล็ก ๆ ไป จนกระทั่งเขตพม่าได้กลายเป็นของอังกฤษ อังกฤษจะสร้างทางรถไฟผ่านพะโค ผู้รับเหมาทางอินเดียชุดดินพบเข้า ก็ต้องหยุดงานในที่ลุดกิบูรณะใน ค.ศ. ๑๘๘๑ ค.ศ. ๑๙๐๖ สร้างโครงหลังคาเหล็กคลุม

ต่อจากนั้นไปกัลยาณีสีมา (Kalyani-Thein) เข้าไปมีลักษณะคล้าย ๆ วัดเมืองไทย แต่เห็นพระอยู่องค์สององค์ มีคณะกรรมกรวัด

คอยต้อนรับ ตามประวัติว่าพระเจ้าธรรมเจดีย์สร้างใน ค.ศ. ๑๔๗๖ พระเจ้าธรรมเจดีย์ทรงมีพระราชศรัทธาในพุทธศาสนาอย่างแก่กล้า ได้ฟื้นฟูพุทธศาสนารามัญวงศ์ ซึ่งขณะนั้นมีการแตกแยกเป็นหลายนิกาย พระเจ้าธรรมเจดีย์ได้ทรงจัดให้พระมอญจำนวนหนึ่งไปปรับปรุงสมบทที่ลังกา พระเถระเหล่านั้นก็ได้อุปสมบทใหม่ในเรือนานกลางลำน้ำกัลยาณี ได้กลับมาเมืองมอญมาอุปสมบทกุลบุตรชาวมอญมากมาย สีมากัลยาณีนั่นเป็นโบสถ์ คำว่า “สีมา” นี้ภาษาพม่าหมายถึงโบสถ์ สมเด็จพระมหาคัมภีร์ทรงบรรยายไว้ใน “เที่ยวเมืองพม่า” โดยละเอียดว่าเป็นสองชั้น ชั้นล่างไว้ทำบุรพกิจ ชั้นบนทำปฏิบัติกรรม มาดูคราวนี้เห็นเป็นชั้นเดียว ไปถามพวกพม่าว่าแต่ก่อนมี ๒ ชั้นหรือเปล่า ก็ยืนยันกันว่าชั้นเดียว สรุปได้ว่าเดิมเป็นสองชั้น (แน่ ๆ) ที่เห็นปัจจุบันเป็นของสร้างใหม่หลังแผ่นดินไหว คนรุ่นหลังเลยไม่ทราบ มีจารึกกัลยาณีบรรยายตำนานของพระฟื้นฟูพระพุทธศาสนาอย่างละเอียด ต่อ เขียนโก แปลเอาได้เป็นภาษาอังกฤษ ภาษาไทยก็มีเป็นหนังสือแจกงานศพ หม่อมสุภาพ กุบุตรกร พ.ศ. ๒๔๖๘ สงสัยจะเคยอ่านแล้ว แต่ก็ลืมไปแล้วเหมือนกัน ชินว่ากลับไปอย่างไรอาจจะหามาอ่านอีกสักที ชินเคยได้ยินผู้หลักผู้ใหญ่เล่ามาว่าพระมอญที่ได้รับอุปสมบทในสีมากัลยาณีสืบต่อ ๆ กันมาแล้วได้เข้ามาเมืองไทย ต่อมาเป็นต้นตำรับพระธรรมยุติไม่รู้ชั้นฟังถูกฟังผิดมาอย่างไร...

ภาพเขียนที่โบสถ์กัลยาณีสีมา

ပြည်ထောင်စုတော်ဓမ္မဝိသုဒ္ဓိ(ရာဇာဓိပတိ)အာဇာနည်ဘိက္ခုနီသွန်းလောင်း၍-ထီးနန်းလွှဲအပ်ပေးပုံ

ရာဇာဓိပတိ-အာဇာနည်ဘိက္ခုနီသွန်းလောင်း၍-ထီးနန်းလွှဲအပ်ပေးပုံ

ประมาณ ๑๐ โมง ภรรยา รวมชนต่างประเทศมารับไปพิพิธภัณฑ์ (อีกที) พวกกระทรวงวัฒนธรรมและผู้อำนวยความสะดวกต้อนรับ พา ขึ้นไปชั้นบนเลย เพราะชั้นล่างดูแล้ว ห้องแรกแสดงวัฒนธรรมเผ่าต่าง ๆ เจ้าหน้าที่พิพิธภัณฑ์ก็แต่งเครื่องแต่งตัวเผ่าในรัฐกะฉิ่น กะเหรี่ยง เขาบอกว่ารัฐกะฉิ่นมี ๖ เผ่า มีเครื่องดนตรี ฉันหันไปเห็นแคนพอดิ

มีกลองมโหระทึกของกะเหรี่ยงที่มีกบตัวเล็ก ๆ อยู่ข้างบน กะเหรี่ยงใช้ใน ๓ โอกาส

๑. โอกาสมงคล เช่น การแต่งงาน
๒. โอกาสทรมงคล เช่น งานศพ
๓. สงคราม

มีขลุ่ยและแคน มีขลุ่ยชนิดหนึ่งใหญ่มาก เห็นจะใหญ่กว่าขลุ่ยของเราไปอีก ไม่รู้เอามาไว้ไปทำอะไร มีละลือของรัฐบาล มีฆ้องปุม มีปุมเล็ก ๆ อยู่รอบ ๆ ๘ ปุม ปุมใหญ่อยู่ตรงกลาง

รัฐยะไข่ มีระนาดวางเป็นรูปจระเข้ ลูกเป็นเหล็ก มีศิลาจารึกวาง อยู่หลังหนึ่ง

รัฐมอญ มีระฆังมอญ เขาเรียกว่าพระจันทร์ครึ่งซีก (Half Moon)

วันจันทร์ที่ ๓๑ มีนาคม ๒๕๓๓ ซึ่งเป็นวันสุดท้ายที่ประทับ ณ สาธารณรัฐสังคมนิยมแห่งสหภาพพม่า ได้ทอดพระเนตร พิพิธภัณฑ์ ณ เมืองย่างกุ้ง

เครื่องดนตรีกะเหรี่ยง

รัฐฉิ่น มีสร้อยคอลูกปัดต่าง ๆ ระบายไม้ ๖ ลูก

ไปดูภาพเขียนสีน้ำที่จิตรกรชาวพม่าเป็นผู้เขียน มีฝีมือ U Ba Nyan ซึ่งพม่าเรียกว่าเป็น Father of Realism เขาไปเรียนศิลปะที่ อังกฤษ ๔ ปี เขียนชาดในเรื่องการเลกัศภาพลายเส้นดินสอและ Etching

U Ba Zo ไปเรียนอังกฤษ ๓ ปี เป็นผู้นำด้านสีน้ำ

U Ngwe Gaing เขียนภาพชีวิตในพม่า

ภาพที่ลอกจากภาพเก่า ๆ สมัยต่าง ๆ อันว่าไม่ค่อยสวย

ภาพเสนาบดีพันธุละออกรบกับอังกฤษ

ภาพหมู่เกาะมะริด และชายแดนไทยตรงระนอง (มีหลายรูป)

ภาพสมัยใหม่ เช่น ภาพนักศึกษาไปสำรวจลำมะในครัว

อีกห้องเป็นภาพเขียนสีน้ำมัน มีภาพชาวพื้นเมืองเผ่าต่าง ๆ ผู้ชำนาญการพิพิธภัณฑน์ก็เห็นจิตรกรฝีมือดี เขาวาดรูปเด็กหญิงชาวฉิ่น ไว้รูปหนึ่ง

ภาพเขียนฝีมือจิตรกร
ชาวพม่า

ภาพชาวนาคนา พวกนี้แต่ก่อนเป็นนักล่าหัวมนุษย์ ท่านประธาน เนวินเล่าให้ฉันฟังเมื่อคืนก่อนว่า พวกนี้ต้องล่าหัวมนุษย์เพราะจะต้อง เก็บไว้ใช้แทนเงินสด เวลาจะไปสู่ขอผู้หญิงก็ต้องมีหัวมนุษย์เป็นสินสอด

เวลาป่วยจะไปหาหมอผีก็ต้องมีเซ่นเซมามนุษย์เป็นคำรักษาพยาบาล

รูปคนเล่นกลองยาวเกิดเท็ง

กระดาดฉีกปะเป็นรูปผู้หญิงอีก้อ ทำได้สวยดี

ภาพงานสงกรานต์ พวกผู้หญิงพม่าจะต้องไปรดน้ำโคนต้นไทร
เขาบอกว่าผู้ชายไม่ทำ (แปลก)

ภาพคนเป่าปี่

ภาพแม่ทัพมอญรบกับแม่ทัพจีน ฉันคิดว่าเป็นภาพในเรื่องราชา
ธิราช ตอนสมเด็จพระรามรบกับกามะนี

ฉันว่าภาพวาดพม่าดูงามดีทั้งสีและเส้น

ชั้นที่ ๒ เป็นเรื่องโบราณคดี ข้างหน้าห้องเป็นรูปจำลองจาก
พระพุทธรูปเมืองสارانาถปางปฐมเทศนา มีเรื่องเมืองพุกาม ของต่าง ๆ
ที่มีในพิพิธภัณฑ์นี้เป็นของดี ดูแล้วลวดลายเมืองพุกามคล้าย ๆ กับ
ลายไทย ในพิพิธภัณฑ์มีพระงาม ๆ หลายองค์

สมัยหิน มีรูปวาดไว้ด้วยว่าสมัยก่อนอยู่กันอย่างไร มีเครื่องมือหิน
โมเดลของถ้ำที่มีภาพวาดสมัยก่อนประวัติศาสตร์ ดินที่ใช้ทำสี หอย
กระดูก แผนที่ของบริเวณที่มีถ้ำ

ภาพถ่ายเมืองโบราณ ๓ เมือง คือเมืองวิชณุ (Beikthano)
เมืองฮาลิน (Halin) และเมืองศรีเกษตร (Shiksetra, Thayekhittaya)

ศิลปวัตถุจากเมืองศรีเกษตร เป็นอารยธรรมอาณาจักรของชาวพยู
(Pyu) ประมาณคริสต์ศตวรรษที่ ๕-๙ มีทั้งพุทธมหายาน พุทธเถรวาท
และฮินดู มีหุ่นจำลองเมืองฮาลินแสดงไว้ด้วย แสดงเหรียญเงินต่าง ๆ
พวกเครื่องประดับก็มีแสดงไว้ เช่น สร้อยคอลูกปัดใส ๆ ซึ่งอาจารย์หม่อง
ก็ควักขึ้นมาโชว์ว่าของแท้ก็มีเม็ดหนึ่ง

ห้องสุดท้ายเป็นเรื่องดนตรีและการแสดง มีภาพถ่ายประกอบ
เช่น รูปนักดนตรีเก่า ๆ นาฏศิลป์เก่า ๆ เสื้อผ้าเครื่องใช้ของศิลปินเก่า
ที่สำคัญ เช่น เสื้อละครของหม่องโบชิน หัวหน้าคณะละครมีชื่อ
สมเด็จพระยาตำรางก็ทรงกล่าวถึงใน “เที่ยวเมืองพม่า” และฉันเคย
อ่านประวัติในหนังสือ The Great Po Sein ซึ่ง Kenneth Sein ลูกชาย
เขาเป็นคนเขียน เครื่องดนตรีของเผ่าต่าง ๆ ในพม่า เครื่องดนตรี
พม่าครบทั้งชุดใหญ่

หุ่นกระบอกพม่า

หุ่นพม่าชักด้วยเชือกหลาย ๆ เส้น เขาใส่ในตู้เรียงไว้เป็นแถว หัวโขนพม่า ทำไม่ค่อยสวย เป็นของทำไว้สำหรับดูไกล ๆ ไม่ใช่ใช้อย่างของเราที่มองใกล้ก็ดีไกลก็ดี กลองชนิดต่าง ๆ ขลุ่ย และปี่ มีปี่อะไรอยู่ ชนิดหนึ่งเลาสั้น ๆ อ้วน ๆ กลางปี่อง มี ๖ รู

จะเข้ เขาเรียกว่า Crocodile harp ทำเป็นรูปตัวจระเข้ คงไม่มีใครเล่น นมหลุดหมดแล้ว ฉันเคยเห็นรูปในหนังสือ แต่ที่พิพิธภัณฑ์นี้มีภาพถ่ายคน (แก่ ๆ) กำลังเล่นอยู่ เลย์รู้ว่าเขาก็ก็นเล่นเหมือนเราเล่นจะเข้ธรรมดา ๆ นี่แหละ มาพม่าไม่เห็นใครเล่นจะเข้หรือสีซอเลย เครื่องประเภทสีเห็นแต่สะล้อ ในพิพิธภัณฑ์

เครื่องดนตรีพม่า

ไม้สลักพม่า

ผ้าปักพม่า ให้สำหรับ
คลุมหีบศพ

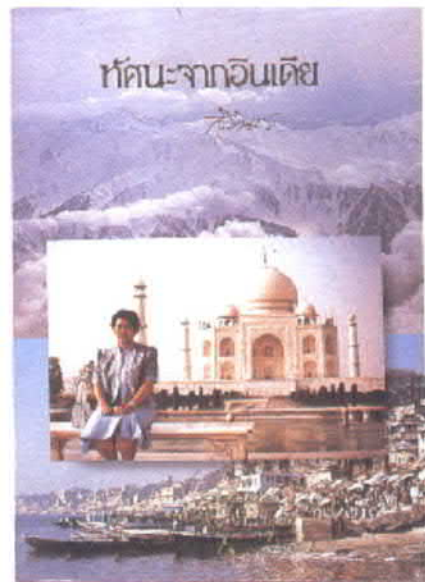
มีขนาดหลักร่างเป็นรูปสัตว์ประหลาด เรียกว่า ปญฺจุรูป เป็น
สัตว์อะไร ๕ อย่างปนกัน

การเล่นอีกอย่างคือหมากรุก หมากรุกของพม่าไม่มีตัว Queen
มีช้างแทน

นอกนั้นมีเครื่องงา ผ้าปักดินบนผ้าสีดำ ๆ ที่เราชอบเอามาขายกัน
พม่าเขาใช้สำหรับคลุมหีบศพ มีอยู่ผืนเป็นผ้าคลุมหีบศพพระ เพิ่งได้รับ
บริจาคมาเมื่อเร็ว ๆ นี้เอง อานม้ามีอยู่หลายอัน

ผู้อำนวยการบอกว่าได้ดูหมตพิพิธภัณฑแล้ว จันทก็เลยลากลับ

เรื่อง “ทศนะจากอินเดีย” เป็นพระราชนิพนธ์ในสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี เมื่อเสด็จพระราชดำเนินเยือนประเทศอินเดีย ระหว่างวันที่ ๑๐-๑๔ มีนาคม ๒๕๓๐ ทรงรวบรวมประสบการณ์หลายเรื่อง หลายรส ที่ทรงประสบพบพาน พร้อมทั้งพระราชวินิจฉัยอย่างกว้างขวาง ด้วยทรงพิจารณาเห็นว่า

“...เรื่องอินเดียเป็นเรื่องที่ฉันทสนใจศึกษามาตั้งแต่เป็นนักเรียนไม่เคยไปก็เหมือนไปแล้วแท้จริง ๆ แล้วนับว่าลำบาก เนื่องจากสิ่งที่น่าสนใจไม่ได้มีเพียงแต่อดีตของอินเดียเท่านั้น ปัจจุบันของอินเดียและอนาคตของอินเดีย การพัฒนาทางรวดเร็วทางเศรษฐกิจ สังคมและการเมืองอินเดีย เป็นสิ่งที่นักศึกษาพึงติดตามอย่างยิ่ง อินเดียเป็นประเทศใหญ่ ภาวะอันใดที่เกิดขึ้นกับอินเดียย่อมมีผลกระทบต่อนานาชาติอื่น ๆ ในภูมิภาคด้วย”

ในการเสด็จพระราชดำเนินทอดพระเนตรสถานที่ต่าง ๆ นอกจากจะทรงเล่าถึงสิ่งที่ได้พบเห็นแล้ว ยังได้พระราชทานข้อคิดเห็นเกี่ยวกับศาสนา ศิลปะ วัฒนธรรม ความเป็นอยู่และประวัติศาสตร์ของอินเดียไว้แก่ช่างนำเสนอ

ทัศนะจากอินเดีย

วันศุกร์ที่ ๑๓ มีนาคม ๒๕๓๖ เสด็จจากเมืองมัตสยาปุระ มาลันทา เมืองซึ่งเคยเป็นที่ตั้งของ มหาวิทยาลัยที่เก่าแก่และเจริญรุ่งเรืองมากในสมัยโบราณ เป็นแหล่งการศึกษาของพุทธศาสนา โดยชนศิลปินวิทยาการแขนงต่างๆ นับเป็นมหาวิทยาลัยที่สมบูรณ์แบบ และมีประวัติที่น่าสนใจอย่างยิ่ง

อาจารย์กำลังจะเล่าเรื่องนาลันทา พอดีถึงที่หมายเสียก่อน นั่งรถ ๒ ชั่วโมงพอดี มีคนมาต้อนรับ สวมพวงมาลัยให้ตามเคย มีพระสงฆ์ไทยมาคอยต้อนรับหลายรูป ได้แก่ ท่านเจ้าคุณพระกรรมมหาวิธานวัตร พระมหายอด พระมหาไพเราะ พระมหาทองเลื่อน ท่านมหายอด รักษาการเจ้าอาวาสวัดไทยนาลันทาซึ่งอยู่แถวๆ นี้ จึงขำนาถการเล่าเรื่องต่างๆ มาก ท่านเล่าประวัตินาลันทาโดยย่อๆ ว่า นาลันทาเป็นแหล่งการศึกษาทางพุทธศาสนามานานแล้ว เมื่อประมาณ ค.ศ. ๖๒๗ ขวณจึงหรือที่เราเรียกกันว่าพระเจ้าจัมปาถึงมาจนถึงที่นี่ เล่าว่ามีอาคารเรียนถึง ๑๑ หลัง แต่ละหลังสูง ๖ ชั้น ห้องสมุดมี ๙ ชั้น นักศึกษามีอยู่ ๑๐,๐๐๐ คน ครูอาจารย์ ๑,๕๐๐ คน มีคณะวิชา ๑๑ คณะ วิชาที่มีชื่อเสียงมากคือพุทธปรัชญา ตรรกวิทยา วรรณคดี แพทย์ นอกนั้นมี

* ศาสตราจารย์ ดร.สัททพพ ศาสตรี อาจารย์มหาวิทยาลัยแพย์ เดคมฯสอนภาษาสันสกฤต
ปัจจุบันทรงณมหาวิทยาลัย

วิชาอื่น ๆ เช่น ศิลปศาสตร์ ทำอาหาร เล่นแร่แปรธาตุ เป็นต้น มหาวิทยาลัย
นี้มีความรุ่งเรืองเป็นเลิศในทางวิชาการมาเรื่อย ๆ จนถึงประมาณ ค.ศ.
๑๒๐๐ พวกมุสลิมเข้ามาทำลายหมด

บริเวณมหาวิทยาลัย
นาลันทา จะเห็นถึงความ
เจริญรุ่งเรืองในอดีต

ท่านพาเดินดูซากหักพังซึ่งเดิมเป็นห้องต่าง ๆ มีห้องเจ๊กน ห้อง
ได้วาที ห้องสำหรับแสดงปูจาวาสิขนา ห้องอาจารย์ ห้องพักพระนักศึกษา
ที่จะอยู่กันห้องละ ๒ รูป พระที่มีความรู้มากจะช่วยสอนพระที่มีความรู้
น้อย ในห้องวัดสำหรับเก็บของส่วนตัวมีห้องสำหรับเก็บเสบียง และบ่อน้ำ

กรมสำรวจโบราณคดีทำแผนผังของสถานที่เอาไว้ให้ดู เห็นแล้ว
ฉันก็พยายามนึกภาพมหาวิทยาลัยเมื่อพันกว่าปีนั้นว่า สมัยที่นาลันทา
รุ่งเรืองจะเป็นมหาวิทยาลัยที่สมบูรณ์แบบเพียงใด เมื่อสมัยเด็ก ๆ เคย
อ่านเรื่องมหาวิทยาลัยนาลันทา ยังรู้สึกอยากเป็นนักศึกษามหาวิทยาลัย
นาลันทาบ้าง การวางแผนที่เรียนและที่อยู่ทำไว้เป็นอย่างดี แล้วยังมีเขต
พุทธาวาสอีก วิชาเรียนทางด้านพุทธศาสนาก็ไม่ได้จำกัดอยู่แค่ในกายหนึ่ง

จะสอนหลาย ๆ อย่าง

อาคารเรียนต่าง ๆ มิได้สร้างขึ้นในสมัยเดียวกัน มีตั้งแต่สมัย
คุปตะเรื่อยลงมาถึงสมัยพระเจ้าหรรษวรรณะพระราชทานบ้านส่วย
สำหรับบำรุงมหาวิทยาลัยด้วย กษัตริย์ราชวงศ์ต่าง ๆ ของอินเดียที่สำคัญ
ได้แก่ ราชวงศ์ปาละ (คริสต์ศตวรรษที่ ๘-๑๒) ต่างพระราชทาน
พระราชูปถัมภ์แก่มหาวิทยาลัยนาลันทา

พระที่เป็นอาจารย์หรือศึกษาอยู่มักเป็นเจ้าสำนักสำคัญของนิกาย
ต่าง ๆ พระดังชาวจีนกล่าวไว้ว่าพระเหล่านี้เป็นผู้มีความสามารถ และ
หลายองค์มีชื่อเสียงมาก

ในระยะหลังการศึกษาพุทธศาสนาในนาลันทาเสื่อมลง ความคิด
ลัทธิตันตระเริ่มมีความสำคัญ มีความเชื่อในเรื่องการให้ยันต์ คาถาอาคม
พิธีมากกว่าการศึกษาโดยใช้เหตุผล ฝ่ายศาสนาพราหมณ์มีอาจารย์
หลายท่านที่ปรับปรุงปฏิรูปศาสนาพราหมณ์ และเหตุที่ทำให้เสื่อมลง
ที่สำคัญที่สุดคือ การที่ถูกมุสลิมทำลาย

พระมหายอดเล่าว่าสมัยนั้นใคร ๆ ก็อยากเข้ามหาวิทยาลัยนาลันทา
จนต้องสอบเข้า สอบไม่ถูกก็เข้าไม่ได้ ใครจบจากนาลันทาก็ได้งานทำ
เป็นคนที่มีหน้ามีตา ข้อสอบมียาก ๆ เช่น พอเข้ามาถึงประตูทางเข้า
พระอาจารย์ตักน้ำใส่ภาชนะใหญ่ยื่นให้พระภิกษุผู้มาสอบเข้า พระภิกษุ
ผู้นั้นเอาเข็มใส่ลงไปเล่มหนึ่งเป็นอันสอบผ่าน

“แล้วมันแปลว่าอะไรละเจ้าคะ” ป้าโม^๑ถาม

ท่านพระมหายอดท่านว่าท่านสันนิษฐานว่าพระอาจารย์ถามว่า
วิชาการยากและลึกซึ่งอย่างนี้ท่านยังจะสู้อยู่อีกหรือ พระภิกษุผู้มา
ทดสอบตอบว่าถึงวิชาการจะลึกซึ่งกว้างขวางสักเพียงใด ปัญญาประดุจ
เข็มยังเจาะทะลุลงได้

ป้าโมบ่นอุบอิบว่า “เป็นดิฉันก็สอบเข้าไม่ได้ ท่านนะซีเข้าได้”

เรื่องนี้เกิดในสมัยพระนาคาชุน ซึ่งเป็นผู้วางรากฐานพุทธศาสนา
แบบมหายาน

ฉันว่าถ้าเป็นคนในสมัยก่อนอาจจะสอบไม่ตก เพราะได้รับการ
ฝึกหัดมาให้ตอบปริศนาทำนองนี้

^๑ ท่านผู้หญิงมนัสสินี วณิกกุล.

สำหรับชื่อนาลันทา มีคำอธิบายหลายอย่าง

๑. เป็นที่อยู่ของพญานาคชื่อนาลันทา

๒. พระโพธิสัตว์เสวยพระชาติเป็นกษัตริย์ที่ยิ่งด้วยทานไม่เคยปฏิเสธการให้ทาน (ผูกศัพท์ น-อล-ทา) อาจารย์สัตยพรตอธิบายเพิ่มเติมว่า นาล แปลว่า ดอกบัว หรือความรู้ ทา แปลว่า ให้ หมายความว่า เป็นสถานที่ให้ดอกบัวคือความรู้

บริเวณเจดีย์พระสารีบุตร

นอกจากมหาวิทยาลัยนาลันทา แแถบนี้ยังมีเจดีย์พระสารีบุตร อันสร้างขึ้นตรงบริเวณที่เคยเป็นบ้านเกิด และสถานนิพพาน อันได้แก่ ห้องมารดาท่าน ส่วนสถานที่เกิดของพระโมคคัลลาน์จะอยู่ที่ไหนนั้น นักวิชาการสันนิษฐานไม่ตรงกัน เราเดินไปดูเจดีย์พระสารีบุตร มีลายปูนปั้นเป็นภาพพุทธประวัติ

อาณาบริเวณมหาวิทยาลัยประมาณ ๑๐ ตารางไมล์ แต่ก่อนเป็นที่วัด ไร่ร้าง สมัยนี้มีแต่ซากปรักหักพัง

จากวัดนาลันทาไปที่พิพิธภัณฑสถานภารุขที่มาอธิบายชื่อ Ram Bali Singh M.A. (Buddhism) เดียวนี้ทำงานอยู่การท่องเที่ยว

พิพิธภัณฑสถานแห่งนี้รวบรวมศิลปวัตถุที่พบในขณะขุดค้นบริเวณนาลันทาและราชคฤห์ ที่มีอยู่มากคือรูปสลักหินและรูปสำริดในพุทธศาสนาและศาสนาพราหมณ์ บริเวณวัดนาลันทาพบรูปเหล่านี้มาก สันนิษฐานว่าอาจเป็นแหล่งที่สลักหรือหล่อรูปเหล่านี้เสียด้วยซ้ำ ที่พบอีกอย่างหนึ่งคือแผ่นดินเผาจารึกคาถาเบญจสุทมนต์ รูปประติมากรรมเหล่านี้ส่วนใหญ่

พระโพธิสัตว์ปัทมปาณี ศิลปะปาละ

พระพุทธรูปแปดปาง ศิลปะปาละ

เป็นของสมัยปาละมีลัญจกประทับอยู่ข้าง และเนื่องจากนาลันทาเป็นศูนย์กลางของพุทธนิกายตันตระด้วย รูปประติมากรรมที่พบนอกจากจะเป็นพระพุทธรูป ฐานพระโพธิสัตว์ ยังมีรูปเคารพในลัทธิตันตระจำนวนมาก

นอกจากประติมากรรมในพุทธศาสนาแล้ว ยังพบประติมากรรมในศาสนาพราหมณ์เป็นจำนวนมาก ประติมากรรมในศาสนาเชนก็มี แสดงว่าพุทธศาสนาไม่ได้เป็นศาสนาเดียวในแถบนี้ และผู้นับถือพุทธยุคนั้นมีวิธีต่อสู้กับศาสนาอื่นอย่างแปลกประหลาด คือทำรูปพระโพธิสัตว์หรือเทวดาทางพุทธศาสนาขึ้นไปเหยียบอยู่บนรูปเคารพของศาสนาอื่น เช่น ประติมากรรมรูปพระโพธิสัตว์อวโลกิเตศวรขึ้นไปทำท่าพ้อนรำอยู่บนพระมหาวิระของศาสนาเชน รูปไตรโลกวิชัยเหยียบคิเวและปารวตี รูปปราชิตเหยียบพระคเณศ มีเทพในศาสนาพราหมณ์ เช่น พระอินทร์ พระพรหม พระวิษณุ พระคิเว เป็นพาหนะ ในมือถือเศียรของพระพรหม น่าคิดว่า ทางพุทธได้อัดเอาเทพในศาสนาพราหมณ์มาเป็นของพุทธเสียด้วยซ้ำ

ช่วงบ่ายไปดูพระเวฬุวัน เขาเรียกว่า เวณวัน อันเป็นวัดแห่งแรก
ในพุทธศาสนา ซึ่งพระเจ้าพิมพิสารถวายแด่พระพุทธองค์ ในคัมภีร์
ทางพุทธศาสนา เวลากล่าวถึงพระเวฬุวันารามนี้มักจะกล่าวต่อดัวยว่า
กลันทกานิวาป คือที่เลี้ยงกระแต มีบางคนเขาบอกว่าพระเจ้าพิมพิสาร
ถวายแต่ส่วนที่เลี้ยงกระแตแด่พระพุทธองค์ ส่วนอื่น ๆ นั้นได้มอบให้
เจ้าลัทธิอื่น ๆ จึงต้องบอกให้ชัดว่าเป็นเวฬุวันส่วนไหน ฉันเห็นว่าเป็น
ไปได้เช่นนั้น เนื่องจากขณะที่ถวายสวนพุทธศาสนาก็ยังมิได้ประดิษฐาน
ลงอย่างมั่นคงที่กรุงราชคฤห์ กรุงราชคฤห์ขณะนั้นมีความสำคัญทั้ง
ทางการเมือง การทหาร เศรษฐกิจ เป็นที่ชุมนุมของนักปราชญ์ เจ้าลัทธิ
ผู้มีความคิดต่าง ๆ มาก เชื่อว่าพระเจ้าพิมพิสารเองก็ต้องทรงเป็นนักปราชญ์
ผู้สนพระทัยแนวคิดปรัชญาและมีพระทัยกว้างขวาง พร้อมทั้งจะรับฟัง
ความคิดเห็นของผู้อื่น แม้จะสนพระทัยเลื่อมใสพระพุทธองค์ก็ไม่ได้ทรง
รังเกียจศาสนาอื่น เช่น พวกบริพาชกหรือพวกนิครนถ์ คงจะพระราชทาน
พระบรมราชานุญาตให้แก่ทุกหมู่เหล่า หนึ่งกระแตเป็นสัตว์ที่มีชุกชุม
ทั่วไปในอินเดีย แถวสวนไผ่คงมีมากแต่ขณะนั้นมองไปไม่เห็นค่อยมีน่า
จะจับมาปล่อยให้มาก ๆ จะได้สมชื่อ คุณรามสิงห์ ไกด์คนเก่ามาอธิบาย
พระมหายอดก็มาอธิบายอีก (มากัน 2 องค์กับท่านเจ้าคุณ)

ที่เป็นเนินขึ้นไปพระท่านชี้ว่าเป็นสถานที่พระพุทธองค์ทรงเทศน์
โอวาทปาฏิโมกข์ในวันมาฆบูชาครั้งแรก

เมื่อพระพุทธองค์เสด็จมากรุงราชคฤห์ครั้งแรกหลังจากตรัสรู้แล้ว
ไม่ได้เสด็จเข้าเมืองทันที มาประทับอยู่ที่สิฏฐิวิน ซึ่งตามตำราเราแปลว่า
สวนตาลหนุ่ม แต่ก็อาจจะแปลว่าสวนเพาะกล้าไม้ก็ได้ เราไม่ได้ไป
ที่นั่นแต่ฉันถามพระว่าอยู่ที่ไหน ท่านว่าอยู่แถว ๆ เขาเวภาระ

ในเวฬุวันมีศาลาไทยเล็ก ๆ อยู่หลังหนึ่ง มีรูปเขียนพระเจ้า
พิมพิสารถวายเวฬุวันาราม ภาพนั้นชำรุดแล้ว พระท่านว่ากำลังหาคน
ซ่อมแซม

ทั้งท่านเจ้าคุณ ท่านมหายอด นายรามสิงห์ พาไปดูมูลคันธกุฎี
(ตอนนี้ไม่รู้แล้วว่าใครเป็นไกด์ รู้สึกว่าจะช่วย ๆ กัน แต่รู้สึกว่าพระจะมี
ภาษาดีกว่า คือมีคนฟังมากกว่าเพราะท่านพูดภาษาไทย) สถานที่ตรงนี้
หลวงจีนช้วนจิง (พระถังซำจั๋ง) และหลวงจีนฟาเหียนเขียนไว้ว่ามี
พระมูลคันธกุฎี แต่สมัยต่อมาเมื่ออิสลามเข้ามาได้สร้างเป็นสุสานแบบ

ในวันเดียวกันได้เสด็จฯ
ต่อไปยังเมืองราชคฤห์ ซึ่งเป็นเมือง
สำคัญทางพุทธศาสนาอีกเมืองหนึ่ง
ทรงเล่าถึงสถานที่สำคัญทางพระ-
พุทธศาสนาประกอบเรื่องราวพุทธ-
ประวัติไว้อย่างละเอียด โดยเฉพาะ
เรื่องเกี่ยวกับพระเจ้าพิมพิสาร
ผู้เลื่อมใสศรัทธาในพระพุทธเจ้า
และเป็นผู้ที่มีส่วนทำนุบำรุงพระ-
พุทธศาสนา เป็นอย่างมากผู้หนึ่ง

คูบริเวณมุลคันถกฏีซึ่ง
 เคยเป็นที่ประทับของ
 พระพุทธองค์ ในสมัย
 หลังพวกมุสลิมมาสร้าง
 หลุมศพเอาไว้ มีท่าน
 เจ้าคุณพระธรรมมหา-
 ธีรานุวัตรและพระมหา-
 ยอดเป็นผู้อธิบาย

มุสลิมไว้ ไม่ทราบว่าจะทำไมจะต้องจำเพาะเจาะจงสร้างตรงนั้น หรือว่า
 ที่นั่นจะเป็นทำเลที่ดี คือเป็นเนินเขามองเห็นอะไร ๆ ได้ถนัด

ที่ตรงนั้นและทุกที่ที่มีความสำคัญ กรมสำรวจโบราณคดีจะปัก
 ป้ายไว้สองป้าย ป้ายหนึ่งมีข้อความอธิบายความสำคัญของสถานที่
 (ซึ่งบางครั้งท่านมหายอดก็ไม่ได้เห็นด้วยกับคำอธิบาย) อีกป้ายเขียนเตือน
 ว่าที่นี่เป็นโบราณสถานให้ช่วยกันรักษา ไม่ให้มาเปลี่ยนแปลงอะไร

จากที่ตรงนั้นท่านมหายอดชี้ให้ดูภูเขาต่าง ๆ และสถานที่สำคัญ
 ที่พอจะมองเห็นได้ ได้แก่

ดไปธาร หรือ ดไปนที เป็นธารน้ำแร่เล็ก ๆ น้ำจะอุ่นเสมอ
 เดิมนักยังมีคนมาอาบน้ำ (เราไม่ได้เข้าไปดู ดูไกล ๆ) ดูเหมือนจะถือว่า
 เป็นน้ำศักดิ์สิทธิ์ ในสมัยพุทธกาลมีเรื่องเล่าว่า พระพุทธองค์และพระ
 ภิคุซสงฆ์ใช้เป็นที่สรงน้ำทุกวัน อยู่มาวันหนึ่งพระเจ้าพิมพิสารออกจะ
 สรงน้ำที่นั่นบ้าง แต่พระก็ลงสรงน้ำดำดุดด่าว่าอย่าไม่ขึ้นมาสักที พระเจ้า
 พิมพิสารก็ไม่กล้าที่จะลงสรงน้ำพร้อมพระหรือไปเรียกให้พระขึ้นมาจากน้ำ
 จนคำจึงได้สรงน้ำ ปัญหาเกิดขึ้นตรงที่ประตูเมืองราชคฤห์จะปิดตอนค่ำ
 พระเจ้าพิมพิสารเข้าเมืองไม่ทันจึงบัญญัติว่าไม่ให้พระอาบน้ำทุกวัน
 ให้ ๑๕ วันอาบที (ฉันคิดว่าเฉพาะธารน้ำแร่นั้นกระมัง ขึ้นไม่ให้อาบ
 อะไรเลย ๑๕ วันก็แย่)

ภูเขาเวภาระ มีถ้ำสัตตบรรณคูหา เป็นที่ทำสังคายนาครั้งแรก
 และถ้ำปิณฑคูหาเป็นที่พระมหากัสสปบำเพ็ญเพียร (ฉันอยากจะไปดู
 เหมือนกันว่าถ้ำพวกนี้หน้าตาเป็นอย่างไร แต่ไม่มีเวลา ถึงมีก็คงไม่มี

ใครอยากไปด้วย)

เขาเขลลละ พระมหาวีระ ศาสตราของศาสนาเซนแสดงปฐมเทศนาที่นี่

เขาอิสิคิลิ

เขาโลณคิริ

เขารัตนคิริ - คิชฌกูฏ

นั่งรถไปที่คุกกพระเจ้าพิมพิสาร คือบริเวณที่พระเจ้าอชาตศัตรูจับพระราชบิดากับภริยาเอาไว้ ซึ่งราชสมบัติ ตามคำยุยงของพระเทวทัต พระเจ้าอชาตศัตรูไม่ได้ปลงพระชนม์พระราชบิดาโดยทันที ใช้วิธีให้ออดพระกระยาหาร แต่ก็ไม่สววรรคตเพราะพระมเหสีแอบเอาอาหารทาพระองค์ไปให้พระสวามีเลีย ภายหลังพระเจ้าอชาตศัตรูทรงทราบจึงห้ามพระราชมารดาไว้ไม่ให้ไปเยี่ยมพระราชบิดา อย่างไรก็ตามพระเจ้าพิมพิสารก็ยังไม่สววรรคตด้วยได้เดินจงกรม พระเจ้าอชาตศัตรูจึงให้แลพระบาทพระราชบิดา เมื่อทรงพระดำเนินไม่ได้ก็สววรรคตในวันที่พระราชโอรสพระเจ้าอชาตศัตรูประสูติ พระเจ้าอชาตศัตรูจึงเข้าพระทัยว่าความรักของบิดาที่มีต่อบุตรนั้นเป็นอย่างไร ครั้นจะปล่อยพระเจ้าพิมพิสารราชบุรุษก็มากกราบทูลว่าพระเจ้าพิมพิสารสววรรคตแล้ว การกระทำปีติมาต มาตุมาต คือร่ำพ่อร่ำแม่นั้นถือว่าเป็นอนันตริยกรรม คือบาปหนัก ถึงห้ามมรรคผลนิพพาน กล่าวกันว่าถ้าพระเจ้าอชาตศัตรูไม่ได้กระทำปีติมาตอาจจะทรงสำเร็จพระอรหันต์ผลก็เป็นได้ นี่ว่าตามที่เคยเรียนมา ไม่ได้วินิจฉัยเอง เรื่องพุทธประวัติเป็นอย่างไรบ้างฉันต้องขึ้นใจ มองจากคุกกพระเจ้าพิมพิสารเห็นเขาคิชฌกูฏซึ่งมีพระมูลคันธกุฏี ซึ่งพระเจ้าพิมพิสารได้ทอดพระเนตรทุกวัน

บริเวณที่พระเจ้าพิมพิสารถูกพระเจ้าอชาตศัตรูคุมขัง

จากคุณพระเจ้าพิมพิสาร ทั้งพระมหายอดกับคุณรามสิงห์ซึ่งภูเขาต่าง ๆ ที่ล้อมรอบ ฉนวนาดเป็นรูปไว้ไม่ทราบถูกต้องหรือเปล่า มีภูเขารัตนคีรี ศิขณภูฏ โสณคีรี อสิคิลิ เวการะ ปิปปลิ ชื่อภูเขาก็นับสนมัยหนึ่ง ๆ ก็เรียกไม่เหมือนกัน ฉนวนเพิงลาดเพื่อน ๆ เมื่อครั้งเองว่าเรื่องพุทธประวัติฉันคล่อง แต่พอมาถึงเรื่องชื่อภูเขานี้ก็แยกไปเหมือนกัน

เขาอสิคิลิที่เห็นอยู่นี้ เป็นเขาที่พวกโจรฆ่าพระโมคคัลลาน์ ในตอนนั้นพระเจ้าอชาตศัตรูทรงเป็นพุทธศาสนูปถัมภกแล้ว เมื่อพระโมคคัลลาน์มรณภาพ พวกโจรอีกเหิมเมาสຸราโอบล้อมทางราชการจึงจับได้หมด พระเจ้าอชาตศัตรูจึงให้จับมาฝังดินเอาไถไถแล้วเผา พอท่านมหายอดเล่าถึงตรงนี้ป่าโม คุณหนูเล็ก ต่างร้องว่าทำไมไม่ดูจริง ฉันสงสัยว่าจะเป็นกฎหมายบ้านเมืองสมัยนั้น อ่านเรื่องพระนางสามาวดี พระนางมาคันทียาให้พวกญาติมาจุดไฟเผาพระนางสามาวดี เมื่อจับได้พระเจ้าอุเทนก็ทรงลงโทษโดยวิธีเดียวกันนี้

นั่งรถต่อไปที่ “ชีวกัมพวัน” หรือสวนมะม่วงของหมอชีวกโกมารภัจจ์ มีประวัติว่า พระเจ้าพิมพิสารประชวรเป็นโรคจิตสติดวงทวาร หมอชีวกรักษานาย ได้รับพระราชทานรางวัลเป็นสวนมะม่วงแห่งนี้เอง หมอชีวกมาตั้งโรงพยาบาลอยู่ เมื่อพระพุทธองค์ทรงถูกสะเก็ดหินที่พระเทวทัตกลิ้งใส่ นิ้วพระบาทห่อพระโลหิตก็มาทรงพักที่นี่ ภายหลังหมอชีวกถวายเป็นวัด หมอชีวกนี่เองเป็นผู้ชักจูงพระเจ้าอชาตศัตรูมาให้กลับใจ และนับถือพุทธศาสนา เรื่องมีอยู่ว่าเมื่อพระเทวทัตถูกธรณีสูบไป พระเจ้าอชาตศัตรูทรงร้อนพระทัยเกรงกลัวบาป หมอชีวกก็ชักจูงให้มาเฝ้าพระพุทธองค์ เวลานั้นพระพุทธเจ้าประทับอยู่ที่ชีวกัมพวัน ได้ทรงแสดงสามัญญผลสูตร อันเป็นพระสูตรสำคัญแสดงความสำคัญของการเป็นสมณะ พระเจ้าอชาตศัตรูเกิดความผ่องใสร่าเริงในธรรม เป็นพุทธศาสนูปถัมภกที่ยอดยิ่งพระองค์หนึ่ง ท่านมหายอดบอกว่าบางคนโกรธพระเจ้าอชาตศัตรู แต่ท่านบอกว่าอย่าโกรธไปเลย พระเจ้าอชาตศัตรูไปคบพาลจึงเป็นเช่นนี้ พระพุทธองค์จึงทรงสอนว่า การไม่คบพาลเป็นอุดมมงคล

สุดท้ายอดไม่ได้ที่จะพูดกันเรื่องภูเขา มองจากชีวกัมพวันเห็นเขาเวการะ อสิคิลิ ศิขณภูฏ ปันทวะ (เขาว่าพวกปาณทัพ ๕ คนมาที่นี่) พระท่านว่าศิขณภูฏกับรัตนคีรีเป็นลูกเดียวกัน เขาเวปุลละ

มองไม่เห็น อยู่หลังคิซมณูญ

นั่งรถไปขึ้นเขาคิซมณูญ เชิงเขามีร้านขายของที่ระลึก มีอะไร
เยอะเยอะ แม้แต่ควิลิ่งอันเล็ก ๆ แต่เราไม่ได้เข้าไปดู

มองเห็นรถ cable car ที่ขึ้นยอดเขาคิซมณูญ เขาเล่าให้ฟังว่า
สร้างใน ค.ศ. ๑๙๖๙ เป็นเก้าอี้ไม้ มีอยู่ ๑๑๔ ตัว ใช้เวลา ๑๘ นาที
มีคนถามว่าจะขึ้นไหม ฉันเองก็อยากขึ้นเหมือนกัน เพราะชอบลอง
ขึ้นพาหนะต่าง ๆ แต่คิดไปคิดมาแล้วรู้สึกว่าจะแพงเกินไป

เดี๋ยวนี้ทางเดินขึ้นเขาคิซมณูญสะดวกมาก เดินขึ้นไม่เห็นเหนื่อยเลย
เดินขึ้นดอยสุเทพยังเหนื่อยเสียกว่า เขาเล่าว่าท่านเนห์รูสร้างดอนฉลอง
พุทธยัณตี (๒๕๔๙) ก่อนหน้านั้นคณะรัฐบาลคิดว่าไม่ควรจะสร้าง
แต่ท่านเนห์รูคัดค้านว่าพระพุทธเจ้าเป็นคนอินเดีย ในเมื่อคนอื่นทั้งโลก
เขายกย่องบูชาท่าน คนอินเดียด้วยกันจะไม่สนับสนุนหรือ ฉันเคยอ่าน
หนังสือที่ “สารนาถ” แต่ง กล่าวว่ามีมณิน คัทยา ไต่ขึ้นไปแทบ
เอาชีวิตไม่รอด

ขึ้นเขาคิซมณูญเพื่อชมมัจฉิมนตีเดินขึ้นสบาย ถนนนี้สร้างขึ้นเมื่อ ๒๕ พฤศจิกายน

ไปถึงที่ซึ่งเรียกว่ามัททกุจฉิทายวัน หมายถึง วัดที่ให้ภิกษุการ
นวดกรรม มีเรื่องเล่าว่าพระมารดาของพระเจ้าอชาตศัตรูนั้น เมื่อได้ยิน
โหราจารย์ทำนายทายทักว่าพระกุมารที่จะประสูติมานั้นจะกระทำ

ปิตุมาต พระนางพยายามจะรื้อพระโอรสออกมา จึงมาแอบให้นาง
กำนัลนวดครรรภ์อยู่ตรงนี้ แต่พระเจ้าพิมพิสารมาห้ามไว้ทันและห้าม
ขึ้นเขาอีก ฉันสงสัยจริง ๆ ว่าถ้าอยากทำแท้งก็ไม่น่าจะต้องขึ้นมาที่บน
ภูเขานี้ ทำที่อื่นก็น่าจะได้

เราเดินกันต่อไป ท่านมหายอดพูดขึ้นมาว่าลืมไป ควรจะให้
คาถาขึ้นภูเขาไม่เหนื่อย ฉันว่าตอนนี้ก็ยังไม่เหนื่อยเลย แต่ท่านจะให้
คาถาฉันก็เอา ท่านบอกว่า สีนะ ปพพตมารุพุน แปลว่า ขึ้นเขาต้อง
ขึ้นช้า ๆ เราถามว่ามาจากคัมภีร์ไหน ท่านบอกว่าไม่ทราบเหมือนกัน
ได้แต่อ่านที่เขายกมาอีกต่อ ทั้งหมดมีดังนี้

สินะ ราโค	รักช้า ๆ
สินะ สิปปิ	เรียนศิลปะช้า ๆ
สินะ ธมฺโม	เรียนธรรมะช้า ๆ
สินะ ปพพตมารุพุน	ขึ้นเขาช้า ๆ

หมายความว่าจะทำกิจ ๔ ประการนี้จะรีบเร่งไม่ได้ จะต้อง
ค่อยเป็นค่อยไป

อาจารย์สัตยพรตบอกว่าภาษาสันสกฤตก็มีข้อความคล้ายคลึง
กันนี้ว่า

Sanaiḥ kanthāḥ คีชาธรรมะช้า ๆ (Kanthāḥ หมายถึง จีวร
ของนักบวช)

sanaiḥ panthāḥ เดินทางช้า ๆ
sanaiḥ parvatārohanam ขึ้นเขาช้า ๆ

ที่เขาคิชฌกูฏนี้พระโมคคัลลาน์ได้พบเปรต เรื่องมีอยู่ว่าพระ
โมคคัลลาน์เดินขึ้นเขาคิชฌกูฏพร้อมกับพระลักขณะ อยู่ ๆ พระโมค-
คัลลาน์ก็ยิ้ม พระลักขณะก็ถามว่ายิ้มทำไม ท่านก็ไม่ยอมตอบไปตอบต่อ
พระพักตร์พระพุทธร่องศรีซึ่งทรงรับรองว่ามีอยู่จริง ๆ ถ้าพระโมคคัลลาน์
พูดเรื่องเห็นเปรตและพระองค์อื่นไม่เห็น จะถูกกล่าวหาว่าอวดอุตริมนุสสธรรม
คือ การอวดคุณวิเศษอันไม่มีในตน อันเป็นครุภาบัติขั้นปาราชิก ฉัน
สงสัยว่าเดี๋ยวนี้ไม่เห็นเขากลับกัน พระท่านเล่าว่าสมัยพุทธกาลก็มีพระ
ที่ต้องการลาภ ยศ สรรเสริญ บอกลูกศิษย์ว่าถ้าใครมาถามถึงให้บอก
ว่าอยู่ แต่ท่านไปซ่อนในตุ่ม ลูกศิษย์หาไม่เจอ คนมาหา ก็คิดว่าพระนี้
หายตัวได้ ก็ได้ลาภยศ คนที่รู้จริงก็เรียกท่านว่า พระอรหันต์ตุ่ม

เดินต่อไปถึงที่พระเจ้าพิมพิสารพักพลและเสด็จพระราชดำเนินไปแต่พระองค์เดียว ในปายคำอธิบายว่าพระเจ้าพิมพิสารทรงเสด็จหยุดอยู่ที่นี้ให้ทหารกลับไป พระองค์ขึ้นเฝ้าพระพุทธองค์ ท่านมหายอดบอกว่าเป็นไปไม่ได้ ควรจะให้ทหารอยู่ที่นี้แล้วพระเจ้าพิมพิสารเสด็จขึ้นไป ขากลับก็กลับพร้อมกัน ทหารจะทิ้งองค์พระมหากษัตริย์ไปเลยได้อย่างไร

ความหมายของคิณณฎฐก็คือยอดเขาแรง ที่เรียกเช่นนั้นมีความอธิบายเป็นสองนัย ประการแรกคือยอดเขามองแล้วเหมือนแรง อีกประการคือเป็นที่เอาศพอจรที่ประหารมาทิ้งให้แรงกิน

ตรงที่เดินขึ้นไปมีแขกคนหนึ่งขายน้ำหวานและของกระจุกกระจิก ใครผ่านมาก็เรียกให้กินน้ำ พอดีฉันก็ไม่หิวเสียด้วย

เดินไปถึงส่วนของคิณณฎฐที่เรียกว่าฉัฐฐศิรี เจอถ้ำเล็ก ๆ ซึ่งมีประวัติว่า มีนายพรานมาพบหมูขุดน้ำอยู่ตรงนี้จึงมาลองเอาทรายออก เห็นว่าคงจะเป็นประโยชน์ต่อการพักของพระสงฆ์จึงมาลองทำเป็นห้อง เรียกว่าสุกราชาดา แปลว่า หมูมาขุด ท่านมหายอดบอกอีกอย่างคือ ถ้ำมีลักษณะคล้ายปากหมู

ไม่ทราบว่ แต่ก่อนนี้
ถ้าจะโคกว่านีหรือเปล่า

พระพุทธเจ้าประทับแสดงพระธรรมเทศนาเวทนาปริคคหสูตร ประทานแก่ที่ชนบริพาชกผู้เป็นหลานพระสารีบุตร พระสารีบุตรกำลังถวายเป็นงานพดักฟังไปด้วยได้สำเร็จพระอรหันต์ เวลาประมาณเที่ยงวันของวันมาฆบูชา วันเดียวกับที่มีการแสดงโอวาทปาฏิโมกข์ ในถ้ำนี้

พระถึงข้าจึงจดไว้ว่าเจอพระดินเผาอยู่บ้าง

ก่อนจะไปอินเดียฉันไปนมัสการสมเด็จพระญาณสังวร ท่านเล่าถึงตอนที่ท่านไปอินเดียแล้วมานั่งอยู่ในถ้ำสุทธาตตานี้ ท่านว่ามีความรู้สึกปิติยินดีว่าได้นั่งใกล้พระพุทธเจ้ามากที่สุด เราไปลองนั่งดูก็ไม่รู้สึกอะไร เห็นจะเป็นเพราะความพลุกพล่านเลยได้แต่จุดเทียนบูชา

เดินขึ้นต่อไปถึงก้อนหิน เลี้ยวขึ้นเห็นซากอาคาร ได้ความว่าเป็นวัดศิขณภูฏ มีคนเอาก้อนหินมาเรียงกันเป็นเจดีย์เล็ก ๆ อาจเป็นธรรมเนียมคล้าย ๆ กับก่อพระทราย ขนทรายเข้าวัด เราถ่ายรูปหมู่กันตรงก้อนหิน

ขึ้นไปข้างบนอีกนิดหนึ่ง เจอกุฏิพระอาณนท เป็นหน้าด่านไม่ให้คนขึ้นไปทูลพระพุทธรูปเจ้าบนพระคันธกุฏีโดยไม่จำเป็น พระคันธกุฏีเล็กนิดเดียว พระท่านว่าพระคันธกุฏีที่ไหน ๆ ก็ขนาดเดียวกันแหละ

ท่านมหายอดเล่าเรื่องพระเทวทัตกลิ้งหินใส่พระพุทธองค์ ที่ซ่อนตัวของพระเทวทัตอยู่ใกล้ ๆ พระคันธกุฏีนั่นเอง ฉันสงสัยว่าทำไมไม่มีคนเห็น ท่านบอกว่าพระเทวทัตหาเวลาที่เปลี่ยว ๆ มีคนบอกว่าพระพุทธเจ้าทรงมีพระสัพพัญญูญาณทำไมปล่อยให้พระเทวทัตทำให้พระบาทห่อพระโลหิต พระมหายอดบอกว่าพระพุทธเจ้าเกรงว่าพระเทวทัตจะเสียใจว่าทำการไม่สำเร็จและช็อคตายไปก่อนจะสำนึกตัว จะไม่ได้เป็นพระปัจเจกพุทธในภายหลัง

พระมูลคันธกุฏี

บริเวณที่พระเทวทัตกลิ้งหินใส่พระพุทธเจ้า

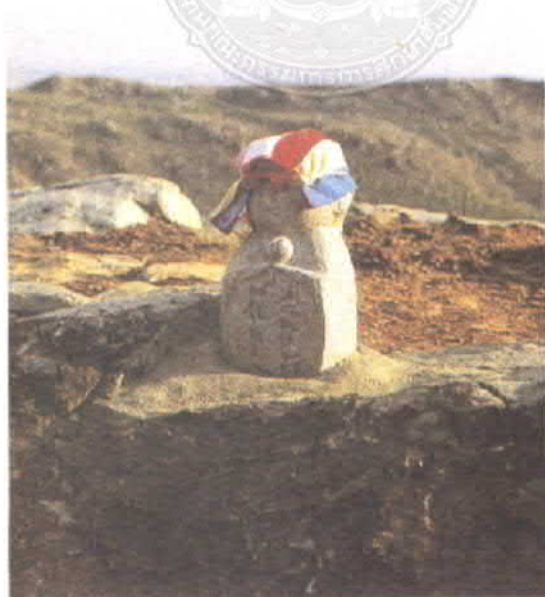
เรื่องสามัคคีมาทคำฉันท์ที่เราต้องเรียนตอนอยู่โรงเรียนก็มีส่วน

เกี่ยวข้องกับสถานที่นี้บ้าง วิสสการพราหมณ์พยายามมาทูลถามพระ-
พุทธเจ้าถึงเรื่องแคว้นวัชชี พระพุทธเจ้าตรัสเทศน์อธิบายนิยธรรมว่า
ถ้าชาววัชชียังคงยึดเหนี่ยวอยู่ในธรรมทั้ง ๗ ประการ ศัตรูก็ไม่อาจ
รุกรานได้ ฉันเกิดสงสัยไปอีกว่าพระพุทธองค์ทรงบอกวิสสการพราหมณ์
เช่นนี้ไม่เป็นการชี้ช่องให้เขาร่วมกันหรือ พระท่านว่าเป็นกรรมของเขาเอง
ห้ามกันไม่ได้ ตัววิสสการพราหมณ์เองที่ยุแยกให้แตกสามัคคีก็เป็นบาป
ต้องไปเกิดเป็นลิง แก่ก็รู้กรรมของแกจึงพยายามปลูกผลไม้ไว้มาก ๆ
เวลาเป็นลิงจะได้มีกิน

เราต่างจุดรูปเทียนกราบพระมูลคันธกุฏี ทำใจนึกว่าได้เฝ้าพระ-
พุทธองค์

มองจากบนเขาเห็นคุปพระเจ้าพิมพิสาร เราเกิดความสงสัยว่า
พระเจ้าพิมพิสารมีกรรมอย่างไรจึงต้องถูกทรมานเช่นนี้ ท่านมหายอด
ว่ามีคัมภีร์กล่าวไว้ว่า เมื่อชาติก่อนพระเจ้าพิมพิสารทรงมีกำเนิดเป็น
กษัตริย์ พระเจ้าอชาตศัตรูเกิดเป็นลิง พระเจ้าพิมพิสารอยากเห็นลิง
เดินระบำ ลิงไม่เดินก็ให้อาหมักรัดเท้าลิงให้เดินเร็ว ๆ จึงต้องมารับ
ผลกรรมในชาตินี้ ฉันนึกในใจว่าถ้าจองเวรรัดไปก็รัดมาอยู่อย่างนี้จะจบ
เอาชาติไหน คงต้องมีคำอธิบายต่อไม่ต้องคุยเรื่องอื่น เลยนั่งเสีย

รูปสัญลักษณ์แบบญี่ปุ่น

ที่เนินอีกลูกหนึ่งมีวัดญี่ปุ่น มีประวัติว่าท่านฟูจิเป็นพระญี่ปุ่นบนเขาไว้ว่า ถ้าหายป่วยจะสร้างวัดจะสร้างไปทั่วอินเดีย แต่ว่าสร้างไปได้ไม่กี่แห่งก็มรณภาพ กล่าวกันว่าท่านผู้นี้ปรารถนาพุทธภูมิทีเดียวบริเวณที่สร้างวัดญี่ปุ่นนั้นฝ่ายมหายานเชื่อกันว่า เป็นที่พระพุทธองค์ตรัสเทศนาลัทธิธรรมปุนทริกสูตร ซึ่งเป็นพระสูตรที่สำคัญทางพุทธศาสนา มหายาน

วันศุกร์ที่ ๒๐ มีนาคม ๒๕๓๐ เลด็จพระราชดำเนินทอดพระเนตรดาชมะฮัลอันเป็นอนุสรณ์แห่งความรักที่ขึ้นชื่อของโลกที่เมืองอัครา ทรงให้อัครราชทูตที่นำพียงเกี่ยวกับเหตุการณ์การสร้างดาชมะฮัลว่า “ได้ยินใคร ๆ เขาสรรเสริญท่านจะหาว่าเป็นคนรักภรรยาเหลือเกิน... เขาอาจจะไม่ได้รักภรรยาได้ แต่ว่ารักการก่อสร้าง รักสถาปัตยกรรมงาม ๆ แล้วอาศัยภรรยาเป็นแรงบันดาลใจ เหมือนกับบางคนไม่ได้มีแฟนอะไร หรือไม่ได้รักภรรยาเลย แต่แต่งกลอนรัก เพื่อให้ได้บทกวีไพเราะ แล้วมีชื่อเสียงไป โดยที่ในความเป็นจริงชีวิตเขาไม่ได้เหมือนบทกวีนั้นเลย”

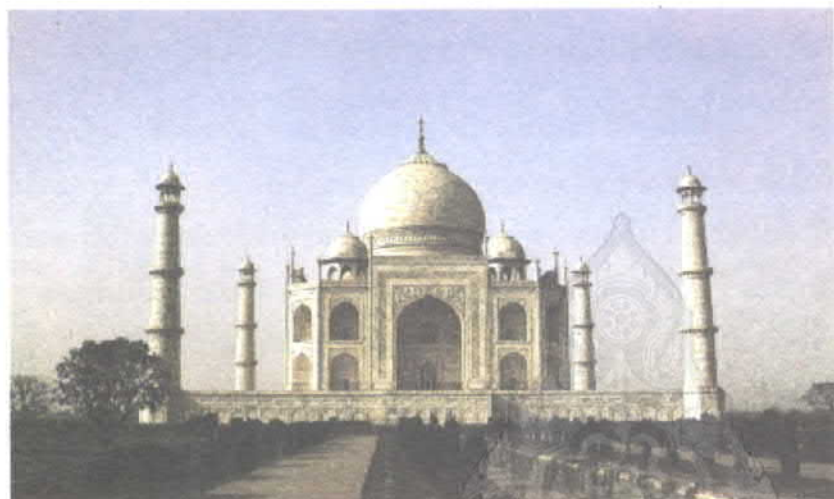
ทางเข้าเป็นหินทรายสีแดง พอเข้าไปข้างในมองเห็นปราสาทหินดาชมะฮัลซึ่งเป็นหินอ่อนสีขาว คุณนิคมบอกให้เราหยุดดูและอธิบายประวัติดาชมะฮัลว่าเป็นอนุสรณ์ที่ชาห์จะหานกษัตริย์ราชวงศ์โมกุลสร้างเป็นที่ระลึกถึงพระมเหสีคือพระนางมูมตาชมะฮัล พระนางเป็นมเหสีคู่ทุกข์คู่ยากมาตั้งแต่ก่อนขึ้นครองราชย์ อยู่ด้วยกันมา ๑๙ ปี มีพระโอรสธิดาทั้งหมด ๑๔ องค์ จริง ๆ แล้วมีเยอะกว่านั้นแต่ไปเสีย ๔ พระนางเองสิ้นพระชนม์ชีพเมื่อมีพระธิดาองค์สุดท้ายตอนนั้นชาห์จะหานครองราชย์ได้เพียง ๓ ปี ตามเรื่องที่เล่ามามูมตาชมะฮัลเป็นคนโอบอ้อมอารี มีเมตตา ไม่ได้เป็นคนถืออำนาจหรืออวดวาทะกับราชการงานเมืองอย่างมเหสีผู้เป็นที่โปรดปรานของกษัตริย์ในประวัติศาสตร์อื่น ๆ พระนางจึงได้รับฉายาว่ามูมตาชมะฮัลแปลว่ารัตนแห่งราชสำนัก

เรื่องประวัติปลื้มก้อยต่าง ๆ ฉันก็ทราบ แต่จะไม่เขียนเล่าเพราะเห็นว่ามีคนเขียนไว้เป็นภาษาไทยอยู่มากมาย ฉันเองก็อ่านจากหนังสือเหล่านี้ ใครมาที่อินเดียก็มักจะมาดูดาชมะฮัลก่อนอื่น ด้วยเป็นผลงานเยี่ยมยอดที่เกิดจากฝีมือมนุษย์ ผู้ที่มาก็เขียนสรรเสริญไว้ด้วยประการต่าง ๆ ขึ้นฉันลอกมาหมดก็ไม่ได้ประโยชน์อะไร ฉันจึงตัดสินใจเขียนตามประสบการณ์ที่ได้เห็นเอง และคำบอกเล่าของคุณนิคม (อินเดีย)

คุณนิคมบอกว่าแบบศิลปะของดาชมะฮัลเป็นศิลปะอิสลามแต่ก็มีอิทธิพลฮินดูบ้าง เช่น การประดับส่วนต่าง ๆ ด้วยรูปดอกบัว ใช้เวลาสร้างถึง ๒๒ ปี มีลักษณะของศิลปะแบบโมกุลอย่างชัดเจนคือจะเป็นรูปแบบเรขาคณิต มีแกนกลางสองข้างเรียบง่ายและสมดุลกัน ต้นไม้ดอกไม้ก็จะวางแผนอย่างดี ปราสาทหินอยู่กลางสวน แต่ไม่กลางพอดี

๑ โกดชาวดินเดียซึ่งหน้าตาเหมือนผู้อำนวยกรกองโบราณคดีที่ชื่อนิคม จึงทรงเรียกว่า “คุณนิคม”

เพราะอยู่ริมแม่น้ำยมนา องค์ประกอบสีของบริเวณนี้สวยงามมาก
ประตูทางเข้าและมัสยิดเป็นสีแดงสลับขาว สนามหญ้าสีเขียว ปราสาท
ตาชมะฮัลสีขาว พืชมะฮัล มัสยิดด้านซ้ายหันหน้าไปทางเมกกะ เดิน
ไปที่ตาชมะฮัลหันกลับมาดูประตูจะเห็นว่าเป็นเส้นเดียวกัน ฉันไปนั่ง
ที่ม้านั่งถ่ายรูปกับตาชมะฮัล ดูแล้วเหมือนกับถ่ายรูปที่ร้านถ่ายรูปที่เข
มีฉากเป็นรูปต่าง ๆ ถ่ายรูปเสร็จแล้วไปที่ศาลาชั้นบน มีคนมาใส่รองเท้าผ้า
หุ้มรองเท้าที่เราใส่ จริง ๆ แล้วถอดรองเท้าก็ได้

ภาพตาชมะฮัลงดงาม
มาก เขาไม่ให้คนอื่นเข้า
จึงถ่ายภาพได้ชัดเจน

เจ้าหน้าที่สวมรองเท้า
ให้กับคนเข้าชมภายใน

คุณนิคมชี้ให้พิจารณาตุรยละเอียด ส่วนที่ประดับตกแต่งอาคาร ใช้วิธีฝังหินหรืออัญมณีลงในหินอ่อนสีขาว ลวดลายอักษรอาหรับเป็น คำในคัมภีร์โกหร่าน เป็นหินออนิกซ์ (Onyx) สีดำ ลวดลายดอกไม้ ทำด้วยหินสีต่าง ๆ สีเขียวเป็นหินมาลาไคท์ (Malachite) สีแดงและ สีเหลืองเป็นหินแจสเปอร์ (Jasper) สีแดงอีกอย่างหนึ่งทำด้วยหินโมรา (Agate) รูปดอกทิวลิปมีหินชนิดหนึ่งสีเขียวลายแดงฝีมือตัดหินขายออกเยียม มาก หินสีก้อนเดียวตัดเป็นเส้นหรือลวดลายไม่หักเลย รูปดอกไม้ทำด้วย หินราชวดี (Lapis Lazuli) สีน้ำเงิน หินปะการังสีแดง มาลาไคท์ สีเขียว คอรันิเลียนสีแดงอย่างไร ๆ

ช่างฝีมือที่ฝังหินเหล่านี้ยังมีลูกหลานทำงานฝังอัญมณีเช่นนี้ สืบเนื่องต่อกันมาจนถึงในปัจจุบันประมาณ ๕๐๐ ครอบครัว เราเข้าไป ข้างในสวนที่ไว้หีบศพ คุณนิคมบอกว่าพระราชินีสมัยก่อนใช้ทองคำ จากกัน ที่นี้ใช้หินอ่อนก้อนเดียวสลักโปร่ง ประดับประดาเป็นลวดลาย ด้วยหินสีต่าง ๆ ประกอบกัน เช่นลายดอกบัวประกอบด้วยหิน ๖๔ ชิ้น เขาอธิบายว่าเวลาสลักหินอ่อนต้องเอาฝุ่นสีแดงลูบเพื่อจะได้มองเห็นเวลา สลักเขาขุดหินอ่อนลงไป เอาหินสีติดด้วยกาวซึ่งเป็นความลับจนป่านนี้ยัง ไม่ทราบเลยว่ากาวนี้ทำด้วยอะไร รูปดอกไม้ก็มีหลายชนิด เช่น ดอกบัวตูม ดอกบัวบาน ดอกเบญจมาศ ดอกว่าน (ใช้โกเมนและโมราสลับกัน) เขาอธิบายว่าการฝังหินบนพื้นที่ยกมหรือโค้งทำได้ยากกว่าฝังบนพื้น ที่แบน ที่ฝาผนังฝังอักษรอาหรับเขียนคำศักดิ์สิทธิ์ หีบของพระนางมুমตาส อยู่ตรงกลางอาคารพอดี ถ้าเราไปยืนที่โถงมองตรงออกไปจะเห็นซุ้ม ประตูด้านนอก ที่โถงก็มีลวดลายฝังหิน ใช้หินมาลาไคท์ หินไขนกกการเวก (Turquoise) บริเวณที่ใหญ่หน่อยเขาใช้ลายใหญ่ บริเวณเล็กก็ใช้ลาย เลเอียด เป็นสัดส่วนกันดีมีลายผีเสื้อ ถ้าเขาไม่บอกฉันก็ดูไม่ออกว่า เป็นผีเสื้อ เพราะเป็นลวดลายประดิษฐ์ คิดเอาว่าต้องทำเช่นนี้เพราะเขา เป็นอิสลาม ซึ่งห้ามทำรูปคนและสัตว์

ด้านหลังหีบศพพระนางมুমตาสเป็นหีบศพชาห์จะหานเอง ตาย ที่หลังพระราชินี ๓๖ ปี คิดดูแล้วทุกสิ่งทุกอย่างในตาสมะฮัลดูมีจังหวะ จะโคจรสอดคล้องรับกันไปหมดทั้งบริเวณ ก็มีหีบของชาห์จะหานนี้แหละ ที่ไม่เข้าระเบียบเพราะเป็นของทำขึ้นทีหลัง (อยู่นอกแผน) แบบศิลปะ

ก็ต่างกันแล้ว สมัยของพระนางมومتานั้นเขาใช้หินสีต่าง ๆ ผังลงไป
เฉย ๆ ให้ทราบว่าเป็นตอกตรงนี้เป็นใบ ของชาห์จะหานั่นทำ
เหมือนของจริง เช่น ตรงใบ เวลาพลิกด้านหน้าด้านหลังใบสีจะสลับ
อ่อนแก่ไม่เหมือนกัน เนไฟรไธท์ (Nephrodite stone) สีอ่อน มาลาโคท์
เขียวแก่ พิจารณาดูลวดลายละเอียดบนหีบของชาห์จะหานมีดอกป๊อปปี
แต่ละดอกประกอบหิน ๓๒ ชิ้น ดอกหญ้าฝรั่งจากแคชเมียร์ทำละเอียด
กว่าของพระนางมومتาไปเสียอีกดอกว่านสีที่ศกทำด้วยหินคอร์นีเลียน
(Cornelian) ตรงมุมหีบดูเหมือนเป็นหินสองก้อนต่อกัน ดูดี ๆ เป็นก้อน
เดียว สลักรูปดอกป๊อปปีไว้หินสีออกทองเป็นหินที่ไม่มีในอินเดีย เขามา
จากเปอร์เซีย หินแจลเปอร์มีหลายสี ลายดอกกล้วยไม้ประดิษฐ์ ดอกชบา
คุณนิคมบอกว่านี่แหละเขาเรียกว่างานปักบนหิน

บนโลงมีแท่ง (เหมือนกลอง) อยู่ข้างบนแปลว่าเป็นศพผู้ชาย
ของผู้หญิงจะไม่มี

โคมไฟที่แขวนอยู่บนเพดานเป็นของ Lord Curzon บริจาคเมื่อ
ค.ศ. ๑๙๐๙

มีคนแสดงการสวดมนต์ให้ฟังเสียงสะท้อนดังถึง ๑๓ วินาที เรา
นึกอยากให้ป้าไมลงร้องเพลง อยากฟังว่าเสียงจะดังอย่างไรแต่ป้าไม
ก็ไม่ยอมร้องให้ฟัง

หีบที่เราดูนี้เป็นหีบเปล่า ๆ ไม่มีศพจริง เราเดินลงไปดูโลงจริง

หีบพระศพชาห์จะหาน
หีบผู้ชายจะมีหีบเล็ก ๆ
อีกใบข้างบน

หีบผู้หญิงจะเรือบ ๗
เลข ๗

อยู่ชั้นล่าง มีหีบใหญ่ ๒ หีบ ของพระนางมุลตาซาลวตลายพระนาม
พระอัลเลาะห์เจ้า ๕๐ พระนาม ผังด้วยหินอ่อนสีขาวดำ แต่ละอักษร
ใช้หินก้อนเดียวไม่ต่อเลย หีบของชาห์จะหานทำไม่งาม ฝีมือไม่ดีเป็น
ลายดอกไม้ ฝาหีบเป็นรอยว่าประดับอัญมณี มีอยู่เม็ดหนึ่งมีรูใหญ่ ๆ
เข้าใจว่าประดับหินมีค่ามาก ๆ เช่น เพชร แต่โดนขโมยไปแล้ว

ห้องเรียบ ๆ ไม่มีลวดลาย

นอกจากห้องด้วยความตั้งใจ อยู่ในนั้นหายใจไม่ค่อยออก มีดก็มีด
ต้องส่องไฟออกไป

เดินดูรอบ ๆ ปราสาท ดูที่ฝั่งน้ำยมูนา ช่วงเวลานี้น้ำน้อยเป็น
หน้าแล้งเห็นทรายขาว อีกฝั่งหนึ่งชาห์จะหานอยากสร้างปราสาทอีกหลัง
สำหรับพระองค์เองด้วยหินอ่อนสีขาวดำ เพิ่งสร้างได้เฉพาะส่วนฐานราก
ก็ถูกพระโอรสจับไปก่อน กลัวพระราชบิดาให้เงินเปลือง ที่รมน้ำปลุกแดง
คุณนิคมว่าเขาปลุกกันมาตั้งแต่สมัยโน้นแล้ว สิ่งที่มีมาแต่ในอดีตและ
ยังทำกันมาจนปัจจุบันยังมีอีก ๓ อย่าง คือ ดาซัง พรหม และงานฝัง
หินสับนหินอ่อน

ทางทิศตะวันตกเห็นป้อมที่พระโอรสคือพระเจ้าเอราวัณเชปที่ขึ้นชื่อ
ว่าเป็นคนดุ๊กหน่า จับพ่อมาขังเอาไว้ ชังได้ ๘ ปี พระชนม์ได้ ๗๔
ก็สิ้นพระชนม์ ฉันว่าก็มีอายุแล้ว คุณนิคมว่าพ่อเขาอายุ ๘๔ ยังแข็งแรงดี
ฉันถามว่าฉันอ่านหนังสือบอกว่าชาห์จะหานดูดาซังมัยลใน

แม่น้ำมุนา อีกฝั่งเป็น
ที่ตั้งทิวทัศน์ทิวทัศน์
สร้างที่ไว้พระศพด้วย
หินอ่อนสีดำ

กระจกจากป้อมนั้นจริงไหม อยากไปดู คุณนิคมว่าเป็นเรื่องหลอก
ให้ฟังดูตื่นเต้นขึ้น โผล่หน้าต่างออกไปดูเฉย ๆ ก็มองเห็น ทำไมต้องไป
ส่องกระจกให้ลำบาก

สังเกตว่าที่เพดาน ตามหน้าต่างมีรังผึ้งเต็มไปหมด รังโต ๆ มีอยู่รัง
เห็นเลยว่าตอนที่เราเข้าไปรังยังเล็กนิดเดียว ออกมารังโตแล้ว คุณวินัย^๑
จะให้คนเอารังผึ้งออกเพราะกลัวผึ้งจะมาต่อยฉัน แล้วก็บ่นว่าผึ้งทำรัง
๑๐ นาทีแต่ถ้าจะเอาออกต้องเสียเวลา ๒ ชั่วโมง ฉันสงสัยว่าเราดูเสร็จ
จนกลับแล้ว ไม่เห็นจะต้องเอารังผึ้งออกเลยสงสัยรังผึ้ง และปกติเรา
ถือว่าผึ้งมาเกาะเป็นไขโคลม จริง ๆ ไม่น่าสงสัยรังผึ้งเท่าสงสัยคนที่ต้อง
มีหน้าที่เอารังผึ้งออก อาจโดนผึ้งต่อยแน่ คุณวินัยว่าฉันนี้ถ้าอากาศดี
อาจจะกลับมาดูดาชมะฮัลยามราตรีอีก

ผึ้งนี้ก็น่ากลัวเหมือนกัน บินไปบินมาว่อน ฉันเคยโดนผึ้งต่อย
แล้ว เมื่อตอนเด็ก ๆ ปวดหน้าดู

เดินลงไปในส่วนมีตัวกระแต (Chipmunk) เต็มไปหมด คุณ
วิมานศรี^๒ลองเอามัดมะม่วงหิมพานต์วางไว้ในมือ มันค่อย ๆ ย่อง
มาคาบแล้ววิ่งหนีจู่ไปเลย

^๑ Mr.Vindy Verma เอกอัครราชทูตอินเดียประจำประเทศไทย ซึ่งทางการอินเดียจัดให้
ตามเสด็จในรถยนต์พระที่นั่งตลอดการเสด็จพระราชดำเนิน

^๒ Mr.Vermani น้าหนุ่ย ฝ่ายรักษาความปลอดภัย ซึ่งนั่งประจำรถยนต์พระที่นั่งตลอดเวลา
ทรงเห็นว่าชื่อเรียกยาก ประกอบกับคนอื่นเคยเรียกว่า Shri Vermani จึงทรงเรียกว่า
"คุณวิมานศรี"

ฉันสงสัยอีกว่าสมัยก่อนเขาทำน้ำพุได้อย่างไร คุณนิคมบอกว่า ใช้ความดันและแรงดึงดูดของโลก (gravitation) ดึงน้ำจากแม่น้ำยมุนามา เดียวนี้ใช้ไฟฟ้า

คุณนิคมอธิบายต่อว่าบนซุ้มประตูจะมีสอปข้างละ ๑๑ รวมเป็น ๒๒ เท่าจำนวนปีที่สร้าง ขณะยืนอยู่ได้ยินเสียงนกกาเหว่า เขาก็อธิบายว่านี่แหละนกในดิงเกลของอินเดีย ฟังดูเสียงหวานกว่านกกาเหว่าบ้านเรา น้อยหนึ่ง จริง ๆ จะว่าเสียงหวานก็ไม่ค่อยหวานนัก แต่เป็นตอนบ่าย แล้วเราตื่นอยู่ก็ไม่ค่อยอารมณ์เสียเหมือนเวลาโดนนกกาเหว่าปลุกตอนเช้า ๆ ด้วยเสียง กาเหว่า กาเหว่า ๆ ๆ แหลมและสูงขึ้นทุกที

เขาเอาน้ำส้มมาเลี้ยง คุณวินัยบอกว่าใคร ๆ ก็เขียนถึงตาชมะฮัล ไข่มุกมากมาย แต่ก็เพราะลู่ที่ Rabindranath Tagore เขียนไว้ไม่ได้ว่า ตาชมะฮัลเป็นหยาดน้ำตาบนใบหน้าอันงามแห่งนิรันดร์กาล (A drop of tear on the beautiful face of Eternity)

วันจันทร์ที่ ๒๓ มีนาคม ๒๕๓๐ เสด็จฯพระราชดำเนินถ้ำอชันดา ที่เมืองเอราวัคบาท ถ้ำอชันดานี้เป็นถ้ำที่สร้างขึ้นในสมัยโบราณเพื่อให้เป็นศาสนสถานทางพุทธศาสนา ภายในถ้ำมีภาพเขียนและภาพสลักเรื่องราวทางพระพุทธศาสนาที่น่าสนใจและมีคุณค่าทางศิลปะมากมาย

เมื่อไปถึงเชิงเขามีไกด์เป็นนักโบราณคดีมาต้อนรับอยู่ ๓-๔ คน ไกด์พาเดินขึ้นไปตามทางซีเมนต์พลางเล่าประวัติการค้นพบถ้ำนี้ พลางบอกว่าฉันเดินเร็วเกินไป ก็ออกจะจริง แดดค่อนข้างจะร้อน (เวลาเที่ยงอีกตามเคย) ต้องเดินช้า ๆ จะได้ถึงที่เร็ว ๆ ไกด์อธิบายว่าถ้ำอชันดาเป็นสถานที่ลึกลับไม่มีใครรู้จักจนกระทั่งนายทหารอังกฤษคนหนึ่งไปล่าสัตว์ ตามกวางไปพบเข้า ประวัติถ้ำนี้ทำให้นึกถึงประวัติการพบพระบาทสระบุรี ตามตำนานที่เล่ากันมาในปุนโดรวาทคำฉันท์ ไกด์พาขึ้นให้ดูบริเวณที่นายทหารอังกฤษไปหยุดยีนดูภูมิประเทศ ฉันไม่ทราบว่ามีภูมิประเทศสมัยนั้นเป็นอย่างไร คงจะมีอิฐหินดินทรายปิดปกคลุมปากถ้ำจนหมดมองไม่เห็นอะไร ไม่มีใครทราบจนนายร้อยตามกวางมาพบ ตอนนั้นเขาชุดแดงจนมองเห็นถ้ำเป็นช่อง ๆ อย่างชัดเจน ภูมิประเทศทั่ว ๆ ไปเป็นเทือกเขารูปเกือกม้า ตรงกลางหุบมีธารน้ำวโฆระ (Waghora) ดูเหมือนจะมีน้ำอยู่นิด ๆ

เดินไปถึงที่ชายตัว ไกด์จึงมีที่อธิบายที่สบายหน่อย เขาอธิบายถึงเหตุผลที่ต้องขุดถ้ำว่า ในสมัยก่อนการสร้างอาคารบ้านเรือนนิยมการใช้ไม้ ต่อมาไม้หายากจึงใช้อิฐแทนไม้และอิฐเป็นของไม่คงทนถาวร

เจ้าสลัก (เจ้าวิหารทมา-
เลข ๑)

มีผู้คิดว่าอาคารสิ่งก่อสร้างทางพุทธศาสนาควรรักษาไว้ให้คงทนถาวรมากที่สุด วัสดุที่คงทนถาวรที่สุดที่มีอยู่ก็เห็นจะได้แก่หิน วัสดุที่สุดคือ ชุกฤเขาเข้าไปเป็นถ้ำ

ถ้าจะถามว่าทำไมไม่ต้องเลือกสถานที่ตรงนี้เป็นที่ขุดถ้ำ ฉันคิดว่ามีเหตุผลคือ

ประการแรกถ้ำเหล่านี้ใช้เป็นที่พักอาศัยและประกอบพิธีของพระสงฆ์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งช่วงพรรษากาล จึงต้องเลือกที่หลีกเว้นเพื่อให้ได้ความสงบ

ประการที่สองต้องมีแหล่งน้ำที่เพียงพอสำหรับผู้สร้างและผู้ที่อยู่ คิดถึงตรงนี้ฉันคิดถึงแหล่งอาหาร (ต่อไปตามภาษาผู้มิกเลส) นี่เขาเองว่าสมัยก่อนแถวนี้คงพอจะมีหมู่บ้านอยู่บ้าง พระสงฆ์คงจะไปบิณฑบาตได้

ประการที่สามจะต้องมีหินที่ดี เหมาะสมที่จะขุดเป็นถ้ำได้โดยไม่ต้องกลัวอันตรายว่าจะพังครืนลงมา ต้องเป็นหินเหมาะสมที่จะแกะสลักได้สวยงาม และเขียนภาพได้ด้วย หินที่อ่อนตาเป็นหินอัคนีมีความคงทนถาวร โดยธรรมชาติแล้วถ้ำจะมีเฉพาะในบริเวณหินปูน เพราะหินปูนเมื่อถูกน้ำซึ่งจะมีกรดเจือปนอยู่บ้างจะถูกกัดเซาะเป็นถ้ำได้โดยง่าย เมื่อเห็นถ้ำที่ไม่ได้อยู่ในบริเวณหินปูนก็สงสัยเขาไว้ก่อนว่าเป็นฝีมือมนุษย์

ตรงทางเดินที่จะไปถ้ำต่าง ๆ กรมสำรวจโบราณคดีได้มาชุดแต่งให้เป็น
ที่ท่องเที่ยวและศึกษา ฉะนั้นต้องทำให้ปลอดภัย เสริมความมั่นคง
ข้าง ๆ ภูเขาด้วยซีเมนต์ แต่เขาประดิษฐ์จนกระทั่งเราดูไม่ออกว่าเป็น
หินเทียมไม่ใช่หินจริง โกด์บอว่าการทำให้เหมือนธรรมชาติทำให้เกิด
ความกลมกลืนสวยงาม มาคราวนี้เราจะดูกันได้ไม่กี่ถ้ำ แคมป์คงดู
เร็ว ๆ ด้วยเพราะไม่มีเวลามาก

ถ้ำที่ ๑ พอเข้าไปในถ้ำเจ้าหน้าที่เตรียมไฟฉายเอาไว้ให้เสร็จ
ฉันก็สงสัยเหมือนกันว่าถ้ำพวกนี้มีมานานเวลาเข้าไปสลักหินเขียนรูป
จะทำอย่างไร ศิลปะพวกนี้เรื่องแสงสำคัญมาก โกด์บอว่าเขาจะสลัก
ในเวลากลางวัน ใช้คันชั่งสอดสำริดสะท้อนแสงเข้าไป ถ้ำนี้เป็นถ้ำทั้งดงาม
มีชื่อมาก ทั้งในด้านจิตรกรรมและประติมากรรม พระประธานในถ้ำ
เป็นปางปฐมเทศนา มีพระโพธิสัตว์อยู่ข้างเขาว่าเป็นพระโพธิสัตว์
วัชรปาณี ที่แปลกคือ เวลาฉายแสงมุมหนึ่งจะเห็นพระพักตร์ดูเศร้า
ครุ่นคิด อีกมุมหนึ่งจะรู้สึกสงบปราศจากอารมณ์ขุ่นหมองใด ๆ อีกมุม
เหมือนจะยิ้มพระสรวลน้อย ๆ เป็นหินก้อนเดียวสลัก เดินเข้าไปดูใกล้ ๆ
ก็ไม่ได้งามอะไรนัก ไม่เหมือนพระพุทธรูปที่ลารนาถ มีเทวดาถือพวง
ดอกไม้ บนเศียรทำเป็นก้อนเมฆให้เห็นว่าเหาะมาจากฟ้าจริง ที่ซุกซี้
มีภาพปัญจวัคคีย์ ธรรมจักรและกวาง

ในถ้ำที่ ๑ มีพระพุทธรูปหินสลักปางปฐมเทศนา

หันไปดูภาพเขียนบ้าง ดูภาพมารวิชัยก่อน พญามารผิตหวัง
ที่ไม่สามารถทำอะไรพระพุทธเจ้าได้ พระพุทธองค์ทรงอ้างพระธรณี
เป็นพยาน ถิตามารพยายามจะยั่วยวนพระพุทธองค์

ภาพที่มีชื่อที่สุดคือพระโพธิสัตว์บำเพ็ญปาณี มีบุคคลิกเด่น มีอำนาจ
พลังพิเศษ โกด์บอว่าเวลาทำพระโพธิสัตว์ที่อื่น ๆ อาจจะทำรูปพระ

ภาพจิตรกรรมฝาผนัง
ตอนมรวิชัยในถ้ำวิหาร
ทั้งงามที่สุดในสมัย
ปลายศิลปะสุโขทัยและ
ต้นศิลปะลพบุรี

โพธิสัตว์องค์เดียว ที่นี่จะมีศักดิ์อยู่ด้วย จะเห็นเทคนิคการวาดภาพ
กลุ่มคนมาก ๆ หน้าผิวดำบ้าง ขาวบ้าง รูปนกกยูง รูปคู่รัก มองดู
พระพักตร์ของพระโพธิสัตว์มีพระพักตร์สงบนิ่ง ฉายออกซึ่งพระเมตตา
กรุณา โดดเด่นออกมาในฝูงชนที่พลุกพล่านดังนั้น ไกด์เขาบอกว่า
ปรัชญาของรูปนี้คือจะแสดงให้เห็นว่าความเป็นท้าวจะลอดแทรกอยู่ใน
มนุษยชาตินี้เอง คือการบรรลุลหรรณจะต้องอยู่ในหมู่มนุษย์

ภาพเหล่านี้ดูเป็นภาพ ๓ มิติเหมือนของจริง เพราะใช้วิธีการ
ไล่สีและการตัดเส้น มองดูใกล้ ๆ มองเห็นเส้นใหญ่ สีแดงมีกำลัง
ส่วนมากจะตัดเส้นสีแดงคล้ำ

ภาพที่แสดงถึงชีวิตประจำวันก็มี เช่นภาพพระโพธิสัตว์กำลัง
ลงน้ำ มีมหาดเล็ก ๒ นาย มีขอทานมาขอเงิน

ภาพชาดกตีความกันว่าเป็นมหาชนกชาดก ซึ่งมีเรื่องอยู่ว่ากษัตริย์
เมืองมิลินดาถูกพระอนุชาปลงพระชนม์แย่งราชสมบัติ พระมเหสีกำลัง
ทรงพระครรภ์หนีไป พ้อพระราชมารดาคือพระมหาราชเจวิญพระชนม์
นำเรือสินค้าแล่นไปสุวรรณภูมิ เรือไปแตกกลางทางนางมณีเมขลาอุ้ม
ไปมิลินดา ได้อภิเษกสมรสกับนางสีวลี พระธิดาของกษัตริย์มิลินดา และ
ได้เป็นกษัตริย์ อยู่มาวันหนึ่งพระองค์ทรงคิดที่จะสละโลก พระนางสีวลี
พยายามที่จะหยุดยั้งพระมหาราชกไม่ไห้มีพระทัยอ่อนไปทางเนกขัมมธรรม
จะให้อยู่ในราชสมบัติสืบต่อไป ได้พยายามจัดระบำฟ้อนเพื่อยั่วยวน
ชวนให้พระองค์หยุดยั้งอยู่ในโลกียวิสัย นักระบำแต่งกายด้วยเสื้อผ้า
ที่ยังใช้กันมาจนปัจจุบันนี้ เสื้อผ้าดูพลัวไปตามลม ตามท่วงทำนองเพลง
ท่าทางพระมหาราชกไม่ได้มีความบันเทิงพระทัยไปกับนาฏศิลป์นั้นเลย

จิตรกรไม่ลืมที่จะสอดแทรกรายละเอียดที่แสดงความรู้สึกอาภักดิ์ภักดี
ของมนุษย์และกิจกรรมในสังคม ในชีวิตประจำวัน เช่น ขณะที่พระนาง
สิวลีกำลังเป็นทุกข์กังวลเรื่องพระสวามี พวกคนหาบเร่และข้าหลวง
ก็แอบดูกันด้วยความอยากรู้ อยากเห็น คงจะวิจารณ์กันไปตามความคิด
ของตน ในระหว่างนั้นเจ้าหน้าที่ห้องเครื่องก็ปรุงพระกระยาหารไปตาม
หน้าที่ คนหนึ่งตำน้ำพริก พริกเกิดกระเด็นไปเข้าตาอีกคนหนึ่ง

ภาพต่อไปพระมหากษัตริย์ทรงช้างออกประตูเพื่อไปฟังพระธรรม
เทศนาจากฤๅษีตนหนึ่ง ในภาพต่อจากนั้นจะเห็นพระองค์ประนมพระหัตถ์
อยู่ท่ามกลางบุคคลต่าง ๆ ในหมู่ผู้ฟังธรรมนั้นนอกจากจะมีมนุษย์แล้ว
ยังมีกวางซึ่งแสดงความปิติในธรรมไม่แพ้มนุษย์

อีกภาพหนึ่งไม่แน่ว่าเหมือนกันว่าต่อจากเรื่องพระมหากษัตริย์หรือเปล่า
คือเมื่อมีผู้มาแจ้งข่าวว่าพระสวามีออกผนวชไปแล้วพระมหาลิเก้ก็ประจวบ
พระวาโย พระหัตถ์ที่ถือดอกบัวอยู่ก็คลายออกดอกบัวก็เลื่อนหล่นลง
บางคนก็ว่าเป็นเรื่องพุทธประวัติตอนที่พระพุทธองค์ทรงให้พระนันทะ
ออกบวช โทดเชยว่าในช่วงต้นของการเผยแผ่พระศาสนา พระพุทธเจ้า
พยายามบวชผู้ใกล้ชิด พระญาติเสียก่อน (ฉันว่าไม่ใช่อย่างนั้น ท่าน
ก็บวชใคร ๆ ไปเยอะแล้ว กรณีพระนันทะนี้อาจเป็นเพราะทรงเห็นว่า
พระนันทะจะมีโอกาสสำเร็จพระอรหันต์ผลได้ ซึ่งเป็นสิ่งที่ได้ยากมาก)
พระนันทะเป็นพระโอรสของพระนางปชาบดีพระเจ้าน้ำกับพระเจ้า
สุทโธทนะ เมื่อพระพุทธองค์เสด็จมาเลยในวังและจะกลับออกไป
ทรงให้พระนันทะถือบาตรตามไปจนถึงวัด พระพุทธองค์ให้ออกบวชเสีย

ภาพจิตรกรรมเรื่อง
ชาดกในพุทธศาสนา

ฝ่ายพระชายาเมื่อทราบข่าวก็ประหลาดพระวาโยไป

เสาสลักลายพรรณพฤกษา ที่หัวเสามีรูปกวาง ๔ ตัว มีหัวเดียว
เข้าใจกันว่าเป็นปริศนาธรรม แต่ไม่ทราบว่าแปลว่าอะไร

เพดานทำเป็นช่อง ๆ เป็นภาพดอกไม้ ไม้ผล สีส่อน ๆ สวยงามมาก
แต่ละถ้ำก็ดูภาพสำคัญ ๆ ถ้าเขาไม่ชี้ให้ดูก็มองไม่เห็นอะไรอยู่ดี
เพราะต้องฉายสปอตไลท์ถึงจะเห็น ถ้าไม่จำเป็นเขาก็ไม่ให้เปิดแฟลช
ถ่ายรูปเพราะจะทำให้ภาพเสีย ฉะนั้นสงสัยอยู่ว่าคนมามาก ๆ ฉายไฟ
ดูอย่างนี้ไม่เสียบ้างหรือ รูปเขียนสีน้ำมันธรรมดา ๆ โดนแสงฉายบ่อย ๆ
ยังเสียได้ คิดอีกที่รูปพวกนี้เขาใช้สารเคมีอนุรักษ์ไว้เรียบร้อยแล้ว

ถ้ำที่ ๒ ภาพปางประสูติ เห็นภาพในห้องพระบรมมพระนาง
มายุ พระนางทรงสุบินนิมิตเห็นพญาช้างเผือกมาเข้าพระกายพญา
ช้างนี้คือพระโพธิสัตว์เสด็จลงจากสวรรค์ชั้นดุสิต ต่อมาพระนางได้เล่า
พระสุบินถวายพระเจ้าสุทโธทนะ พระเจ้าสุทโธทนะเรียกโหราหมณ
มาทำนายพระสุบิน พวกพราหมณ์ทำนายออกเป็น ๒ ทางคือ พระ-
ราชโอรสจะทรงเป็นพระเจ้าจักรพรรดิราช (ซึ่งเป็นที่ถูกพระทัยของ
พระเจ้าสุทโธทนะ) อีกประการจะเสด็จออกมหาภิเนษกรรมและได้ตรัสรู้
เป็นสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า คำทำนายข้อหลังนี้ทำให้พระนางกลุ้ม
พระทัยมาก จะเห็นพระนางยืนระหว่างเสา ให้สังเกตดูอาการกิริยาของ
พวกข้าหลวงทำท่าซุบซิบกัน อีกภาพจะเป็นตอนประสูติ พระอินทร์อุ้ม
พระโอรส พระนางมายุเหนื่อยกึ่งไม้ พระพุทธเจ้าทรงพระดำเนิน ๗ ก้าว

บนเพดานถ้ำมีภาพสลักเป็นลายกลม ๆ มีภาพหน้า ๒๓ ตัว
แต่ละตัวแสดงกิริยาอาการไม่เหมือนกันเลย บนหลังคาเขียนภาพลาย
พรรณพฤกษา งามมากทั้งลายและสี

ภาพพระพุทธเจ้าปางต่าง ๆ จะเห็นได้เพราะเทคนิคการใช้สี
ของจิตรกรรมถ้ำค่อนข้างดีจึงทำให้ภาพดูเป็น ๓ มิติ

ภาพนางยักษีชื่อหริตา เป็นภาพสลักอยู่ในส่วนที่ดูเหมือนเป็น
โบสถ์แยกออกไป นางยักษีนั่งอยู่กับสามีของนาง ช้าง ๆ นางเป็นรูป
ผู้หญิงมีนกเกาะอยู่ที่มือซ้าย ถือดอกไม้มือขวา มีรูปเล่าประวัตินางว่า
เคยจะทำร้ายพระพุทธเจ้า และต่อมาได้เปลี่ยนมาอมรบันบือต่อพระ-
พุทธศาสนา เรื่องราวของนางฉันฟังไม่ค่อยจะชัดเจน เห็นว่าเป็นยักษี
ดูร้ายชอบกินเด็กไปกินในกรุงราชคฤห์ นางยักษีเองพอมีบุตรชื่อปรัยังคะ

ก็เกิดความรักเด็ก ยิ่งเมื่อได้ฟังพระธรรมจึงกลายเป็นผู้พิทักษ์เด็ก ๆ
 เรื่องนี้ทางบาลีมีเรื่องเล่าในอรรถกถาธรรมบทภาค ๑ เรื่อง การอุปติ
 แห่งนางยักขินี ที่ฐานรูปสลักมีรูปหุ่นตัวแสดงเรื่องเด็ก ๆ เรียนหนังสือ
 เด็กแถวหน้า ๓ คนแรก นั่งเรียบร้อยดูตั้งใจเรียน เด็กสองคนต่อมา
 ต่อยกกัน อีก ๕ คนเล่นสู้แพะกันจนครูต้องดุ รูปนี้ได้อารมณ์ดีมากจริง ๆ
 มีอีกภาพหนึ่งที่ยังไม่ทราบว่าเป็นเรื่องอะไร เป็นรูปนางระบำ
 กระทำผิด พระราชาทรงพระพิโรธมาก นางรีบหมอบก้มกราบขอ
 พระราชทานอภัยโทษ สยาลมเช็ดพระบาท ไกด์เขาให้สังเกตรูปร่าง
 ของนางระบำว่าเป็นผู้ได้ฝึกหัดระบำมาจึงมีร่างกายที่สมส่วน ควบคุม
 กล้ามเนื้อได้อย่างดี ผ้าที่นุ่งเป็นผ้าเนื้อดีโปร่งใส

ออกไปโผล่ดูอีกถ้ำ (ถ้ำที่ ๓) เป็นถ้ำที่ยังสร้างไม่เสร็จ ก็เลย
 ทำให้เราได้เห็นวิธีการสร้างว่าเขาจะขุดหินจากด้านบนลงมากลึงกับเรา
 สร้างบ้านจะต้องสร้างตั้งแต่ฐานราก ถ้ำขุดเจาะหินที่คุณภาพไม่ดีก็ทิ้ง
 ถ้ำนั้นไป ฉะนั้นก็ชมช่างผู้สร้างถ้ำเหล่านี้ เครื่องไม้เครื่องมือก็คงมีค่อนข้าง
 ล้ำธรรมดา ๆ แต่ทำงานใหญ่ได้ถึงเพียงนี้

นอกถ้ำมีจารึกอักษรพราหมี กษัตริย์สาตวาหนะจารึกบริจาถถ้ำ
 ถ้ำที่ ๔ เป็นถ้ำเจดีย์สถาน ไกด์อธิบายว่าศิลปะมหายานชอบ
 ทำรูปบูชา แต่เถรวาทชอบทำสัญลักษณ์

พระลพูนในถ้ำนี้สลักจากหินก้อนเดียว รูปร่างคล้าย ๆ รูปสลัก

ภายนอกถ้ำอชันดาที่ ๔
 (เจดีย์สถาน)

สลูปรภายในถ้ำเจดีย์-
สถานที่ ๔ อชันดา

ในถ้ำนี้มีภาพเขียนยุคโบราณ ตั้งแต่คริสต์ศตวรรษที่ ๒ ก่อน
คริสต์กาล เขาเอากระจกปิดเอาไว้ แต่ค่อนข้างจะสลายไปเสียแล้วมีคน
มาขุดรูปเป็นตัวอักษรภาษาแขกจนไม่เห็นรูปเขียน น่าเสียดายเป็นอย่างยิ่ง
คนชอบทำลายอย่างนี้มีอยู่ทั่ว ๆ ไป แปลกที่เขียนเฉพาะรูปนี้ รูปอื่น ๆ
อีกหลายถ้ำไม่เห็นมีใครทำ

ถ้ายุคแรก ๆ จะไม่มีรูปสลักและจะไม่ตกแต่งอะไรมากนักจะทำ
เรียบ ๆ สังเกตเห็นได้ว่าส่วนที่ตกแต่งจะเป็นหินจำหลักเลียนแบบอาคารไม้
แม้ว่าเปลี่ยนวัสดุก่อสร้างเป็นหินแล้วยังเสียดายของเดิม

ถ้ำที่ ๑๖ มีรูปเขียนพระพุทธเจ้าบวชพระนันทะ มีรูปพระชายา
พระนันทะประจวบพระวาโยเมื่อเห็นมหาดเล็กเชิญมงกุฎกลับมา เหมือน
ภาพในถ้ำที่ ๑ โกดสีห์ให้ดูผู้หญิงแต่งชุดสีขาวว่านั่นแหละคือพยายาล
แต่งตัวเหมือนพยายาลปัจจุบัน

มีรูปสลักเทวดาหေး

ถ้ำที่ ๑๗ รูปพระพุทธเจ้าเสด็จโปรดพุทธมารดาบนดาวดึงส์
ทรงแสดงพระธรรมเทศนาพระอภิธรรม มีเทวดามาฟังกันมากเมื่อ

ออกพรรษาที่เสด็จลงจากดาวดึงส์มาที่ลังกาสะ เทคนิโปรตผู้ที่มารับ
เสด็จ ผู้ที่มาฟังธรรมนั้นมีหน้าตาต่าง ๆ กัน มีทั้งแขกและจีน พระสงฆ์
ส่วนใหญ่หน้าไม่เป็นแขก ดูจะเป็นคนแถว ๆ เขาหิมาลัย พวกมองโกล
ตรงนี้ฉันชอบออกเรื่องหน่อย เผอิญได้อ่านหนังสือของตีเมืองอินเดีย
ของพลตรีหลวงวิจิตรวาทการ ท่านให้ความเห็นว่าที่ว่าพระพุทธเจ้า
เสด็จโปรดพุทธมารดาบนดาวดึงส์ ถ้าเราไม่เชื่อเรื่องนี้อาจอธิบายได้ว่าเสด็จ
ขึ้นไปจำพรรษาบนเขาหิมาลัย อาจจะบำเพ็ญธรรมอุทิศพระพุทธรูปมา
โดยไม่มีผู้ตามเสด็จ พอออกพรรษาที่เสด็จลงมาเทคนิโปรตบุคคลทั่ว ๆ ไป
ฉันว่าความคิดนี้ก็มีเหตุผลดี

มีภาพเสด็จเข้ากรุงกบิลพัสดุ์ ขณะนั้นพระราหุลมีพระชนมได้
๘ พรรษา พระนางพิมพาพาเข้าเฝ้าหวังจะให้ขอราชสมบัติแต่พระพุทธเจ้า
กลับให้พระราหุลผนวชเป็นสามเณร

เรื่องขาดก มาติไปสขาดก พระโพธิสัตว์เสวยพระชาติเป็น
พญาชสาร ได้ช่วยนายพรานที่หลงป่าให้กลับเข้าเมืองได้ พอตีช้างหลวง
เกิดล้มนายพรานจึงทูลพระเจ้ากรุงพาราณสีว่ามีช้างมงคลอยู่ในป่า
พระเจ้ากรุงพาราณสีจึงให้ไปจับมา ถึงจะให้อาหารดีเท่าไรก็ไม่ยอมกิน
เพราะคิดถึงบิดามารดาที่ตามอดไม่มีผู้หาเลี้ยง พระราชาสงสารจึงปล่อย
เห็นได้ชัดว่าตอนไปเข้าเมืองต้องผูกมัดขู่เชิญให้ไป ขากลับวิ่งกลับเอง
อย่างเบิกบาน ในภาพเห็นพระโพธิสัตว์ไปทอดพ่อแม่

มเหสีขาดก พระโพธิสัตว์เสวยพระชาติเป็นควาย พวกลิงชอบ
มาเล่นรังแก พระโพธิสัตว์ก็ไม่ว่าอะไร วันหนึ่งพระโพธิสัตว์ไม่อยู่มี
ควายโมโหร้ายมาอยู่แทน ลิงนึกว่าเป็นพระโพธิสัตว์ขึ้นไปขี่คอปิดตา
ควายดู จึงถูกสลัดลงไปในอนแองแม้ง เรื่องนี้สอนให้รู้ว่าจะไปเล่นกับ
ทุกคนไม่ได้

มีรูปพระราชนิแห่งกรุงพาราณสี โกดให้สังเกตเครื่องแต่งตัว
เขาเขียนรูปผ้าได้สวยงามมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งสร้อยไข่มุกเวลาปิดไฟ
จะเห็นแสงสะท้อนเป็นประกายออกมา

ดูถึงตอนนี้เจ้าชายฮิโร พระโอรสมกุฎราชกุมารญี่ปุ่นมาทัก
เหตุที่ไทยกับญี่ปุ่นมาเจอกันได้นี้เรื่องมีอยู่ว่า เจ้าชายฮิโรท่านเสด็จ
เมืองไทยแล้วมาป็นเขาที่เนปาลและมาต่อที่อินเดีย ท่านว่าท่านมา
อินเดียเป็นครั้งแรกเหมือนกัน มาเที่ยวศึกษานบ้านเมืองอินเดียแบบ Study

Tour ฉันก็ได้เห็นพระรูปท่านในหนังสือพิมพ์ ก็ทราบของท่านมา ฉันนี้
ฉันถามคุณวินัยว่าจะเจอกันหรือเปล่า คุณวินัยว่าคงไม่เจอกันหรอก
เพราะวันที่เราไปถ้ำอชันตาท่านจะไปถ้ำเอลโลว์วันที่เราไปเอลโลว์
ท่านไปอชันตา ตอนที่ฉันมาถึงอชันตาใหม่ ๆ เห็นพวกญี่ปุ่นหลายคน
ก็ไม่ทราบว่าเป็นพวกมากับเจ้าชาย นี่ก็นักท่องเที่ยวญี่ปุ่น ต่างคน
ต่างดู เมื่อญี่ปุ่นเดินมาถึงถ้ำที่ฉันอยู่ นักข่าวญี่ปุ่นก็จะเข้ามาดู
ตำรวจอินเดียก็เข้าไปห้ามว่าขอไม่ให้เข้าถ้ำนี้เพราะกำลังมีแขกเมืองมา
นักข่าวญี่ปุ่นก็ซักจนว่าถึงจะมีใครมาก็ไม่น่ามีสิทธิจะห้าม พ่อตีเจ้าชาย
เดินมาถึงถามว่าจะไรกัน พอรู้ว่าฉันอยู่ข้างในก็บอกว่ารู้จักกันจะเข้ามา
ทักสักหน่อย เป็นอันว่าแก้ปัญหาไปได้ พอใจกันทั้งญี่ปุ่น อินเดีย
และไทยถ่ายรูปกันใหญ่ ทักกันสักพักแล้วก็แยกย้ายกันดูตามปกติ

ฉันดูรูปปั้นทนต์ชาดก มีเรื่องอยู่ว่าพระโพธิสัตว์เสวยพระชาติ
เป็นพญาฉัททันต์อยู่ที่ป่าหิมพานต์ มีภรรยาอยู่ ๒ คือมหาสุภัททา
และจุลลสุภัททา วันหนึ่งพญาฉัททันต์เก็บดอกบัวให้ภรรยาหลงภรรยา
น้อยจึงผูกใจเจ็บ อธิษฐานว่าตายไปขอให้เกิดเป็นพระมเหสีของพระเจ้า
กรุงพาราณสีเพื่อจะได้แก้แค้น เมื่อได้เป็นจริง ๆ พระนางก็ทำเป็นป่วย
และต้องได้งาพญาฉัททันต์จึงจะหาย พระราชาก็ให้นายพรานไปยิง
พญาฉัททันต์ นายพรานไปของาพญาฉัททันต์ก็ให้ตามที่ประสงค์ พอ
พระมเหสีได้เห็นงาก็สิ้นชีวิตด้วยความเศร้าโศก

ในถ้ำที่ ๒๖ มีรูปสลักพระนอน (ปางมหาปรินิพพาน) พระพักตร์
สงบนิ่ง พระเศียรหนุนพระเขนย ดูพระเขนยเป็นรอยบุ๋มลงไป ใกล้เคียง
อธิบายว่า พวกพระสาวกต่าง ๆ ร้องไห้คร่ำครวญด้วยความอาลัย
พระบรมศาสดา แต่ว่าพวกเทวดาดีใจเพราะดวงพระวิญญาณจะขึ้น
สวรรค์ไปอยู่กับพวกตน อธิบายอย่างนี้ท่าจะไม่ใช่ว่า เพราะตามความ
เชื่อถือของเราท่านนิพพาน ไม่ได้ขึ้นสวรรค์

มีรูปพระปางมารวิชัย เห็นรายละเอียดงามมาก

มีอยู่ภาพหนึ่งสลักไม่เสร็จเราเลยได้เห็นเทคนิคการสลักบนหิน
แบบ ๆ ชิดเส้นร่างเสียก่อนแล้วจึงขุดลงไป

เมื่อสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี เสด็จพระราชดำเนินเยือนประเทศ
อิตาลี ระหว่างวันที่ ๓ - ๑๖ เมษายน ๒๕๓๑ นั้น พระองค์เสด็จฯ ทอดพระเนตรโบราณสถาน
โบราณวัตถุอันล้ำค่าของชาวอิตาลีหลายแห่ง และได้ทรงเล็งเห็นถึงศิลปวัฒนธรรมเหล่านั้นไว้ใน
พระราชนิพนธ์ เรื่อง “โรมันสัญจร” (โรมัน หมายถึง พลเมืองในสมัยโบราณที่อาศัยอยู่ใน
กรุงโรม เมืองหลวงของประเทศอิตาลี สืบเนื่องมาจากการเที่ยวไป) ได้พระราชทานแนวพระราชดำริ
และเปรียบเทียบศิลปวัฒนธรรมของอิตาลีกับของไทยไว้อย่างชัดเจน ทำให้ผู้อ่านได้รับความรู้ในเรื่อง
เหล่านั้นอย่างกว้างขวาง และยังได้รับความเพลิดเพลินประจักษ์ได้ไปพบเห็นด้วยตนเอง จึงขอ
พระราชทานเชิญเชิญบทพระราชนิพนธ์บางตอนมารวมไว้ในหนังสือเล่มนี้

โรมันสัญญา

วันพุธที่ ๖ เมษายน
ปี ๑๙๑๑ เสด็จพระราชดำเนินทอด
พระเนตรโบสถ์ซานโดมินิโก
ซึ่งมีภาพเขียนประวัติของพระเยซู
ที่ผ่านังโบสถ์ ได้พระราชทาน
ความเห็นเกี่ยวกับศิลปกรรมทาง
ศาสนาและความเชื่อเกี่ยวกับ
ศาสนาของชาวไทยและชาวยุโรป
ไว้อย่างน่าสนใจ

นั่งรถบัลไปทีโบสถ์ ซานโดมินิโก (Basilica di San Domenico)
พระที่อยู่วัดมาช่วยอธิบายเป็นภาษาอิตาเลียน เจ้าหน้าที่กระทรวง
การต่างประเทศอิตาลีที่ไปกับเราก็อพยายามแปล โกดี้ที่จ้างมาเขาบอกชื่อ
แต่ฉันลืมไปแล้ว จำได้แต่ว่าใส่เสื้อแดง ภายหลังโกดี้ก็ต้องแปลจาก
พระเช่นเดียวกัน ไม่ทำให้เข้าใจได้ลึกซึ้งขึ้นเท่าไร โดนพระดูไปหลายครั้ง
ได้ความแต่ว่าวัดนี้สร้างขึ้นระหว่าง ค.ศ. ๑๒๒๑ - ๑๒๓๓ ใหญ่มาก
ฉันมองไปรอบ ๆ เห็นภาพเขียนผ่านังมีกระดากขาว ๆ บาง ๆ แปะเอาไว้
ฉันก็เข้าใจเอาเองว่าเป็นกระดากสำหรับดูดความชื้น ตามที่เราเคยสั่ง
จากอิตาลีมาใช้ที่วัดพระแก้ว อีกอย่างหนึ่งที่ฉันว่าเขาทำเก่งคือ การให้
ไม้ชนิดต่าง ๆ ผังสลบสีกันเป็นภาพประวัติพระเยซู ทำในคริสต์ศตวรรษที่ ๑๖
ฉันว่าเขาทำได้ละเอียดสวยงามมาก ดูเป็นภาพสามมิติ เห็นว่าเป็นฝีมือ
พวกพระ โกดี้เขาชี้ให้ดูภาพกรุงเยรูซาเล็มแล้วบอกว่า ดูซิ พระพวกนี้
ไม่เคยไปกรุงเยรูซาเล็ม จึงประดิษฐ์ภาพกรุงเยรูซาเล็มดูเป็นเมืองอิตาลี
เพียงแค่เขียนบอกไว้ว่าเป็นเยรูซาเล็ม (Jerusalem) เท่านั้น ฉันคิดว่า

รูปภาพที่ใช้ไม่ขนาดต่าง ๆ
 สีต่าง ๆ ประกอบกัน

เป็นเรื่องของงานศิลปกรรมทางศาสนา ผู้สร้างสรรคงานศิลปะเหล่านี้
 สร้างด้วยศรัทธาของตน มักไม่สนใจว่าภาพที่ตนสร้างขึ้นมีความจริง
 ในทางประวัติศาสตร์หรือไม่ จะพยายามเพียงที่จะสร้างงานที่มีความ
 งามที่สุดตามมโนภาพหรือตามจินตนาการของตนเท่านั้น เช่นเดียวกับ
 ผู้เขียนภาพพุทธประวัติตามฝาผนังโบสถ์ก็จะเขียนภาพปราสาทราชวัง
 แบบศิลปะประจำชาติไทย โดยไม่คำนึงที่จะไปค้นคว้าหรือสันนิษฐาน
 ว่าเมืองสมัยพุทธกาลควรจะเป็นอย่างไร

อีกอย่างหนึ่งที่ฉันเหลือบไปเห็นแล้วชอบใจ คือตัวอักษรที่
 เขียนข้อความภาษาลาติน ซึ่งจะเขียนว่าอย่างไรฉันก็ไม่ทราบ ที่น่ารักที่สุด
 คือเขาทำเป็นรูปเด็ก ๆ (จะเป็นรูปเทวดาหรือเปล่าก็ไม่รู้) เกาะอยู่ตาม
 ตัวหนังสือ

โกตพยายามอธิบายถึงซานโดมินิโกหรือเซนต์โดมินิกที่รู้จักกัน
 ทั่ว ๆ ไป เพราะประเดี๋ยวพระท่านจะพาไปดูห้องที่เซนต์โดมินิกสิ้นชีวิต
 เท่าที่ทราบกันมาว่าท่านเกิดที่ประเทศสเปน (แต่โกตบอกว่าบางคนว่า
 มาจากฝรั่งเศส) ท่านเรียนทางด้านเทววิทยา (Theology) ตั้งคณะสงฆ์
 โดมินิกันที่เยรูซอลันในฝรั่งเศสและอิตาลี ได้ล้มป่วยและสิ้นชีวิตลง
 ที่โบโลญญา ในโบสถ์นั้นยังมีรูปสันตะปาปาเกรกอรีที่ ๙ (Pope
 Gregory IX) ซึ่งเป็นผู้ขนานนามเซนต์โดมินิกว่าเป็นนักบุญ

โกตพยายามอธิบายเรื่อง Inquisition แล้วทำเสียงกระซิบกระซาบ

ในวิหารเซนต์โดมินิก

ฉันก็เลยไม่รู้เรื่อง ชี้ไปที่ตัวหนังสือภาษาละตินเขียนว่า SANCTISSIMAE INQUISITIONIS DOMUS ฉันก็เลยต้องพยายามนึกถึงความรู้เก่า ๆ ที่เคยเรียน และตามที่ตนเองเข้าใจว่า Inquisition คือการตัดสินความของทางศาสนจักร เพื่อป้องกันพระศาสนาและต่อต้านการกระทำที่ผิดหลักศาสนา ที่ Inquisition เกี่ยวกับวัดนี้คือสมัชชานิสิตปาปาเกรกอรีที่ ๙ ได้แต่งตั้งพระนิกายโดมินิกันให้เป็นกรรมการสอบสวนการกระทำอันเป็นการนอกศาสนา

เข้าไปถึงห้องที่นักบุญโดมินิกเสียชีวิต มีตู้กระจกใสเข้มขัดทองของท่าน หนังสือสวดมนต์ใช้ตัวอักษรโบราณเขียน มีคำอธิบายที่เซนต์โดมินิกท่านเขียนไว้ด้วยอักษรตัวแดง ลายมือท่านสวยมากทีเดียว มีเอกสารที่สันตะปาปา Honorius III และสันตะปาปาเกรกอรีที่ ๙ รับรองท่านทำด้วยใหม่ ไม่เท่าของท่าน ฉันไม่ทราบว่าเขาเก็บของเหล่านี้ไว้ได้อย่างไร ตั้งหลายร้อยปีมาแล้ว พระ (หรือโกดก็ไม่ว่า) ถึงตอนนี้ชักปนกัน)

ภาพสลักปูนต่ำ (bas-relief) รูปเซนต์โดมินิก
ช่วยคนที่ตกม้าตายให้ฟื้น

บอกว่าเดิมมีห้องสมุดเอกสารขึ้นต้น (Manuscript) เยอะแยะ แต่นโปเลียนเอาไปหมด ดูจะไม่ถูกกับนโปเลียนเอาเสียจริง ๆ มีรูปโต๊ะที่เซนต์โดมินิกทำอาหารทำให้ชนมับังไม่รู้จักหมด มีคำอธิบายไว้ว่า Mensa ad quam Sanctus Dominicus Miraculum de Panibus Impetravit ออกมานอกห้องนั้น (ซึ่งเขาบอกว่านักท่องเที่ยงทั่ว ๆ ไปเขาไม่ให้เข้าไปดู) ไปดูวิหารเซนต์โดมินิก (Cappella di San Domenico) และหีบศพของท่าน (The Saint's Sarcophagus) ลูกศิษย์ลูกหาทำขึ้นมาภายหลัง ตรงโลงศพมีรูปเทวดาฝีมือไมเคิลแองเจโลตอนที่ยังไม่ดัง ตอนที่ทำไมเคิลแองเจโลยังอายุน้อย ฝีมือยังไม่ละเอียดนัก ดูหน้าตาก็มีเค้าเดวิด^๑ อีกรูปหนึ่งนั้นไกด์บอกว่าเป็นรูปที่ไม่เคิลแองเจโลสลักตนเอง แต่ฉันอ่านในหนังสือว่าเป็นรูป San Procolo

เขาตีดูรูป / X rays กระดูกเซนต์โดมินิก หมอเชตชัย^๒มาตรวจลอบดู บอกว่ามีกระดูกอยู่หมด แต่หัวกะโหลกหายไปไหน ไกด์อธิบายว่าเขาแยกหัวกะโหลกไว้ที่อีกแห่ง นั้นไปดูตรงโลงหินอ่อน ส่วนที่ทำตั้งแต่

^๑ ภาพประติมากรรมฝีมือ Giambologna

^๒ พพรินายแพทย์เชตชัย เจียมไชยศรี

คริสต์ศตวรรษที่ ๑๓ มีรูปสลักหินอ่อนรูปเซนต์โดมินิกรับพระคัมภีร์
ใบเปิดจากเซนต์ปีเตอร์และเซนต์ปอล และประวัติของท่านตอนช่วยคน
ที่ตกม้าตายให้ฟื้น

ภาพเขียนฝาผนังในห้องนั้นเป็น ภาพเซนต์โดมินิกขึ้นสวรรค์
เขียนสมัยคริสต์ศตวรรษที่ ๑๖ สรุปว่าผู้มีจิตศรัทธาหลายยุคหลายสมัย
ได้ต่อเติมขึ้นตามแต่เขาจะคิด อีกด้านเป็น *Cappella Guidotti* เขาว่า
เป็นสุสานของคนที่ยืนเฟรสโกฝาผนัง

เห็นจะบรรยายแค่นี้ มาดูวัดที่นี้ลำบากที่จะบรรยายไม่ทราบ
จะเรียกเป็นภาษาไทยว่าอะไร เช่นคำว่า *Church, Cathedral, Chapel*
จะแปลว่าอย่างไร ตอนนี้นักก็เลยเรียกว่าโบสถ์ไปก่อน ส่วน *Chapel* นั้น
ในที่นี้เป็นส่วนเล็ก ๆ ที่แยกเป็นสัดส่วนส่วนจากอาคารใหญ่เป็นที่เคารพ
ของผู้มีอิทธิพลและมีทรัพย์ หรือบางทีก็เป็นสุสานอยู่ในนั้นเสร็จ ซึ่ง
ตอนหลังทางราชการไม่อนุญาตให้ใครมาทำแล้ว ต้องไปไว้ที่สุสานทั้งหมด
ที่ลำบากอีกอย่างคือความแตกต่างระหว่างวัฒนธรรมไทยและฝรั่ง
ฝรั่งเขาฝังศพเอาไว้กับพื้นให้คนเหยียบไป เราจะเหยียบก็ตะขิดตะขวง
ต้องคอยเลี่ยง ๆ ที่ยิ่งร้ายหนักเข้าไปคือเขียนหนังสือไว้กับพื้น ซึ่งคนไทย
ก็ถือเรื่องการขำกรายหนังสือ

วันศุกร์ที่ ๘ เมษายน
๒๕๓๑ สมเด็จพระเทพรัตน-
ราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี
ได้เสด็จประทับเรือคอนโดลาชม
เมืองเวนิส ซึ่งเป็นเมืองที่ได้ชื่อว่า
มีลำคลองมาก บ้านเรือนและ
ตึกต่าง ๆ ก็ตั้งอยู่ในน้ำ

ประมาณ ๑๖.๐๐ น. เราเปลี่ยนเป็นใส่กางเกง เพื่อทัศนาร
ด้วยเรือคอนโดลา

ใคร ๆ ก็คงทราบดีว่า เรือคอนโดลานี้ถือได้ว่าเป็นสัญลักษณ์
ของเมืองเวนิส ใครมาถึงเมืองเวนิสก็ต้องลงเรือคอนโดลานี้ซะหน่อย
ฉันได้ฟังคำอธิบายเกี่ยวกับเรือนี้มาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งจากโปรเฟสเซอร์
เขาว่าเป็นเรือที่สวยงามที่สุดในโลก ฉันก็ว่าเรือของไทยก็สวยที่สุดในโลก
เหมือนกัน ไม่นับเรือขบวนพยุหยาตราซึ่งเป็นเรือพระราชพิธี เรือ
ชาวบ้านเราก็ก็น่ารัก มีการแกะสลักหรือระบายสีลวดลายเป็นรูปต่าง ๆ กัน
เขาอธิบายว่าไม้ที่ใช้ในการสร้างเรือนี้มีได้เพียง ๘ ชนิดเท่านั้น (fir,
larch, cherry, walnut, elm, oak, lime, mahogany) การสร้างเรือก็ถือว่าเป็นงานฝีมือถือว่าสำคัญทุก ๆ ส่วน ไม่ว่าจะเป็นส่วนไม้ ส่วนที่เป็นโลหะ
หรือแม้แต่ตรงที่เป็นพรม ทุกลำมีโลหะเป็นชื่อ ๆ อยู่ข้างหน้า (ดูคล้าย ๆ

คนแจวเรือลอดใต้สะพานเขาเก่งมาก ไม่เผลอชนสะพาน ลอดทันทุกที

หวิ) มี ๖ ซี เขาว่าแปลว่าเขตของเวนิส ๖ เขต มีดอกไม้ปักแจกัน เห็นจะเอาไว้บูชาแม่ย่านางเรือ มีรูปม้าน้ำทำด้วยโลหะ เรือลำที่ฉันนั่ง มีป้าโม^๑ หมอเซ็ดชัย คุณเสริม^๒ ท.ผ.ญ.มณีนีรัตน์^๓ คนอื่น ๆ ลงลำอื่น

พอเรือเริ่มออกไม่รู้ทำไมฉันโพลไปนึกถึงเพลง “เด็กเอ๋ยพายนายเอ๋ยโยก ไปถึงสามโคก โยกไม่ไหว ชักด้ามพายตีหัวนายดังโป๊ก ตีหัวนายดังโป๊ก...” แล้วรู้สึกเสียวหัว เพราะฉันนั่งใกล้คนแจวเรือมาก ที่สุด แต่แรกคนแจวเรือก็แจวอยู่เฉย ๆ ลึกประเดี๋ยวก็พยายามอธิบาย ชี้ให้ดูวังกับคุกแล้วไม่ได้พูดอะไรต่อ

ซึ่งฉันนั่งไปกับเรือช่างภาพ ช่างโทรทัศน์ แคมในเรือยังมีคนร้องเพลง เป็นคนแก่อายุ ๕๗ (พวกป้า ๆ ประทับว่ายังไม่ควรเรียกว่าแก่) ร้องเพลง เก่งมาก เสียงกังวานฟังไพเราะ ทั้ง ๆ ที่ดูจะมีฟันอยู่แค่ ๒ ซี่ (เขาอาจจะมียากกว่านี้ แต่เห็นแค่นี้) มีอีกคนหนึ่งเล่นแอคคอร์ดियอนแปลกที่เขาจะร้องเพลงส่วนมากเป็นเพลงจากเนเปิ้ลที่เรารู้จักดี เช่น Santa Lucia

^๑ ท่านผู้หญิงมนัสสินี วณิชกุล ^๒ พลตำรวจโทเสริม จารุรัตน์

^๓ ท่านผู้หญิงมณีนีรัตน์ ภูวนาค ^๔ คุณชวตี ฆมาตชกุล

เพลงประจำมหาวิทยาลัยศิลปากรที่ฉันฟังอยู่ทุกวี่ทุกวันตอนไปเรียน
ปริญญาโทจนคุ้นหูดีกว่าบทเรียนเสียอีก เนื้อร้องจริง ๆ (ที่ฉันไปถามดู)
เกี่ยวกับความรักและการพลัดพรากจากกันแล้ว ๆ เมืองเนเปิ้ลโน่นแหละ
แต่เนื้อร้องภาษาไทยเป็นเรื่องความรักศิลปะ ชาบซึ่งดีไปอีกอย่างหนึ่ง
เพลง Funiculi Funicula เพลง Come back to Sorrento และเพลงอะไร
ก็ไม่ทราบซึ่งหมอเชิดชัยอธิบายว่าเป็นเพลงจากเรื่องเวนิสพิศวาส เมื่อ
ได้ยินเพลงวิทยุญาณศิลปินก็เด็ดพล่าน ไม่ใช่อยากร้องเพลงหรอก
เราร้องเพลงไม่เป็นสักคน มีบ้างไม่กี่คนที่เป็นนักร้องเสียงดี แต่เรา
เป็นนักดนตรีและซ่อมเป่าแตรเพลงพวกนี้ตั้งแต่อยู่เมืองไทย ถ้าเขาแตร
ลงมาเป่าในเรือก็จะดี แต่น่าเสียใจมาก (แต่อาจจะเป็นเคราะห์ดีของ
ชาวบ้านร้านตลาดแถบนี้) ที่ฉันโดนความเย็นของอากาศทำให้ปากแตก
ไม่สามารถเป่าแตรได้ทั้ง ๆ ที่เตรียมไว้แล้ว อย่างไรก็ตามคณะของพวกเรา
ก็สร้างความครึกครื้นได้มาก คณะนักท่องเที่ยวอื่นเขาก็จ้างคนร้องเพลง
ในเรือเหมือนกัน แต่ดูไม่ซึ้งซึ้งเหมือนพวกเรา ซึ่งมีทั้งกลองถ่าयरูป
กลองทิว แลดูเหมือนกับเป็นกองถ่ายหนัง ชั่วแต่ว่าดูไม่ออกว่าคนไหน
จะมีมาดดีพอจะเป็นพระเอกหรือนางเอกได้ ดูไม่เข้าเค้าสักคนเดียว
อย่างดีก็เป็นตัวแม่หรือตัวยายนางเอก

นั่งเรือชมเมืองเวนิส

เรือที่เล่นสวนกับเราตะโกนร้องมาว่า “ซาโยนาระ” เห็นท่าจะนึกว่าพวกเราเป็นญี่ปุ่น ชันโดนัททักว่าเป็นญี่ปุ่นหรือจีนหลายครั้งแล้ว ทั้ง ๆ ที่ตัวออกดำ

เรือแล่นลดเลี้ยวไปตามตรอกซอกซอย (ซึ่งเป็นคลองทั้งนั้น) ติดกับตัวตึกยิ่งเห็นเป็นเรื่องมหัศจรรย์ที่คนโบราณสามารถสร้างตึกลงในน้ำ และสร้างวิถีชีวิตอย่างนี้ได้ ในคลองใหญ่ ๆ น้ำก็สะอาดและใสดี แต่เข้าไปในซอยแคบ ๆ น้ำขุ่นดำและมีกลิ่นตุ ๆ ออกมา คนอยู่กันมาก ๆ ก็น่าเห็นใจ ถึงแม้ว่าเขาจะมีถุงสำหรับใส่ขยะ มีระบบเก็บขยะที่ดีแล้ว ก็อดไม่ได้ที่จะมีกระป๋องลอยมา ขาดอยู่ก็แต่หมาเนา ถ้ามีก็เหมือนบ้านเราของเขาคงจะมีหมาเนาไม่ได้ เพราะหมาที่นี่เขาต้องมีเจ้าของเลี้ยงดู กฎหมายเขาเข้มงวดขนาดที่ให้นาทุกตัวใส่ตะกร้อที่ปากเวลาออกสู่สาธารณะ นำส่งสารหมามันคงเมื่อยปากแหย่ทีเดียว นอกจากหมาแล้วสังเกตดูที่เวนิสนี้มีแมวและนกพิราบเต็มไปหมด แมวและนกพิราบที่นี่อ้วนและตัวโตมาก ดูท่าจะมีกินอุดมสมบูรณ์ดี

ปัจจุบันจะชอบคนแจวเรือมากกว่าเขายืนแจวดูตัวสูง แต่พอจะลอดสะพานเขาก็ลอดไปได้อว่งวៃ

ข้างทางตามตึกมีป้ายปิดไว้ว่าตึกนี้เกอเต้เคยอยู่ โมสาร์ทเคยอยู่ เป็นต้น

วันพฤหัสบดีที่ ๑๔ เมษายน ๒๕๓๑ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี เสด็จพระราชดำเนินไปเที่ยววาทิกันซึ่งเป็นเมืองศาสนา ที่นครวาทิกันมีสิ่งก่อสร้างวิหาร สถาปัตยกรรมทั้งงดงามมาก ในวิหารต่าง ๆ ก็มีประติมากรรมทั้งงดงามมีชื่อเสียงไปทั่วโลก

ไปวาทิกัน วันนี้ไม่มีพวกเจ้าหน้าที่พิธีการทูตอิตาเลียนไปด้วย เพราะว่าเขาไม่เกี่ยวกับ วาทิกันอยู่ใกล้กันเดียว การเข้าเฝ้าพระสันตะปาปานั้น ถ้าจะให้ถูกต้องตามระเบียบจะต้องแต่งชุดดำและมีผ้าคลุมหน้าด้วย ฉันสืบดูว่าจะให้แต่งอย่างไรเพราะเห็นตอนหลังรู้สึกจะเปลี่ยนแปลงไปแล้ว ก็ได้ความว่าให้แต่งกายชุดประจำชาติได้ พวกเราก็ไป นอกจากคณะที่มาพร้อมฉันจากกรุงเทพฯ แล้ว พวกสถานทูตไทยในอิตาลีก็ไปด้วย จริง ๆ แล้วทูตไทยประจำอิตาลีไม่ได้ประจำวาทิกันด้วย (ทูตไทยที่เบอร์ลินจะประจำวาทิกัน) เมื่อไปถึงมีเจ้าหน้าที่มารวบรวมต้อนรับพาขึ้นลิฟต์ไปขึ้นบน พระบาทหลวงที่เป็นเลขาของสมเด็จพระสันตะปาปาคอยรับอยู่

๑ คุณจันทิมา พึ่งบารมี

พาฉันไปนั่งคอยอยู่กับท่านคาร์ดินาลมีชัย กิจบุญชู ซึ่งมารออยู่ล่วงหน้าแล้ว
ท่านเลขาฯ ตกลงอะไรกับท่านคาร์ดินาลแล้วหันมามัดแนะกับฉันว่า

เมืองวาติกัน

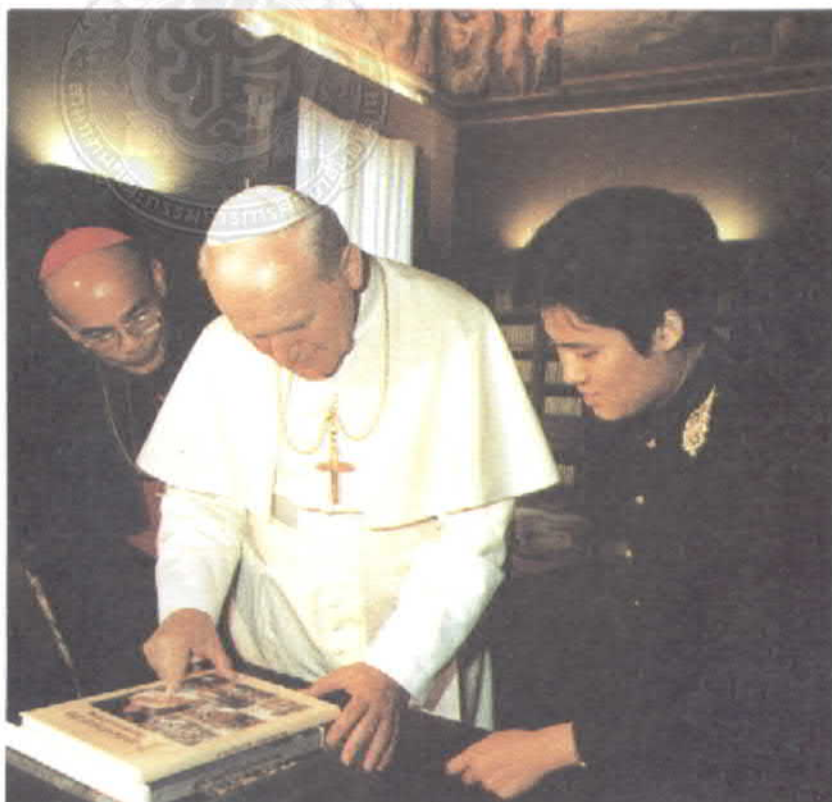

ประเดี๋ยวจะให้ฉันเข้าไปเผ้าก่อน สักครูแล้วท่านคาร์ดินาลจึงจะเข้าไป
สุดท้ายจะเสด็จออกมาให้เผ้ากันทั้งคณะ

เมื่อฉันเข้าไปเผ้าที่ห้องทรงงาน ทรงมีพระปฏิสันถารด้วย รับสั่งว่า
ก็ระลึกถึงการต้อนรับในประเทศไทยขอให้พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว
ทรงพระเกษมสำราญ ให้ประชาชนชาวไทยมีความสุขความเจริญและ
ปลอดภัย

พอท่านกตกรังพระคาร์ดินาลเข้ามาฉันก็ถวายของ ท่านก็ประทานของ
ที่ระลึก แล้วเสด็จออกมาให้ทุกคนในคณะเผ้า ประทานของทุก ๆ คน
จากนั้นพวกเราคอยอยู่ข้างนอกครู่หนึ่งแล้วออกมา ฉันเห็นมีบาทหลวง
ชาวอาฟริกักรอเผ้าอยู่แล้ว ระหว่างที่คอยอยู่ข้างนอกนั้น เจ้าหน้าที่
ของวาติกันเขาพาชมทิวทัศน์จากทางหน้าต่างซึ่งก็ดูจะได้ไม่ต้องเดินไกล
มีเสา Obelisk จากอียิปต์ตั้งไว้กลางจัตุรัส มีตึกมากมาย เขาอธิบาย
ว่าคนที่ทำงานวาติกันเท่านั้นจึงอยู่ในนี้ได้ ลูกหลานก็อยู่ที่อื่น เรียน
โรงเรียนอิตาเลียนข้างนอก เจ็บป่วยก็ไปรักษาพยาบาลกันข้างนอก
เพราะก็ไกลันทีเดียว

นภาพนังสือ
พระสันตะปาปา

ที่น่าสนใจอีกอย่างคือมีพวกทหารสวิสแต่งกายด้วยเครื่องแบบโบราณที่ไม่เคลือบเงาเป็นคอนแบบคอยรักษาการณ์อยู่

เรามีไกด์ฝรั่งให้แต่เรารู้สึกชอบใจกับไกด์ไทยมากกว่า (ฟังสะดวกกว่า) คือมีท่านคาร์ดินาลมีชัยและมีบาทหลวงสุรชัย ซึ่งมาเรียนหนังสือทางด้านประวัติศาสตร์ศิลปะเกี่ยวกับทางศาสนาที่โรมนี้ ท่านก็เป็นคนรุ่นเดียวกับฉันนี่แหละ

ตอนแรกก็ดูภาพผนังล้วนแต่เป็นเรื่องในคัมภีร์ไบเบิล เช่นรูปกษัตริย์คอนสแตนตินตอนทำพิธีแบบดิสต์ เรื่องเซนต์ปอลถูกจับ เรื่องเซนต์ปีเตอร์ ไฟไหม้และพระสันตะปาปาทรงดับไฟ ภาพเหล่านี้เป็นฝีมือของราฟาเอล

ระเบียงด้านนอกมีมือไม่เคลือบเงา มีภาพพีชพรรณในสวน บาทหลวงสุรชัยอธิบายว่า หมายถึงสวนอีเดน เป็นการนำไปสู่สรวงสวรรค์

ไปที่วิหารซิสทีน เห็นภาพเขียนได้ไม่ชัดนักเพราะว่ากำลังบูรณะภาพฝาผนัง โดยเฉพาะตรง *Creation of Man* นั้นปิดไว้มิดทั้งหมดเป็นผลงานของไมเคิลแองเจโล ภาพเขียนทั้งหมดเล่าเรื่องตั้งแต่การสร้างโลกไปจนถึงการพิพากษา บาทหลวงสุรชัยเล่าว่าเฉพาะตอนการพิพากษานั้นไมเคิลแองเจโลใช้เวลาถึง ๗ ปีจึงวาดเสร็จ ให้สังเกตว่าในภาพนี้จุดสำคัญของภาพคือพระเยซูทุก ๆ คนมองพระเยซู ยกเว้นแม่พระที่มองลงมาสู่โลกด้วยความห่วงใยมนุษยชาติ มีเทพถืออุปกรณ์ที่ใช้ทรมานพระเยซู เทวดา ๔ องค์ถือแดรเพื่อจะปลุกคนให้มาฟังคำพิพากษา ใครทำดีได้ไปสู่สวรรค์ ทำชั่วก็ตกนรก คนที่ต้องไปรบนั้นล้วนแต่วาดเป็นหน้าคนที่ไมเคิลแองเจโลไม่ชอบ เช่นพระคาร์ดินาลบางท่าน หรือศิลปินบางคนที่ชอบมาล้วงความลับติดสินบนคนถือกุญแจเข้ามาแอบดูงานของเขา

ส่วนหน้าของไมเคิลแองเจโลเองเขียนอยู่บนแผ่นหนังของนักบุญบาโรโลมิวที่ถูกลอกหนังทั้งเป็น

ฉันถามท่านคาร์ดินาลว่าทำอะไรจึงได้เป็นนักบุญ ท่านว่าส่วนใหญ่จะต้องถึงแก่กรรมไปแล้วประมาณ ๕๐ ปี แล้วต้องมีการพิสูจน์กันว่าเป็นผู้ที่ประกอบคุณงามความดียิ่งใหญ่

ภาพในวิหารนี้ญี่ปุ่นบริจาคถึง ๒๐๐ ล้านดอลลารในการทำความสะอาดภาพฝาผนังด้วยน้ำยาพิเศษซึ่งทำให้ภาพชัดเจนขึ้นมาก

ชมวิหารซิสติน

ภาพวาดฝีมือไมเคิลแองเจโล

ท่านคาร์ดินาลเล่าถึงพิธีเลือกตั้งพระสันตะปาปาว่า จะมีพระคาร์ดินาลมาจากทั่วโลกมาประชุมกันในวิหารนี้ จะสวดมนต์รักษาคิดใจให้สงบ แล้วจึงลงคะแนนเสียง พระคาร์ดินาลที่อายุเกิน ๖๕ จะมีสิทธิ์ลงคะแนนเสียง แต่จะไม่มีสิทธิ์รับเลือก การเลือกนั้นพระสันตะปาปาบางองค์ก็ใช้เวลานาน บางองค์ก็ไม่นานแล้วแต่ เมื่อได้รับเลือกแล้วจะเปลี่ยนอาภรณ์เป็นสีขาว

ไปที่วิหารเซนต์ปีเตอร์ หลวงพ่อเจ้าอาวาสมานำชมเอง ตอนแรกอธิบายถึงเรื่อง Porta Santa แต่ก่อนนี้ทุก ๕๐ ปีจะมีพิธีเปิดประตูนี้ ปัจจุบันเปลี่ยนมาทำทุก ๒๕ ปี

ไปดูรูปสลัก *Pieta* ฝีมือไมเคิลแองเจโล ซึ่งเป็นที่รู้จักกันเป็นอย่างดีแล้ว ฉันคิดว่าคนที่พรรณนาภาพนี้ได้ซาบซึ้งที่สุดเห็นจะเป็นอาจารย์ศักดิ์ศรี^๑ ท่านเขียนเป็นบทบรรยายสั้น ๆ รวมอยู่ในหนังสือ “ศักดิ์ศรีนิพนธ์”

แต่ก่อนเขาก็ตั้งรูปนี้ไว้ที่คนเห็นได้ชัด ๆ แต่เมื่อปี ค.ศ. ๑๙๗๒ เกิดมีคนบ้ามาทุบจนเสียหาย จึงใส่ห้องกระจกไว้ให้คนดูข้างนอก เขาอนุญาตให้ฉันเข้าไปดูข้างในได้ ซ่อมแซมได้ดีมากจนมองไม่เห็นรอยแตกเลย ไกด์อธิบายว่าให้สังเกตดูใบหน้าแม่พระว่าอ่อนเยาว์ดูเศร้า แต่สงบ พระเยซูจะดูอายุมากกว่าเสียด้วยซ้ำ เป็นผู้ใหญ่เต็มที่แล้ว ศิลปินพยายามแสดงว่าแม่พระเป็นผู้หยั่งรู้กาลในอนาคตว่าพระเยซูจะต้องถูกตรึงไม้กางเขนถึงแม้จะเศร้าโศกก็ทำได้ ไกด์อธิบายมาก ๆ ฉันก็ชักจะเบื่อ เพราะฉันรู้สึกว่าการตีความธรรมชาตินี้มีความงดงามเป็นพิเศษอยู่แล้วจะรู้สึกถึงความสงบ แทนที่จะรู้สึกเศร้าชวนให้สังเวชถึงความ เป็นไปในโลก ก็อยากจะดูอย่างสงบ ๆ จนพอใจ ไม่ต้องการคำอธิบาย แต่เรื่องความสงบเห็นจะเป็นเรื่องที่หวังได้ยาก

ในห้องกระจกยังมีรูปพระเยซูถูกตรึงไม้กางเขนหุ้มเงิน

ออกไปข้างนอกมีรูป St. Peter ทำด้วยสำริด เท้าของเซนต์ปีเตอร์ ถูกลูบจนกุดอย่างน่ากลัว เพราะคนเชื่อกันว่าถ้าลูบแล้วจะอธิษฐานขออะไรก็ได้ ฉันเลยไม่อยากจะลูบ เอาพวงมาลัยที่เตรียมถวายพระสันตะปาปาถวายไปเฉย ๆ (เตรียมมา ๒ พวง ถวายสันตะปาปาไป

^๑ รองศาสตราจารย์ ดร.ศักดิ์ศรี แยมันดดา

พวกหนึ่งแล้ว)

วิหารนี้ใหญ่โตและสวยงามจริง ๆ ตรงกลางมียกพื้นเฉพาะ พระสันตะปาปาขึ้นไปแสดงธรรม พระสันตะปาปาอาจจะมอบหมายให้ใครมาแทนได้ แต่ถ้าท่านไม่ได้มอบใครก็ขึ้นไม่ได้

มีสุสานของเซนต์ปีเตอร์ซึ่งถูกสังหาร ไม่มีอัฐิธาตุเหลืออยู่แล้ว เห็นว่ามีแต่เครื่องราชอิสริยาภรณ์ที่ถวายภายหลัง ตรงนี้เขาไม่ได้ให้นักท่องเที่ยวธรรมดา ๆ เข้าชม

วิหารนี้มีถึง ๓ ชั้น พระเจ้าคอนสแตนตินเป็นผู้เริ่มสร้าง ขึ้นบนเป็นอย่างที่เราเห็นนี้ ชั้นถัดลงไปเป็นที่เก็บศพของพระสันตะปาปาต่าง ๆ ฉันมีโอกาสลงไป ส่วนชั้นล่างสุด (ไม่ได้ลงไป) เป็นสุสานคนทั่วไปตั้งแต่คริสต์ศตวรรษที่ ๒

เมื่อเสด็จกลับจากวาติกัน และเสวยกระยาหารกลางวัน ที่โรงแรมแล้วสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารีก็ได้เสด็จพระราชดำเนินทอดพระเนตรโรมัน ฟอรัม ซึ่งเป็นศูนย์กลางทางการค้า การเมือง การศาสนา และเสด็จฯ โคลอสเซียม ซึ่งเป็นสนามกีฬาโบราณ บัดนี้ สถานที่ทั้งสองแห่งเหลือแต่ซากปรักหักพัง แต่ยังคงความสวยงามด้านศิลปะแห่งสถาปัตยกรรมสมัยโบราณ

รับประทานอาหารแล้วนั่งรถ巴士ไป Roman Forum และ Colosseum เป็นที่อยากจะไปมาก เพราะสมัยเด็ก ๆ ฉันเคยเรียนภาษาละติน หนังสือที่เรียนมีบทความให้อ่านเกี่ยวกับสถานที่สำคัญในสมัยโรมันครองอำนาจโรมันฟอรัมนั้นเท่าที่จำได้ว่าเป็นส่วนของกรุงโรมที่เป็นศูนย์กลางทางการค้า การศาสนา การเมือง คือมีร้านค้าต่าง ๆ ศาสนสถาน สถานที่ราชการ และยังมีที่สำหรับนักการเมืองปราศรัยแก่ประชาชน ฉันมีหนังสือเล่มเล็ก ๆ ขนาดโปสการ์ดรวมเล่มอยู่เล่มหนึ่งชื่อ Rome Autrefois et Aujourd'hui เป็นหนังสือเก่าเกี่ยวกับเขาทำแปลได้ดีมาก คือถ่ายรูปสถานที่สำคัญต่าง ๆ เป็นรูปโปสการ์ด และมีแผ่นพลาสติกใสพิมพ์รูปที่เขาสันนิษฐานว่าซากปรักหักพังพวกนี้ควรจะมีลักษณะอย่างไรในอดีต ฉันอยากเดินไปรำลึกไปว่าสมัยโบราณควรจะเป็นอย่างไรให้สงบ ๆ สบาย ๆ แต่ก็ไปไม่ได้ตามเคย เพราะมีไกด์คอยอธิบายอยู่แล้วไปไหนก็เดินตาม พุดไปหอบไปเสียงชวนให้เหนื่อยไปด้วย ฟังไปก็จำอะไรไม่ได้เลยสักอย่าง นอกจากที่สังเกตเองว่าอาคารต่าง ๆ ดูหนาแน่นมาก บางอาคารก็มีการซ่อมสำหรับใช้ในสมัยต่อมาเช่น วิหารที่สร้างอุทิศถวายเทพเจ้าในศาสนากรีกก็แปลงมาเป็นวิหารในคริสต์ศาสนาไปก็มี วิหารที่พอจำได้ (มีในหนังสือเรียน) คือวิหารที่สร้างอุทิศถวายเทพธิดาแห่งครัวเรือนที่เรียกว่าเวสต้า (Vesta)

ฉันเป็นคนชอบโบราณสถาน ถ้าให้เวลาดูดี ๆ ก็จะมีความสุข
 มากทีเดียว วิธีดูที่ดีสำหรับที่นี่คือถือนั่งสื่อนำเที่ยวสักเล่มแล้วเดิน
 คนเดียว เชื่อกันที่หนังสือว่าไว้ ที่ตรงนี้ที่สนใจอีกเรื่องหนึ่งคือแถวนี้
 มีสิ่งปลูกสร้างอะไรต่อมิอะไรมากมาย ล้วนเป็นอิฐ เป็นหิน นินเข้าใจว่า
 ตัดมาได้ อยากรู้เหมือนกันว่าแหล่งหินอยู่ที่ไหน การขุดมาสมัยก่อน
 ทำอย่างไร ส่วนอิฐนั้นเอาดินจากตรงไหน เตาเผาอิฐอยู่ตรงไหน ตัดไม้
 ตรงไหนเป็นเชื้อเพลิง (ต้องตัดไม้จากป่าไหนทำฟืน) สงเกตดูว่าอิฐของ
 เขาจะแข็งแรงกว่าอิฐบ้านเรา ถามเข้าใกล้ก็ไม่ทราบอะไรสักอย่าง ทราบ
 แต่ที่ฉันไม่อยากทราบ เลยไม่ต้องพูดกัน

บริเวณ Roman Forum

ไปที่โคลอสเซียม คือสนามกีฬาโบราณซึ่งได้ขึ้นว่าแต่ก่อนชาวโรมันให้หาสื่อกับสิงโตและสิงสาราสัตว์แปลก ๆ บางอย่างในเมืองอิตาลีไม่มีก็ต้องขนกันมาจากแอฟริกา บางทีก็ให้นักดาบฟันกันเอง ไม่ได้ฟันแบบแสดงศิลปะเหมือนบ้านเรา เขาเล่นจนเลือดตกยางออกหรือถึงตายกันทีเดียว โคลอสเซียม (หรือเรียกง่าย ๆ ว่าโคลีเซียมก็ได้) ใหญ่โตมาก ทำด้วยหินปูนชนิดหนึ่งที่ยังไม่ได้กลายเป็นหินอ่อน ซึ่งตัดมาจากภูเขาใกล้ ๆ นั้นเอง ขนาดของโคลีเซียมใหญ่โตมโหฬาร แสดงความสามารถของวิศวกรโรมันโบราณ โรมันชอบสนามกีฬาแบบนี้มากหนา ไปที่ไหนต้องไปสร้าง ตอนที่ฉันไปฝรั่งเศสก็ได้ไปดูสนามกีฬานี้ของโรมัน ดูเหมือนว่าไปไหนก็ใช้วัสดุก่อสร้างของพื้นที่นั้นที่พอจะใช้การได้ เลยนึกดูเล่น ๆ ว่าถ้าคนโรมันสมัยโบราณมาอยู่เมืองไทย เราคงจะได้เห็นสนามกีฬาทำด้วยศิลาแลง ฉันไม่ได้เดินขึ้นไปชั้นบนหรือเดินไปรอบ ๆ เหมือนตอนที่ไปฝรั่งเศส ได้แค่ซื้อหนังสือกับเสไลด์มา ของที่ระลึกก็ไม่ได้ซื้อ ทราบจากหนังสือว่า โคลอสเซียมนี้เสียหายพังทลายไปเพราะเกิดแผ่นดินไหวในคริสต์ศตวรรษที่ ๑๓ และสมัยแรกเนสของมันก็มาเอาหินไปสร้างโบสถ์วิหาร เหล็กที่เขายัดหินแต่ละก้อนไว้ก็ถูกถอดเอาไปหลอมใช้เมื่อยุคกลาง ในยุคกลางนี้ดูเหมือนจะใช้ที่นี่เป็นโรงพยาบาล

ออกมาก็เห็นว่าเขากำลังขุดค้นทางโบราณคดีอยู่ข้างนอกนั้นเอง

ซื้อหนังสือที่บรรยาย
เรื่องโคลอสเซียมมาอ่าน

สนามกีฬาสมัยโรมันที่เรียกว่าโคลอสเซียม

บริเวณ Roman Forum

วันเสาร์ที่ ๑๖ เมษายน ๒๕๓๑ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารีเสด็จพระราชดำเนินจากประเทศอิตาลีไปยังนครบรัสเซลส์ประเทศเบลเยียม เพื่อเฝ้าสมเด็จพระราชาธิบดีและสมเด็จพระราชินีแห่งเบลเยียม (ทรงเรียกทั้งสองพระองค์ว่า iio ซึ่งแปลว่าอาผู้ชาย และ iia ซึ่งแปลว่าอาผู้หญิง) ระหว่างประทับอยู่ที่ประเทศเบลเยียม สมเด็จพระราชินีได้นำเสด็จพระราชดำเนินชมสถานที่ที่น่าสนใจหลายแห่ง โดยเฉพาะพิพิธภัณฑ์ดนตรีและพิพิธภัณฑ์สำหรับเด็ก

จากพระราชนิพนธ์ตอนนี้ เราได้เห็นความสนพระราชหฤทัยของพระองค์ท่านเกี่ยวกับดนตรี และทรงใฝ่ฝันจะตั้งพิพิธภัณฑ์ดนตรีขึ้น นั่นก็คือแนวพระราชดำริและพระราชปณิธานที่จะทรงอนุรักษ์ดนตรี อันเป็นมรดกทางศิลปวัฒนธรรมของไทย ตั้งแต่ยังมีพระชนมายุเพียง ๑๘ พรรษา

เสด็จทอดพระเนตรพิพิธภัณฑสถาน
ดนตรี และพิพิธภัณฑ์
สำหรับเด็ก

เมื่อปี พ.ศ. ๒๕๑๖ ฉันมีโอกาสมายูโรเปเป็นครั้งแรก ในขณะนั้นมีอายุได้ ๑๘ ปี สิ่งหนึ่งที่ได้เห็นและใฝ่ฝันที่จะมีบ้าง ตั้งแต่ตอนนั้นคือพิพิธภัณฑสถานดนตรี หลายคนอาจจะไม่ตื่นตื่นเพราะว่าเคยรู้เคยเห็นมาจนชินแล้ว แต่สำหรับฉัน เรื่องแบบนี้เป็นของใหม่ จำได้ว่าเป็นครั้งแรกที่ได้ทราบว่าเครื่องดนตรีที่มีลักษณะเหมือนขิมนั้น ไม่ได้มีเฉพาะแต่ในเมืองไทยและเมืองจีนเท่านั้นแต่มีอยู่ทั่ว ๆ ไปหมดในประเทศอาหรับ อิหร่าน อินเดีย ในยุโรปก็มี เช่น อังกฤษ

มาเร็ว ๆ นี้ มาพยายามรวบรวมเครื่องดนตรีที่เป็นของส่วนตัวก็มีมากพอที่จะตั้งพิพิธภัณฑสถานได้เพราะเก็บหมดตั้งแต่ซองา เครื่องเป่าพาทย์ไปจนกระทั่งสละล้อที่ขายราคา ๑๐ บาทที่ดอยสุเทพ ซอหนังคางคก ที่ชาวเขมรอพยพที่ศูนย์เขาล้านมีแก่ใจทำให้ มีหลายชิ้นที่มีประวัติที่น่าสนใจ เป็นเรื่องของเจ้าของเดิมบ้าง ประวัติการทำบ้าง ประวัติบางเรื่องก็ถือเป็นคติในการดำเนินชีวิตได้ ฉันรู้สึกรักฝีมือที่ประณีตมีคุณค่า ช่างแต่ละคนก็มีการคำนวณสัดส่วนแบบอย่างเครื่องดนตรีของตนเองได้ทุ่มเวลาชีวิตจิตใจให้แก่งาน นักดนตรีหลายท่านก็เป็นช่างฝีมือเอง

เครื่องดนตรีเหล่านี้จึงเป็นเครื่องแสดงความสืบทอดของวิชาการ สร้างคุณค่าของจิตใจมาเนิ่นนาน นักดนตรีไทยเราจึงหยิบจับเครื่องดนตรีด้วยความเคารพ ไม่ข้ามกราย

ข้อจำกัดที่ฉันตั้งพิพาทกันไม่ได้เพราะว่าไม่มีที่เหมาะสม เวลานี้ก็ต้องวางๆ เอาไว้กระจัดกระจาย การตั้งพิพาทกันนั้นถ้าจะให้มีความประโยชน์จริงๆ ต้องมีเป้าหมายในการศึกษา ไม่ใช่เอาทุกสิ่งทุกอย่างมาลุ่มๆ กันไว้ เหมือนเป็นสุสานโบราณวัตถุหรือสมบัติโบราณที่ผู้เชี่ยวชาญจึงจะดูรู้ ได้ทราบว่าเป็นเช่นนี้ตามพิพาทกันที่เรามีการอบรมคนที่จะเป็นไกด์ให้เด็กกลุ่มอายุต่าง ๆ เจ้าหน้าที่มักจะจบวิชาครู มีกิจกรรมที่让孩子ได้จับต้องสิ่งของ มีเกมตอบคำถามที่让孩子หาคำตอบได้จากสิ่งของในพิพาทกัน ส่งเสริมให้รู้จักการโยงความคิด การสันนิษฐานจากสิ่งที่มีอยู่ตามหลักวิชาโบราณคดี ส่วนที่เกี่ยวกับดนตรี มีการให้ช่างหรือนักดนตรีที่เป็นช่างมาสร้างเครื่องดนตรีให้เด็กดู หรือช่วยเป็นลูกมือ ได้จับได้เล่นจนเกิดความผูกพัน ความเข้าใจดนตรี ครั้งนี้ Tia ทรงพาไปที่พิพาทกันดนตรีด้วยพระองค์เอง พอถึงวันอาทิตย์ ไม่มีไกด์ก็เลยดูกันเอง พิพาทกันที่เราดูนี้ค่อนข้างจะใหม่ แห่งเก่ามี

ภาพเขียนไวโอลินใน
พิพาทกันดนตรี

ของมากเกินไปหลายพันชิ้นไม่มีที่วาง จึงมาใช้ตึก ๓ ชั้นแห่งนี้แสดง เฉพาะของชิ้นเอกที่สำคัญ ๆ เท่านั้น ของแต่ละชั้นมีอะไรบ้างจะไม่ บรรยายเพราะส่วนมากจะมีคำอธิบายอยู่ในหนังสือ Les instruments de musique dans l'art et l'histoire หรือที่แปลเป็นภาษาอังกฤษว่า Musical Instruments in Art and History ผู้แต่งคือศาสตราจารย์บราการ์ด (Roger Bragard) ซึ่งเป็นหัวหน้าพิพิธภัณฑ์เครื่องดนตรีแห่งบรัสเซลส์ (Musée Instrumental de Bruxelles) มีเรื่องประวัติเครื่องดนตรีตะวันตก แต่ครั้งโบราณจนถึงเครื่องดนตรีปัจจุบัน บรรยายประวัติเครื่องดนตรี แสดงให้เห็นว่าพัฒนาการของรูปแบบเครื่องดนตรีขึ้นอยู่กับการปัจจัยด้าน ภูมิศาสตร์ สังคม และวิวัฒนาการของดนตรี ภาพตัวอย่างที่มีอยู่ใน หนังสือส่วนมากจะเป็นของในพิพิธภัณฑ์นี้

การจัดพิพิธภัณฑ์แบ่งประเภทของเครื่องดนตรี เช่น เครื่องดีด เครื่องสี มีป้ายอธิบายความเป็นมาของเครื่องดนตรี บอกชื่อช่างผู้ประดิษฐ์ บอกศักราชปีที่ประดิษฐ์ เครื่องดนตรีบางอย่างก็จะถอดออกมาเป็นชิ้น ๆ ให้ดูว่ามีกลไกทำให้เกิดเสียงอย่างไร มีเครื่องดนตรีประหลาด ๆ ที่ ไม่เคยเห็นหลายอย่าง ปีสักทอดนึกว่ามีแต่ที่สต็อกแลนด์เท่านั้น จริง ๆ ที่อื่นก็มีด้วย

ตามฝาก็มีรูปภาพคนกำลังเล่นเครื่องดนตรี ภาพนักดนตรีที่มี ชื่อเสียง สำหรับไวโอลินรู้สึกจะอธิบายละเอียดถี่ถ้วนมากเป็นพิเศษ สำหรับไวโอลินแบบที่ใช้กันมาก ๆ ช่างทำไวโอลินมีชื่อเสียง วิธีทำ ไวโอลิน ไวโอลินผ่าซีกเพื่อให้มองเห็นส่วนประกอบให้ชัดเจน ภาพเอกซเรย์ ไวโอลิน พิมพ์เขียวของส่วนประกอบไวโอลินเป็นต้น

นอกจากนี้ยังมีโปสเตอร์ โปสการ์ดขาย (ราคาค่อนข้างแพง) เป็นรูปเครื่องดนตรีแปลก ๆ และยังมีโปรแกรมคอนเสิร์ตดี ๆ มีการ สนทนาวิชาการเกี่ยวกับดนตรีด้วย

พิพิธภัณฑ์สำหรับเด็ก (The Children Museum) เป็นพิพิธภัณฑ์ ในพระบรมราชินูปถัมภ์ ไปถึงผู้อำนวยการเขามาต้อนรับเล่าเรื่อง ความเป็นมาของพิพิธภัณฑ์ให้ฟังคร่าว ๆ ว่า หลายปีแล้วเขาไปเรียน ทางด้านจิตวิทยาที่บอสตัน ไปเห็นพิพิธภัณฑ์อย่างนี้ชอบใจจึงมาจัดทำ ขึ้นเอง จุดมุ่งหมายสำหรับเด็กอายุระหว่าง ๔ - ๑๒ ปี เรื่องที่แสดงเกี่ยวกับ ชีวิตประจำวันหรือการศึกษา เช่น เมือง ป่า ฟาร์ม ร่างกายมนุษย์อวกาศ

ที่อยู่อาศัย น้ำ การสื่อสาร ฯลฯ ทำขึ้นเพื่อให้เด็กจับต้องค้นคว้าด้วยตนเอง นิทรรศการที่จัดแสดงจะเปลี่ยนแปลงเรื่องไปเรื่อย ๆ ทุก ๒ ปี

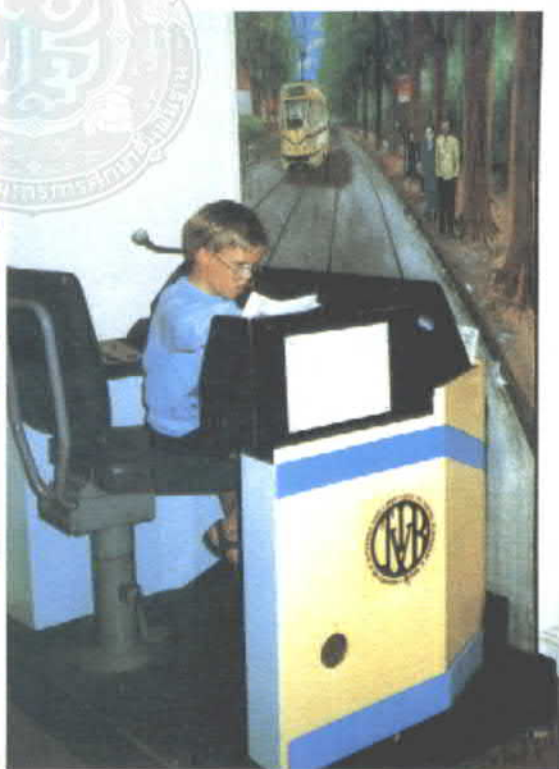
ปรัชญาของพิพิธภัณฑ์คือ

“ฉันฟัง และฉันลืม
ฉันเห็น และฉันจำ
ฉันทำ และฉันเข้าใจ”

เป้าหมายของพิพิธภัณฑ์คือการศึกษารเรียนรู้ เด็กจะเรียนรู้ไปเองในขณะที่เล่น เขาต้องการให้เด็กมีความกระตือรือร้น ให้เกิดความสงสัยอยากรู้อยากเห็น อยากหาคำตอบ ให้อยู่จกสนใจโลกรอบตัว สิ่งแวดล้อม

ปีหนึ่งๆ จะมีเด็กมา ๔๐,๐๐๐ - ๕๐,๐๐๐ คน มาเป็นคณะโรงเรียน ๓๕๐ โรงเรียนจากทั่วประเทศเบลเยียมและประเทศใกล้เคียง คำบรรยายทุกอย่างเขียนเป็น ๒ ภาษา คือ ภาษาฝรั่งเศสกับภาษาเฟลมิช (คล้ายภาษาดัตช์) ซึ่งเป็นภาษาราชการของเบลเยียม แต่ก็จะมีเขียนน้อยๆ ไม่ยาวเกินกว่าที่เด็กสนใจอ่าน

พิพิธภัณฑ์สำหรับเด็ก
จัดขึ้นเพื่อกระตุ้นให้เด็ก
ได้เรียนรู้ไปในขณะกำลัง
เล่น

พิพิธภัณฑ์สำหรับเด็ก
จัดขึ้นเพื่อกระตุ้นให้เด็ก
ได้เรียนรู้ไปในขณะกำลัง
เล่น

เด็กจะมาได้ในวันหยุด จะมาเองก็ได้ ผู้ปกครองพามาก็ได้
ถ้าเป็นเวลาเรียนบางทีครูก็พามา

รายรับของพิพิธภัณฑ์จะมาจากค่าเข้าชม ๕๐% จากค่าผ่าน
ประตู ๓๐% ได้รับความสนับสนุนจากทางราชการ ๒๐%

ผู้อำนวยการเล่าว่าเริ่มต้นก็ต้องหาอาคารสถานที่สำหรับตั้ง
พิพิธภัณฑ์ เขาเช่าตึกเก่า ๆ หลังหนึ่ง (คือที่ใช้เป็นพิพิธภัณฑ์ขณะนี้)
แต่เขาก็ทำสีใหม่ ตกแต่งภายในให้น่าดูเหมาะสมกับตาเด็ก เช่น ราวบันได
อาจจะเต็มไปด้วยสีกันหน่อยอาจจะเป็นอันตราย เขาก็ทำให้สูงขึ้นโดยต่อเป็นไม้
เป็นรูปตัวบั้งสีเขียว ตูสอยงามด้วย มีประโยชน์ให้สอยด้วย คนที่เริ่มตั้ง
พิพิธภัณฑ์ด้วยกันทำงานเป็นอาสาสมัคร ช่วยกันคิดว่าจะแสดงนิทรรศการ
อย่างไรเริ่มต้นมีกันเพียง ๖ คน ทำในยามว่าง พวกสามีกีมาช่วยทาสี
ช่วยคิดให้ด้วย สำหรับเงินทุนที่จะทำก็ออกกันเองบ้างไปหาบริจาคบ้าง
ใครบริจาครายใหญ่ ๆ ก็เขียนชื่อไว้ที่กำแพงแต่ถ้าเขียนให้ดูเป็นศิลปะ
ไม่น่าเกลียด คือทำเป็นรูปกำแพงก่อด้วยอิฐแล้วเขียนชื่อคนในอิฐแต่ละแผ่น
นิทรรศการก็ต้องให้มีของใหม่ ๆ ต้องใช้ความคิดตลอดเวลา จะต้อง
ค้นคว้าปรึกษานักวิชาการ ค้นตำรา ใช้ช่างที่มีฝีมือสร้างของ ของทุกชนิด
ต้องแข็งแรงจึงจะเล่นได้อย่างปลอดภัยไม่เป็นอันตราย

ฉันไม่มีเวลามากจึงเดินดูไปอย่างรวดเร็ว นิทรรศการตอนนี้เรื่อง
การศึกษาร หมายความว่าคนเราจะติดต่อเข้าใจกันได้อย่างไร

ศึกษาภาษาต่าง ๆ ทั่วโลก

มีวิธีสื่อสารกันต่าง ๆ เช่น ทางร่างกาย โดยคำพูด โดยการเขียน โดยใช้เครื่องหมายหรือสัญลักษณ์ โดยการเล่นด้วยกัน

การรับข้อความหรือความคิด ทำได้โดยอาศัยการมองเห็น การฟังเสียง การจับต้อง การดมกลิ่น การชิมรส

เขาจะมีโรงละครให้เด็กจัดละครแสดงร่วมกัน อาจจะเป็นละครใบ้เพื่อให้รู้ว่าการแสดงท่าทางสื่อความหมายได้ เสื้อผ้า เครื่องแต่งตัว เขาชอบบริจาค มีวัสดุต่าง ๆ ให้เด็กสัมผัสให้รู้ว่ามีสิ่งของที่สัมผัสนั้นคืออะไร

เกมกตัญญู ให้เด็กศึกษาค้นคว้าว่าคนเราจะทำอะไรต่อมิอะไรได้ต้องอาศัยสมองส่วนไหนบ้าง

โทรศัพท์ยักษ์ให้เด็กปั้นเล่นและใช้เป็นไม้ลั่น แผ่นแม่เหล็กเป็นรูปคนทำหน้าทำตาต่าง ๆ ซึ่งเขาจะสอนให้รู้ว่าการทำหน้าตาก็เป็นการสื่อสารได้เหมือนกัน เพราะหน้าตาต่าง ๆ ก็แสดงอารมณ์ต่าง ๆ มีกระจกให้เด็กส่องและทำหน้าเลียนแบบ

มีโต๊ะให้เด็กนัดประติรูปสิ่งของต่าง ๆ มีครูสอนเมื่อทำเสร็จก็อนุญาตให้เขากลับบ้านได้

แสดงให้เห็นเด็กปกติทราบว่าเด็กตาบอดใช้มืออ่านหนังสืออย่างไร
มีหนังสือเบรล เครื่องพิมพ์ดีดเบรล โดมิโน แผนทีนูน

เกมให้เด็กจับคู่ระหว่างสัตว์ต่าง ๆ กับที่อยู่อาศัยของสัตว์ชนิดนั้น
มีห้องแสดงภาพเขียน มีคำอธิบายว่าศิลปินสื่อสารได้โดยอาศัย
งานศิลปะ เช่นภาพเขียน หัวข้อว่าฤดูใบไม้ผลินั้นศิลปินแต่ละคนก็
ถ่ายทอดความรู้สึกออกมาต่างกันสรุปว่าเราอาจจะสื่อสารกันได้ด้วย
ศิลปะแขนงอื่น ๆ เช่น บทกวี ละคร ดนตรี ฯลฯ

ด้านภาษา มีนิทรรศการใช้ทั้งภาพและเสียง เช่น ไก่แต่ละชาติ
ร้องอย่างไร เขาวาดรูปไก่อะบายสีเป็นธงชาติต่าง ๆ เขียนเสียงร้อง
ของแต่ละตัวไว้

มีโทรศัพท์เสียงภาษาต่าง ให้เด็กพูดตาม

การสื่อสารโดยใช้สัญลักษณ์ เช่น เครื่องหมายจราจร เขาบอกว่า
การมีสัญลักษณ์พวกนี้ทำให้ชีวิตง่ายขึ้น ถ้าไม่มีก็จะรู้เรื่องกันก็ต้อง
เขียนยาว แถมอยู่ในเบลเยียมยังต้องใช้ ๒ ภาษา

นอกจากนั้นยังมีกิจกรรมให้เด็กทำอื่น ๆ เช่น ให้นักต้อง ให้นัก
ทำงานในที่ทำการไปรษณีย์ การใช้สัญญาณมอส การท่องเที่ยว มีการ
ทำหนังสือเดินทาง

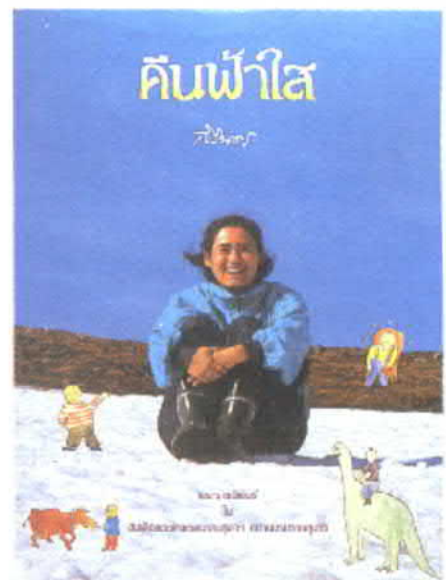
มีเกมอีกเยอะแยะ มีหนังสือให้อ่าน มีคนเล่านิทาน

ไปดูในห้องที่ใช้เตรียมนิทรรศการ ต้องมีศิลปิน ช่าง และนัก
วิชาการช่วยกันคิดกันว่า คราวนี้จะทำนิทรรศการเรื่อง “ความกลัว”
แสดงให้เห็นว่าคนเราเวลากลัวอะไรจะภายในจะเป็นอย่างไร อาการต่าง ๆ
จะเป็นอย่างไร เช่นรูปพื้นกระทบกัน ขนลุก หัวใจเต้น

ก่อนกลับเห็นเด็กคนหนึ่งช่วยเช็ดถูอยู่ เขาบอกว่าเด็กคนนี้เป็นเด็ก
ที่กระทำความผิด (ถ้าเป็นเมืองไทยก็เป็นพวกเด็กในสถานพินิจ)
ศาลคดีเด็กและเยาวชนส่งมาให้ฟื้นฟูทางจิตใจ รู้สึกว่าได้อยู่กับคน
ที่เข้าใจเขา

ถึงพิพิธภัณฑ์นี้จะไม่ใหญ่โตเท่าที่ฉันเคยดูที่ศูนย์บริภัณฑ์เพื่อ
การศึกษา ห้องฟ้าจำลอง แต่ก็เป็สถานที่ซึ่งให้การศึกษา ความ
เพลิดเพลินได้ส่วนหนึ่ง

เรื่อง “คีนฟ้าไล” เป็นพระราชนิพนธ์ ในสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี เมื่อเสด็จพระราชดำเนินเยือนประเทศนอร์เวย์ ระหว่างวันที่ ๑๘-๒๖ มิถุนายน ๒๕๓๒ พระราชนิพนธ์ “คีนฟ้าไล” นี้ ทรงกำหนดให้มีตัวละครเป็น “ผีหิวจุก” ร่วมเดินทางไปกับพระองค์ด้วย ทรงอธิบายถึง “ผีหิวจุก” ว่า “ผีอย่างจุกคือความคิดเมื่อคนหยุดนิ่งไตร่ตรองจิตใจไม่ออกแวก ความคิดก็จะเกิดขึ้นได้ทุกสถานที่และทุกเวลา”

พระราชนิพนธ์ “คีนฟ้าไล” จึงสนุกสนานด้วยบทบาทของ “ผีหิวจุก” ซึ่งทูลถาม ทูลแนะชวนให้ทรงคิด ทรงอธิบายเรื่องต่าง ๆ อย่างมีรสชาติทีเดียว

ที่ประเทศนอร์เวย์ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี เสด็จพระราชดำเนินพิธีภักดีทางศิลปวัฒนธรรมหลายแห่ง ทรงพบเห็นสถาปัตยกรรมแบบแปลก ๆ และความเชื่อในเรื่องต่าง ๆ ซึ่งทรงเล่าไว้ในพระราชนิพนธ์เล่มนี้ที่น่าสนใจ

คืนฟ้าใส

วันจันทร์ที่ ๑๙ มิถุนายน
๒๕๖๒ เลดีจพระราชดำเนิน
พิพิธภัณฑ์เรือไวคิง และพิพิธภัณฑ์
กลางแจ้ง ที่เมืองออสโล

ถึงพิพิธภัณฑ์เรือไวคิง (Viking Ship Museum) เวลาประมาณ
บ่ายสามโมงครึ่งจอดรถไว้ข้างนอกเดินเข้าไป แดดร้อนจี๋ มีคนมาอาบแดด
อยู่หลายคน

“ถามหน่อยเถอะ อยู่เมืองไทยไม่เคยเห็นบันเรื่องแดดเลย บางวัน
ต้องเดินตากแดดร้อนกว่านี้อีก มานี้ได้เย็นเสียงป่นทุกวัน” ฝีหวัจกถามขึ้น

“อยู่เมืองไทยมันมีความจำเป็นนี่ บางครั้งก็ต้องทำงานที่ต้องเดิน
ไปกลางแดด เมืองไทยต้องมียแดด ฉันก็ยอมรับอยู่แล้วเป็นของธรรมดา
แต่ฉันคิดว่าเมืองฝรั่งต้องเย็น ก็เลยผิดหวังบ้างมั้ง”

เราล่ะอย่ามัวพูดกันอยู่เลย เข้าไปดูเรือไวคิงกันดีกว่า พูดถึงไวคิง
ดูเหมือนว่าคนไทยส่วนใหญ่จะรู้จักดีเพราะว่ามีปูยตราเรือใบไวคิงขาย
อยู่ทั่วไปฟังโฆษณาอยู่ทุกวัน นี่ไม่ใช่โฆษณาให้ณะ (ส่วนมากข้าพเจ้า
จะโฆษณาแต่ปูยหมัก) อีกอย่างหนึ่งคือเมื่อตอนข้าพเจ้ายังอยู่ชั้นประถม
บ่ายวันอาทิตย์เคยมีภาพยนตร์เรื่องขุนทัพไวคิงเป็นตอน ๆ ติดต่อกัน
อยู่นาน เด็กไทย (รุ่นข้าพเจ้า) จึงชอบไวคิง เมื่อปีก่อนข้าพเจ้าได้รับ

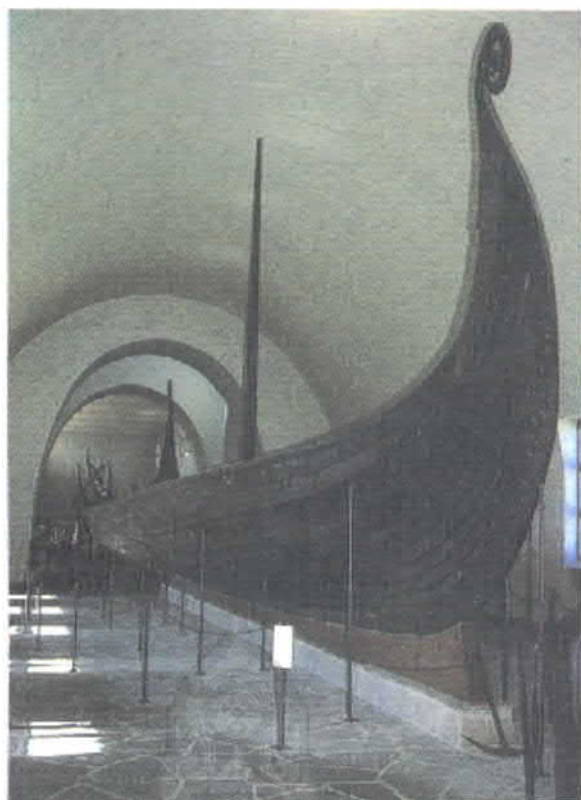

เรือไวคิงทำด้วยไม้ไผ่
พายก็ได้ แล่นใบก็ได้

แต่งตั้งเป็นกรรมการตัดสินหนังสือเด็ก ดังที่ได้เขียนเอาไว้แล้วในหนังสือ
“โรมันสเบเจอร์” มีหนังสือเด็กจากนอร์เวย์ ผู้แต่งเป็นนักโบราณคดี อยู่
พิพิธภัณฑสถานก็จำไม่ได้แล้ว เขาแต่งนิยายสำหรับเด็กเกี่ยวกับไวคิง
เขาเขียนไว้ในคำนำว่า เด็ก ๆ ในปัจจุบันนี้อ่านหนังสือเกี่ยวกับไวคิง
ดูหนังเรื่องไวคิง ล้วนแต่ทำให้เห็นว่าไวคิงเป็นวีรบุรุษ ซึ่งแท้จริงแล้ว
เป็นพวกโจรที่ป่าเถื่อน เขาปล้นฆ่าชาวยุโรป (เช่นอังกฤษ) ที่มีอารย-
ธรรมสูง สร้างนิสัยให้เด็กนิยมความรุนแรง ฉะนั้นเขาจึงต้องแต่งเรื่องขึ้น
มาใหม่ แสดงให้ชัดถึงความเลวร้ายของไวคิง ข้าพเจ้าเองไม่เห็นด้วย
กับความคิดเช่นนี้ เพราะเป็นเด็กที่ถูก “มอมเมา” มาเหมือนกัน แต่
ก็ไม่เห็นมีความรู้สึกกระหายสงครามแต่ประการใด เนื่องจากไวคิงเป็น
คนสมัยโบราณที่อยู่ในสภาพสิ่งแวดล้อมต่างจากปัจจุบันมาก เมื่อตอน
เด็ก ๆ ข้าพเจ้ากลับไม่ชอบหนังสือความอวยรังแกอันเดียนแดง

ดูเหมือนข้าพเจ้าจะพูดเรื่อยเปื่อยเกินไปหน่อย จะพูดเรื่องเรือ
ไวคิงที่ได้ไปดูมา ข้าพเจ้าหยิบเอา Chamber's Encyclopaedia มาดูคำ
อธิบายเรื่องไวคิง เขาว่าเป็นโจรสลัดชาวสแกนดิเนเวียที่เดินทางใน
ทะเลบอลติก ในราวคริสต์ศตวรรษที่ ๘-๑๑ เที่ยวถูกรานประเทศต่าง ๆ

เรือลำนี้มีลวดลายสลัก
เพียงเล็กน้อย แต่ดูทำ
ทางแข็งแรงมั่นคง

เกือบจะทั่วยุโรป ได้ครองเมือง ทำการค้าขาย สมัยไวคิงนี้เขาถือว่าเป็น
สมัยสร้างสรรค์ เพราะเป็นโอกาสในการแลกเปลี่ยน และขยายอารย-
ธรรมในด้านวัตถุ การเมือง และภูมิปัญญา เขาว่าเป็นพวกเดียวกับ
Norways และ Danes จริงๆ สารานุกรมพูดเอาไว้ว่ายาวแต่ข้าพเจ้า
ขอย่อมาแค่นี้

ใคร ๆ มาถึงฮอสโลเขาก็จะพามาที่พิพิธภัณฑ์นี้ทั้งนั้น เห็นจะ
แสดงมาตั้งแต่รัชกาลที่ ๕ ในพระราชนิพนธ์ “ไกลบ้าน” มีข้อความว่า
“...ตรงไปที่เรือไวคิงลำที่ขุดได้แรกก่อน เรื่องเรือไวคิงนี้ จำจะ
ต้องเล่าสักหน่อยหนึ่ง เดิมในยุโรปไม่รู้จักพวกนอร์วีเจียน พวกนี้มีเรือ
เรียกว่าไวคิงไปเที่ยวปล้นในทะเล ลามหนักไปจนกระทั่งถึงตีบ้านเมือง
เช่นเดนมาร์ก อิงค์แลนด์ แลเมืองฝรั่งเศสข้างล่าง ปล้นเอาทรัพย์สมบัติ
แล้วกลับถิ่น ภายหลังกำเริบหนักขึ้นเลยจนถึงยึดถือที่แผ่นดิน เลยจนถึง
ปกครองแผ่นดินเป็นเจ้านายเข้าเรื่องพงษาวดาร จะว่าแต่ด้วยเรื่องเรือ
ไวคิงผู้ที่เปนหัวหน้ามีบริวารแล้วต้องมีเรือลำ ๑ สำหรับเที่ยวหากิน เรือ
ที่พบนี้ฝังอยู่ในแผ่นดิน ซึ่งเข้าใจว่าผู้ที่เปนใหญ่เจ้าของเรือตายแล้ว

เอาศพใส่ในลำเรื่อนั้นฝังทั้งเรือ มีเครื่องใช้สอยเครื่องประดับเสียบึงอาหาร
บรรทุกไว้ในเรื่อนั้นพร้อม มีม้ามีวัวบางทีถึง ๕ ตัว มีคนสำหรับใช้สอย
ฝังลงไว้ด้วยกันในคราวเดียว ลำหลังที่พบนี้ มีร่องราวเล่าเลียดใน
หนังสือมาแล้วให้คนไปดูฟัง ที่ส่งมาด้วยในของนี้ อยู่ห่างทะเลถึง ๔
กิโลเมตร ระดับดินสูงกว่าทะเลถึง ๕๐ ฟิต เรื่อนนั้นอยู่ได้ไม่เสียหาย
เพราะเหตุที่ฝังอยู่ในที่แผ่นดินซึ่งเป็นโคลนสำหรับปั้นหม้อ ดินนั้นหุ้มห่อไว้
ไม่ให้ไม้ผุเสียไปโดยเร็ว โดยยาวของเรือถึง ๗๐ ฟิตครึ่ง ปากกว้าง
๑๖ ฟิตครึ่ง ถ้าจะเล่าถึงเรื่อนี้โดยละเอียดจะกินเวลามากไป จึงได้ส่ง
รูปมาให้ดูพอเข้าใจ แต่สมอนั้นดูเล็กไปกว่าลำเรือมาก สวดลายที่สลักๆ
แกะด้วยมีดงามดีมาก ข้อที่เป็นอัครรรยนั้น เรื่อนนี้ได้ทำถึง ๑,๐๐๐ ปีแล้ว
ยังอยู่ได้ แต่เป็นชิ้นเล็กชิ้นน้อยที่ต้องคุม เขาคุมดีเต็มที่ไม่ได้เปลี่ยน
ไม้เลย เดิมแต่ชั่วตะปูครึ่ง ซึ่งทำขึ้นตามรูปตะปูเดิม เดิมนั้นกำลังคิดขาน
ที่จะทำโรงสำหรับเก็บ...."

เหตุที่ขอพระราชทานลอกมาทั้งคันอย่างนี้เพราะว่าโกต์ที่เล่าให้
ข้าพเจ้าฟังก็พูดคล้ายๆ อย่างนี้แหละ มีรายละเอียดเพิ่มเติม คือเรือ
ที่ว่าเป็นที่ฝังศพนั้นเป็นที่ฝังศพพระราชินีและข้าหลวง เรื่อนทำด้วยไม้ไผ่
พายก็ได้แล่นใบก็ได้ มีเส้นทางอยู่ในเรือ ดูจากช่องโง่พายเขาอธิบาย
ว่าใช้คนพาย ๕๐ คน ข้าพเจ้าดูแล้ว เห็นว่าเรือลำใหญ่และหนัก
๕๐ คนก็น่าจะพอ

มีลวดลายสลักสวยงามเป็นรูปสัตว์ในเทพนิยาย เช่นตัวอะไรที่
เป็นกึ่งมังกรกึ่งสิงห์ สัตว์ต่าง ๆ ในเทพนิยายเหนือ (Northern Mythology)
โกต์เล่าว่าได้มีการจำลองเรือไว้กึ่งขนาดเท่าของจริงเพื่อไปแสดง

ลวดลายสลักบนลำเรือ
เป็นเรื่องจากเทพนิยาย

ที่สหรัฐและแคนาดา ข้าพเจ้าสงสัยว่าเขาใช้อะไรสร้าง ก็ได้บอกว่าใช้ไม้แต่ต้องไปเอาไม้มาจากแคนาดา

ความที่เรือลำใหญ่มาก เวลาจะดูต้องขึ้นไปอยู่บนระเบียงที่ยื่นออกมาจากข้างฝา

อีกลำหนึ่งไม่มีลวดลายสลักงดงามเหมือนลำแรก แต่ว่าดูท่าทางแข็งแรงดีกว่า นอกนั้นมีลำเล็ก ๆ ที่เขายังไม่ได้ซ่อมแซม

นอกจากลำเรือแล้ว เขายังจัดนิทรรศการของที่พบในเรือ เป็นเครื่องมือในการศึกษาวิวัฒนาการของวัฒนธรรมในช่วงนั้นได้ดีมาก เช่น มีรูปศิระษะมนุษย์ซึ่งไกด์อธิบายว่าเป็นศิระษะไวคิงซึ่งทำให้เรานึกภาพออกว่าไวคิงหน้าตาอย่างไร มีแบบลากสลักลวดลายงาม เครื่องใช้ไม้สอยในชีวิตประจำวัน เช่น ถังน้ำ ที่ทอดผ้า กรรไกร หวี ล้อเลื่อน เครื่องครัว ขวาน เติ้นท์ พรมติดฝาผนัง (Tapestry) ทำด้วยไหม น่าจะมาจากต่างประเทศ เส้นขนสัตว์จากแกะ เราดูเรื่องของไวคิงได้จาก "Saga" คือ วรรณคดีเรื่องยาว เขียนเมื่อคริสต์ศตวรรษที่ ๑๑-๑๒

มีหนังสือประกอบ ๒ เล่ม เรื่อง "The Viking Ships in Oslo" กับอีกเล่มชื่อ "Guide to the Viking Ship Museum"

มีอีกลำยังไม่ได้ซ่อมแซมให้ดู

ออกจากพิพิธภัณฑ์ไวคิง ๑๖.๒๐ น. ถึง Folk Museum เป็นที่เก็บของเกี่ยวกับวัฒนธรรม ผู้อำนวยการพิพิธภัณฑ์กล่าวต้อนรับ (กลางแดดตามเคย) อธิบายว่ามีอะไรบ้างในพิพิธภัณฑ์ของเขา และเนื่องจากข้าพเจ้าแสดงความจำนงว่า จะดูแต่เฉพาะนิทรรศการภายนอกอาคาร (Open Air Museum) เขาก็จะจัดเช่นนั้น (จริง ๆ แล้วข้าพเจ้า

ไม่ได้แจ้งอะไรไปเลย แต่ก็ไม่ได้ขัดคอเขาหรอก เพราะข้าพเจ้าก็ชอบเดิน
กลางแจ้งมากกว่าเดินในอาคารจริงอย่างที่เขาวาง) พิพิธภัณฑ์กลางแจ้ง
อยู่ใน park ใหญ่ ที่ต้องเดาภาษาฝรั่งเศสตรงนี้เพราะมีความรู้สึก
เป็นคำกว้าง ๆ ดี จะเรียกสวนสาธารณะก็จะนึกภาพสวนลุมฯ หรือ
สวนจตุจักร จะว่าอุทยานก็ไม่ใช้ บริเวณพิพิธภัณฑ์กลางแจ้งกว้างมาก
มีทุ่งหญ้า ภูเขา ป่าไม้ อยู่在那นั่นเสร็จสรรพ

พระเจ้าออสการ์ที่ ๒ เริ่มสะสมบ้านชนิดต่าง ๆ จากทั่วประเทศ
ตั้งแต่ ค.ศ. ๑๘๘๑ เปิดให้สาธารณชนเข้าชมในปี ๑๙๐๒ เขามีคู่มือ
การเข้าชมอธิบายถึงบ้านแต่ละหลังโดยละเอียด มีทั้งบ้านชนบทและบ้าน
ในเมือง บ้านชนบทสร้างด้วยไม้ ส่วนมากจะเป็นไม้สน (Pine) เลื่อย
เป็นไม้กระดาน มุงหลังคาด้วยเปลือกไม้ไผ่แล้วปลูกหญ้าทับเพื่อให้หลังคา
ไม่ปลิวไป แล้วยังมีประโยชน์คือบางที่ชาวนาเขาแพะขึ้นไปกินหญ้า
บนนั้น บ้านแบบนี้มีมาตั้งแต่สมัยโบราณ

บ้านชาวนาแบบต่าง ๆ
นิยมปลูกหญ้าไว้บน
หลังคา

ถึงแม้แดดจะร้อน แต่ก็เป็นความรื่นเริงกลางทุ่ง ซึ่งสบายไม่
อึดอัด หญ้าขึ้นเขียวและมีดอกหญ้าสีขาวสีเหลืองขึ้นอยู่เต็มไปหมด
มีม้ายืนกินหญ้าอยู่ตัวหนึ่ง

นายช่างวรรณอยู่กับการสร้างบ้านด้วยไม้สนตามแบบโบราณ ใช้
อุปกรณ์แบบโบราณ เพื่อแสดงให้เห็นที่มาดูพิพิธภัณฑที่ให้เห็นวิธีสร้างบ้าน
ข้าพเจ้ายังขอไปลองสลักไม้ บ้านเหล่านี้เมื่อสร้างเสร็จแล้วก็มีคนซื้อไป

บ้านอีกหลังที่เข้าไปดูสร้างด้วยไม้ซุงท่อนโต ๆ มีประตูเดียว ไม่มี
หน้าต่าง เขาจะก่อกองไฟกลางบ้านตั้งหม้อ ใบใหญ่

บ้านที่อยู่ฝั่งทะเลตะวันตกจะได้รับอิทธิพลยุโรป สร้างกันด้วยศิ
มัลลอนแบบฝรั่งเศสเล็ก ๆ อยู่หน้าบ้าน

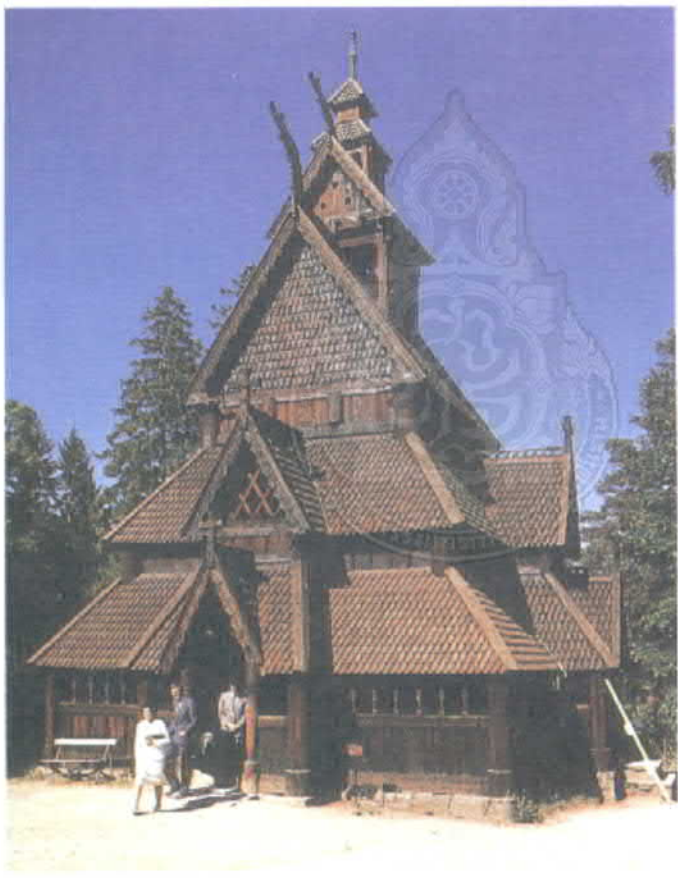
ที่เกาะมัว

บ้านส่วนใหญ่ปลูกด้วยไม้สน

ไถ่พาเราเดินขึ้นเนินเขาเข้าป่า ช้าง ๆ ทางเดินเขาเขาแห่งนี้บอกทาง (milestone) แบบต่าง ๆ เป็นของโบราณไม่ใช่แล้ว มาตั้งประดับไว้ แต่ละต้นก็มีแบบของตัวเอง ทำด้วยวัสดุต่างกัน เช่น หินปูน หินอ่อน ถ้าทำด้วยเหล็กเขาใช้คำว่า mile-post

เดินผ่านโรงเรียนโบราณ ขึ้นไปยอดเนินมีโบสถ์โบราณเรียกว่า Stave Church เป็นหลังแรกที่พระเจ้าฮอลการ์ที่ ๒ ทรงสะสมไว้ หลังนี้เก่ามากประมาณ ค.ศ. ๑๒๐๐ โบสถ์ลักษณะนี้จะมียุ่่มากในคริสต์ศตวรรษที่ ๑๒, ๑๓ การสร้างโบสถ์ประเภทนี้จะต้องใช้เสาสูงหรือ Staves แปลกที่จะมีข้อฟ้าด้วย

วิหารโบราณของนอร์เวย์ วิหาร
หลังแรกนี้พระเจ้าฮอลการ์ที่ ๒
ทรงสะสมไว้

วันอังคารที่ ๒๐ มิถุนายน
๒๕๓๒ เสด็จพระราชดำเนิน
พิพิธภัณฑ์ดนตรี ทรงพระกรุณา
พระราชดำริเกี่ยวกับการจัดมุม
สำหรับเด็กในพิพิธภัณฑ์ไว้อย่าง
น่าสนใจ

ก็อนจะเข้าเมืองทรอนด์ไฮม์เราแวะไป Ringve Museum อยู่
ห่างจากสนามบินไปประมาณ ๔๐ นาที ถนนขึ้นเขาสองข้างทางเป็น
ป่าสน อากาศค่อนข้างร้อน แดดออก เมืองนี้ใช้รถตำรวจนำ ที่ขอสโล
ตำรวจคุมไปข้างหลัง

พิพิธภัณฑ์ดนตรีแห่งนี้อยู่ในบรรยากาศที่สวยงามอยู่บนเนินเขา
ในสวนพฤกษศาสตร์ มีต้นไม้ใหญ่ ๆ ร่มรื่น หันเข้าหาฟยอร์ด ทำให้
สงบเงียบ ตัวอาคารก็มีลักษณะเป็นบ้านที่น่าอยู่ ข้าพเจ้าคิดว่าเหมาะดี
สำหรับเป็นพิพิธภัณฑ์เครื่องดนตรี เพราะจะช่วยสร้างอารมณ์ความ
รู้สึกให้ผู้เข้าชม เบียดขมว่า เครื่องดนตรีมิใช่เป็นวัตถุภัณฑ์ที่ไร้จิตวิญญาณ
หากแต่เป็นส่วนหนึ่งของชีวิตคนเรา ความคิดเช่นนี้ตรงกับความคิดของ
ผู้ที่ก่อตั้งดำเนินการพิพิธภัณฑ์และผู้ที่ดูแลรักษาสืบต่อกันมาตราบนานเท่า
ทุกวันนี้

พิพิธภัณฑ์ดนตรีริงเว

ในเอกสารอธิบายว่า พิพิธภัณฑ์ Ringve เป็นพิพิธภัณฑ์แห่งเดียว
ในนอร์เวย์ที่แสดงเฉพาะเครื่องดนตรี เป็นที่สะสมเครื่องดนตรีทั่วโลก
มาตั้งแต่ ค.ศ. ๑๙๕๒ นอกจากนั้นยังสะสมแผ่นโน้ตดนตรี รูปภาพ
และเทปเพลง บริเวณพิพิธภัณฑ์เคยเป็นฟาร์มเลี้ยงปศุสัตว์มาจนถึง
ค.ศ. ๑๙๖๑ ส่วนตัวเรือนขึ้นทะเบียนเป็นโบราณสถานมาตั้งแต่ ค.ศ.
๑๙๔๑ เพราะความงามด้านสถาปัตยกรรมและคุณค่าทางประวัติศาสตร์

สถานที่นี้เปลี่ยนมือเจ้าของหลายครั้ง ค.ศ. ๑๘๗๘ ครอบครัว Bachke ซื้อเอาไว้จนถึง ค.ศ. ๑๙๑๖ Mr.Christian Bachke เป็นนักธุรกิจที่สนใจดนตรีมาก เขาแต่งงานกับสุภาพสตรีชาวรัสเซียซึ่งมีความสนใจทางดนตรีร่วมกัน ทั้งคู่ท่องเที่ยวไปหาเครื่องดนตรี จัดคอนเสิร์ตเล็ก ๆ ที่บ้าน ทั้งคู่ไม่มีบุตร ใน ค.ศ. ๑๙๔๓ จึงยกพิพิธภัณฑสถานนี้เป็นมรดก เมื่อ Mr.Bachke ถึงแก่กรรมในปี ๑๙๔๖ Mrs. Bachke ได้ทำงานนี้ต่อตามแนวคิดเดิมคือจะสร้างพิพิธภัณฑสถานที่มีชีวิต เครื่องดนตรีจะไม่ถูกวางแสดงไว้เฉย ๆ แต่ผู้มาเยือนจะสามารถฟังเสียงเครื่องเหล่านี้ด้วยเธอดังกฎไว้ว่าโค้ดจะพาผู้ชมเดินดูเครื่องดนตรี โค้ดเหล่านี้จะไม่เพียงแต่เล่าประวัติเครื่องดนตรีเท่านั้น จะแสดงว่าเสียงดังอย่างไรด้วย

หนังสือหรือเอกสารประกอบเล่มนี้ พิมพ์ภาพเครื่องดนตรี ห้องที่วางเครื่องดนตรีเหล่านี้เอาไว้พร้อมมีคำอธิบายเป็น ๔ ภาษา คือ ภาษาเยอรมัน อังกฤษ ฝรั่งเศส และเยอรมัน

เมื่อเข้าไปถึงในพิพิธภัณฑสถาน มีนายกเทศมนตรีกับรักษาการหัวหน้าพิพิธภัณฑสถานคอยต้อนรับ เขาเลี้ยงแชมเปญก่อน แล้วส่งนกหวีด (เขาเรียกขลุ่ย) ทำด้วยดินเผามาให้ลองเป่า ข้าพเจ้าเป่าเสียหน้าดำหน้าแดงก็เป่าไม่ออก ขณะพยายามเป่า “ขลุ่ย” อยู่ นั่นได้ยินเสียงฝีเท้าวิ่งตัดหน้าไปทางขวามือ ข้าพเจ้ามองตามก็เห็นเจ้าจุกทำอะโรง่วนอยู่ ข้าพเจ้าเดินไปดู มุมห้องเขาทำเป็นโต๊ะรูปไวโอลิน มีหนังสือนิทาน ของเล่นกระดาษ ดินสอสีมากมาย ฝาห้องก็ปะรูปฝีมือเด็กเอาไว้ ก็เจ้าจุกเป็นฝีมือเด็กนี้ ก็ชอบเล่นของเล่นเป็นธรรมดา

เคราะห์ที่เจ้าหน้าที่พิพิธภัณฑสถานและคนอื่น ๆ มองไม่เห็นเจ้าจุก เห็นแต่ข้าพเจ้า ก็นึกแต่เพียงว่าข้าพเจ้าเป็นผู้ใหญ่ที่สนใจเรื่องของเด็ก จึงอธิบายเพียงว่านี่เป็นของเล่นเอาไว้ให้เด็ก ๆ เล่น จะได้เพลิดเพลินเวลาพ่อแม่ไปดูพิพิธภัณฑสถานจะมีเจ้าหน้าที่คอยดูแลเด็กไปด้วย ข้าพเจ้าว่าเป็นความคิดที่ดี ข้าพเจ้าน่าจะทำเอาไว้บ้างสำหรับผู้มาติดต่อราชการ แต่ถึงอย่างไรข้าพเจ้าก็ต้องเฝ้าเจ้าจุกเอาตัวติดตามไปด้วย...

ห้องแรกตกแต่งด้วยเครื่องดนตรีเก่า ๆ ทั้งเครื่องเป่าและเครื่องดีด ออร์แกน หีบเพลงที่ไขแล้วมีตุ๊กตาออกมาเต้น เครื่องดนตรียุโรปในคริสต์ศตวรรษที่ ๑๖, ๑๗ มี Harpsichord สมัยคริสต์ศตวรรษที่ ๑๘ โค้ดเล่นเพลงที่เขาบอกว่าแต่งขึ้นสำหรับเล่นบนเครื่องดนตรีชนิดนี้ ชื่อเพลง

“Les Baricades Mystérieuses” มีอีกเครื่องหนึ่งคล้าย ๆ กัน แต่มีคีย์ ๒ ชั้น เขาเล่นเพลงสั้น ๆ ของแฮนเดล (Handel) ข้าพเจ้านึกสงสัยว่า ในโน้ตก็ไม่มีการเล่นกำกับไว้ว่าควรจะเป็นข้างบนหรือข้างล่าง เราจะไปทราบได้อย่างไร ไกด์บอกว่าต้องแล้วแต่ผู้เล่นจะมีความรู้สึกว่าอย่างไร จึงจะเพราะ (๒ ชั้นเสียงไม่เหมือนกัน)

เครื่องดนตรีบางเครื่องเหมือนเปียโนในปัจจุบัน ที่โน้ตธรรมดาจะเป็นสีขาว และส่วนที่เป็นแฟลต ชาร์ปใช้สีดำ แต่บางเครื่องก็กลับกัน ข้าพเจ้าถามเขาว่าพอจะบอกได้ไหมว่าทำไมเป็นอย่างนั้น ไกด์ตอบว่า ในสมัยโบราณเขาจะใช้งาทำสีขาว ใช้ไม้มะเกลือทำคีย์สีดำ ก็แล้วแต่จะหาวัสดุอย่างไรได้มากหรือผู้ทำจะมีงบประมาณเท่าไร ข้าพเจ้าคิดว่า อาจอยู่กับค่านิยมด้วย

เครื่องดนตรีแบบเดียวกับที่โมสาร์ท เบโธเฟนเคยเล่น ไกด์เล่นเพลงของไฮเดิน (Haydn)

นอกจากนั้นมีของแปลก ๆ เช่นเครื่องมืออย่างหนึ่ง (พวกเปียโน หรือ Harpsichord) มี pedal ถึง ๔ อัน แต่ละอันเหยียบแล้วเสียงจะไม่เหมือนกัน ไกด์เล่นเพลงจาก “Scènes d’ Enfants” ของชูมานน์ (Schumann) อีกเครื่องเป็นพิณ (harp) ผสมกับเปียโน สร้างขึ้นในบรัสเซลส์ในคริสต์ศตวรรษที่ ๑๙ เปียโนอันเล็ก ๆ ที่ถือไปได้เวลาไปปิกนิก ใคร ๆ เขาเรียกกันว่า weekend piano หรือเปียโนสุดสัปดาห์ สมัยนี้เครื่องไฟฟ้าใส่แบตเตอรี่ถือไปไหน ๆ ก็ได้มืออยู่ลงไป

เครื่องดนตรีพื้นเมืองของนอร์เวย์มีหลายอย่าง ที่ดูจะมีชื่อเสียงที่สุดเห็นจะเป็นไวโอลินที่เรียกว่า Hardanger fiddle มี ๔ สาย ข้างบนและใต้สายใหญ่จะมีสายเล็ก ๆ อีก ๔ สายข้างล่าง ช่วยให้เสียงกังวาน ไวโอลินบางคันจะประดับประดาฝังมุก

Edvard Grieg มีบทบาทในการสนับสนุนดนตรีพื้นเมือง

สำหรับเครื่องดนตรีที่ไม่ใช่เครื่องดนตรียุโรป เขาจะจัดเป็นประเภท เช่น เครื่องสาย เครื่องเป่า กลอง ฯลฯ ไม่ได้แยกประเทศ มีคำอธิบายข้อมูลเท่าที่หาได้ ถ้าอยากรู้ว่าเสียงของเครื่องดนตรีนั้นเป็นอย่างไร ก็สามารถเปิดเทปฟังได้ มีของประหลาด ๆ ที่ไม่เคยเห็นเช่น กระทะที่ตีบริเวณต่าง ๆ มีเสียงต่างกัน ของไทยนั้นมีแต่เครื่องเป่าของชาวเขา ที่ใกล้เคียงก็มีขลุ่ยของเขมร เขาไม่ทราบข้อมูลสักเท่าไร เพราะว่าเขานานู

กลองชนิดต่าง ๆ

อันนี้มักลัว

เครื่องสายข้างซ้ายเป็นซอเขมร

เครื่องดนตรีตะวันตกมากกว่า นี่กว่าจะส่งเครื่องดนตรีไทยพร้อมคำอธิบายไปให้เขา (แต่จะส่งเมื่อไรบอกไม่ได้)

กลับไปเดินดูเครื่องดนตรียุโรปอีกที อยู่ตามห้องต่าง ๆ ห้องเหล่านี้ตั้งชื่อตามนักดนตรีมีชื่อเสียง ในห้องเบโรเฟนมีเครื่องดนตรีแปลก ๆ อีกตามเคย โกด์เล่น "Minuet" ของ Bach ด้วย Clavierchord

อีกห้องเขาผูกกระบังแก้วไว้กับซีกบนเพดาน เป็นของสมัยศตวรรษที่ ๑๘ ธรรมดาเขาจะแขวนไว้ตามต้นไม้ให้ลมพัดเสียงกรังกรัง โกด์เล่นเพลง "Sonatina" ของ Clementi

ในห้องโซแปงมีโน้ตเพลง ปูนพลาสติกหล่อเป็นรูปมือโซแปงจดหมายของโซแปง โกด์บอกว่าหลานสาวของ George Sand เป็นผู้บริจาค โกด์เล่น "Valse" ของ Chopin

วันนี้ได้ฟังเพลงเยอะเยอะ ดูเครื่องดนตรีหลายอย่าง มีเปียโนอย่างหนึ่งไม่มีเสียง โกด์เขาอธิบายว่าใช้สำหรับซ้อม

"ว้า! เล่นดนตรีแล้วไม่มีเสียง มันก็ไม่มันนะซิ" จุกอดวิจารณ์ไม่ได้ ทั้ง ๆ ที่อยู่ต่อน้ำธารกำนัล ดีว่าไม่มีใครได้ยิน

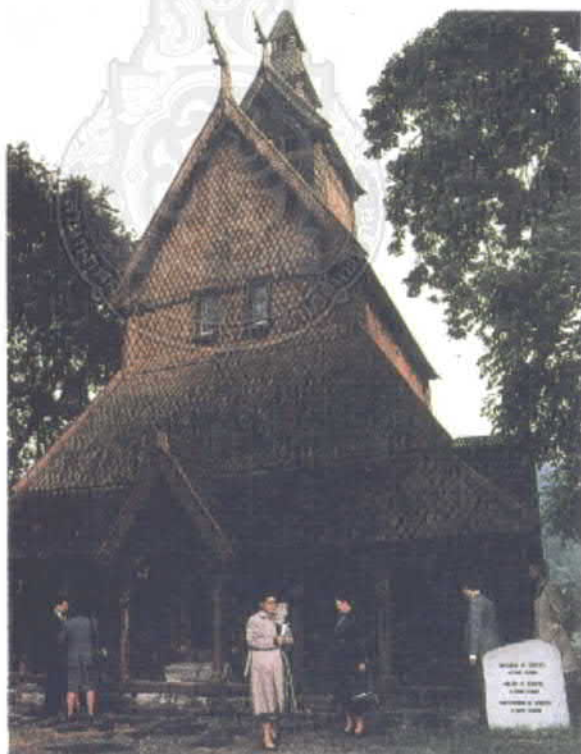
ห้องที่วางเครื่องดนตรีพวกนี้จัดเหมือนเป็นบ้านคนธรรมดา ๆ ทางพิพิธภัณฑสถานให้แผ่นเสียงกับหนังสือมาด้วย

วันอาทิตย์ที่ ๒๕ มิถุนายน
๒๕๓๒ เลขาธิการราชดำเนิน
โบสถ์ไม้เก่าโบราณที่มีชื่อ Vang-
snes ทรงฟ้าถึงพระเนรมิตที่ปฏิบัติ
ของพระ

ทรงอธิบายเพิ่มเติมถึง
ลักษณะโบสถ์ไม้ไว้ตอนหนึ่งว่า
“เป็นศิลปะนอร์เวย์ คือหลังคาเป็น
ชั้น ๆ มีข้อเท้า ตอนกลับมาเมือง
ไทย ข้าพเจ้าให้เพื่อน ๆ ดูรูป
โบสถ์นี้ด้วย เพื่อนคนหนึ่งบอกว่า
มีลักษณะคล้าย จอม โบสถ์
ที่มีมากที่เมืองลอน”

โบสถ์ไม้โบราณ

ตื่นเกือบหกโมง รับประทานอาหารเช้า ๐๘.๐๐ น. ออกจาก
โรงแรม ก่อนออกข้าพเจ้าให้ตัวหนังสือตลกแก่เจ้าของโรงแรม นั่งเรือ
ข้ามฟากจากท่าของโรงแรมไปยังเมือง Vangsnes ใช้เวลาราว ๒๕ นาที
ผ่านรูปปั้นขนาดยักษ์ (สูง ๑๒ เมตร) ที่ไกเซอร์สร้างไว้ ฝนตกนิดหน่อย
ขึ้นจากเรือนั่งรถไปกับผู้ว่าฯ^๑ รถเลี้ยวเข้าถนนเล็ก ๆ แวะเข้าดู Stave
Church คือโบสถ์ไม้แบบโบราณ เขาจัดไกด์มาคอยอธิบายให้ด้วยว่า
โบสถ์แห่งนี้สร้างขึ้นตั้งแต่ ค.ศ. ๑๑๓๐ มีอายุมากกว่าประเทศนอร์เวย์
สองเท่า ทำด้วยไม้สลักทั้งหลัง ฝีมือละเอียด น่าเสียดายวันนี้ไม่มีแดด
อากาศมืดมัวมองไม่เห็นชัด ไฟก็เกิดเสีย ไกด์เล่าว่า โดยทั่ว ๆ ไป
โบสถ์จะใหญ่หรือเล็กขึ้นอยู่กับจำนวนประชากรจะนั้นเมื่อมีประชากร
เพิ่มขึ้น โบสถ์เก่าก็จะถูกรื้อสร้างใหม่อย่างน่าเสียดาย สำหรับหลังนี้เขา
ไม่รื้อทิ้งแต่ก็ไปสร้างโบสถ์ใหม่ที่ขึ้น หลังนี้ก็ทิ้งร้างจนชำรุดทรุดโทรม
โชคดีที่มีสถาปนิกคนหนึ่งมาเห็นคุณค่าจึงออกเงินบูรณะโดยทำให้

^๑ ผู้ว่าราชการมณฑล Sogn og Fjordane

เหมือนแบบดั้งเดิม คือเป็นโบสถ์ในศาสนาคาทอลิก ในยุโรปมีโบสถ์หลายแห่งที่เป็นของ Catholic พอถึงสมัยปฏิรูปศาสนา (Reformation) เป็นโปรเตสแตนต์ จะเห็นว่าโบสถ์คาทอลิกแสดงความฟุ่มเฟือยตกแต่งอะไรเยอะแยะจึงเอาออกเสีย เพราะโปรเตสแตนต์เน้นความเรียบง่าย

มีภาพจิตรกรรมฝาผนัง จารึกกล่าวถึงพระที่อยู่ในโบสถ์นี้มา ๔๕ ปี มีประวัติอยู่ว่า พระที่มาอยู่ใหม่จะต้องดูแลภรรยาของพระคนเก่า หรือแต่งงานกับภรรยาพระนั้นเสียเลย ภาพเล่าเรื่อง “ไบเบิล”

โบสถ์สมัยนั้นผู้หญิงผู้ชายต้องเข้าประตูคนละประตู ต้องนั่งแยกกัน ส่วนคนที่เป็นโรคเรื้อนต้องฟังเทศน์ตามรั้ว เมื่อ ๒-๓ วันมานี้เองยังมีคนให้พระประกอบพิธีแต่งงานในโบสถ์นี้ มีที่พอให้คอรัสที่ร้องเพลงประกอบงาน เขาให้หนังสือข้าพเจ้ามาหลายเล่มเกี่ยวกับ Stave Church (คือโบสถ์โบราณของนอร์เวย์ ซึ่งมีเสาไม้เป็นหลักในการประกอบไม้ของอาคารทั้งหลัง)

ข้าพเจ้าขอบุญป้ายชื่อคนตายที่หลุมศพ ที่นี้มีชื่อซ้ำ ๆ กันอยู่ไม่กี่ชื่อ ท่านผู้ว่าฯ เล่าว่า ในชนบทนั้นบางทีคนในหมู่บ้านนามสกุลเดียวกันหมด ก็มี ข้าพเจ้าเลยนึกไปถึงที่ข้าพเจ้าเคยเจอที่เมืองไทย หมู่บ้านบนเขาทางเหนือ (ซึ่งไม่มีทางถนน ต้องไปด้วยเฮลิคอปเตอร์ หรือเดินขึ้นไป) ทุก ๆ คนนามสกุล “ค้างคาว” ยกเว้นคุณครูซึ่งเป็นคนจากที่อื่น อีกหมู่บ้านหนึ่งตอนไปออกหน่วยแพทย์ต้องจดชื่อคนที่มาหาหมอ ทุกคนนามสกุล “เลือดแดง” มีคุณยายคนหนึ่งนามสกุล “แดงเลือด” เราก็ท้วงว่าทำไมไม่นามสกุล “เลือดแดง” ละ แกบบอกว่า “ลืมไป! เห็นจะเป็นเลือดแดงถูกแล้ว”

ตายแล้ว! ทำไมออกนอกเรื่องไปได้แค่นี้

เขาอธิบายว่าก่อนหินโต ๆ ที่เห็นเกลื่อนกลาดนั้นเป็นเพราะ Trolls ทะเลาะกัน เอาหินมาขว้างกัน Trolls คืออะไรข้าพเจ้าก็ไม่รู้เขาอธิบายว่าเป็นอมฤตยชนิดหนึ่ง ตัวโต บางทีก็มี 3 หัว จมูกยาว มีนิสัยชอบจับตัวคนไปในเวลากลางคืน แต่มันไม่ค่อยฉลาดนัก ถ้าคุ้ยหลอกล่อมันจนถึงเข้าได้ มันจะกลายเป็นหิน ข้าพเจ้าคิดว่าไม่ต้องกลัวถูกจับ เพราะว่าตอนนี้ไม่ค่อยจะมีกลางคืน

ทรงเล่าถึงความเชื่อของชาวนอร์เวย์เกี่ยวกับเรื่องผีที่เรียกว่า ทรอลล์ (Trolls) เมื่อเสด็จเมือง Voss นายกเทศมนตรีและผู้อำนวยการท่องเที่ยวของบริเวณนี้ ช่วยกันบรรยายความน่าตื่นตาตื่นใจต่าง ๆ

ในคืนก่อนเสด็จพระราช
ดำเนินกลับกรุงเทพมหานคร มี
หวัจจุได้ชวนทรอลล์มาเฝ้าและได้
ทรงสนทนากับทรอลล์ (จินตนา
การ) ด้วย

เสร็จงานเลี้ยงแล้วข้าพเจ้าก็กลับห้อง วันนี้ได้รับลายพระหัตถ์
เจ้าหญิงซอนย่า พร้อมทั้งของขวัญที่ประทานมา และข้อมูลเพิ่มเติมจาก
พิพิธภัณฑสถานธรณีวิทยา

เช้านอนวันนี้รู้สึกว่ายังมีความมึตอยู่บ้าง

“อย่าเพิ่งนอน” จุกเรียก

“อะไรกัน ง่วงแล้วนะ”

“นี่เป็นโอกาสดีเลยนะ พรุ่งนี้เราจะกลับกรุงเทพฯ แล้ว”

จุกพูดยังไม่ทันจบดีข้าพเจ้าก็รู้สึกว่ามีอะไรที่ใหญ่โตเข้ามาในห้อง
มองไปเห็นตัวอะไรประหลาดน่ากลัวมี ๓ หัว จมูกโต หางยาว ทราบ
ทันทีว่านี่คือ Trolls

“จุกอุตส่าห์ชวนเขามาจากป่าทางเหนือ เขาไม่ค่อยอยู่ในเมือง
หนาวนุ”

ข้าพเจ้าก็เลยได้คุยกับ Trolls โดยมีจุกเป็นล่าม (จุกเป็นผีจึงพูด
กับใครก็ได้) จึงรู้ประวัติว่า Trolls เกิดมาในความมืด แต่ละตนรูปร่าง
ต่าง ๆ กัน ตัวโตก็มี สูงปรี๊ด ตัวเท่าคนธรรมดา หรือขนาดจิ๋ว ทุก ๆ ตัว
มีหาง มีนิ้วมือและนิ้วเท้าข้างละ ๘ นิ้ว

ทั้งพวก Trolls และคนนอร์เวย์โบราณชอบอยู่ในถ้ำต้องแย่งกันเรื่อย

“พวกเราต้องอยู่มืด ๆ ถ้าโดนแสงก็ต้องกลายเป็นหิน” Trolls เล่า
เจ้าจุกเล่าต่อว่าหินที่เราเห็นเป็นกอง ๆ เป็นภูเขา ก็คือซาก Trolls มัน
พยับหน้าแปลว่าจุกเล่าถูกต้องแล้ว

“พวกฉันนะมีญาติแยะกว่ายัยอีกละมั้ง” Trolls บอก (แน่...รู้จัก
ยัยญาติแยะด้วย) “มี Draugen อยู่ในทะเล Kokken อยู่ในบึงลึก ๆ
มืด ๆ Fossegriman อยู่ในน้ำตก คนนี้แหละที่สอนคนนอร์เวย์ให้สืขอ
แล้วเรียกแพะอ้วน ๆ เป็นค้ายกครุแล้วยังมี Old Erik...”

“ฉันได้ยินว่าเธอชอบจับเจ้าหญิงเธอ”

“แก่ ๆ ไม่เอา ฮ่า ๆ ๆ”

เป็นอันว่าปลอดภัย

“ตอนหลังพวกเราขุดรูสร้างเมือง มีลูกสาวสวยแต่มีหาง เรียกว่า
Hulder ถ้าแต่งงานกับคน หางก็หลุดกลายเป็นคน ถ้าเขายังไม่แต่ง
อยู่ไปแก่ ๆ จะถอดหัวเอามาถือหลอกคนได้ พวกเราบางตนก็มาเป็นผีเรือน
ให้คนเรียกว่า Nisse ต้องเอาข้าวพอรัดจ์เซ่น” Trolls เล่าต่อ

“เธอก็ดูน่ารักดี ทำไมคนเขากลัวเธอนักล่ะ” ข้าพเจ้าสงสัย

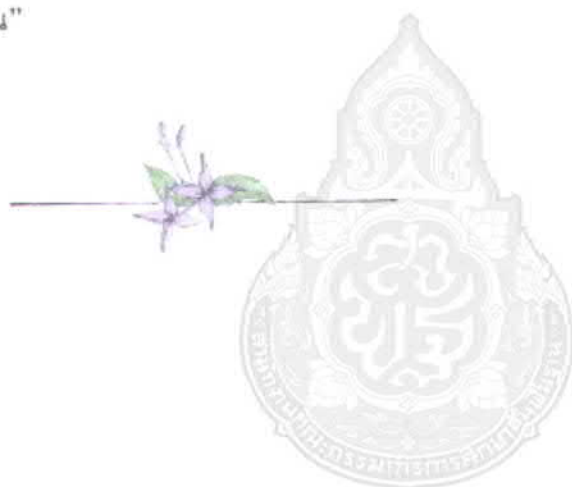
“ขอบคุณนะที่ชม คนทั่วไปเชื่อว่าพวกฉันน่าเกลียดไม่เหมือนเขา
ฉันว่าพวกมนุษย์นั้นอะไรที่ไม่เหมือนเขาเขาก็ว่าไม่ดี อีกอย่างหนึ่ง
พวกทrollsบางคนก็ดูร้าย ก็เป็นอย่างที่คนไทยเรียกว่าปลาท้องเดียวกันนะ”
(ดูซีรี่ย์จักจั่นนวนไทยด้วย)

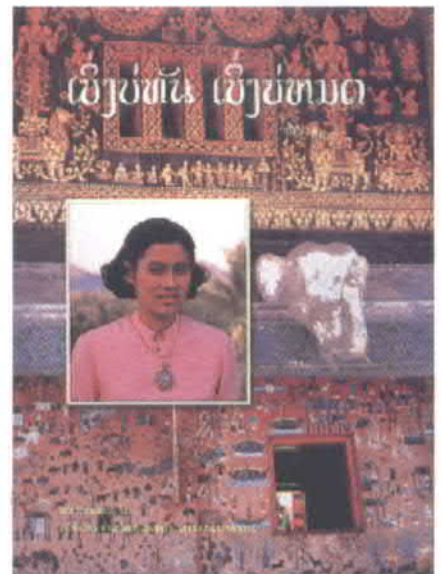
“ฉันได้ยินว่าเขาใช้วิธีหลอกให้เธอคุยจนสว่าง” ข้าพเจ้าบอก

“ก็เราไม่อยากทำเขา เขาก็ว่าเราโง่ ไม่เป็นไรหรอก ทนให้เขาคิด
ว่าเราโง่ บางคนถึงกับบอกว่าเราไม่มีจริง เราก็พยายามซ่อนอยู่ในหมู่
ของพวกเขา ไม่อยากมีเรื่อง”

“ฉันดีใจที่ได้รู้จักกับเธอ และคิดว่าเธอนะทั้งดีทั้งเจียมแหลม”

“เฮลละ” Trolls ตบตบ “ฉันต้องไปแล้วล่ะ สว่างเสียแล้ว
เดี๋ยวกลายเป็นหิน”

ในพระราชนิพนธ์เรื่องนี้ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ทรงบันทึกเหตุการณ์เมื่อครั้งเสด็จเยือนประเทศเพื่อนบ้าน คือ สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ระหว่างวันที่ ๑๕ - ๒๒ มีนาคม ๒๕๓๓

ชื่อเรื่อง “เบ้งบั่น เบ้งบหมด” มีความหมายว่า ดูไม่ทัน ดูไม่หมด เพราะสถานที่และสิ่งต่าง ๆ ที่น่าสนใจนั้นมีมากมาย เกินที่พระองค์จะทอดพระเนตรได้ทั่วถึงภายในเวลาจำกัดเพียง ๑ สัปดาห์

มูลเหตุในการเสด็จเยือน “ประเทศลาว” นี้ เกิดจากการที่เคยเสด็จเยือนฝั่งโขงหลายครั้ง และมีพระราชดำริตั้งที่ทรงบันทึกไว้ว่า “นี่ก็สงสัยอยู่เสมอว่า ฝั่งโน้นเขาทำอะไรกันบ้างหนอ ในด้านศิลปะก็ไม่ค่อยจะเห็นตำราศิลปะลาวมีบ้างก็ไม่แพร่หลาย ถ้าเราไปจะได้ไปลองศึกษาถ่ายรูปรมา...” และอีกตอนหนึ่งทรงบันทึกว่า “จะกล่าวเพียงสั้น ๆ ว่า ข้าพเจ้ามีความสนใจที่จะไปก็ปรึกษาเพื่อนฝูงที่เคยไปลาว ลองถามนายทหารผู้ใหญ่บางท่านที่เคยไปลาวให้ช่วยหาข้อมูลให้ทางการลาวทราบเรื่องจึงมีหนังสือเชิญมา ทางกระทรวงการต่างประเทศและสำนักพระราชเลขาธิการ ก็จัดให้ข้าพเจ้ามีหนังสือตอบรับคำเชิญ...”

สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ ทรงสนพระราชหฤทัยในเรื่องของศิลปะวัฒนธรรมและโบราณคดีมาก ดังจะเห็นได้จากพระราชนิพนธ์ที่ทรงบันทึกข้อสังเกตเกี่ยวกับสถานที่ และสิ่งต่าง ๆ ที่ทรงพบเห็นไว้อย่างละเอียดถี่ถ้วน ในที่นี้จะได้อัญเชิญพระราชนิพนธ์บางตอนเกี่ยวกับสถานที่ต่าง ๆ ที่เสด็จเยือนและพิธิบายคร่าว ๆ ทั่วๆ ไป

ไม่ว่าใครที่ได้อ่านพระราชนิพนธ์เรื่องนี้ย่อมจะต้องยอมรับว่า อ่านเพลิน ทำให้เกิดจินตนาการตามไปด้วยตลอดเวลา

เบ็งบ่ทัน เบ็งบ่หมด

ก่อนที่จะเข้าพะทาดหลวง ข้าพเจ้าวางพวงมาลาที่อนุสาวรีย์
พระเจ้าไชยเชษฐาธิราช (ไชยเชษฐาธิราช) ผู้ที่สร้างพะทาดหลวงองค์นี้
ทางลาวได้จัดให้ท่านขุนแสง บัวสีแสงปะเลิด รองอธิบดีกรม
โบราณคดีและพิพิธภัณฑ์เป็นผู้อธิบาย...

พะทาดหลวง (พระธาตุหลวง)

ตามประวัติในแผ่นพับที่ลาวแจกอธิบายว่า พะทาดหลวง เป็น
พะทาดที่ใหญ่ที่สุดในลาวสูงถึง ๔๕ เมตร มีพระธาตุน้อย แต่ละองค์
แทนบารมี ๓๐ (ทศบารมี และมี ๓ ลำดับ คือ บารมี อุปบารมี
และปรมัตถบารมี) ความเป็นมาแต่ครั้งโบราณ มีไว้ในหนังสือนิทาน
อุรังคธาตุกล่าวว่าแรกสร้างมีเพียงเสาหินปักเป็นเครื่องหมายให้รู้ว่า
พุทธศาสนาแพร่มาถึงแล้ว ต่อมาเป็นผู้สร้างเป็นเจดีย์ธาตุครอบเสาหินไว้
ประมาณ ค.ศ. ๑๙๒๙-๑๙๓๐ นักวิชาการฝรั่งเศสได้ขุดพบศาสนสถาน
ดั้งเดิมที่สันนิษฐานว่า คงสร้างขึ้นประมาณคริสต์ศตวรรษที่ ๖-๘
สมัยเจนละ และมีความสำคัญในสมัยพระเจ้าชัยวรมันที่ ๗ เพราะได้
ค้นพบโบราณวัตถุสมัยนี้หลายอย่าง

วางพวงมาลาที่อนุสาวรีย์พระเจ้าไชยเชษฐาธิราช

เมื่อพระเจ้าไชยเชษฐาธิราชทรงสร้างนครเวียงจันทน์เป็นนครหลวง
 ชักชวนราษฎรก่อสร้างพระธาตุหลวงสวมพระธาตุน้อยในปี ค.ศ. ๑๕๖๖
 ข้าหลวงใหญ่ฝรั่งเศสประจำลาวได้สร้างยอดหอคอยแบบฝรั่งขึ้นแทน

ยอดเก่า แต่ประชาชนลาวไม่พอใจ เพราะไม่ใช่ศิลปวัฒนธรรมของลาว
ภายหลังสงครามปี ค.ศ. ๑๙๔๘ เวียงจันทร์กลายเป็นเมืองร้างพะทาด
หลวงเสียหายทรุดโทรม ค.ศ. ๑๙๓๐ มีการซ่อมแซมครั้งใหญ่ คนลาว
จึงเสนอให้เปลี่ยนยอดให้เป็นแบบลาว แต่บานประตู ชุ่มประตู หอไหว้
และส่วนประกอบทางศิลปะต่าง ๆ ก็ไม่อาจทำได้ดีเท่าเก่าซึ่งพังไปหมดแล้ว

ทั้งหมดนี้ข้าพเจ้าย่อจากเอกสารลาวโดยใช้สำนวนไทย พอให้
ท่านผู้อ่านได้นึกออกว่าพะทาดหลวงมีความเป็นมาอย่างไร กล่าวได้ว่า
เป็นที่รวมจิตใจคนลาวมาทุกยุคทุกสมัย ที่ห้องรับแขกของสำนักงาน
ประธานประเทศก็มีภาพเขียนสีน้ำมันรูปพะทาดหลวง...กลับไปเปิดดู
แสดมปีลาวที่ใครเขาให้มาตั้งแต่ข้าพเจ้ายังอายุไม่ถึงสิบขวบ ครั้นยังเป็น
พระราชอาณาจักรลาวก็มีภาพพะทาดหลวง แสดมปีปัจจุบัน สมัยที่
เป็นสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวก็ทำรูปพะทาดหลวงอีก...

เมื่อเข้าไปในบริเวณสนามหญ้าล้อมรอบด้วยระเบียบ มีอุบาสก
อุบาสิกาจำนวนมาก ใครก็ไม่ทราบประมาณว่า 200 คน เอาช่อดอกไม้
มาให้บ้าง ส่วนมากเป็นพุ่มดอกดาวเรือง มีจำนวนมากจนท่านทองลุน^๑
บอกว่ารับแต่ช่อดอกไม้ก็แล้วกัน พุ่มให้เขาเอาไปวางบูชาพระธาตุ

ขึ้นชมพะทาดหลวง

^๑ ฯพณฯ ทองลุน สีสุลิต รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงการต่างประเทศลาว

เมื่อข้าพเจ้าจุติอุปเทียณบูชาพระธาตุแล้ว ท่านเจ้าอาวาสวัดพระทาดหลวง คือ พระอาจารย์ทองคุณ พร้อมกับพระสงฆ์อื่น ๆ สวดให้พร ท่านพระอาจารย์ทองคุณเป็นประธานพุทธศาสนสัมพันธ์ลาว (พสส) ถือว่าเป็นใหญ่ที่สุดในบรรดาพระสงฆ์ลาว ข้าพเจ้าได้ถวายตู้พระธรรมพร้อมสิ่งของไม่ได้เรียนถามเกี่ยวกับทางพุทธศาสนา

สักครู่ก็ขออนุญาตท่านขึ้นไปชมพระธาตุ ท่านบุญเฮงเล่าเรื่องการสร้างและบูรณะ เห็นพระธาตุน้อยที่ว่าแทนบารมี ๓๐ ทศมีตัวอักษรเขียนกำกับไว้เช่นว่าเป็นทานบารมี ทานอุปบารมี และทานปรมัตถบารมี จากข้างบนองค์พระธาตุลงมา บริเวณระเบียงรอบพระธาตุเป็นที่เก็บศิลปโบราณวัตถุต่างๆ ที่มาจากที่อื่นก็มี เราจะเก็บของจากวัดร้างที่อยู่ใกล้ๆ เวียงจันทน์มีศิลาจารึกหลายหลัก มีพระพุทธรูปสลักหินมาก เป็นฝีมือเขมรสมัยบาเยน บางอย่างมาจากเมืองชายฟอง

สิ่งที่ข้าพเจ้าเห็นว่าน่าสนใจคือเสมาหินทวารวดีคล้ายกับที่เคยไปดูทางภาคอีสาน เช่น ที่ชัยภูมิ ที่สกลนคร ที่เมืองฟ้าแดดสงยาง เป็นต้น คงจะศึกษาในแง่การแพร่กระจายวัฒนธรรมได้

ไปวัดทองดี มีเหล่า
อุบาสกอุบาสิกาต้อนรับ

* ท่านบุญเฮง บัวแสงสีปะเล็ด รองอธิบดีกรมโบราณคดีและพิพิธภัณฑสถาน

มีรูปสลักหินที่บางท่านกล่าวว่า เป็นรูปพระเจ้าชัยวรมันที่ ๗ แต่ข้าพเจ้าก็ไม่ทราบว่าเป็นหรือเปล่า ดูก็เหมือนพระพุทธรูปธรรมดา

ออกจากวัดพะทาดหลวงเราเดินทางต่อไปยังวัดองค์นี้ วัดนี้เป็นวัดเก่าแก่ สร้างเมื่อคริสต์ศตวรรษที่ ๑๖ ภายหลังที่พระเจ้าไชยเชษฐาธิราชสร้างนครเวียงจันทน์เป็นนครหลวงเพียง ๗ ปี มีประวัติความเป็นมาสำคัญ คือ เคยใช้เป็นที่พักผ่อนพักร้อนน้ำพระพิพัฒน์สัตยาของข้าราชการลาว

ภายในพระอุโบสถมีพระพุทธรูปเรียกว่า พระเจ้าองค์โต สันนิษฐานว่า พระเจ้าไชยเชษฐาธิราชสร้างพร้อมกับพระสุก พระใส และพระเสริม ใน ค.ศ. ๑๕๖๖ (เชื่อกันว่าพระสุกยังจมอยู่ในแม่น้ำโขง พระใสอยู่วัดโพธิ์ หนองคาย พระเสริมอยู่วัดปทุมวนาราม กรุงเทพฯ) พระองค์นี้เชื่อว่ากันว่าหนักต่อนึ่ง ซึ่งข้าพเจ้าไม่แน่ใจว่าหนักเท่าไร ที่วัดองค์นี้ ก่อนจะสวดชยันโต เจ้าอาวาสอ่านสัมโมทนียกถา

วัดองค์นี้

เดินดูรอบ ๆ บริเวณวัด

ต้อนรับกล่าวฝากความระลึกถึงพระไทย ข้าพเจ้าถวายของ ผ้าไตรจีวร
ลาท่านออกมาเดินดูอะไร ๆ ข้างนอกท่านบุนเเองเล่าว่าในวัดมีโรงเรียน
สอนบาลี วัดนี้ได้บูรณะสองครั้ง ใน ค.ศ. ๑๙๑๑ และ ๑๙๒๗ ที่ตั้ง
ของวัดนี้เคยเป็นศาสนสถานขอมมาก่อน มีบริเวณกว้างขวาง รวมเอา
วัดเก่าไว้สามวัด คือ วัดอินแปง วัดมีไชยาราม และวัดหายโคก แต่ก่อนนี้
เรียกชื่อวัดว่า วัดไชยะพุม ต่อมาจึงเรียกวัดองค์นี้ตามนามพระประธาน

ที่ข้าพเจ้าสังเกตว่าบนหลังคามีเครื่องไม้ คนลาวเรียกว่า หางข้อฟ้า
รูปร่างคล้าย ๆ สัตตภัณฑ์ หรือราวเทียนที่ใช้ทางภาคเหนือ ซึ่งกล่าวว่า
เป็นรูปจำลองของเขาศรีสุเมรุ ไม่ทราบว่าลาวถือคติเช่นนี้หรือไม่อย่างไร
ไม่มีเวลาได้ถามสืบสวน...

บนหลังคามีเครื่องไม้
คล้าย ๆ กับสัตตภัณฑ์
หรือราวเทียนที่ใช้ใน
ภาคเหนือ

พิพิธภัณฑ์หอพระแก้ว

จากวัดองค์นี้ไปพิพิธภัณฑ์หอพระแก้ว ภายนอกหอพระแก้ว
เป็นสนามหญ้า มีต้นไม้ดูร่มรื่นสวยงาม โดยเฉพาะอย่างยิ่งต้นจำปา
ต้นไม้ที่ลาวถือว่าเป็นไม้ประจำชาติ จำปาของลาวไม่ใช่จำปาที่คู่กับจำปี
อย่างไทย แต่เป็นต้นลั่นทม มีหลายสีทั้งสีขาวออกเหลือง และสีชมพู
ออกแดง

หอพระแก้วสร้างขึ้นในสมัยพระเจ้าไชยเชษฐาธิราช ประมาณ
ปี ค.ศ. ๑๕๕๑ ถึง ๑๕๙๕ เมื่อย้ายเมืองหลวงจากหลวงพระบาง
มาสู่เวียงจันทน์ เคยเป็นที่ประดิษฐานพระแก้วมรกต เมื่อตอนที่
บูรณะใหม่ประมาณ ค.ศ. ๑๙๓๗ ได้สร้างพระพุทธรูปสำริดองค์ใหญ่

ไปพิพิธภัณฑ์หอพระแก้ว

ปัจจุบันใช้เป็นที่เก็บรวบรวมพระพุทธรูป และโบราณศิลปวัตถุต่าง ๆ ทำ
ทะเบียนเพื่อศึกษาวิจัยต่อไป

เมื่อบูชาพระแล้ว อาจารย์บุญแยงพาขอมของต่าง ๆ ที่เก็บไว้ ส่วนมาก
จะเป็นของที่พบในบริเวณเวียงจันทน์และเมืองใกล้เคียง เช่น พระพุทธรูป
สำริดปางลีลา สร้างประมาณคริสต์ศตวรรษที่ ๑๘ เลียนแบบสกุลช่าง
วัดมะโน หลวงพระบาง (คริสต์ศตวรรษที่ ๑๕) ราวเทียน (สัตตภัณฑ์)
จำลองจากราวเทียนที่วัดสีสะเกด เพื่อนำไปแสดงที่ฝรั่งเศส ราวเทียน
ที่วัดสีสะเกดก็ยังอยู่ แต่ตั้งไว้ไกล เข้าไปดูใกล้ ๆ ไม่ได้ ราวเทียนจำลองนี้
สังเกตเห็นว่าด้านหลังเป็นรูปพระอินทร์ทรงช้างเอราวัณ พระนาครปรก
ศิลปะแบบวัดเชียงขวาง ปัจจุบันพระหายไปเหลือแต่นาค ศิลปะขอม
จากบ้านชายฟอง (ทรายฟอง?) เป็นเมืองโบราณสมัยขอม อยู่ประมาณ
๑๕ กิโลเมตร ทางใต้ของเวียงจันทน์ ที่สำคัญที่สุดเห็นจะได้แก่ศิลาจารึก
ภาษาสันสกฤตเกี่ยวกับการสร้างอโรคยาศาล หรือโรงพยาบาล สมัย
พระเจ้าชัยวรมันที่ ๗ (ค.ศ. ๑๑๘๑ - ๑๒๑๙) การสร้างโรงพยาบาล
นี้มีอยู่หลายแห่ง ในเขตที่มีศิลปะขอมสมัยบายน นอกจากจารึกแล้ว
มีพระพุทธรูปอีกจำนวนหนึ่ง ที่เวียงจันทน์ก็มีศิลปะขอมสมัยเดียวกันนี้

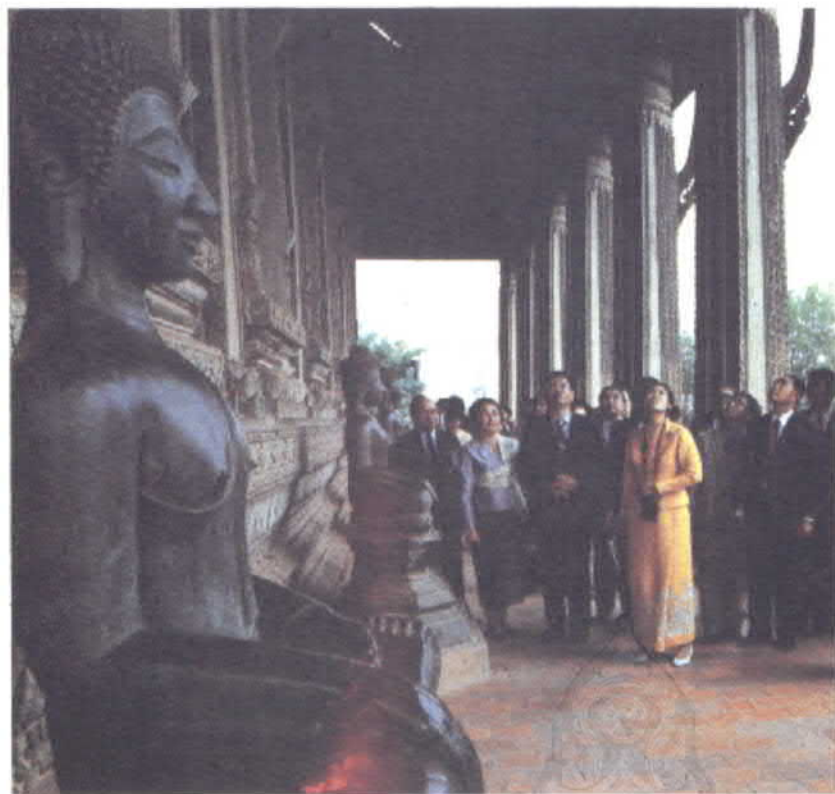
ของในพิพิธภัณฑ์ เช่น
ราวเทินจำหลอกจากวัด
สีสะเกด

บานประตูพระธาตุอิงฮัง (ตอนไปพระธาตุอิงฮังที่สะพานเขตก็เห็นมีประตูครบ เลยไม่ทราบว่าบานไหนเป็นของดั้งเดิม ถามก็ไม่ได้ความ) รูปนางอัปสรจากวัดยอตแก้ว คริสต์ศตวรรษที่ ๑๘ มีเครื่องถ้วยลาว พบแต่อยู่ไม่ไกลจากบ้านที่เราพักกัน จารึกจากเจดีย์ศรีสองรักอยู่ที่นั่นเอง ท่านอาจารย์รับสั่งว่าอาจารย์ ดร.ประเสริฐ ณ นคร บอกไว้ว่าอยู่ที่เจดีย์ศรีสองรักจังหวัดเลยขณะนี้ เป็นของทำใหม่ของเดิมอยู่ที่ลาว จารึกนี้ ด้านหนึ่งเป็นภาษาเขมรแบบไทยเขียน หรือเขมรปนไทย อีกด้านหนึ่งเป็นตัวธรรมภาษาลาว เขาว่าส่งมาลาวใน ค.ศ. ๑๙๕๔ อยู่ในสภาพชำรุดมาก

ตรงระเบียงเป็นที่เก็บพระพุทธรูปสำริดซึ่งเก็บมาจากวัดร้างต่าง ๆ มีอายุอยู่ระหว่างคริสต์ศตวรรษที่ ๑๗ และ ๑๘ มีขนาดค่อนข้างใหญ่ ฝีมือดี บางองค์มีจารึกบอกศักราชทำให้สามารถเทียบอายุได้ บริเวณบ้านท่าลาด เมืองแก้วอุดม แขวงเมืองเวียงจันทน์ เขาว่าอยู่ใกล้ ๆ เชื่อน้ำจิม ตอนทำเขื่อนน้ำจิมก็มีการสำรวจและพบโบราณวัตถุหลายอย่าง เช่น พระพุทธรูปศิลา ท่านอาจารย์ว่าพระองค์นี้ขมวดเม็ดพระศกแปลก ดูเหมือนเลข ๑ ไทย เป็นลักษณะพระห้ามญาติ แต่พระหัตถ์หายไปแล้ว มีรัตนตรียมหายาน ขุดพบที่วัดโพนพะเนา ใกล้ ๆ กับวัดพะทาดหลวง พระองค์นี้ถือเป็นพระพุทธรูปเก่าที่สุดในประเทศลาว

* ศาสตราจารย์หม่อมเจ้าสุภัทรดิศ ดิศกุล

บริเวณพระเขี้ยว

บานประตูบานเก่าของหอพระแก้วมีอยู่บานเดียว ลายเทพนม
ทำด้วยไม้ประดู่ประมาณคริสต์ศตวรรษที่ ๑๘

มีศิลาจารึกอยู่เยอะมาก...จารึกทุกหลักทำทะเบียนเรียบร้อยแล้ว
และมีรอยหมึกแสดงว่าทำสำเนาแล้ว

ที่สนามหญ้ามีไหหินอยู่ใบหนึ่ง ยกเอามาจากทุ่งไหหิน

จากพิพิธภัณฑ์หอพระแก้ว เราเดินไปวัดสี่สะเกดอยู่ใกล้ ๆ กัน
วัดนี้สร้างสมัยเจ้าอนุครองราชย์ เมื่อ ค.ศ. ๑๘๑๘ ตามจารึกว่าชื่อวัด
สถลหัลลาราม (ลาวเขียนสะตะสะหัลลาราม แปลว่า วัดเลน แต่
ไม่มีใครเรียก) เป็นวัดเดียวที่ไม่ถูกเผาในช่วงสงคราม และถึงแม้จะถือว่าเป็น
วัดหลวง แต่ก็มีพระสงฆ์และชาวบ้านคอยดูแลมาตลอด ไม่ได้เป็น
แต่วัดในวังอย่างหอพระแก้ว วัดสี่สะเกดนี้เป็นวัดใหญ่ มีบริเวณกว้างขวาง
เป็นที่เก็บศิลปะหลายอย่างที่สำคัญ ที่ได้เห็น ได้แก่ พระประธานปาง
มารวิชัย สร้างตั้งแต่สมัยเจ้าอนุ รวบรวมทำด้วยไม้ สร้างในราวพุทธ-
ศตวรรษที่ ๑๙ ที่เห็นอันจำลองอยู่ในหอพระแก้ว ภาพฝาผนังเป็นเรื่อง

วัดสี่สะเกด

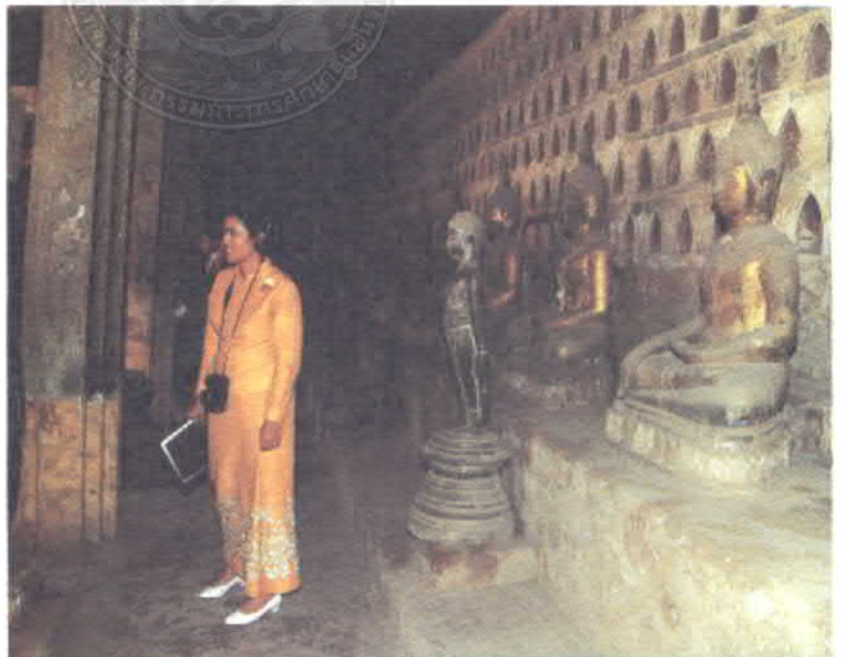
ทางพุทธศาสนาและตำนานพื้นเมือง เรื่องพระยาโปกขรพรรษ (ลาวเขียนว่าพะยาโปกชะละพั๊ด) มีรูปคนใส่หมวกแบบยุโรป เจ้าหน้าที่จากยูเนสโกเคยมาดูแล้ว ด้านบนผนังเหนือช่องหน้าต่างทำเป็นซุ้มเล็ก ๆ มีพระพุทธรูปเป็นพระพุทธรูปเงิน ๒๗๖ องค์ เดียวนี้หายไปเสียมากแล้ว

ข้างนอกมีพระพุทธรูปน้อย จัดเรียงได้ตามช่องที่ฝาผนังระเบียงคด มีจำนวน ๖,๘๔๐ องค์ พระพุทธรูปปูน ๑๒๐ องค์ อยู่ตามระเบียงคดทั้งสี่ด้าน ส่วนพระพุทธรูปสำริดขนาดเล็กอีกเป็นจำนวนนับไม่ถ้วนวางซ้อน ๆ กันไว้เต็มไปหมด เขาบอกว่ากลัวจะหาย เก็บมาทำทะเบียนเอาไว้ก่อน ขึ้นต่อไปจึงจะแยกสมัยกันคว่ำศึกษา ที่ระเบียงยังมีของอีกอย่างหนึ่งคือรางสำหรับสรงน้ำพระ

อาคารที่น่าสนใจยังมีหอไตรที่สร้างในบริเวณวัด และกุฏิพระที่เป็นเรือนไม้อย่างโบราณ

เมื่อพูดถึงการบูรณะปฏิสังขรณ์ทั้งส่วนที่เป็นอาคารและส่วนที่เป็นภาพจิตรกรรม ท่านขุนเณงอธิบายว่า ทางลาวยังไม่มีความรู้ดีนัก เพราะเพิ่งจะเริ่มงาน แต่แรกก็คิดเหมือนกันว่าจะตั้งแผนบูรณะ ยังติดขัดอยู่ที่ยังไม่มีการวิจัยศึกษา การบูรณะไปโดยยังไม่ได้วิจัยเสียก่อน อาจจะซ่อมไปผิดรูปแบบ จะทำให้ของเสียได้ ตอนนี้เขาพยายามปรึกษา

กรมโบราณคดีของลาวได้นำพระพุทธรูปจำนวนมากมารวบรวมเอาไว้ที่วัดสี่สะเกดเพื่อทำทะเบียนและศึกษาค้นคว้าภายหลัง

ผู้รู้ เช่น ทางยูเนสโกก็มาดูให้ความคิดเห็นบ้าง...

เวลาประมาณทุ่มหนึ่งออกจากสถานทูตไปยังสโมสรสภามนตรี
กม. ๖ ถนนโพนเคง เพื่อร่วมงานเลี้ยงอาหารค่ำอย่างเป็นทางการซึ่ง
ท่านผู้มี วงวิจิต ผู้รักษาการประธานประเทศจัดต้อนรับข้าพเจ้า ท่านผู้มี
ท่านพูน ท่านมหากุ และคนอื่น ๆ คอยต้อนรับ พาไปนั่งในห้องรับแขก
ภริยาท่านผู้มีก็มาด้วย (โดยทั่วไปข้าพเจ้าสังเกตว่าลาวไม่ค่อยจะเอา
คู่สมรสออกงาน ทั้งผู้หญิงและผู้ชายจะมาตามหน้าที่ของตน) สำหรับ
ท่านผู้มีข้าพเจ้าเรียก(ลับหลัง)ว่าคุณยายคำลูก ทำทางเป็นคนแก่ใจดี
ช่างโอภาปราศรัย คอยไต่ถามสารทุกข์สุกดิบว่ามาเมืองลาวนี้อาหาร
การกินเป็นอย่างไร

สโมสรสภามนตรี

เมื่อเขาจัดอาหารพร้อมก็เข้าห้องอาหาร คนตรีที่เขาเรียกว่า
ดนตรีพื้นเมืองก็ทำเพลงพญาเดิน นับว่าแปลกกว่าเมืองไทย วงดนตรี
ประกอบด้วย ระนาดทุ้ม ขลุ่ยวง (ดูเหมือนว่าลาวจะเรียกขลุ่ย) ขลุ่ย
ซิม ขลุ่ย มีแคนด้วย จะเรียกว่าเป็นวงเครื่องสายผสมแคนก็ได้ เล่นเพลง
ต่าง ๆ ที่ข้าพเจ้ารู้จักเป็นส่วนมาก

เมื่อเขานั่งโต๊ะอาหารก่อนลงมือรับประทานอาหาร ท่านผู้มีลุกขึ้น
กล่าวสุนทรพจน์ และข้าพเจ้ากล่าวตอบ เป็นอันเสร็จพิธี ไม่ต้อง
เป็นห่วงอีก ข้าพเจ้าจะไม่กล่าวในตอนนี่ว่าสุนทรพจน์มีว่าอย่างไร

เพราะจะนำลงพิมพ์เป็นภาคผนวก

เริ่มรับประทานอาหาร คุณยายคำสูกเริ่มสอนการอ่านภาษาลาว โดยอ่านจากเมนูอาหาร อาหารมาจากโรงแรมล้านช้าง อร่อยดี ข้าพเจ้าว่าแจ่วบองคราวนี้อร่อยกว่าเมื่อกลางวันคือไม่หวานเกินไป คุณยายคำสูกอธิบายการทำแจ่วแบบนี้ ฟังดูก็เหมือนการทำน้ำพริกเผของเราธรรมดา ๆ นี่แหละ พอท่านผู้มีคุณเพียรไม่รับประทานสักที คุณยายคำสูกก็คอยเตือนให้รับประทานเสียที นอกจากแจ่วบองยังมีอาหารอีกหลายอย่าง มีลาบไก่่งวง ห่อหมก ภาษาลาวเรียกว่าปลาพอก ข้าวหลาม ทั้งข้าวเหนียวดำและข้าวเหนียวขาว ไก่ย่าง ส้มตำ สลัด อาหารฝรั่ง มีชาสมุนไพรวัน กินอาหารลาวแล้วจึงกินอาหารฝรั่ง

พิชัยศรีสู่ขวัญ

เวลาประมาณ ๑๙.๑๐ น. ไปสโมสรสภามณฑลในวันนี้เป็นวันพิชัยศรีสู่ขวัญ ซึ่งสมาคมมิตรภาพลาว-ไทย และชาวนครเวียงจันทน์เป็นผู้จัด ข้าพเจ้าไปนั่งอยู่หน้าบายศรีสามต้นเป็นบายศรีที่ไม่ได้ใช้ใบตอง ไข่ดอกไม้ ส่วนมากเป็นดอกดาวเรืองปักใส่พานเงินซึ่งซ้อนกันเป็นชั้น ๆ มีขนมต่าง ๆ เช่น ข้าวพอง มีกระต๊อบเงินใส่ข้าวเหนียว เขียนหมากเงิน มีวงดนตรีลาวเดิมบรรเลงประกอบพิธี หมอพร (หมอขวัญ) กล่าว

พิชัยศรีสู่ขวัญ
หมอพรจะเป็นผู้ทำพิธี

พิธีบวงสรวงวิสูตร วิญญู
หม่อมพระจะเป็นผู้ทำพิธี

ต้อนรับแสดงความยินดีที่ข้าพเจ้ามาเยี่ยมเยียนแล้วเริ่มพิธีด้วยท้าวตั้ง
นโม สวตมณต์บทธมมหารูณิกโกและชยันโต แล้วจึงขับบทท้าววิญญูเป็น
ภาษาลาว ระหว่างนั้นข้าพเจ้าพนมมืออธิษฐานตักเตือนใจไว้ เมื่อเสร็จแล้ว
หม่อมพระมาผูกข้อมือ ต่อด้วยท้าวพุมิ คุณยายคำสุก และคนสำคัญ
อื่นๆ ในรัฐบาล ระหว่างที่ผูกข้อมือข้าพเจ้าต้องยกมือข้างที่ไม่ได้ผูกไว้
ระดับแก้มเป็นประเพณี คนอื่นที่ไม่ได้ผูกจะแตะตัวผู้ที่กำลังผูกให้เป็น
แถวยาวถือว่าได้ร่วมผูกด้วย ผู้ที่ผูกมือให้ลั่นให้ศีลให้พรหลายประการ
ให้แข็งแรง ไม่เจ็บไม่ไข้ ให้มีงมี ว่าเป็นบทคล้องจอง นอกจากข้าพเจ้า
แล้วเขาผูกมือให้ทุกคนในขบวนด้วย...

เมื่อการแสดงพร้อมก็เข้าในห้อง มีวงดนตรีระนาดประสมเครื่องสากล
บรรเลง การแสดงมีลำดับดังนี้

๑. พ่อนอวยพร มีคำอวยพรอยู่ในสุจิบัตร ข้าพเจ้าขอแปลเป็น
ภาษาไทยดังนี้

พวกข้าพเจ้าเหล่าศิลปินลาวขอถวายพระพรชัยอันประเสริฐ
แด่สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี เนื่องในโอกาส
ที่เสด็จเยี่ยมยามสันถวไมตรี สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว
(ดินแดนดอกจำปา) ครั่งนี้จึงทรงพระเกษมสำราญ และได้รับโชคใหญ่
ใจงามทุกประการเทอญ

เขาพื่อนได้สวยงาม ตอนท้ายมีการโปรยดอกไม้ด้วย
(หมู่เด็กพื่อนหญิงจากคณะศิลปากรศูนย์กลางนำแสดง)

พื่อนควพร

๒. มาลาวีน นักร้องเดี่ยวหญิงที่หนุ่มน้อย (แปลว่าอายุน้อย)
และมีชื่อเสียงของลาวเสนอ ๒ เพลง

เพลงที่ ๑ สองฝั่งของ

เพลงที่ ๒ กลางพนา

๓. พื่อนเผ่าม้ง ม่วนซื่นปางบุญซึ่งเป็นลีลาท่าพื่อนและดนตรี
ของเผ่าม้งนำมาประยุกต์ (เขาทำได้น่าสนใจดี ประดิษฐ์ท่าเลียนแบบ
พวกม้ง เป้าแคนก็เล่นลูกซ่ง ประดิษฐ์เพลงขึ้นมาใหม่)

๔. การแสดงกายกรรม (ลาวเรียกกายยะสิน) นักแสดงจาก
คณะกองกายยะสินศูนย์กลาง(สูงนาก) ข้าพเจ้าเห็นชุดนี้ยังบอกว่าน่าจะ
ส่งไปแข่งเล่นยิมนาสติก ตัวอ่อนมากเหมือนไม่มีกระดูก ท่านพู่มีว่า
แต่ก่อนเคยส่งไปเรียนที่ไซเวียตแต่เดี๋ยวนี้ฝึกหัดกันเอง

๕. เลบแคนวงเพลงเสียงแคนลาว โดยครูอาจารย์และนักเรียน
โรงเรียนศิลปดนตรีแห่งชาติ

พ็อนเผ่าม้ง

เพลงพน

๖. พ็อนเป่าบั้ง บทพ็อนสะท้อนให้เห็นความม่วนซื่นเบิกบานของหนุ่มสาวเผ่าลาวเทิงภายหลังได้ผลในฤดูการเก็บเกี่ยว บทพ็อนเป็นลีลาของเผ่าลาวเทิงอยู่ทางภาคใต้ของลาว คณะศิลปินกรรณียกกลางนำมาประดิษฐ์ใหม่ (ท่านพุมี่ว่าเป็นเผ่าลาวเวน อยู่แถว ๆ อัดตะป้อ ข้าพเจ้าดูว่าคล้ายพวกญวน)

หยุดพัก ๑๐ นาที

๗. รายการนี้คือดนตรีพื้นเมืองลาว เพลงลาวดวงเดือน ข้าพเจ้าชื่นชอบร่วมกับวงดนตรีลาวเดิมด้วย

ระบำลาวเทิง

๘. เป็นการแสดงของท่านบัวเงิน ชาพูวง ซึ่งเป็นนักแต่งเพลง นักร้องที่มีชื่อเสียงของลาว เขาเคยได้รับรางวัลต่าง ๆ จากรัฐบาล และการประกวดเพลงระดับสากลหลายครั้งแล้ว เขาเชิญข้าพเจ้าด้วย ข้าพเจ้า จึงเรียกพรรคพวกมาร้องด้วย ได้ร้องเพลงเย็นสบายชาวนาและเพลง ลายใจลาวไทย ซึ่งข้าพเจ้าได้พิมพ์เนื้อเพลงแจกให้ซ้อมร้องล่วงหน้าแล้ว เสียอยู่ที่ท่านบัวเงินร้องเสียงสูง พวกเราเลยขึ้นเสียงไปไม่ค่อยถึง มีคน เล่าว่าท่านบัวเงินนี้ไปเรียนมาจากโซเวียตที่สถาบันโซคอฟสกี

พอข้าพเจ้าร้องจบเพลงลงจากเวที ท่านพูมิกก็เอากะเช้าดอกไม้ มาให้ ท่านบัวเงินร้องต่อเป็นเพลงพระราชนิพนธ์แสงเดือน

๙. ฟ้อนเผ่าอีก่อ เผ่าอีก่อเป็นเผ่าหนึ่งที่อาศัยอยู่ภาคเหนือของ ลาว เผ่าดังกล่าวมีความดู (ภาษาลาวแปลว่าขยัน) หมั่นเพียรและ มุ่งมั่นเชื่องคิลพัฒนาธรรม (ฟ้อนหลังเก็บเกี่ยวข้าวโพด)

๑๐. หมอลำพูเวียง ถวายเสียงขับลำทองถิ่นภาคกลางของลาว ในลำ (เพลง) คอนสะหวัน และลำตั้งหวาย

๑๑. ร้องเดี่ยวหญิงเสียงโซปราโน โดยวิไลวัน บุนนະณ

เพลงที่ ๑ ดวงจำปา (นอกจากดอกจำปาเป็นดอกไม้ประจำชาติแล้ว ข้าพเจ้ายังรู้สึกว่าเป็นเพลงประจำชาติเช่นกัน เล่นกันทุกแห่ง ทั้งวงสากลและพื้นเมือง)

เพลงที่สองนี้ก็เป็นเพลงที่มาจากเทปที่สมาคมดนตรีจัดทำให้ ข้าพเจ้าเช่นกัน ข้าพเจ้าตั้งชื่อเพลงว่า แลจันทร์ ไม่ทราบทำไมลาว

เปลี่ยนชื่อเป็นแลแสง (รู้สึกว่่านักร้องลาวทุกคนเขาร้องเพลงอย่างสากล
เสียงออกมาลึกจริง ๆ ไม่ได้ยินใครร้องเพลงแบบไทย)

๑๒. สุดท้ายเป็นบทพ่อนมิตรภาพลาวไทย เป็นบทพ่อนสะท้อน
ให้เห็นความผูกพันของสองชาติพี่น้องลาวไทยซึ่งมีมาแต่โบราณกาล
ความรักและความหวังในสันติภาพ ยามใดก็ยังยืนยงอยู่ในดวงใจของ
ประชาชนสองชาตินี้อยู่ชั่วนิรันดร์ ฉากนี้เป็นการรำคล้อย
รำกลองยาวกับเซิ้ง

พอเข้าไปใกล้หลวงพระบาง ก็เห็นบริเวณที่แม่น้ำคานกับแม่น้ำโขง
มาบรรจบกัน ท่านขุนเกิด^๑เล่าตำนาน (ซึ่งไม่ทราบว่าจะแต่งเองหรือไม่)
ว่าเวลาหนุ่มสาวรักกัน อยากแต่งงานกันก็ต้องมาสาบานกันที่แม่น้ำ
ในสถานที่นี้ เพราะถือว่าเป็นที่ที่น้ำบริสุทธิ์ แต่ถ้าไม่สมความปรารถนา
ก็มักมากระโดดน้ำตาย ใคร ๆ หันไปมองดูท่านพูดคำพัน ท่านเป็นคน
เชียงใหม่แต่ได้ภรรยาเป็นคนหลวงพระบาง ถามท่านว่าได้มาสาบาน
ตรงนี้หรือเปล่า ท่านพูดว่าไม่ได้สาบานและไม่เคยได้ยินเรื่องนี้เลย
ที่นาที่หลวงพระบางนี้ติดตามภูมิประเทศที่สูง ๆ ต่ำ ๆ อย่างบริเวณ
ภาคเหนือของไทย

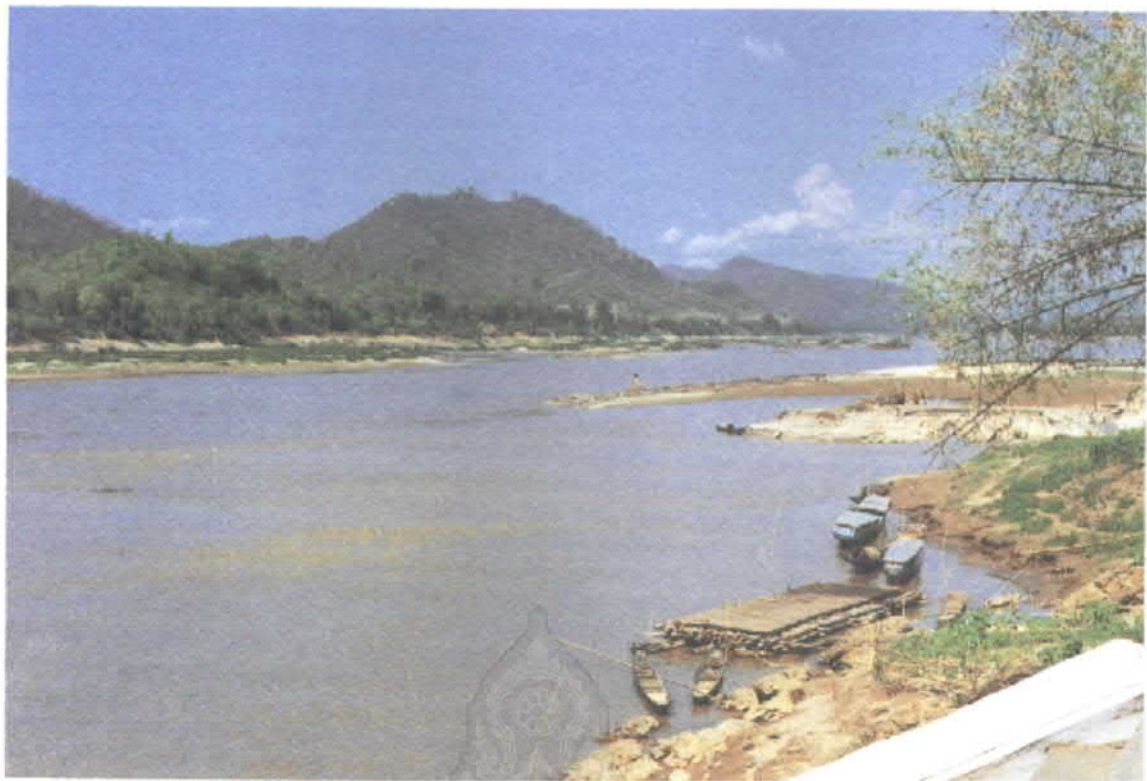
ประธานแขวงหลวงพระบางชื่อท่านวงเพ็ด ไชเกอยางตัว เป็น
คนเชื้อชาติม้งจากเชียงใหม่ (มาได้ภรรยาเป็นคนหลวงพระบาง) กรรมการ
แขวงและอีกหลาย ๆ ท่านต้อนรับอยู่ที่สนามบิน...ท่านวงเพ็ดอธิบายเรื่อง
ต่าง ๆ สิ่งที่เขาเห็นสองข้างทาง เช่น พุสี พระธาตุหมากโม (วัดวิชุน)
โรงเรียน (เดี๋ยวนี้มีโรงเรียนมัธยม ๖ โรงเรียน อุดม ๒ โรงเรียน) โรงพยาบาล
(ดูเก่ามาก) สภาแขวง เรือนเจ้าสุวันนะพูมา ปัจจุบันใช้เป็นเรือนรับรอง

เวลาบ่ายสองโมงท่านวงเพ็ดมารับไปดูวัดต่าง ๆ ...วัดแรกที่ไปคือ
วัดเชียงทอง เมื่อไปถึงยังไม่ขึ้นไปวัดไปที่ท่าน้ำก่อน บริเวณท่าน้ำนี้
เราจะเห็นแม่น้ำคานบรรจบกับแม่น้ำโขง อีกฟากแม่น้ำมีภูท้าว ภูนาง

หลวงพระบาง

วัดเชียงทอง

^๑ ท่านขุนเกิด สังคมลัก อธิบดีกรมการเมือง กระทรวงการต่างประเทศ

ภูเขาที่มีตำนานพื้นเมือง
เรื่องท้าวพุทธเสน

ข้าพเจ้าอยากรู้เรื่องก็ต้องหาอาสาสมัครเล่าตำนาน มะนิวันนักขาวลาว โฆษกวิทยุหลวงพระบางจึงเข้ามาเล่าเรื่องที่เหมือน ๆ กับเรื่องนางสิบสอง หรือพระรถเมรีของเรานั่นเอง แต่ท้าวรถเสนของเขาเรียกว่าท้าวพุทธเสน เรื่องราวของวัดเชียงทองที่ได้ทราบมาคือเป็นวัดที่สร้างขึ้นระหว่างปี ค.ศ. ๑๕๕๙-๑๕๖๐ คือก่อนเวลาที่พระเจ้าไชยเชษฐาธิราช (ขอสละกตเป็นแบบไทยดีกว่า) ย้ายนครหลวงจากหลวงพระบางลงมาสร้างเมืองเวียงจันทน์

วัดนี้ตั้งอยู่ริมแม่น้ำโขง ไกลจากปากน้ำคานมาทางใต้ประมาณ ๓๐๐ เมตร เป็นวัดที่ได้รับพระราชูปถัมภ์จากพระเจ้าสีสะหว่างวง และพระเจ้าสะหว่างวัดทะนาเป็นพิเศษ

วัดเชียงทองได้รับการบูรณะซ่อมแซมเมื่อปี ค.ศ. ๑๙๒๔ ได้ตัดกระเจก (กระเจกนำมาจากเมืองไทย) แต่เขาตัดเป็นชิ้นค่อนข้างใหญ่ ทำเป็นรูปภาพเล่าเรื่องนิทานพื้นบ้าน เช่น เรื่องกวางกับเต่าเป็นสหายนัน เมื่อแสงแดดส่องมาดูสวยงามมาก หลังจากพระอุโบสถทำเป็นสัตตภัณฑ์ ที่ผนังโบสถ์ด้านนอกมีหัวช้างเป็นปูนปั้นติดกระเจกไหลออกมา

เมื่อข้าพเจ้าเข้าไปในวัด ก็มีอุบาสกอุบาสิกาคอยต้อนรับอยู่

วัดเชียงทอง

พระสงฆ์ที่มารับนอกจากพระในวัดแล้ว ยังมีเจ้าคณะแขวงซึ่งอยู่วัดแลนสุขารามเจ้าคณะเมือง เจ้าคณะตาแสงซึ่งเป็นเจ้าอาวาสวัดนี้ ข้าพเจ้าถวายของที่เตรียมมา พระสงฆ์สวดชยันโตและยถาสัพพี เมื่อเสร็จพิธีการแล้วข้าพเจ้าขออุทฺทภายในวัด มีพระประธานปางมารวิชัย ธรรมมาสน์ที่สร้างนำพระ พระบางจำลอง ชุกชีซึ่งประดับด้วยรูปสัตว์หิมพานต์นั้น เจ้าหน้าที่ย่อยธิบายบอกว่าเป็นศิลปะเชียงขวางสมัยคริสต์ศตวรรษที่ ๑๙ ภาพฝาผนังเขียนลายรดน้ำมีทั้งพื้นสีดำและสีแดง เป็นเรื่องนิทานพื้นบ้าน ทศชาติ ไตรภูมิ ออกไปข้างนอกอีกครั้งได้ดูหอพระ มีพระห้ามญาติ ศิลปะสุโขทัย พระนอนอายุ ๕๐๐ ปี พระองค์นี้ฝรั่งเศสเคยเอาไป แต่เจ้าสุวันนะพูมาขอคืน เป็นศิลปะตระกูลช่างหลวงพระบาง

ไปดูโรงราชรถซึ่งเป็นที่เก็บราชรถที่ใช้ในพิธีพระบรมศพพระเจ้าสีสะหวางวงศ์ตั้งแต่ ค.ศ. ๑๙๖๒ เขาทำโรงราชรถให้อย่างสวยงาม เป็นไม้แกะสลักภาพเรื่องราวเกียรติดีหลายตอน ได้แก่ตอนพระราม

โรงราชรถ

อภิเชกนางสีดาหลังจากเสร็จศึกลงกา ตอนนกกัมพาทิ ทศกัณฐ์ล้ม
สตายูสู้กับทศกัณฐ์ ฉากรบ ลุยไฟ ข้าพเจ้าวาดแปลนไว้ว่าภาพอะไรอยู่
ไหน แต่กลับมาดูอีกทีปรากฏว่าวาดหายไปช่องหนึ่ง นับว่าผิดพลาดไป
ข้าพเจ้าสงสัยว่าประตูทางเข้าเสักรถจะเข้าไปได้อย่างไร ก็ได้ทราบว่
ปิดประตูภายหลัง สร้างด้วยไม้ประดู่ สลักกลดลายเป็นเรื่องเขาไม่ได้
บอกว่าเป็นเรื่องอะไร ข้าพเจ้าคิดเองว่าเป็นเรื่องหนุมานจองถนน บน
ราชรถมีพระโกศ 3 องค์ ข้าพเจ้าสงสัยว่าทำไมต้องมีถึงสาม เขابอกว่า
จะได้สมดุลสวยงาม ตกลงเลยยังไม่ทราบความหมาย นายช่างที่สร้าง
ราชรถขณะนี้ยังมีชีวิตอยู่ ชื่อลุงเพี้ยตัน อายุ ๘๔ ปี ยังมีบทบาทสำคัญ
ในวงการช่างหลวงพระบาง ถึงขนาดนับเป็นสกุลช่างของท่านโดยเฉพาะ
แบบนี้อยู่เมืองไทยจะต้องได้เป็นศิลปินแห่งชาติ ส่วนคนออกแบบชื่อ
ลุงมะนิวง หรือเจ้ามะนิวง

บริเวณวัดมีต้นโคกใหญ่ ลาวเรียกว่าต้นเข้มี มีต้นหมากตูม
มีหอกลองสร้างใหม่เมื่อคราวบูรณะ มีบัวบรรจุกระดูกคนตาย ประตูวัด
ทำแบบที่บ้านเราเรียกประตูโขง (เขาก็เรียกเหมือนกัน) บริเวณลานวัด
ตอนวันสงกรานต์จะมีการพ้อนปู่เอยย่าเอยตามตำนานโบราณที่เป็น
ประเพณีสืบทอดมา

วังราชรถ

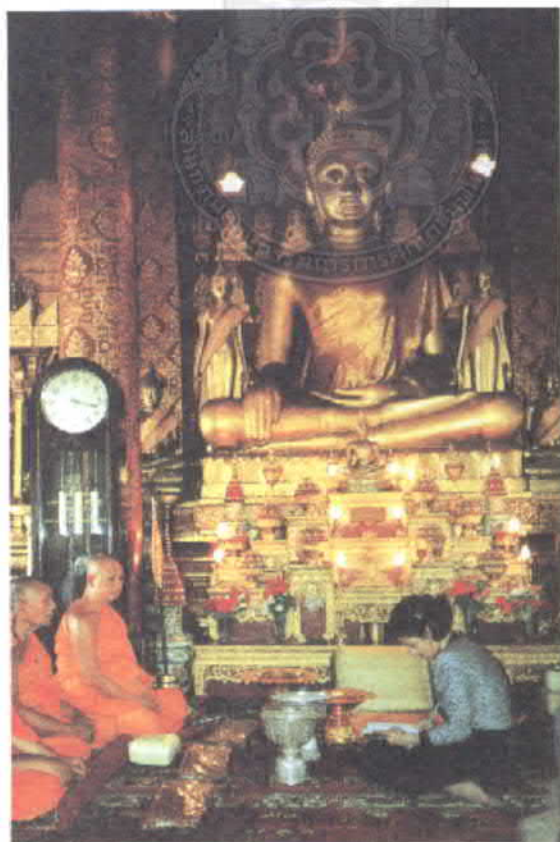

วัดเชียงทองนี้ ท่านอาจารย์ชมมากว่าบูรณะได้สวยงามและ
เก็บรักษาดี หนังสือของปามองติเยรีไม่ได้ชมเลย นอกแต่ว่าพังทลุคไหม
ไม่มีหลังคา

ต่อจากวัดเชียงทองเราไปวัดแสนสุขาราม เขาเอารถมาจอดรับ
แต่ข้าพเจ้าขอเดินไปเพราะที่เมืองนี้เ็นเดิน ถ้าไม่ต้องเร่งร้อนจนเกินไป
เดินผ่านวัดศรี มีคนบอกว่าเจ้าอาวาสที่เพิ่งมรณภาพเรียนจบประติมากรรม
จากกรุงเทพฯ ผ่านวัดสีบุญเรือง ได้รู้ศัพท์อีกคำหนึ่งว่า ส่วนของ
สถาปัตยกรรมที่เราเรียกว่าคันทวยนั้น ภาษาลาวเรียกว่าแขนนาง ผ่าน
วัดสิริมงคลไชยารามอีกวัดจึงถึงวัดแสนสุขาราม...

ประวัติที่ได้ทราบมามีว่า วัดแสนนี้สร้างขึ้นใน ค.ศ. ๑๗๑๘
สมัยการปกครองของพระเจ้ากรุงสุรราช ภายหลังที่นครหลวงพระบาง
ได้แตกแยกออกจากการเวียงจันทน์เป็นอาณาจักรหนึ่งต่างหากได้ ๑๑ ปี

วัดแสนสุขาราม

สนทนากับพระสงฆ์วัด
แสนสุขาราม

เท่านั้น เป็นการสร้างแทนวัดเก่าสมัยคริสต์ศตวรรษที่ ๑๕ ได้มีการ
ซ่อมแซมใหญ่ ๒ ครั้ง เมื่อ ค.ศ. ๑๙๓๒ และ ๑๙๕๖ เป็นศิลปะ
ตระกูลช่างหลวงพระบาง ท่านเจ้าคณะรัฐสิกขุมิใจโบสถ์หลังนี้เป็นที่สุด
เพราะเท่ากับเป็นของทำใหม่ที่ท่านคิดขึ้น ภาพที่เขียนฝาผนังเขียน
ลายรดน้ำทำให้อุณหภูมิเย็นเข้ากับของโบราณ เป็นรูปพระเจดีย์และ
พระธาตุในลาวและทั่วโลกที่ท่านเจ้าคณะเคยไป ข้าพเจ้าก็พยายาม
วาดผังกเอาไว้ หลังพระประธานเป็นภาพพระพุทธเจ้า ๒๘ พระองค์
มีภาพพระธาตุมากมาย วัดวิชุน พระธาตุหริภุญชัย ลำพูน เจดีย์
ปริณิพพานที่เมืองกุสินารา พระธาตุอิงฮัง สะหวันนะเขต ด้านขวามือ
พระประธานมีพระปฐมเจดีย์ นครปฐม พระมหาธาตุหลวงพระบาง
พระธาตุหลวง หลวงพระบาง ด้านขวามือพระประธานเป็นพระเจดีย์
ชเวดากอง ย่างกุ้ง พระเจดีย์พุทธคยา พระธาตุหลวงเมืองเวียงจันทน์
ด้านหน้าพระประธานมีรูปอัปสรเขมร บนคอสองมีภาพพระธาตุสี่โคตตะบัน
ท่าแขก (ตรงกันข้ามกับนครพนม) พระธาตุเกิดแก้วจุลามณีของวัดนี้
พระธาตุจอมสิสุวรรณ์มาลีเจดีย์ ลังกา ท่านอธิบดีสมพงษ์^๑ บอกว่าตอน
บูรณะวัดนี้ท่านเป็นทูตอยู่ได้ช่วยซื้อทองคำเปลวจากเสาชิงช้า โต๊ะหมู่
วัดนี้เป็นของทำใหม่ แต่ดูลักษณะเหมือนโต๊ะหมู่วัดหลวงของไทย มี
พระไตรปิฎกฉบับสุวรรณวรางไฉนพาน ท่านเจ้าคณะหรือท่านเจ้าอาวาส
วัดนี้รู้สึกจะเป็นนักปราชญ์ทางหนังสือท่านหนึ่ง ท่านให้หนังสือเวสสันดร
ที่ท่านเขียน และเทปเทคนิ และฝากหนังสือถวายพระบาทสมเด็จพระ
พระเจ้าอยู่หัวด้วย...

กลับไปพักผ่อนที่ที่พักเปลี่ยนเสื้อเป็นชุดไทย เวลา ๑๗.๐๐ น.
มีพิธีบายศรี มีดนตรีลาวเดิมบรรเลง แต่ที่นี่ไม่มีแคนผสม บายศรีที่นี่มี
พุ่มเดียว ใช้พานเงินเหมือนกับที่เวียงจันทน์ แต่ลักษณะการจัดต่างกัน
หมอพรที่ทำพิธีว่าเป็นคำลาวเลย ไม่ได้สวดบาลีนำก่อน ข้าพเจ้าก็
ไม่ต้องถือสายสิญจน์ เมื่อหมอพรมาผูกข้อมือแล้ว ประธานแขวงผูก
ตามด้วยเจ้านายอาวุโสของหลวงพระบาง มีเจ้าหญิงมะนีไลยพระชายา
องค์มกุฎราชกุมาร คือ เจ้าชายสะหว่างวง เจ้าหญิงเคยเฝ้าพระบาท

^๑ นายสมพงษ์ ฝ่ายจำปา อธิบดีกรมสารนิเทศ กระทรวงการต่างประเทศ (ไทย)

สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวตอนที่พ่อของท่านเป็นทูตที่กรุงเทพฯ นานมาแล้ว
ตอนนั้นข้าพเจ้ายังไม่เกิด...

ระหว่างพิธีดนตรีทำเพลงไปเรื่อย ๆ มีเพลงสืงวล เพลงลาว
ดวงเดือน เมื่อผูกมือกันเสร็จแล้ว ท่านเจ้าแขวงให้ของที่ระลึกข้าพเจ้า
เป็นอันจบพิธี...

จากตลาดไปที่พูสีหรือที่เรียกอีกอย่างหนึ่งว่า พระธาตุจอมพูสี
พระธาตุนี้สร้างขึ้นเมื่อปี ค.ศ. ๑๘๐๔ ในสมัยการปกครองของเจ้าอนุวงศ์
กษัตริย์อาณาจักรล้านช้าง หลวงพระบาง เป็นพระธาตุมีขนาดกว้าง
ด้านละ ๑๐.๕๕ เมตร สูง ๒๑ เมตร ข้อมแซม เมื่อ ค.ศ. ๑๙๑๔
องค์พระธาตุขาดด้วยแผ่นดินทองเหลืองบาง ๆ และทองคำ ประชาชนทั้งหลาย
เรียกว่า พระธาตุหลักเมือง

พระธาตุจอมพูสี

พูสีเป็นภูเขากลางเมืองหลวงพระบาง สูงประมาณ ๑๕๐ เมตร
มีบันไดขึ้น ๓๒๔ ขั้น ทำด้วยดินเผาและหินปูน สร้างเมื่อ ค.ศ. ๑๙๓๖-๑๙๓๗

ที่เรียกว่า พูสี เพราะมีปูสีของพื้นองมาอยู่ที่นี่ และนับกัน
จะสร้างเมือง บริเวณใกล้เคียงนี้มีปูชนียสถานสำคัญหลายแห่ง... แต่
ปัจจุบันนี้ร้างไปเกือบหมดแล้ว ที่ยังเหลือให้เข้าชม ก็คือ พระธาตุจอมพูสี

พูสี

วัดถ้ำพูลี รอยพระพุทธรบาท วัดสี่พระพุทธรบาท วัดป่าแก และรูปวาดฝาผนังวัดป่ารวกเท่านั้น

ประเพณีสำคัญของชาวหลวงพระบางที่เกี่ยวกับพูลี คือ การตีกลองที่พูลี กลองนี้เป็นเครื่องบอกเวลาในสมัยโบราณ ตีบอกเวลาทุกชั่วโมงหรือทุก ๓ ชั่วโมง เป็นการเตือนเจ้านาย พระสงฆ์ และประชาชน ให้รู้เวลาตลอดระยะเวลา ๘ กะ หรือตลอด ๒๔ ชั่วโมง เพื่อปฏิบัติภารกิจที่เกี่ยวข้องกับตนเอง

พระธาตุจอมพูลีมีความสำคัญมาก จนกล่าวกันว่าใครไปเยือนหลวงพระบาง ถ้ามิได้ขึ้นพูลีก็เหมือนกับยังไม่ได้เห็นนครหลวงพระบางอย่างแท้จริง

นี่เป็นข้อมูลที่ได้รับก่อนไป คราวนี้จะเล่าถึงการขึ้นพูลีจริง ๆ ...

จากนั้นเป็นช่วงเวลาของการออกกำลังกาย จะก็ขึ้นก็ไม่ทราบ ข้าพเจ้าเอาแต่เดินไม่ได้นั่งเล่นหาเหงื่อแตกเหมือนกัน เมื่อไปถึงที่พักแห่งแรกก็ทำเป็นชมทิวทัศน์พักเหนื่อยสักหน่อย ดูต้นโพธิ์ที่เป็นของขวัญจากรัฐบาลอินเดียตั้งแต่ พ.ศ. ๒๕๐๐ คือ ตอนงานฉลอง ๒๕ พุทธศตวรรษ ต้นโพธิ์เสริงก็เดินต่อไปจนถึงยอด มีเจ้าหน้าที่โรงแรมล้านช้าง

หยุดพักที่โคนต้นโพธิ์
ซึ่งเป็นของขวัญจาก
รัฐบาลอินเดียเมื่อคราว
ฉลอง ๒๕ พุทธศตวรรษ

(ซึ่งมาจากเวียงจันทน์ ตามบริการทุกที่) มาบริการน้ำดื่มและผ้าเย็น

เมื่อนายเหนื่อยกันแล้ว เจ้าหน้าที่ผู้อธิบายเล่าว่า ที่นี้มีนิทานเกี่ยวกับ
ปู่เยอ ย่าเยอ เรื่องมีอยู่ว่าในสมัยก่อน คนกับผีอยู่ปะปนกัน มีเขตแดน
๒ เขต คือ เขตบก และเขตน้ํา เขตบก มีสิงคะโล (สิงโต) มีอิทธิพล
เขตน้ํามีช้างคล้าย ๆ กับหมู (ตรงนี้พิกล ไม่ทราบว่ําข้าพเจ้าจะฟัง
ผิดหรือไม่ จริง ๆ แล้ว ช้างกับหมูกับน้ํา ๆ กันอยู่ ปีนักษัตรที่เราว่าปีกุนนั้น
บางวัฒนธรรมเชื่อว่าปีช้าง) ร่ายกาจที่สุด กินคน ร้อนถึงพระอินทร์
ต้องส่งคนมาปราบ คนนั้นเป็นฤๅษี ชื่อเรียกกันว่าปู่เฒ่าเจ้าหลวง อยู่
บริเวณพูซวง แต่มีข้อแม้อยู่ว่าถ้าปราบสัตว์ได้คนปราบก็ต้องตายเหมือนกัน
แต่ก่อนจะตายได้อธิษฐานว่ํา ขอให้ประชาชนคิดฮอดคิดถึง จึงได้เกิด
เป็นปู่เยอ ย่าเยอ ที่วัดเชียงทองเป็นที่เหมาะสำหรับการทำพิธี มีต้น
กกทองขนาด ๑๑๗ คนโอบ และเป็นที่ตั้งเมืองเชียงทอง ยังมีเมือง
เชียงดงอยู่แถวสบบง อยู่บนพูสีจะเห็นบริเวณเหล่านั้นทั้งหมด ข้าพเจ้า
เลี้ยวตามภาพตามที่เขาเล่า

เมื่อวาดภาพเสร็จแล้วก็เดินไปดูหอกลอง แต่หอกลองอยู่ริมหน้าผา
ข้าพเจ้าเลยไม่กล้าเดินเข้าไปใกล้ ได้แต่มองดูวิว เห็นโดยรอบรวมทั้ง
ที่สบบาน ดอนทราย ซึ่งเป็นที่แก่ปู่เยอ ย่าเยอ จึงวาดรูปไว้อีกรูป

ไปที่พระราชวังหลวง พระราชวังนี้สร้างขึ้นเมื่อ ค.ศ. ๑๙๐๔
สถาปนิกฝรั่งเศสออกแบบ ต่อมาภายหลังได้มีการแก้ไขยอดให้เป็นแบบ
ปราสาทลาว สร้างขึ้นก่อนพระเจ้าสีสะหว่างวงศ์ครองราชย์ปีหนึ่ง เมื่อ
ครองราชย์แล้วก็ประทับอยู่ที่นั่นจนสิ้นพระชนม์ พระเจ้าสีสะหว่างวงศ์
ขึ้นครองราชย์ก็ประทับที่นั่นต่อจนเปลี่ยนเป็นหอพิพิธภัณฑสถานในปี ๑๙๗๕

เมื่อไปถึง เข้าไปที่ห้องประดิษฐานพระบางเลย เจ้าหน้าที่เล่าว่ํา
พระบางนี้ตามประวัติว่ําเป็นของพระเจ้าแผ่นดินเขมรมอบให้เจ้าฟ้าร่ม
ตำนานพระบางว่ํา เจ้าเขมรได้จากลังกามาอีกต่อ แต่ดูจากลักษณะแล้ว
ไม่น่าจะมาจากลังกา อย่างไรก็ตามถือว่ําเป็นพระที่สำคัญของลาว
พงศาวดารล้านช้างกล่าวว่ํา เมืองหลวงพระบางเดิมชื่อเมืองขวา ต่อมา
เปลี่ยนเป็นเชียงดง เชียงทอง และเปลี่ยนเป็นชื่อหลวงพระบางตามชื่อ
พระบางนี้เอง

พระราชวังหลวง

นอกจากพระบางที่ถือว่าเป็นพระประธานแล้ว ยังมีพระพุทธรูปสำคัญอื่น ๆ เช่น พระพุทธรูปหินเขมร ได้จากวัดวิชนูประมาณคริสต์ศตวรรษที่ ๑๒-๑๓ พระพุทธรูปต่าง ๆ ศิลปะลาวคริสต์ศตวรรษที่ ๑๗, ๑๘, ๑๙ จากวัดวิชนูปะมาณเหมือนกัน มีงาช้าง เล่ากันว่าเป็นของที่พวกพนักงานชั้นสูงถวายมกุฎราชกุมารตอนที่ทรงอภิเษกสมรส แต่มกุฎราชกุมารได้ถวายพระบางเป็นพุทธรูปฯ ภาพสลักไม้จากวัดวิชนูปะมาณ

มีต้นผังแบบที่เราก็มีที่อีสาน เป็นของถวายพระบางตอนเข้าพรรษา จากนั้นเราจึงเข้าไปที่ห้องท้องพระโรงด้านหน้า เป็นห้องรับแขก และประกอบพิธีการต่าง ๆ แบ่งเป็นห้องเล็ก ๆ ต่อกัน เป็นที่นั่งคอยเฝ้า ขณะนี้ใช้เป็นที่ตั้งแสดงของต่าง ๆ มีธรรมาสันที่สมเด็จพระสังฆราช เคยใช้ พระพุทธรูป พระแท่น

ห้องรับแขกที่ทูตมาถวายพระราชสาส์น ทำพิธีมอบพระราชสาส์น ให้ทูตลาวที่จะไปประเทศต่าง ๆ ในห้องนี้มีรูปเจ้ามหาชีวิตหลายรัชกาล ได้แก่

เจ้ามหาชีวิตอุ้นคำ ๑๘๗๒-๑๘๘๙

เจ้ามหาชีวิตคำสุก (ลักกะลิน) ๑๘๙๐-๑๙๐๔

เจ้ามหาชีวิตสีสะหว่างวง ๑๙๐๕-๑๙๕๙

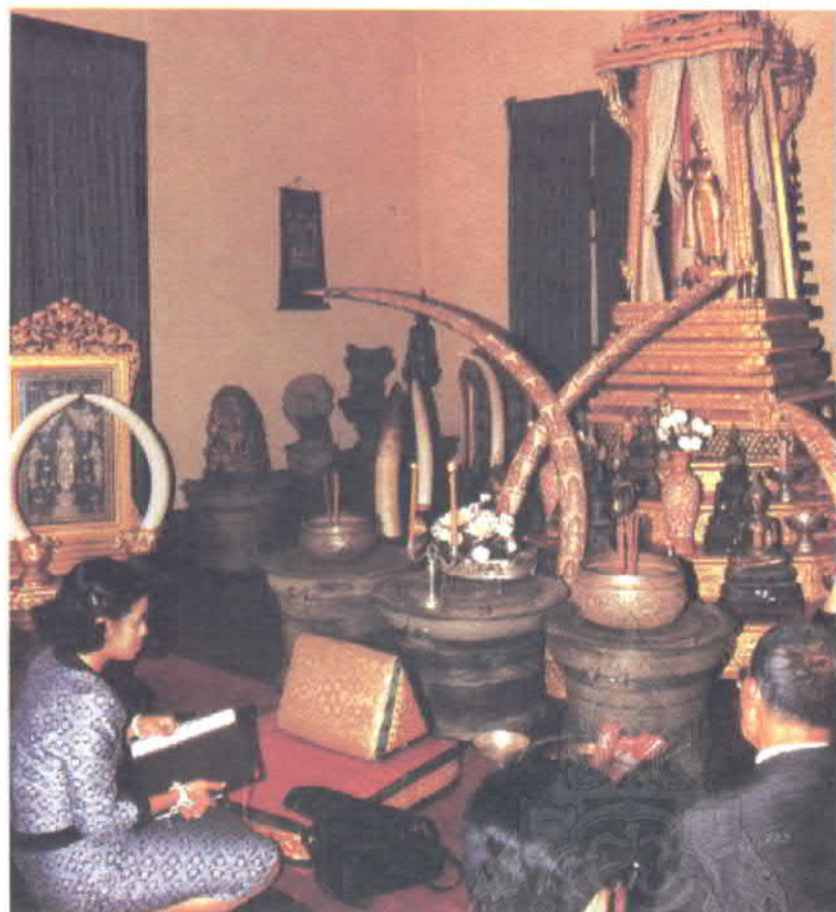
มีตู้พระธรรมลายก้ามมะลอจากเชียงใหม่

ที่ฝาผนังเป็นภาพเขียนฝีมือฝรั่ง แต่เป็นเรื่องชีวิตประจำวันของคนลาว เช่น เรื่องการเทศน์มหาชาติ ตลาดแล่ง ปากแม่น้ำคานสมัยก่อนที่ยังไม่ได้สร้างสะพาน ภาพรามเกียรติ์ตอนศึกทศกัณฐ์และตอนลักสีดา ท่านอาจารย์เห็นเรื่องรามเกียรติ์ที่ไหนไม่ได้ต้องเข้าไปเล่า

ห้องท้องพระโรงประดับกระจกแบบเดียวกับที่วัดเชียงทอง แต่ดูไม่สวยเท่า ท่านอาจารย์ว่าเห็นจะเป็นด้วยอยู่ในอาคาร ต้องอยู่กลางแจ้งจึงจะงาม

ในห้องพระโรงกลางไม่ได้ใช้รับทูต เพราะพระเจ้าสีสะหว่างวัดทะนา ยังไม่ได้บรมราชาภิเษกยังไม่ได้ใช้เศวตฉัตร (ลาวใช้ฉัตร ๗ ชั้น) จนสิ้นพระชนม์

ในตึ้นนอกท้องพระโรงมีพระมากมาย เช่น เศียรพระมฤดา ซึ่งเป็นของขวัญจากรัฐบาลอินเดีย พระจากเจดีย์พระธาตุหมากโม (ตึ้นนี้อยู่ในห้องพระโรง) เป็นพระแก้วบ้าง พระโลหะบ้าง แก้วแหวนเงินทอง

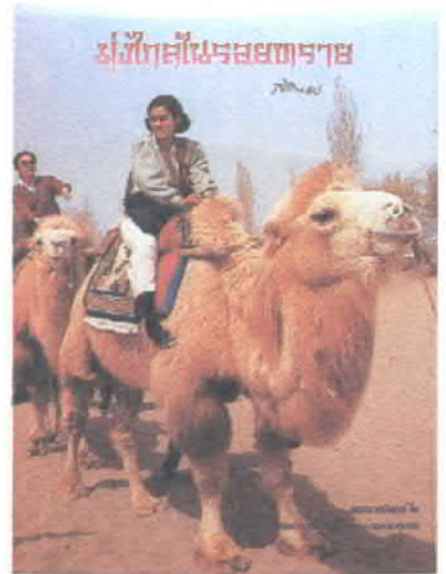
ฟังคำบรรยายเรื่องศิลป-
วัตถุในพระราชวังหลวง

คงจะเป็นของในกรุที่โบราณใส่ไว้เพื่อเป็นพุทธบูชา เหมือนที่กรุวัดราช
บูรณะ อโยธยา

ของที่ใช้ในขบวนแห่และของที่ใช้ในพิธีบรมราชาภิเษก

นอกจากนั้น มีของต่าง ๆ เช่น แหียงช้างที่เจ้าอนุวงศ์ถวายมาจาก
เวียงจันทน์ มีของขวัญที่ภรรยาเจ้าสุพานวงศ์ถวายเมื่อรวมลาวครั้งที่ ๑
และ ๒ คู่พระธรรมที่เป็นของขวัญจากพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว
ตอนเจ้ามหาชีวิตเสด็จเยือนไทยเมื่อ พ.ศ. ๒๕๐๘ ของจากประธานาธิบดี
จอห์นสันของสหรัฐอเมริกา เป็นภาพถ่ายผิวดวงจันทร์ ถ่ายจากยาน
เซอเวเยอร์ ปี ค.ศ. ๑๙๖๖ ภูเขาเมือง ภาพเขียน ของขวัญจาก
ประเทศต่าง ๆ ของขวัญจากประเทศไทยเป็นชุดเขียนหนังสือเครื่อง
ถมทอง มีผืนดวงจันทร์ซึ่งเป็นของขวัญจากประธานาธิบดีนิกสัน ปี
ค.ศ. ๑๙๗๒

“มั่งโกลในรอยทราย” เป็นพระราชนิพนธ์ในสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ทรงเล่าถึงการเสด็จพระราชดำเนินเยือนสาธารณรัฐประชาชนจีน เมื่อวันที่ ๗ - ๒๑ เมษายน ๒๕๓๓ เพื่อทัศนศึกษาเส้นทางแพรไหมในสาธารณรัฐประชาชนจีน อันเป็นเส้นทางคมนาคมที่มีความสำคัญทางประวัติศาสตร์ด้านการติดต่อสัมพันธ์แลกเปลี่ยนทางเศรษฐกิจ การค้า และวัฒนธรรมระหว่างโลกตะวันออกกับโลกตะวันตก รวมทั้งเอเชียตอนใต้ในสมัยโบราณ

ทรงเริ่มการเดินทางจากเมืองหลวงคือ ปักกิ่ง ไปนครซีอาน มณฑลส่านซีซึ่งเป็นจุดเริ่มต้นของเส้นทางแพรไหมผ่านนครหลานโจว มณฑลกานซู มุ่งสู่เมืองตงหวงซึ่งนับเป็นจุดเชื่อมสำคัญระหว่างภาคตะวันออกและภาคตะวันตกไปเมืองเจียหยูฉวน เข้าสู่เมืองจิ่วชวน ได้ทอดพระเนตรถ้ำตุนหวงอันมีศิลปกรรมล้ำค่าเป็นมรดกตกทอดถึงปัจจุบัน แล้วเสด็จต่อไปเมืองท่งหลู่ฟั่น เข้าเขตการปกครองตนเอง ซินเกียงอุยกูร์ มีนครอุหลุมู่ฉี เป็นสถานที่พักสำคัญและที่เสด็จไปมาของเส้นทางแพรไหมในอดีตซึ่งยาวที่สุดเส้นทางหนึ่ง มีเส้นทางคมนาคมเชื่อมทางรถไฟกับสหภาพโซเวียต ซึ่งนับเป็นสะพานที่ ๒ เชื่อมยุโรปและเอเชีย ย่นระยะทางจากสายแรกคือ แทรนส์ไซบีเรียถึง ๓,๐๐๐ กิโลเมตร มีชาวเวอเออร์เป็นชนกลุ่มน้อยที่ใหญ่ที่สุดในซินเกียง บรรพบุรุษเป็นพวกเตอร์ก ได้ให้อิทธิพลทางวัฒนธรรมแก่พวกมองโกลอย่างมาก เดินทางต่อไปยังเมืองกาซการ์ ซึ่งเป็นศูนย์กลางของศาสนาอิสลามในจีน มีโรงงานใหม่ที่มีคุณภาพดีที่สุดของซินเกียง มีที่ราบสูงปาร์มีถ้ำสูงที่สุดในโลก ที่เมืองกาซการ์นี้นับเป็นจุดสุดท้ายของเส้นทางแพรไหมที่เสด็จพระราชดำเนิน

พระราชนิพนธ์ที่อัญเชิญมานี้ เป็นเรื่องเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ ศิลปวัฒนธรรม พร้อมทั้งพระราชวินิจฉัยส่วนพระองค์บางตอน อันเป็นประโยชน์ต่อผู้อ่านอย่างยิ่ง

มุงไกลในรอยทราย

วันพฤหัสบดีที่ ๑๒ เมษายน
๒๕๓๓ เลิศจิพรารักษ์ดำเนินพิพิธภัณฑสถานฯ ซึ่งแสดง
วัฒนธรรมก่อนประวัติศาสตร์ ตั้งแต่
สมัยหินเก่า อายุประมาณ ๑๐,๐๐๐ ปี
พุทธศิลป์และศิลปวัตถุในราชวงศ์
ต่าง ๆ ตลอดจนสิ่งของเครื่องใช้
อันแสดงให้เห็นถึงชีวิตความเป็น
อยู่ของคนในสมัยนั้น

พิพิธภัณฑสถานฯ เป็นที่มีชื่อเสียงมากในเรื่องของวัตถุโบราณ ที่
พิพิธภัณฑฯ นี้ติดคำแปลคำอธิบายเป็นภาษาอังกฤษเอาไว้ให้ด้วย (แต่
ข้าพเจ้าไม่มีเวลาดู เพราะต้องเดินดูอย่างรวดเร็วที่สุด ฉะนั้นจะพยายาม
เขียนบรรยายเกี่ยวกับพิพิธภัณฑฯ นี้ให้ดีที่สุดเท่าที่คนที่มองผ่านแล็บ
เดียวจะทำได้) ได้ทราบว่ามีห้องเก็บของของพิพิธภัณฑฯ มีของเกือบ
ห้าแสนชิ้น แต่นำมาจัดแสดงได้เพียงส่วนหนึ่ง

เมื่อไปถึงผู้อำนวยการพิพิธภัณฑฯ นำไปที่หน้าแผนที่ของมณฑล
แล้วกล่าวต้อนรับ เล่าสภาพของมณฑลอย่างคร่าว ๆ ว่าเป็นมณฑล
ที่อยู่ตรงกลางของจีนภาคตะวันตก เป็นมณฑลที่มีคนกลุ่มน้อยอยู่มาก
แต่ก็ยังรักษาความสัมพันธ์กับจีนตอนกลาง (จิงหยวน - ตงจ้วน) ได้

การอธิบายรายละเอียดของวัตถุในพิพิธภัณฑฯ จะต้องทำอย่าง
รวดเร็ว พอดีมีนักวิชาการของพิพิธภัณฑฯ ท่านหนึ่งชื่อคุณหลี่ฮั่ว อธิบาย
เป็นภาษาอังกฤษ

วัฒนธรรมก่อนประวัติศาสตร์พบที่ด้าตีวันในตอนกลางของมณฑล

พิพิธภัณฑ์กองมรดกแห่งชาติ

เป็นสมัยหินเก่า อายุประมาณ ๑๐,๐๐๐ ปี มีเครื่องมือหิน ในบริเวณเดียวกันยังได้พบหม้อเขียนสีดำและแดง ตามแบบวัฒนธรรมยางเขา (ยางเขาจริง ๆ พบที่เหอหนาน) อายุประมาณ ๖,๐๐๐ ปีก่อนคริสต์กาล แหล่งหม้อเขียนสี (เป็นวัฒนธรรมหินใหม่) ในกานซูมีหลายประเภท ได้แก่

๑. หม้อเจียเหย้า อยู่ในอำเภอหลินเตา ตอนใต้ของกานซูมีลายเขียนภายในและภายนอกหม้อ เป็นลายรูปโลกและจักรวาล เครื่องมือหินใหม่ กระตุกสัตว์ ที่สำคัญคือมีดทำด้วยกระดูก แต่เจาะเป็นช่องใส่ใบมีดหินขัดอย่างบาง เข็มทำด้วยกระดูกสัตว์ (อายุประมาณ ๕,๐๐๐ - ๔,๐๐๐ ปีก่อนคริสต์กาล)

๒. ป้านซาน อายุประมาณ ๒,๐๐๐ ปีก่อนคริสต์กาล ลายเขียนจะเป็นรูปพันธุ์ปลา

ยังมีอีกหลายแบบแต่ดูไม่ทัน

เขาได้จำลองหลุมฝังศพที่อุเวย์มาให้ดู เข้าใจว่าเป็นวัฒนธรรมฉีเจีย (๔,๐๐๐ - ๓,๐๐๐ ปีก่อนคริสตกาล) มีโครงกระดูก ๓ โครง เป็นชาย โครงหนึ่ง หญิงสองโครง มีเครื่องถ้วยชามและลูกปัดอยู่ด้วย วัฒนธรรมนี้อาจารย์หลี่ฮั่วอธิบายว่าเป็นช่วงเวลาที่เริ่มมีการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรม คือกลายเป็นวัฒนธรรมที่ผู้ชายมีความสำคัญ เมื่อครั้งที่ย่าแดนมังกรคราวที่แล้ว ข้าพเจ้าได้ไปดูวัฒนธรรมก่อนประวัติศาสตร์ที่บ้านโพ ซืออาน เขาอธิบายว่าเป็นวัฒนธรรมที่ผู้หญิงมีความสำคัญ เป็นสังคมแบบดั้งเดิม ไม่มีเวลาถามรายละเอียด (อีกแล้ว)

เดินไปอีกห้องผ่านร้านค้าของพิพิธภัณฑ (ซึ่งป่าจันอูตสำหราชอาณาจักรได้) วัฒนธรรมต่อจากนี้เรียกว่ายุคโลหะหรือสังคมทาส เริ่มต้นตั้งแต่ก่อนสมัยราชวงศ์โจว มีของที่ใช้ในพิธีบูชาบรรพบุรุษ ได้ชุดบทย่อยเบี้ยที่ใช้แทนเงินอย่างในเมืองไทยก็มี (อายุ ๓,๕๐๐ ปี ก็น่าจะยังเป็นสมัยหินใหม่?)

เครื่องเคลือบในยุคแรกมีในสมัยราชวงศ์โจวตะวันตก (๑๑๑๒ - ๗๗๐ ปีก่อนคริสตกาล) ที่แสดงไว้เป็นหม้อสำหรับเก็บน้ำมัน ภาชนะสำริดซึ่งเป็นของที่ใช้ในพิธี ไม่ได้เป็นของใช้ในชีวิตประจำวัน บางทีมีชื่อคนทำสลักไว้ บางทีก็เป็นชื่อของเจ้าของ ที่สำคัญคือภาชนะที่มี ๓ ขา

ของสมัยราชวงศ์ช้าน (๒๐๖ ปีก่อนคริสตกาล - ค.ศ. ๒๒๐)^๑ มีศิลปะชิ้นเอกที่เป็นสัญลักษณ์ของมณฑลกานซู คือม้าเหยียบบนกนางแอ่นพบที่อุเวย์ เป็นเครื่องแสดงว่าวิ่งได้เร็วมาก ม้าเป็นสิ่งที่แสดงควมมีพลัง เป็นเจ้าแห่งความเร็ว สมัยก่อนมีพวกพ่อค้ามาจากประเทศทางตะวันตกมาที่จงหยวน จะต้องคิดเตรียมการว่าพาหนะใดจะใช้ขนของได้มากที่สุด (เห็นจะเป็นอูฐ) และพาหนะใดจะนำคนไปได้ไกลที่สุดคือจะต้องเร็วที่สุด ก็คือม้าเ็นเอง ในสมัยราชวงศ์ช้านมีผู้รุกรานมาจากทิศตะวันตก จากที่ราบสูงมองโกเลียบ่อยครั้ง จึงต้องหาทางแก้ไขโดยการหาพาหนะที่รวดเร็ว คล่องตัว เหมาะสำหรับการรบ ก็คือม้าอีกนั่นแหละ จึงต้องไปติดต่อขอม้าจากพวกคนกลุ่มน้อยจากเมืองเฟอร์กานา

^๑ กล่าวโดยละเอียดราชวงศ์ช้านแบ่งเป็นราชวงศ์ช้านตะวันตก (๒๐๖ ปีก่อนคริสตกาล ค.ศ. ๘) หนวังมายุ่ค้ออำนาจ ตั้งราชวงศ์ช้าน ค.ศ. ๘ - ๒๓ ต่อด้วยราชวงศ์ช้านตะวันออก (ค.ศ. ๒๕ - ๒๒๐)

(ปัจจุบันอยู่ในอุซเบกิสถาน สหภาพโซเวียต) ได้ม้า “เห้งเจี๊อต” มาเมื่อเขียนถึงตรงนี้ข้าพเจ้าขอขอย้อนมาพูดถึงเรื่องม้าอีกครั้ง (ต่อไปอาจจะพูดถึงหลายครั้ง เมื่อมีข้อมูลเปลี่ยนแปลงคือไปคุยกับใครมาอีก) ข้าพเจ้าอ่านหนังสือก็เล่มๆ ก็ไม่ค่อยตรงกัน ตามความเข้าใจว่าม้าที่อันชู่ตี้ได้มาเป็นม้าจากเฟอร์กันนา เป็นม้าที่มีพลังและความรวดเร็ว เรียกว่า ม้าเห้งเจี๊อต (อันเสว) ในเรื่องมังกรหยกว่าเป็นม้าที่ก๊วยเจ๋งใช้นั่นแหละ แต่มีนักวิชาการภายหลังตีความว่าที่ม้ามีเห้งเจี๊อตไม่ได้เป็นพันธุ์พิเศษ แต่เป็นโรคผิวหนังชนิดหนึ่งที่เกิดจากแบคทีเรีย ตัวอย่างของม้าชนิดนี้คือม้าที่ขุดพบที่อู่เวย์ ที่เรากำลังดูอยู่

ม้าชนิดที่ ๒ คือม้าอุซุน มาจากทุ่งหญ้าแถบลุ่มแม่น้ำฮีสี่ คือม้าที่เหยียบขงยงหนู

ม้าชนิดที่ ๓ ม้าเหอซู่ว ของจีนซือ่งเต้ เดิมมาจากทุ่งหญ้าในกานซู ซิงไห่ และเสฉวน

คุยไปคุยมาถึงได้ทราบว่าม้าสวรรค์ที่เรากำลังจ้องอยู่นี้เป็นของปลอม ของจริงนั้นคนอธิบายคนหนึ่งบอกว่าของจริงอยู่ในห้องเก็บของเอามาใช้ไม่ได้ ส่วนอีกคนบอกว่าของจริงเอาไปแสดงต่างประเทศเท่าที่ทราบเขาเอาไปแสดงต่างประเทศบ่อยๆ จริงๆ ก็นับว่าแปลก เพราะทั่วไปเขาจะเก็บของจริงไว้ที่บ้านและเอาของปลอมไปแสดงกัน

รูปสำริด “ม้าบิน” อันมี
ชื่อเสื่อง

ข้าพเจ้าเคยได้เห็นของจริงโดยบังเอิญที่ Royal Academy ที่ลอนดอน หลังจากไปราชการงานพระบรมศพพระเจ้ากุสตาฟ อดอล์ฟ แห่งสวีเดน ก่อนกลับแวะค้างลอนดอนคืนหนึ่ง ได้ทราบจากเจ้าหญิงอเล็กซานดรา ว่ามีนิทรรศการศิลปะจีน ข้าพเจ้าอยากดู แต่คิดว่าคงไม่มีโอกาสเพราะต้องกลับแล้ว ท่านอุตส่าห์จัดให้เข้าได้ก่อนเปิดงาน ขณะนั้นถือว่าได้ดูของแปลกเพราะ พ.ศ. ๒๕๑๖ จีนและไทยยังไม่มีความสัมพันธ์ทางการเมือง ของอื่นนอกจากม้าที่ข้าพเจ้าเห็นมีรูปตุ๊กตาแกะสลักไม้ เหรียญเงินพบที่เมืองอานซี เมืองอานซีนี้ (เราไม่ได้ไป) เป็นเมืองสำคัญ ของเส้นทางค้าแพรไหมเมืองหนึ่งก่อนถึงตุนหวง เคยเป็นทางแยกของ เส้นทางค้าแพรไหมสายที่จะขึ้นไปฮามิ ทุ่งหญ้า (ได้เทียนชาน) กับ สายคุณลุนที่จะไปเหอเถียน แล้วไปบรรจบกันที่ซาซือหรือกาซการ์

มีผ้าไหมพิมพ์ลวดลาย เครื่องมือทำนา

ของที่พบในสุสานที่อู๋เว่ยมีเครื่องดินเผาเคลือบเป็นรูปบ้าน ซึ่ง ข้าพเจ้าคิดว่ามีประโยชน์มาก ทำให้เราทราบว่าบ้านคนจีนสมัยนั้นมี ลักษณะอย่างไร รูปร่างข้าว สัตว์เลี้ยงต่าง ๆ

สิ่งที่ทำให้พิพิกภัณฑ์นี้มีชื่อเสียงอีกอย่างหนึ่งคือตัวหนังสือที่ เขียนบนตัวไม้ผูกเข้าด้วยกัน มีเป็นจำนวนมาก เขาอธิบายว่าการผูก ตัวไม้เข้าด้วยกันเป็นต้นกำเนิดของคำว่าเชือกซึ่งแปลว่าเล่ม หนังสือไม้ เหล่านี้พบมากในกานซู ตะวันตกเฉียงเหนือ บันทึกประวัติศาสตร์ของ ท้องถิ่น รวมทั้งกิจการทางทหารด้วย บางส่วนเป็นตำรายา

ของที่แสดงเอาไว้ว่าเป็นของสมัยราชวงศ์ฮั่น มีอีกหลายอย่าง เช่น กับดักสัตว์ หน้่าแห่งที่ใช้จุดเป็นสัญญาณเตือนภัย

หลังจากสมัยราชวงศ์ฮั่นตะวันออก เป็นสมัยสามก๊ก (ค.ศ. ๒๒๐ - ๒๖๕) ได้พบอิฐเขียนสีสมัยราชวงศ์เว่ย (ก๊กของโจโจ) ตั้ง เมืองหลวงอยู่ลั่วหยาง (ค.ศ. ๒๒๐ - ๒๖๕) และราชวงศ์จิ้นตะวันตก ค.ศ. ๒๖๕ - ๓๑๗ (ซึ่งรวบรวมประเทศไว้ได้ราว ๕๐ ปี) ช่วงนี้พบอิฐ เขียนสีจากเจียกวน (ที่แสดงไว้เป็นของทำจำลอง) อิฐพวกนี้แสดงชีวิต ประจำวันของคนสมัยนั้น เช่น การล่าสัตว์ น่อกองฟาง การเลี้ยงสัตว์ ไถนา หาบน้ำ เป็นต้น

หลังจากนั้นเป็นสมัยราชวงศ์ใต้และเหนือ (ค.ศ. ๓๑๗ - ๕๘๙) คือสมัยแตกแยกทางการเมือง มีราชวงศ์ต่าง ๆ ทั้งทางภาคเหนือและ

ภาคใต้หลายราชวงศ์ และมีแคว้นต่าง ๆ ของอนารยชน ๕ เผ่าอีกถึง ๑๖ แคว้น ประวัติศาสตร์ตอนนี้อย่างมาก ข้าพเจ้าจะขอไม่กล่าวในตอนนี้อีก กล่าวเพียงว่าของต่าง ๆ ที่พิพิธภัณฑ์แสดงไว้เป็นพุทธศิลป์ที่มีในช่วงเวลานี้ เช่น ของที่สร้างขึ้นในสมัยราชวงศ์เว่ยภาคเหนือ (ค.ศ. ๓๘๖ - ๕๓๔) ราชวงศ์โจว ภาคเหนือ (ค.ศ. ๕๕๗ - ๕๘๑) เป็นต้น เขาทำแผนที่แสดงที่ตั้งของถ้ำต่าง ๆ ที่มีภาพเขียนหรือภาพสลักในพุทธศาสนา

ราชวงศ์สุย (ค.ศ. ๕๘๑ - ๖๑๘) ซึ่งยึดอำนาจจากราชวงศ์โจวภาคเหนือ และราชวงศ์เฉินในภาคใต้ได้ ราชวงศ์ถัง (ค.ศ. ๖๑๘ - ๙๐๗) แสดงหีบใส่พระธาตุซึ่งมี ๓ ชั้น พระพุทธรูปสมัยสุยและสมัยถังหน้าตาเหมือนคนจีน (แบบอ้วน ๆ) ส่วนพระพุทธรูปสมัยราชวงศ์ฉินยังหน้าตามีเค้าอินเดีย เครื่องเคลือบสมัยราชวงศ์ถังเป็นเคลือบ ๓ สี รูปทวารบาลเป็นสัตว์ประหลาดสำหรับป้องกันภูติผีปีศาจ

สมัยราชวงศ์ซ่ง ค.ศ. ๙๖๐ - ๑๒๗๙ แสดงเครื่องเคลือบต่าง ๆ สมัยราชวงศ์เยี่ยตะวันตก (ค.ศ. ๑๐๓๘ - ๑๒๒๗ เป็นเผ่าทงกุต) เป็นราชวงศ์อยู่ทางเหนือของจีน ร่วมสมัยกับราชวงศ์ซ่ง

ราชวงศ์จิน (เผ่า Jürchen เป็นบรรพบุรุษของพวกแมนจู ค.ศ. ๑๑๑๕ - ๑๒๓๔) คนที่ดูมั่งกรหยก (อีกแล้ว) ควรจะรู้จักพวกนี้ ที่เราเรียกว่าพวกกิมก๊ก แต่งชุดแดง ๆ ที่เป็นคนตีราชวงศ์ซ่ง ได้ครองดินแดนภาคเหนือทั้งหมด ใน ค.ศ. ๑๑๒๖ แต่ตอนหลังก็ถูกพวกราชวงศ์หยวน (มองโกล) โจมตียึดดินแดนไป

สมัยราชวงศ์หยวน (หงวน) ตั้งอาณาจักรใน ค.ศ. ๑๒๐๖ ตั้งนามราชวงศ์ว่าหยวนใน ค.ศ. ๑๒๗๑ พิพิธภัณฑ์ตั้งเครื่องถ้วยที่พบในกานซู เคลือบสีแดง เครื่องเคลือบทำเป็นบ้านไม้ในสมัยราชวงศ์หยวน แสดงสถาปัตยกรรมสมัยนั้น ที่ประตูมีคนรับใช้ยืนอยู่ เจ้าของบ้านเป็นหญิงชรา นั่งอยู่ที่หน้าต่าง

สมัยราชวงศ์หมิง (เหมิง) ค.ศ. ๑๓๖๘ - ๑๖๔๔ มีเสือเกราะเหล็กที่หน้าอกมีรอยทะเลาะ เป็นอันว่าเจ้าของถูกยิงตายแน่ ๆ ปืนใหญ่ ดาบ แผ่นกระดาศซึ่งครู^๑อธิบายว่าเป็นหนังสือเดินทางสมัยก่อน

^๑ ครู^๑อย่าง พระอาจารย์สอนภาษาจีนของสมเด็จพระรัตนราชสุตาฯ สยามบรมราชกุมารี

หนังสือเดินทาง

สมัยราชวงศ์ชิง (ชิง) ค.ศ. ๑๖๕๔ (ปีที่เข้าปักกิ่งทางด่าน
ชานไห่กวน) - ๑๙๑๑ แสดงแผนที่เมืองหลานโจวเมื่อ ๒๐๐ ปีมาแล้ว
สมัยนั้นเรียกชื่อว่าเมืองจินเจิง

มีตลาดจารึกที่กำแพงเมือง และแสดงภาพวาดของศิลปินท้องถิ่น
ในสมัยราชวงศ์ชิง

ข้าพเจ้าถามว่าปัจจุบันมีการขุดค้นทางโบราณคดีบ้างไหม เขา
ตอบว่ารัฐบาลไม่สนับสนุน เพราะเทคนิคการรักษาของยังไม่ได้พอ

จากแผนกโบราณคดี เราคุยต่อที่แผนกศิลปะพื้นบ้าน คนอธิบาย
เขาเอาบทความภาษาจีนยาวเหยียดส่งมาให้ข้าพเจ้า อวดว่านิทรรศการ
นี้เคยร่วมงานศิลปะหัตถกรรมแห่งชาติ ตราของงานเป็นลายกระด่าย ๓ ตัว
ที่มีในดวงแข เขาเทียบกับศิลปะโบราณ หัตถกรรมประเพณีนิยม และ
ทำขึ้นใหม่ เช่น การตัดกระดาษ การปักลาย เครื่องปั้นดินเผา เทียบกับ
ศิลปะที่เมืองเทียนสู่ย ที่เมืองต้าตั่ววัน

ส่วนที่ ๒ เป็นประเพณีของชาวบ้าน มีกระดาษตัดสำหรับปิด
ตามประตูสำหรับงานตรุษจีน ตะเกียง พวงของต่าง ๆ สำหรับแขวน
ทำด้วยด้ายถัก ฟางข้าวสาลี หมอนเด็กรูปสัตว์ หมวกเด็ก ถังใส่แป้ง
ข้าวสาลีทำด้วยกระดาษอัด หน้ากากไม้ของชาวทิเบตในกานซู ขนมห
ที่ใช้ในงานแต่งงานของชนเผ่าตงเชียง พวกนี้เป็นชาวมุสลิมเผ่ามองโกล

ใช้ภาษาอัลตาอิก มองโกเลีย (Altaiic Mongolian) ปนกับจีนและเตอร์ก เขียนหนังสืออักษรอาหรับและจีน มีผู้กล่าวว่าพวกนี้เป็นลูกหลานของทหารเจงกิสข่านที่ประจำอยู่ในเหอโจว (เหอหนาน) ในคริสต์ศตวรรษที่ ๑๓ ตอนที่มาโจมตีอาณาจักรเซียะตันตกในสมัยราชวงศ์หมิง พวกนี้ไม่ได้อพยพกลับแต่ยังอยู่แถวนั้น และหันมาทำการเกษตรและทอพรม (ที่เล่าเรื่องอย่างยืดยาว เพราะข้าพเจ้าค้นข้อมูลมา จะไม่เขียนก็เสียเวลา)

ส่วนที่ ๒ ของพิพิธภัณฑ์
แสดงศิลปะพื้นบ้านของ
ชนเผ่าต่าง ๆ ในกาบซู

เที่ยวเยี่ยมชมในพิพิธภัณฑ์งานกาบซู

พิมพ์ไม้สำหรับพิมพ์ภาพติดหน้าประตู

เผ่าคาซัคเป็นเผ่าที่ปักผ้าได้สวยงาม อยู่ใกล้ ๆ แคว้นคาซัคสถานของโซเวียต แถวนั้นมีแม่น้ำอีลีไหลจากเทียนชาน เล่ากันว่าในศตวรรษที่ ๒ ก่อนคริสต์กาลมีพวกเยว้จือ ซึ่งถูกพวกฮั่นขับไล่มาทางตะวันตก พยายามจะมาอยู่บริเวณนี้ แต่ถูกพวกอุซุนซึ่งเป็นกลุ่มชนเผ่าเร่ร่อน พูดภาษาตระกูลภาษาเตอร์ก ขับไล่ลงไปทางตะวันตกเฉียงใต้ นักจดหมายเหตุจีนบันทึกไว้ว่าพวกอุซุนมีตาฟ้าहनวดแดง พวกคาซัคเป็นลูกหลานของอุซุนนี่เอง ขณะนี้ประชากรมีน้อยกว่าคนจีนชาวยันและชาวเววเออร์ ในนิทรรศการนั้นนอกจากจะแสดงผ้าปักแล้ว ยังมี

กระเป๋านางแพะ ตึกตาเจ้าสาวซีลา ต้องใช้ผ้าแดงคลุมหน้า แสดง
รองเท้าชาวเขาทำด้วยผ้า เหมาะสำหรับใส่ปีนเขา ในเขตที่มีหินเยอะ
ข้าพเจ้าสังเกตว่ารองเท้ามีพวกชาวเขาโดยเฉพาะอย่างยิ่งพวกฮ้อใน
เมืองไทยที่ข้าพเจ้าเคยเห็นก็ทำรองเท้าแบบนี้ใช้กัน

ผ้าปักฝีมือคนจีน (ฮั่น) แต่แรกข้าพเจ้าดูแล้วคิดว่าเป็นฝีมือ
ชาวเขาเพราะใช้วิธีปักไขว้แบบชาวเขาปัก ลายก็คล้าย ๆ กัน ไปดูใกล้ ๆ
ก็รู้สึกว่าคุณปักเขามีความอดทนเยอะมาก ใช้ผ้าเนื้อละเอียดแล้วตีเส้นเป็น
ตาตารางเอง

ผ้าปะเป็นรูปต่าง ๆ

ที่กานตูมีการแกะตัวหนังสือ ซึ่งของกานตูนี้เหมือนตัวหนังสือตะลุง
ของไทยมาก สีสันคล้ายคลึงกัน เขาเล่นหนังตะลุง (จีน) เหมือนกับ
เล่นจี่พื้นเมือง เล่นกันหลายเรื่อง เคยไปแสดงที่อิตาลีได้รับความนิยม
มาก ข้าพเจ้าไม่ทันได้ซักถามเขาว่าวิธีเล่นหนังกานตูนั้นทำอย่างไรบ้าง
ใช้จออย่างไร และพากย์อย่างไร

สำหรับหัวหุ่นนั้นเป็นไม้คล้าย ๆ กับหัวหุ่นของชาว ที่เรียกว่า
วาทยังโกเล็ก ไม่ได้ถามเขาว่าเล่นอย่างไร

นอกจากนั้นมีงานฝีมือต่าง ๆ เช่น ภาพประดับ เรื่อง ฟางข้าว
ผ้าปะติดเป็นภาพ แม้แต่ประดิษฐ์กระดาษห่อทอफीเป็นภาพก็มี

ขนมที่ให้นุสาบรพบุรุษทำด้วยแป้ง

ตัวหนังซึ่งคล้ายตัวหนัง
ของไททมิฬ

เอี่ยมเด็กหลายต่าง ๆ ว่าวใหญ่เป็นรูปตัวจิ้ง

ตัวหุ่นแสดงเล่ห์ผ้าของคนกลุ่มน้อยในกานฐุ เท่าที่จำได้มีพวกกู
เป็นพวกที่อยู่แถว ๆ ทะเลสาบโกโกนคร (ชิงไห่) ในคริสต์ศตวรรษที่ ๗
ถูกขับไล่มาอยู่แถว ๆ เหอซี กลุ่มพวกทิเบตในกานฐุก็มีหลายพวก
ข้าพเจ้าไม่เคยทราบเลยว่าทิเบตก็ยังแบ่งเป็นหลายพวก เท่าที่เห็นใน
วันนี้มี ๔ นวีก ๕ อย่าง เช่น พวกจ้วนหยืออยู่ทางตะวันออกเฉียงเหนือ
พวกที่อยู่ติดกับเสฉวนเป็นเผ่าใหญ่ มีแต่ในกานฐุ พวกเทียนจู่อยู่เหอซี
พวกเซี่ยเหอ

ว่าวจีน ข้าพเจ้าชอบ
ว่าวมาก แต่ไปจีนคราว
นี้ไม่ได้ซื้อว่าวจีนมา

การสนทนาววันนี้ไม่ได้มีการเตรียมเอกสารหรือภาพอะไรมาเลย
ไม่มีแนวการสนทนา อาจารย์ตัวนั้นว่าจะเริ่มอย่างไรดี ข้าพเจ้าจึงถาม
พยายามตั้งคำถามให้เป็นการเล่าประวัติความเป็นมาตั้งแต่ต้น แต่ก็ยัง
รู้สึกสับสน คุณหลิวผู้แปลก็ไม่คุ้นเคยกับศัพท์ทางพุทธศาสนาหรือทาง
ศิลปะ ในหนังสือเรื่องนี้จึงจะขอไม่ถ่ายทอดคำพูดคำต่อคำว่าคุณกับ
นักวิชาการอย่างไร จะสรุปเอาตามที่ข้าพเจ้าเข้าใจ ซึ่งผู้อื่นอาจจะ
เข้าใจอีกอย่างก็ได้

ตะวันตกและตะวันออกมีการติดต่อกันมานานก่อนที่จะเปิดเส้น
ทางแพรไหมเป็นทางการ อาจจะเก่าถึง ๕๐๐ ปีก่อนคริสตกาล แต่ไม่มี
เหตุการณ์สำคัญอะไรเป็นเครื่องกำหนดเวลาได้แน่นอน ในศตวรรษที่ ๔
ก่อนคริสตกาล ช่วงปี ๓๓๔ - ๓๒๓ พระเจ้าอเล็กซานเดอร์มหาราช^๑
แห่งแคว้นมาเซโดเนียยাত্রาทัพเข้ามาในเอเชีย นำทหารมาหลาย
หมื่นคน รุกรานเอเชียตะวันตก เอเชียกลางแถว ๆ ซีเรีย อียิปต์ อิหร่าน
อัฟกานิสถาน อินเดีย ปากีสถานในปัจจุบัน เมื่อพระเจ้าอเล็กซานเดอร์
สวรรคตไปในระหว่างยกกองทัพมาทำสงคราม กองทหารกรีกไม่ได้กลับ
ประเทศ หากยังคงอยู่ในเอเชีย ทหารเหล่านี้แต่งงานกับผู้หญิงชาว
พื้นเมือง (ไม่ทราบว่าเป็นนโยบายหรือเปล่า) ในกลุ่มชาวกรีกที่มาตั้ง
ถิ่นฐานอยู่นี้ มีผู้ที่มีความรู้ทางศิลปกรรมและได้นำความรู้มาเผยแพร่
ปรากฏเป็นศิลปะทางพุทธศาสนาที่เรียกว่าคันธาระหรือคันธาราษฎร์
คนกลุ่มน้อยบางพวกในภาคตะวันตกของจีนมีความสัมพันธ์สืบเนื่องมา
จากพวกเชื้อสายกรีกเหล่านี้ เป็นอันว่าอารยธรรมตะวันตกได้แพร่มาถึง
ตะวันออกแล้ว

ถึงสมัยราชวงศ์ฮั่นคือประมาณอีก ๒ ศตวรรษต่อมา ๑๓๙ ปี
ก่อนคริสตกาล พระเจ้าฮั่นอู่ตี้ที่เรากล่าวถึงมาหลายครั้งแล้ว ส่งจางเชียน
ไปติดต่อกับพวกเยว่จื้อที่อยู่ที่อัฟกานิสถาน เพื่อสร้างแนวร่วมต่อต้าน
พวกขงหนูซึ่งเป็นศัตรูร่วม พวกขงหนูนี้แหละจะเป็นผู้ร้ายใหญ่
ประจำเส้นทางการค้าแพรไหมเลยทีเดียว ข้าพเจ้าว่าเป็นคนเชื้อสายเตอร์ก
แบ่งเป็นกลุ่มย่อยอีกหลายพวก ซึ่งภายหลังพวกหนึ่งได้ไปรุกรานถึงยุโรป

ในตอนบ่ายวันที่ ๑๒
เมษายน ๒๕๓๓ ได้ทรงพบกับ
นักวิชาการของจีน ได้ทรงสนทนา
แลกเปลี่ยนความคิดเห็นเกี่ยวกับ
เรื่องประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม
อันเกี่ยวข้องกับเส้นทางแพรไหม
โดยมีอาจารย์ตัน เหวินเจีย ประธาน
สถาบันวิจัยประวัติศาสตร์ตุนหวง
เป็นประธานในการสนทนา

^๑ พระเจ้าอเล็กซานเดอร์มหาราชทรงมีพระชนม์ชีพอยู่ในช่วงปี ๓๕๖ - ๓๒๓ ก่อนคริสตกาล
ขึ้นครองราชย์ในปี ๓๓๖ ก่อนคริสตกาล และได้ยাত্রาทัพแผ่อำนาจเข้ามาในเอเชีย

ที่ฝรั่งเรียกว่าพวกฮัน (Huns) คือพวกฮัตติลาในคริสต์ศตวรรษที่ ๕ พวกขยงหนูนี้ร้ายกาจมาก ทำกับพวกเยว่จื่อเจี๊ยนปัดคือตัดหัวหัวหน้า เฝ้าแล้วเอาศีรษะทำจอกสุรา สำหรับพวกเยว่จื่อเป็นใครนั้นพวกเรา (กลุ่มนักเดินทางที่มากับข้าพเจ้าครั้งนี้) ก็ยังปรึกษากันอยู่ว่าจะให้เป็น เฝ้าอะไรดี คำว่าเยว่นั้นแปลว่าพระจันทร์ ส่วนคำว่าจื่อนั้นเข้าใจว่า ตระกูล อาจจะเป็นพวกกุษาณ (พระเจ้ากนิษกะ) ที่อยู่ในอินเดียและ อัฟกานิสถาน ซึ่งเป็นพวกที่รับพุทธศาสนาและแพร่พุทธศาสนาอุตรนิกาย หรือมหายาน (ต้องไปศึกษาประวัติศาสตร์อินเดียให้ละเอียดอีกครั้ง) นักวิชาการจีนบอกว่าพวกเยว่จื่อได้ตั้งราชวงศ์ก๊วยซวง พวกนี้อพยพจาก จีนไปอยู่รัสเซียแล้วอพยพต่อไปตั้งถิ่นฐานที่ภาคเหนือของอัฟกานิสถาน

กลับมาหาจางเซียนพระเอกของเราอีกครั้งหนึ่งดีกว่า...จางเซียน เดินทางไปพร้อมกับบริวารอีกน้อยกว่าคน แต่ถูกขยงหนูจับตัวไว้ถึง ๑๐ ปี ได้แต่งงานกับผู้หญิงขยงหนู มีลูกด้วยกัน แต่หนีไปได้ และ เดินทางต่อไปตามเส้นทางสายเหนือถึงเมืองชาชี หรือกาซการ์ (Kashi, Kashgar) แคว้นต้าหวันหรือเฟอร์กานา แล้วยังต่อไปถึงที่แบกเทรียด้วย แต่พวกเยว่จื่อซึ่งอยู่สุขสบายดีแล้วในที่มั่นใหม่ ไม่สนใจที่จะเป็น พันมิตรกับจีนในการต่อต้านขยงหนู แม้ว่าจะไม่ประสบความสำเร็จ ตามเป้าหมายทางการเมืองที่ได้กำหนดไว้ คือการร่วมมือกับเยว่จื่อทาง การทหาร แต่จางเซียนก็ได้โอกาสศึกษาแนวทางยุทธศาสตร์และขนบ- ประเพณีของขยงหนู รวมทั้งได้รับความสนับสนุนจากพวกเยว่จื่อ จนมี เสี่ยงพอที่จะเดินทางต่อไป (เป็นของสำคัญมาก)

จางเซียนเดินทางกลับจีน หลังจากจากไปถึง ๑๓ ปี ขากลับนี้ เขาเปลี่ยนเส้นทางจากเส้นทางเหนือซึ่งเป็นที่ตั้งของพวกขยงหนู (เรียก ได้ว่าเป็น “รัง” ของขยงหนู) เขาเปลี่ยนมาใช้ทางใต้ แต่ก็หนีไม่พ้น มือพวกชนเผ่าที่เป็นพันธมิตรของขยงหนู ถูกจับไว้ปีหนึ่ง พอตีหัวหน้า ขยงหนูตาย พวกเผ่าต่าง ๆ ก็เลยมระส่ำระสาย เป็นโอกาสให้จางเซียน หนีได้ เดิมมีลูกน้องไปเป็นร้อย ตอนนี้เหลืออยู่คนเดียว เขาทำรายงาน เสนอจักรพรรดิอย่างละเอียดในเรื่องภูมิศาสตร์ ขนบประเพณี เศรษฐกิจ ของแคว้นทางตะวันตก ๓๖ แคว้น ซึ่งนับว่าเป็นสิ่งแปลกใหม่สำหรับ คนจีน ในปี ๑๑๙ ก่อนคริสต์กาลจางเซียนได้ไปอีกครั้งหนึ่ง คราวนี้ ไปติดต่อกับพวกอุซุน และไม่ประสบความสำเร็จในการเจรจาเหมือน

ดังเช่นครั้งแรก

นักเดินทางที่มีชื่ออีกคนคือปันเขา ออกไปสู่พวกฉยงหนูไปภาคตะวันตกไปยึดเมืองโหลวหลาน เหนือเถียน และกาซการ์ ตั้งผู้นำที่เป็นพวกพ้องจีน เขาอยู่เอเชียกลางเป็นเวลาถึง ๓๑ ปี ปรากฏกับฏ สร้างความสัมพันธ์กับแว่นต่าง ๆ ในภาคตะวันตก จนถึงเปอร์เซีย บาบิโลเนีย ซีเรีย เขาส่งงานอิงไปถึงอ่าวเปอร์เซียใน ค.ศ. ๘๗ ตั้งใจจะพาให้ถึงอาณาจักรโรมันแต่ไปไม่ถึง เพราะมีพ่อค้าคนกลางแถวนั้นลอกว่ไปไม่ได้ มีอันตราย

ที่เล่ามายาวนี้จะสรุปว่าสมัยราชวงศ์ฮั่นเป็นช่วงที่บุกเบิกการติดต่อค้าขายกับตะวันตกก็มีเส้นทางที่จะเรียกว่าเส้นทางแพรไหม เส้นทางสมัยอื่นต่างจากยุคหลัง คือ มี ๓ เส้นทาง ดังนี้

๑. เส้นทางที่จะเรียกว่าเป็นเส้นทางพุงหญ้า เดินทางจากฉางอาน (ซีอาน) ข้ามแม่น้ำหวงเหอ ผ่านมองโกเลียในมองโกเลียจนตก เข้าไซบีเรีย รัสเซีย ไปยุโรป

๒. เส้นทางทะเลทราย มี ๒ เส้นทาง เหนือ และใต้

เส้นทางเหนือจากซีอานไป둔หวง โหลวหลาน คหร์ลา คูเซอ อักซู ซาเชอ เฟอร์กานา ซามาร์คาน แล้วต่อไปอัฟกานิสถาน และอิหร่าน

เส้นทางใต้จาก둔หวง เข็มม่อ เหนือเถียน ยาร์คาน บรรจบกับทางแรกที่ซาเชอ หรือจะไปต่อทาสเคอร์คานก็ได้ แล้วไปต่อแบกเทรียใน

พบกับนักวิชาการชาวจีน
ที่เป็นผู้เชี่ยวชาญเรื่อง
เส้นทางสายแพรไหม

อัฟกานิสถานปัจจุบัน ออกอิหร่านไปริมฝั่งทะเลเมดิเตอร์เรเนียน

ยังมีเส้นทางอื่นอีกหลายเส้น แต่พูดเฉพาะเส้นทางหลัก ๆ ที่รู้จักกันดี พอถึงสมัยราชวงศ์สุยและราชวงศ์ถัง เส้นทางหลักจะเปลี่ยนแปลงไปบ้าง อาจจะเป็นเพราะมีการติดต่อกันมากขึ้น สมัยราชวงศ์ถังอาจจะเรียกได้ว่าเป็นยุคทองของอารยธรรมจีนสมัยโบราณ คนจึงรู้จักกันมาก เมื่อพูดถึงเส้นทางแพรไหมก็มักจะคิดถึงเส้นทางสมัยราชวงศ์ถัง

ในสมัยราชวงศ์ใต้และเหนือซึ่งเป็นยุคที่แตกแยกกันเป็นก๊กเป็นเหล่า หลายแคว้นหลายราชวงศ์ ก่อนที่จะเป็นปึกแผ่นในราชวงศ์สุย หลวงจินฟาเขียนได้เดินทางไปตะวันตกเพื่อสืบหาพระพุทธศาสนาในอินเดีย ออกจากจีนใน ค.ศ. ๓๙๙ ตามทางสายใต้ ข้ามภูเขาฮินดูกูชไปอินเดีย และเดินทางกลับจีนทางทะเลใน ค.ศ. ๔๑๔

สมัยราชวงศ์ถังคนที่มีชื่อเสียงที่สุดได้แก่พระถังซำจั๋ง ซึ่งเดินทางไปอินเดียใน ค.ศ. ๖๒๙ ท่านเป็นผู้ที่มีความมุ่งมั่นในการที่จะศึกษาพระพุทธศาสนา ถ้าจะศึกษาให้ถ่องแท้ก็ต้องอ่านคัมภีร์เดิม ประเทศอินเดียเป็นแหล่งกำเนิดพุทธศาสนา ฉะนั้นต้องไปให้ถึงที่อินเดียจึงจะแก้ข้อสงสัยในเรื่องคัมภีร์พุทธศาสนาได้

ในช่วงนั้นทางการกำหนดว่าใครจะออกนอกประเทศ จะต้องขออนุญาต คณะของพระถังซำจั๋ง (มีพระหลายองค์) ขอพระราชทานพระบรมราชานุญาตจากพระเจ้าถังไท่จง (มีพระนามเดิมว่าหลี่ซื่อหมิน) แต่พระเจ้าถังไท่จงไม่ทรงอนุญาต เพราะว่าในช่วงนั้นเพิ่งจะตั้งราชวงศ์ ยังไม่มีความมั่นคง พระสงฆ์องค์อื่นก็เลิกล้มความตั้งใจ เหลือแต่พระถังซำจั๋งเท่านั้นที่ยังมีความคิดอยู่ ใช้เวลาที่คอยเรียนภาษาอินเดีย ขณะนั้นที่ฉางอานเกิดพายุพิภพภัย จักรพรรดิมีพระราชบัญชาให้ประชาชนไปที่อื่นที่อุดมสมบูรณ์ พระถังซำจั๋งเลยถือโอกาสเดินทางไปตะวันตก

ท่านเดินทางผ่านหลานโจวไปถึงเหลียงโจว (ปัจจุบันเรียกอุ๋นเว่ย) พวกขุนนางที่อยู่ที่นั่นจะบังคับให้กลับไป ท่านก็ไม่ยอม จึงหนีออกไป ขุนนางให้นักรบไล่ตาม พอตีมีพระสงฆ์ท้องถิ่นที่เลื่อมใสท่านจึงส่งลูกศิษย์ตามไปส่งอย่างลับ ๆ คณะสงฆ์บนถนนกลางวันเดินทางกลางคืน เพราะไม่กล้าปรากฏตัว จนถึงกานโจว (จางเย่) ข้าราชการที่นั่นเป็นพุทธศาสนิกชนจึงอำนวยความสะดวกถวาย ในการเดินทางผ่านหอไฟรักษาการณ์ต่าง ๆ (นอกเขตตุนหวง) ต้องเสี่ยงกับการที่ขุนนางประจำ

อาจจะไม่เห็นด้วยกับการเดินทาง แต่โชคดีที่ทุกคนเลื่อมใสท่าน จากนั้นรอนแรมไปในทะเลทรายที่มีแต่หวัะโหลกคนตายกับขี้ม้าเป็นเครื่องบอกทางสู่ทิศตะวันตก เดินทางไปร้อยละไม่พบน้ำเป็นเวลา ๔ คืน ๕ วัน (แถว ๆ ฮามิ) กลางวันลมร้อนพัดทรายเข้าตา กลางคืนมีแต่แสงเรืองแห่งฟอสฟอรัส ในที่สุดก็ล้มลงทั้งคนทั้งม้า จนมีลมพัดจึงฟื้นทันได้นั้นม้าพาเดินไปที่บ่อน้ำ ท่านได้ดื่มน้ำบรรเทาความกระหายและเติมใส่ถุงหนัง เดินทางอีก ๒ วันจึงผ่านทะเลทรายไปเมืองอีอูหรือฮามิ กษัตริย์เมืองนี้ปฏิบัติต่อพระถังซำจั๋งเป็นอย่างดี ท่านจึงพักอยู่ ๑๐ วัน และเดินทางต่อไปถึงเมืองเกาซาง (เป็นเมืองโบราณ ปัจจุบันอยู่ในเขตเมืองทู่หลู่ฟั่น) กษัตริย์เมืองเกาซางเคารพท่านอย่างจริงใจ จึงไม่อยากจะให้ท่านจากไป ท่านรู้สึกเกรงใจแต่ก็จำเป็นจะต้องไปให้บรรลุจุดหมาย จึงใช้วิธีอดข้าว กษัตริย์เกาซางเห็นความเด็ดเดี่ยวจึงยอมให้ท่านไป โดยขอให้อยู่สอนคัมภีร์อีกสักเดือน เมื่อถึงที่หมายกลับมาแล้วขอให้พักที่เกาซางสักสามปี พระถังซำจั๋งก็รับคำ

จากเกาซางเดินทางไปทางตะวันตก ตามเส้นทางแพรไหมเส้นเหนือถึงเมืองคูเซอ จนถึงเขตที่ราบสูงปามีร์เข้าทักเคนท์ และซามาร์คานด์ข้ามไปอินเดีย ขากลับ (ค.ศ. ๖๔๕) ไม่ได้แวะเกาซางเพราะได้ตกเป็นของทางราชการจีนแล้ว จึงไม่ต้องปฏิบัติตามสัญญา (กลับทางเส้นทางสายใต้ กาศการร์ ยาร์คานด์ เหนือเทียน)

เรื่องนี้ไม่ได้อยู่ในการสนทนากับนักวิชาการ และไม่ค่อยเข้ากับเรื่องตอนนี้สักเท่าไรนัก แต่ข้าพเจ้าอยากใส่ลงไปเพราะข้าพเจ้าชอบพระถังซำจั๋งมาก จริง ๆ แล้วเรื่องที่ข้าพเจ้าทราบมา มีรายละเอียดยาวกว่านี้อีก แต่ว่าเกรงจะนอกเรื่องนานเกินไป ถ้าใครสนใจเรื่องพระถังซำจั๋งก็ขอเชิญอ่านไซอิ๋ว ซึ่งจะพูดถึงเมืองต่าง ๆ ที่พระถังซำจั๋งเดินทางไปอย่างละเอียด (อาจารย์สารสินแนะนำ) ข้าพเจ้าอ่านตั้งแต่อายุ ๗ - ๘ ขวบ ลืมไปหมดแล้ว

เส้นทางแพรไหมสมัยดังนี้เปลี่ยนแปลงไป เส้นทางสายทุ่งหญ้าหายไป ซึ่งอาจจะเป็นเพราะพวกฉยวงหญ้าย้ายถิ่นไป เส้นทางเดินทางนั้นจะต้องมีการค้าขายตลอดทาง ฉยวงหญ่เป็นผู้ร้าย แต่จะรบกวนตลอดก็เป็นไปไม่ได้คงต้องค้าขายกันไปบ้าง นี่ก็เป็นทฤษฎีหนึ่ง หรือว่าเส้นทางอื่นสะดวกกว่า

เส้นทางแพรไหมสายสำคัญในสมัยราชวงศ์ถังมี ๓ ทาง ยึดตาม
ภูเขาสำคัญ คือ

๑. เทียนชานเป่ย์ลู่ คือเส้นทางเหนือของเทือกเขาเทียนชาน
ผ่านเมืองสำคัญคือเมื่อไปถึงอานซีแล้วจะแยกขึ้นทางฮามี่ อุหลู่มู่ฉีหรือ
อูร์มูชี เข้ารัสเซียทางทชเคนท์ ชามาร์คาน

๒. เทียนชานหนานลู่ คือ เส้นทางใต้ของเทือกเขาเทียนชาน
ถึงอานซี แล้วจะไปต่อที่ทุ่งหญ้า คอรัล (คู่อ้อเล่อ) คูเซอ ไปเฉิง
อาเคอชู่ (อักชู่) ปาฉู่ ซ่าซือ ต่อไปเฟอร์กานา ชามาร์คาน บรรจบกับ
ทางแรก

๓. คุณลู่เป่ย์ลู่ หรือจะเรียกว่ากู่หนานเต้า คือ เส้นทางเหนือ
ภูเขาคุณลู่ คือจากอานซีไปตุนหวง ไหลวหลาน ทะเลสาบลบนอร์
หมี่หลาน ร่วเจียง เฉียนม่อ (ซาร์ชาน) เหวเถียน ยาร์คาน แล้วบรรจบ
กับสายที่สองที่เมืองซาซือหรือกาซการ์

ยังมีเส้นทางอื่นอีกแล้วแต่จะลัดไป เมืองเหล่านี้ส่วนใหญ่มีร่อง
รอยทางโบราณคดีเหลืออยู่ แต่ละเมืองมีชื่อกันคนละหลาย ๆ ชื่อ ได้แก่
ชื่อสมัยใหม่ที่จีนเรียก ชื่อที่ฝรั่งเรียกตามภาษาคนกลุ่มน้อย เช่น ภาษา
เตอร์ก หรือมองโกล ข้าพเจ้าจะพยายามรวบรวมชื่อพวกนี้ใส่ไว้ใน
ภาคผนวก ตอนนี้นำผ่านไปก่อน

เขียนของตัวเองจนลืมนักวิชาการ ข้าพเจ้าถามเขาเรื่องรายละเอียด
ของเส้นทางต่าง ๆ และถามทรรศนะบางประการ เช่นว่าแต่
แรกการติดต่อจะเป็นไปเพื่อความมั่นคง แต่เปลี่ยนมาเป็นการติดต่อ
เพื่อเศรษฐกิจเมื่อไร เขาตอบว่าคิดว่าพร้อม ๆ กัน เพราะการแลกเปลี่ยน
ของขวัญเมื่อไปติดต่อทางการเมืองก็เป็นรูปแบบการค้าขายอย่างหนึ่ง
ในสมัยโบราณ อย่างที่เราู้จักกันในระยะต่อมาว่าเป็นระบบบรรณาการ
(จิมก้อง)

ทางด้านเศรษฐกิจ พอจะสรุปเป็นสถิติได้ใหม่ว่าจีนได้ประโยชน์
แค่ไหน

เขาตอบว่าไม่ได้สรุปเป็นตัวเลข แต่เห็นว่าวัฒนธรรมแพรไหมของ
จีนไปมีอิทธิพลทางตะวันตกมากที่สุด ทุกคนต้องการ อิหร่านโรมันรบ
กันรบประจำทัพก็ใช้ไหมจีน ซิซาร์ไปตุลละครก็สวมเสื้อแพรจีน ซึ่งถือเป็น
พิธีการสูงสุด พอจะมีรายได้จากการจำหน่ายไหมดิบและแพร แต่พอค้า

คนกลางเปอร์เซียผูกขาด ศูนย์กลางการค้าใหญ่อยู่ที่จางเย่ อุ๋เว่ย ซึ่งในสมัยราชวงศ์สุย จักรพรรดิสุยหยางตี้จัดนิทรรศการค้าไหม (ข้าพเจ้าคิดว่าคงจะเป็นทำนองกรมพาณิชย์สัมพันธ์จัด) ต้นหวง พู่หลู่ฟั่น ก็เป็นตลาดนัด

นอกจากเรื่องไหมวัฒนธรรมตะวันตกก็เข้าสู่ประเทศจีน เช่น เครื่องแก้ว เครื่องกระจก พืชพรรณธัญญาหาร เช่น องุ่น (กลายเป็นของท้องถิ่น) กล้วยอัลฟาฟา ซึ่งเป็นพืชอาหารสัตว์ (ข้าพเจ้าก็เห็นว่าเรื่องนี้สำคัญ เนื่องจากเศรษฐกิจจีนช่วงนั้นก็ขึ้นอยู่กับการเลี้ยงสัตว์เป็นอาหาร และใช้ในการคมนาคม การสงคราม คนที่เคยทำกิจการเกี่ยวกับการเลี้ยงสัตว์ก็ต้องทราบว่าเป็นเรื่องหญ้า ทำแปลงหญ้านี้สำคัญเพียงใด) เครื่องเทศ พรม

นอกจากจีนจะส่งออกผ้าไหมไปตะวันตกแล้ว ยังส่งเครื่องเคลือบ ใบชา เหล็ก เทคโนโลยีต่าง ๆ เช่น การทำกระดาษ

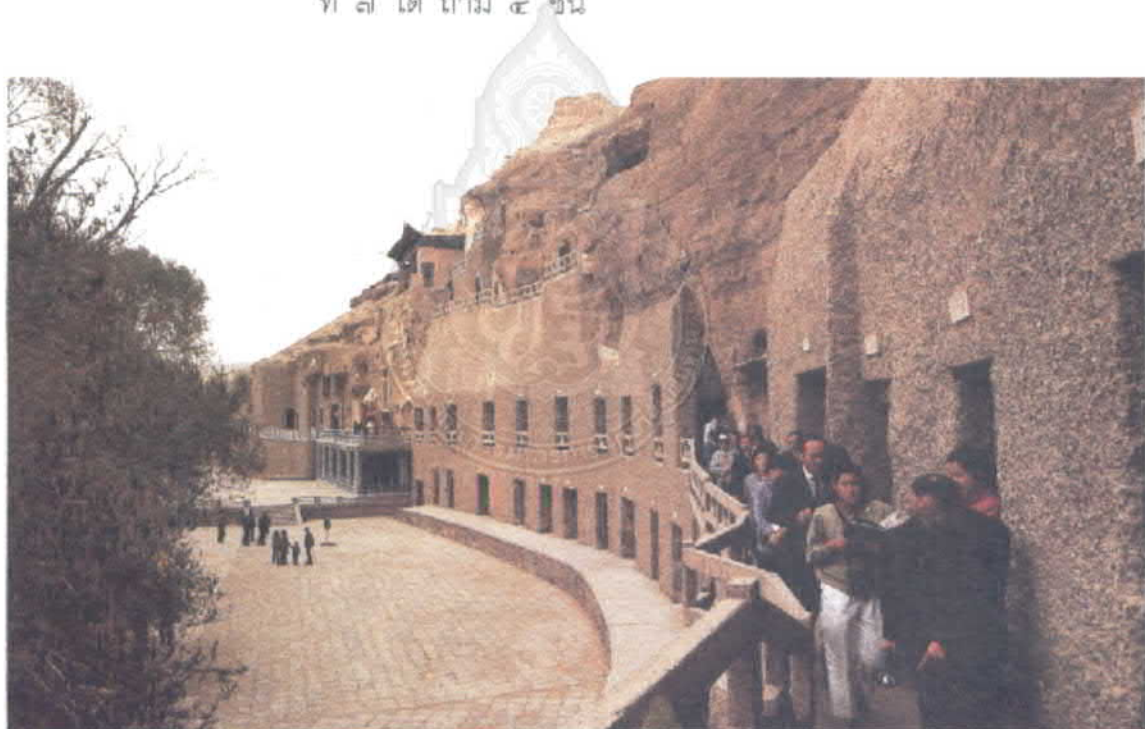
เมื่อถามถึงสิ่งที่เขาคิดว่าจีนได้ประโยชน์ที่สุดจากการติดต่อกับตะวันตก เขาตอบว่า พุทธศาสนา การดนตรี การเขียนภาพ (เรื่องพุทธศาสนาเป็นเรื่องที่อาจารย์ตัวนอนใจ ท่านเลยกล่าวมาก) จีนได้จากพุทธศาสนาทั้งในด้านปรัชญา ศิลปะ วรรณกรรม การแพทย์ ดาราศาสตร์ การแต่งกาย เครื่องดนตรี พระถังซำจั๋งมีบทบาทมาก ท่านนำคัมภีร์มาแปลโดยยึดหลักการเคารพต่อความหมายของคำเดิมอธิบายให้ถูกต้อง และการใช้ภาษาที่ดี การแปลใช้วิธีอ่านภาษาสันสกฤตพูดเป็นภาษาจีน มีข้าราชการชั้นสูงช่วยขัดเกลาภาษา

เส้นทางแพรไหมทางบกเริ่มเสื่อมเมื่อใด

เขาตอบว่ายุค ๕ ราชวงศ์ของจีน (ค.ศ. ๙๐๗ - ๙๖๐) การค้าทางทะเลเจริญ เพราะการนั่งเรือไปได้เร็วกว่า เศรษฐกิจจีนจึงขยายตัวลงทางใต้ ทางทะเลทรายเดินทางลำบาก อย่างไรก็ตามการเดินทางทางบกก็ยังคงมีในเส้นทางระยะสั้น ๆ เส้นทางยาวไม่มี

วันจันทร์ที่ ๑๖ เมษายน ๒๕๓๓ เขตจังหวัดระยองแม่น้ำโมกข์ ที่เมืองขุนทอง เพ็ดทอดพระเนตรภาพผนังและศิลปกรรมในถ้ำ ซึ่งล้วนเป็นวัฒนธรรมทางพุทธศาสนา ใช้เวลาสร้างถึง ๑๐ ราชวงศ์ รวมเป็นเวลากว่าพันปี เป็นถ้ำที่ยิ่งใหญ่หาได้ลุ่มบุญที่สุดในโลก

อาจารย์ถ้วนอธิบายว่ามีเวลาน้อย ถ้าทั้งหมดมีอยู่ ๔๙๒ ถ้ำ แต่จะให้ดูได้แค่ ๔ ถ้ำ (เวลาดูจริง ๆ อาจารย์เพิ่มให้เป็น ๑๐ ถ้ำ) เฉพาะที่ท่านคิดว่าข้าพเจ้าจะสนใจ เช่น พระพุทธรูปสมัยอู่เจ๋อเทียน (บูเช็กเทียน) แต่ก็บูรณะกันมาจนไม่เหมือนเดิมไปแล้ว พระพุทธรูปองค์นี้ใหญ่เป็นที่ ๔ ของโลก องค์ที่ ๑ อยู่ที่เซาลัวซาน เสฉวน สูง ๗๐ กว่าเมตร องค์ที่ ๒ สูง ๕๓ เมตร อยู่ถ้ำฟกานีสถาน องค์ที่ ๓ อยู่ที่ปามีร์ ปากีสถาน สูง ๓๕ เมตร องค์ที่ ๔ คือองค์นี้สูง ๓๓ เมตร สร้างสมัยราชวงศ์ถัง มีระเบียงสำหรับเดินเข้าไปในถ้ำ สมัยก่อนเป็นไม้แต่ผุพังไปหมดแล้ว ซ่อมแซมใหม่เป็นซีเมนต์ บูรณะประมาณ ค.ศ. ๑๙๖๐ กว่า ๆ อดีตนายกรัฐมนตรียิวเอินโหลให้งบประมาณถึง ล้านหยวน เบลียงที่สร้างขึ้นใหม่จะมีความมั่นคง ทนแผ่นดินไหวระดับที่ ๗ ได้ ถ้ามี ๔ ชั้น

ภายนอกถ้ำคูนหวง

ก่อนอื่นเราเข้าไปที่ถ้ำ ๑๕๔ ถ้ำนี้มีทั้งสมัยราชวงศ์ถังตอนกลาง และราชวงศ์ซีเหยียมีพระนอนองค์ใหญ่ ด้านหลังพระนอนปางปรินิพพาน หันพระเศียรทางทิศใต้ มีรูปพระสาวกที่สำเร็จมรรคผลแล้วก็สงบนิ่งอยู่ ส่วนพระสาวกที่ยังเป็นปุณชนก็ทำให้อาลัยรักองค์สมเด็จพระบรมศาสดา ภาพรายละเอียดในถ้ำนี้ น่าสนใจมาก มีเรื่องกษัตริย์ต่างๆ

ที่ทราบข่าวก็มาเพื่อถวายบังคมพระบรมศพสดุดา ดูจากหน้าตาและการแต่งกายเป็นทิเบต จีน คนกลุ่มน้อยทางทิศตะวันตกเฉียงเหนือ พวกคาซัค ชาวอุยกู (ทิเบต) ผู้หนึ่งเสียใจที่พระพุทธเจ้าปรินิพพานแล้ว แหว่งตัวตาย ชาวเอเชียกลางตัดหู เป็นธรรมเนียมของเขาว่าผู้ที่ตนรักเคารพ เช่น พ่อแม่ตายต้องตัดหูตัดจมูก หรือกรีดหน้า ตรงฐานซุกซิมี่ภาพคนตีลังกา อธิบายว่าเป็นคนต่างศาสนากระโดดโลดเต้นดีใจที่พระพุทธเจ้าปรินิพพาน

เพดานทำเป็นภาพสวรรค์ ทางทิศตะวันตก ตามคติทางพุทธศาสนา ไม่ทราบว่ามีคัมภีร์อะไร อาจารย์ตัวฉันไม่ได้บอก อาจจะ เป็นสวรรค์ของพระอมิตาภะ ในคัมภีร์สุขาวตวิญญะก็ได้ (ข้าพเจ้าคิดเอง) ภาพพระพุทธเจ้าประจำ ๕ ทิศ

ถ้ำที่ ๑๓๐ มีพระพุทธรูปปางมารวิชัย สร้างขึ้นในปีที่ ๗

ของรัชกาลที่ ๗ (อังเสวียนจง) พระพุทธรูปนี้ไม่ได้ซ่อมแซม นอกจากที่พระหัตถ์นิดหน่อย ช้าง ๆ เขียนรูปพระโพธิสัตว์ราชวงศ์ถัง (หน้าดำ) สูงประมาณ ๑๐ เมตร ถือว่าเป็นภาพฝาผนังที่สูงที่สุด รัชสมัยของพระพุทธเจ้าในลาซาสุมักซีเซีย อาจารย์ตัวฉันเล่าว่าในตอนแรกพระพุทธรูปองค์นี้ปิดทองทั้งองค์ แต่ถึงราชวงศ์ชิงมีขโมยมาขโมยทองไป สังเกต

เราไปหลายห้องก็ยังมีที่นำคู่อีกมาก แต่ไม่มีเวลา

ว่าพระพุทธรูปในสมัยราชวงศ์ถังจะแสดงความอุดมสมบูรณ์ แข็งแรง และสง่างาม

ถ้าที่ ๒๒๐ ดูนายช่างกำลังลอกภาพ ถাঁนี้สร้างในปีที่ ๑๖ แห่งรัชกาลพระเจ้าถังไท่จง

ถ้าที่ ๒๑๗ เป็นถ้ำราชวงศ์ถังในสมัยที่เจริญที่สุด การเขียนรายละเอียดมาก มีสีมากขึ้น แสดงสัจธรรมในพุทธศาสนา ตามคัมภีร์ ฝ่าหวัจ (สัทธรรมปุณฑริก?) มีใจความว่าพระพุทธรเจ้าทรงเกื้อกูลประชาชนทั่วทั้งปฐพีเบิกลู่ทางให้สัตว์โลกทั้งปวงให้ล่วงพ้นภัยในวัฏสงสาร

ภาพที่เขียนประกอบเป็นภาพผู้ที่เลื่อมใสในพุทธศาสนาขอคัมภีร์ ภาพพุทธประวัติตอนเสด็จกลับกรุงกบิลพัสดุ์ ข้อที่ควรสังเกตคือการเขียนรูปพระได้อย่างมีชีวิตชีวา แฝงลักษณะของคนจีนไว้

ออกมาข้างนอกเพื่อเดินลงมาชั้นล่าง อาจารย์ด่วนอธิบายว่า ถাঁนี้สมัยราชวงศ์ถังทำเป็น ๓ ชั้น สมัยอู่ใต้ (ห้าวราชวงศ์) เป็น ๕ ชั้น ราชวงศ์ซ่งเพิ่มเป็น ๙ ชั้น

ถ้าที่ ๙๖ เป็นถ้ำพระพุทธรูปที่ว่างสูงเป็นที่ ๔ อนุญาตให้ประชาชนเข้าบูชาได้ แต่เดิมไม่อนุญาต คนก็โยนเงินบริจาคเอาไว้ แล้วก็มีคนมาเก็บ ดูไม่เข้าที่ ก็เลยตั้งตู้เผื่อจะได้เงินไปบูรณะ

ถ้าที่ ๒๕๔ สมัยก่อนราชวงศ์ถัง มีพระพุทธรูปสมัยราชวงศ์เป่ย์เว่ย สร้างประมาณในช่วง ค.ศ. ๔๓๙ - ๕๓๔ ประทับขัดสมาธิ หลวม ๆ หรือห้อยพระบาท

ภาพผนังในถ้ำเป็นเรื่องนิทานชาดก อาจารย์ด่วนบอกว่ามาจาก คัมภีร์บารมี ๖ หรือที่ภาษาจีนเรียกว่า ลีวตู้จี้จิง เราได้ดูภาพชาดกในถাঁนี้ ๒ เรื่อง

เรื่องแรกมีนิทานอยู่ว่า มีนายพราน ๓ พี่น้องเดินทางไปในป่า พบเสือแม่ลูกอ่อนมีลูก ๖ ตัว กำลังหิวโหยแทบจะอดตาย พี่สองคนหนีไป แต่น้องคนเล็กสงสารจึงขึ้นไปโดดหน้าผาตายเพื่อเป็นอาหารของเสือแม่ลูกอ่อนนั้น พี่กลับมาเห็นเสียใจมาก นำบิดามารดามาเก็บกระดูก และสร้างเจดีย์เอาไว้

ได้ทราบภาพเขียนเรื่องนี้มีชื่อเสียงมากในด้านจิตรกรรม นักเรียนที่เรียนวิชาศิลปะต้องมาดู แต่ที่ข้าพเจ้าดูไม่ค่อยจะเห็นอะไร

เพราะมีดและภาพชำรุดไปมาก

อีกเรื่องหนึ่งคือเรื่อง ชื่อผีหลวง หรือเรื่องพระเจ้ากรุงสรี ทรงเป็นพระมหากษัตริย์ผู้เปี่ยมด้วยพระมหากรุณาธิคุณแก่ปวงประชาราษฎร์ วันหนึ่งขณะเสด็จประพาสป่าได้ทอดพระเนตรเห็นเหยี่ยวใหญ่กำลังไล่นกพิราบตัวน้อย นกพิราบหนีเข้าซุกซ่อนอยู่บนพระเพลา พระราชาสรีตรัสขอชีวิตนกพิราบไว้ แต่เหยี่ยวโต้แย้งว่า “แม้ข้าพเจ้ามิได้บริโภคนกพิราบนี้แล้ว ชีวิตของข้าพเจ้าก็ต้องจบสิ้นเป็นแน่” พระสรีราชทรงทำข้อตกลงจะทรงสละพระโลหิตและพระมังสา มีน้ำหนักร่วมกับนกพิราบแก่เหยี่ยว กล่าวกันว่านกพิราบเป็นเทวดามาลองพระทัย หรือมาช่วยให้ได้บำเพ็ญบารมี จึงเพิ่มให้มีน้ำหนักมากขึ้นเรื่อย ๆ จนพระเจ้าสรีต้องลงไปประทับในตาชั่งทั้งพระองค์

ในภาพชื่อผีหลวงหรือพระเจ้ากรุงสรีมีลักษณะเหมือนคนจีนเกียงจะเป็นชนเผ่าคูเซอ หรือเววเออร์ก็ไมทราบ ดูจากการแต่งกายประจำชาติ เรื่องทั้งสองนี้เป็นเรื่องชาดกแสดงทานปรมาตบารมี คือการบำเพ็ญบารมีด้วยการให้ที่สูงสุด คือสละได้แม้แต่ชีวิตของตน ที่จริงแล้วบารมียังมีอีกหลายประการ ภาพในถ้ำเขียนแต่เรื่องสละตนเองเพื่อบุคคลอื่น ข้าพเจ้าสันนิษฐานเอาเองว่าการกระทำเช่นนี้คงจับใจคนจีนในยุคนั้นอยู่มาก เพราะสมัยเป่ย์เว่ยบ้านเมืองมีศึกสงครามอยู่มาก ต้องการผู้นำที่มีความโอบอ้อมอารีและเสียสละ ไพร่พลจึงจะมีศรัทธามีขวัญกำลังใจในการปฏิบัติภารกิจที่เสี่ยงภัย

พระพุทธรูปในถ้ำก็เป็นปางมารวิชัยเช่นเดียวกัน

ถ้ำที่ ๒๕๗ สมัยเว่ยภาคเหนือ (ค.ศ. ๓๘๖ - ๕๓๔) มีนิทานชาดกเช่นเดียวกัน เรื่องกวางแก้วสี่จั่วเลื้อหลู่ เรื่องมีอยู่ว่ามีนายพรานตกน้ำอยู่ในป่า กวางแก้วสี่ได้ยื่นคนร้องขอความช่วยเหลือก็ออกมาช่วย นายพรานผู้นั้นขอบคุณและสัญญาว่าจะพยายามตอบแทนบุญคุณ กวางบอกว่า “ท่านไม่ต้องตอบแทนอะไรข้าพเจ้าดอกเพียงแต่ว่าอย่าไปบอกใครว่าตัวข้าพเจ้าอยู่ที่แห่งใด” เมื่อนายพรานออกไปแล้วกวางก็อยู่อย่างสงบสุขต่อไป (ในภาพเห็นกวางกำลังนอน)

กล่าวถึงพระราชาองค์หนึ่ง มีพระมเหสีซึ่งบังเอิญทรงพระสุบินถึงกวางแก้วสี่ ขอพระราชทานให้ส่งคนไปจับกวางนี้มาเพื่อนำหนังมาเป็นผ้าปูที่นอน แต่ไม่มีผู้ใดทราบว่าจะหากวางเช่นนี้ได้ที่ไหน ไพร่ให้

ประกาศไปให้ทั่วในหมู่ประชาชน นายพรานได้ยื่นคำประกาศก็เข้ามากราบทูลอาสา นำทางรอนแรมไปในภูเขา (ประทับรมมีแก่ง) เมื่อทางแคบไม่มีทางให้รถเข้าไปได้ก็ทรงม้าไป กวางนอนอยู่อย่างสบาย ไม่ได้เกรงภัย พอดีกวางมีสหายเป็นกา กาเห็นคนมาก็รีบบินมาปลุกให้กวางลุกขึ้น ขณะที่กวางตื่นพระราชาก็มาอยู่ตรงหน้าแล้วจึงทูลถามว่า “ผู้ใดนำเสด็จพระองค์มา ณ ที่นี้ได้” พระราชารับสั่งว่า “นายพรานผู้นี้เป็นผู้พามา” กวางก็เล่าเรื่องทั้งหมดถวายว่า ชายผู้นี้เป็นคนเนรคุณสุดท้ายพระราชาก็ทรงปล่อยกวางกลับไป นายพรานในเรื่องก็ได้รับการชมเชย อาจารย์ด้วนบอกว่าเป็นแมลงพุง (ผีดาษ) ผู้คนจึงรังเกียจ แสดงให้เห็นกฎแห่งกรรมในพุทธศาสนา ข้าพเจ้ากำลังคิดว่าจะแสดงข้อธรรมะอะไรได้อีกก็ยังไม่ออก ในอินเดียก็มีภาพวาดเรื่องนี้ อาจารย์ด้วนบอกว่าในอินเดียกวางหมอบอยู่หน้าพระราชานั่ง แต่ช่างในจีนเห็นว่ากวางนี้ก็เป็นกวางโพธิสัตว์ไม่น่าจะต้องคุกเข่า อีกอย่างหนึ่งที่อาจารย์ด้วนอธิบายก็คือคนสงสัยว่า ทำไมช่างเขียนหน้าพระราชานั่งใช้สีดำ ที่จริงแล้วส่วนที่เป็นสีดำแต่ก่อนเป็นสีแดงเข้ม แต่เป็นสารตะกั่วพอถูกออกซิเจนก็จะเปลี่ยนสี

ถ้าที่ ๒๗๕ เป็นถ้าที่เก่าแก่ที่สุด เจ้าหน้าที่กำลังลอกรูปด้วยการดูแบบ วัดขนาดและวาดในกระดาษ ถ้านี้สร้างสมัยเป่ย์เหลียง (เป็นเผ่าอยู่หนุ่ในกานซู เป็น ๑ ใน ๑๖ แคว้น) มีอำนาจประมาณ ค.ศ. ๔๐๑ - ๔๓๙ รูปพระอริยมืดไตรย (จีนเรียกมีเล่อ) พระในถ้านี้มีลักษณะไขว้พระขม้อย่างหลวม ๆ ทั้งนั้น

ภาพฝาผนังวาดอย่างหยาบ ๆ เรื่องพระเจ้าแผ่นดินตัดขาดตเคียรให้พราหมณ์ (เป็นเรื่องสละตนเองอีกแล้ว)

ถ้าที่ ๒๘๕ เป็นถ้าสมัยซีเว่ย์ (เว่ย์ตะวันตก) มีอำนาจอยู่ราว ค.ศ. ๕๓๕ - ๕๕๗ มีจารึกบอกปีเดือนที่วาดอาจารย์ด้วนอธิบายว่าถือว่าเป็นทรัพย์สินสมบัติสำคัญของประเทศได้รักษาไว้เป็นอย่างดี ใน ค.ศ. ๑๙๒๕ เกือบจะถูกชาวอเมริกันขโมยไปแล้ว ดิดกระดาษ นำกาวมาเตรียมจะลอก ประชาชนช่วยกันจับไล่ จึงเอาอะไรไปไม่ได้

เพดานเป็นเรื่องนิยายพื้นบ้านจีนโบราณเรื่องมนุษย์คู่แรกของโลกคือฟู่ซีและหนู่วาเป็นมนุษย์เริ่มแรกของจีน ภาพพระจันทร์ พระอาทิตย์ ตามคติของจีน อาจารย์ด้วนว่ามีรูปเทพเจ้าพอลโลซของ

กรีกนั่งรถม้า มีม้า ๔ ตัวลาก หน้าตาเป็นแบบจีน

เทวดาลม เทวดาฟ้าผ่าของจีน นางฟ้าซีกิเลนในศาสนาเต๋า
ข้าพเจ้าก็ดูไม่ค่อยรู้เรื่องว่าจะอะไรเป็นอะไร แต่ก็ขอกล่าวโดยสรุปย่อ ๆ
ในตอนนี้ว่า ห้องนี้มีได้แสดงเฉพาะความเชื่อในพุทธศาสนา แต่จะมีความเชื่อในลัทธิเต๋า และความเชื่อผีสงเทวดาแบบโบราณ เช่น รูปคนหัวเป็นมังกรอยู่ใต้เขาคุณลัน

นอกจากถ้ำนี้อาจารย์ตัวนซี้ให้ดูชั้นห่วยชานคือภูเขาสามยอดอยู่ทางทิศตะวันออก มีประวัติว่ามีพระเห็นภูเขาที่มีแสงทองอยู่หลังเขาเห็นว่าเป็นสถานที่ที่ริมงคลจึงมาเจาะถ้ำ แต่ก็ไม่มีภาพเขียนอะไร มีแต่วัด

ข้าพเจ้าถามอาจารย์ตัวนถึงงานด้านอนุรักษ์ว่าทำไปในด้านใด อาจารย์ตัวนว่ามีหลายขั้นตอน

๑. ค้นคว้าว่าสีทำด้วยอะไร
๒. หาสาเหตุของการเปลี่ยนสี
๓. หาวิธีการรักษา
๔. ร่วมมือทางวิชาการกับอเมริกาและจีน

จริง ๆ เกินเวลามาตั้งนานแล้ว แต่ต้องพูดว่า “ไหน ๆ ก็ไหน ๆ แล้ว” เราดูต่อไปครบตามที่ตั้งใจไว้ดีกว่า กันน้อยเต็มทีแล้ว เลยบอกอาจารย์ตัวนว่าดูเสียอีกถ้าก็แล้วกัน เราเลยเข้าไปที่ถ้ำที่ ๐๑๗ ถ้ำนี้เป็นที่เก็บคัมภีร์และเอกสารต่าง ๆ เป็นที่เร้นลับไม่มีใครทราบ พระลัทธิเต๋ารูปหนึ่งชื่อหวางเต๋าชื่อมาบำเพ็ญพรตอยู่ที่นี่ วันหนึ่ง (ประมาณ ค.ศ. ๑๙๐๐) ทนายกีรวงลงมา หวางเต๋าชื่อจึงเรียกพวกลูกน้องให้มาช่วยกันขุดทรายออกไป ก็ได้พบประตูเปิดเข้าไปเป็นห้องเต็มไปด้วยคัมภีร์และเอกสารหน้าใหม่และภาพวาดอยู่เต็มถ้ำ เอาผ้ามัดไว้ เป็นของสมัยราชวงศ์ถัง พวกภาพวาดมี ๘๐๐ กว่าชิ้น มีคัมภีร์และเอกสารประมาณ ๔-๕ หมื่นเล่ม ได้ความว่าฝรั่งเช่นเซอร์อเธล สไตน์มาซื้อไปถูก ๆ ก็ตั้งเยอะที่ยังคงเหลือที่จีนเก็บไว้ที่หอสมุดแห่งชาติปักกิ่งประมาณ ๑๐,๐๐๐ กว่าเล่ม เกี่ยวกับประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม ประเพณี วรรณคดี ศิลปะ คณิตศาสตร์ การแพทย์ เศรษฐกิจ ฯลฯ

ข้างในห้องมีรูปปั้นพระหงเปี่ยน อยู่ในสมัยปลายราชวงศ์ถัง รับหน้าที่เป็นพระที่ควบคุมชนวนเหอซี เมื่อมรณภาพแล้วลูกศิษย์จึงสร้าง

รูปปั้นนี้ขึ้น จารึกประวัติที่ฝาผนังมีรูปต้นโพธิ์ ๒ ต้น มีกระเป๋าคัมภีร์แขวนไว้ (กระเป๋าคัมภีร์ดูยังกับกระเป๋าทือสมัยใหม่) มีลูกศิษย์ถือผ้ามือหนึ่ง อีกมือถือไม้เท้า แม่ชีถือพัดบังแดดบังลม ภาพสมัยถึงตอนปลายใช้วิธีเขียนเส้นง่าย ๆ มีชีวิตชีวา

ด้านนอกห้องมีภาพเขียนสมัยซีเซีย ตรงเครื่องประดับทำลวดลายเป็นเส้นนูนขึ้นมา ถ้าหวางเต้าซือไม่เห็นทรายร่วงก็คงไม่มีใครทราบว่ามีห้องเก็บคัมภีร์เพราะเขาเก็บได้แนบเนียน เขาปูนโบกประตูและเขียนภาพทับ

ก่อนกลับอาจารย์ตัวนให้หนังสือภาพตุหนง ๒ เล่ม ถ่ายภาพชัดกว่าที่เห็นในถ้ำ รวมบทความในการสัมมนาและบทความต่าง ๆ หนังสือเหล่านี้เขียนเป็นภาษาจีนที่ค่อนข้างจะยากสำหรับข้าพเจ้าจึงยังไม่ได้ค้นดู ถ้าจะค้นคว้าเห็นจะต้องใช้เวลานาน ต้องขอความกรุณาจากครูภูหรืออาจารย์สารสิน ดังนั้นข้าพเจ้าขออนุญาตเขียนอย่างย่อไว้เท่านี้

การค้นคว้าเกี่ยวกับพุทธศิลป์ของข้าพเจ้าในครั้งนี้ไม่ค่อยสมบูรณ์เนื่องจากข้าพเจ้าต้องการพิมพ์หนังสือออกมาให้ทันเวลา เรามีเวลาดูภาพที่ถ้ำตุหนงนี้น้อยมาก ถ้าก็มีดี มองไม่ค่อยชัด และไม่ได้ถ่ายรูปมาดู อีกอย่างหนึ่งข้าพเจ้าไม่ค่อยเข้าใจคำอธิบาย ข้าพเจ้าต้องการทราบชื่อคัมภีร์ที่เป็นแนวในการวาดภาพก็ยังไม่สามารถค้นหาได้ครบถ้วนบางทีในอนาคตอาจจะนำเอาเอกสารที่ได้รับมาศึกษาและเขียนบทความวิชาการให้ดีกว่านี้

รายชื่อพระราชนิพนธ์ ที่พระราชทานส่วนหนึ่งมาจัดพิมพ์ในเล่มนี้ พร้อมบรรณนิทัศน์

เทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี, สมเด็จพระ. ย้ำแค้นมังกร. พิมพ์ครั้งที่ ๔. กรุงเทพฯ : มูลนิธิสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดา และธนาคารไทยพาณิชย์ จำกัด, ๒๕๒๘. ๔๖๒ หน้า. ภาพประกอบ.

พระราชนิพนธ์ในการเสด็จพระราชดำเนินสาธารณรัฐประชาชนจีน ระหว่างวันที่ ๑๒ - ๑๙ พฤษภาคม ๒๕๒๔ เสด็จพระราชดำเนินจากกรุงเทพฯ ผ่านฮ่องกง ไปยังกรุงปักกิ่ง เสด็จพระราชดำเนินยังสถานที่ต่าง ๆ เช่น วังอนุชน เทียนถัน มหาศาลาประชาชน กำแพงเมืองจีน พระราชวังฤดูร้อน ตำนานของพระนางซูสี พิพิธภัณฑ์พระเจ้าชิงตี้ พิพิธภัณฑ์บ้านโพเจ็ดยี่ห้าน้ำฟ้า โรงงานทอผ้า ทะเลสาบคุนหมิง และวัดอรหันต์ ๕๐๐ ฯลฯ หายเล่มเป็นภาคผนวก หมายถึงกำหนดการเสด็จพระราชดำเนินฯ พระราชดำรัส และเรื่องราวในโอกาสที่ประธานาธิบดีแห่งสาธารณรัฐประชาชนจีนเยือนประเทศไทย เมื่อวันที่ ๑๑ - ๑๕ มีนาคม ๒๕๒๘

เทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี, สมเด็จพระ. ชมขอมาลดี. กรุงเทพฯ : ธนาคารไทยพาณิชย์ จำกัด, ๒๕๒๘. ๓๓๕ หน้า. ภาพประกอบ.

บทพระราชนิพนธ์ในการเสด็จพระราชดำเนินประเทศอินโดนีเซีย ระหว่างวันที่ ๒ - ๑๖ ตุลาคม ๒๕๒๘ เริ่มตั้งแต่เสด็จจากท่าอากาศยานกรุงเทพฯ ไปกรุงจาการ์ตา ทรงพบประธานาธิบดี และรัฐมนตรีว่าการกระทรวงต่าง ๆ พร้อมทั้งทอดพระเนตรสถานที่สำคัญ ๆ หลายแห่ง เช่น พิพิธภัณฑ์แห่งชาติ สอนนก พิพิธภัณฑ์ทหาร สถานีดาวเทียม สวนพฤกษชาติ วัดพุทธเมตตา หมู่บ้าน ภูเขาไฟ โรงงานทำรองเท้า บุโรพุทโธ อุตุเรือ สวนสัตว์ ศูนย์ฟื้นฟูทางสังคม ฯลฯ หลังจากนั้นเสด็จไปบาหลี เสด็จทอดพระเนตรสถานที่ต่าง ๆ จนถึงวันที่ ๑๖ ตุลาคม จึงเสด็จพระราชดำเนินต่อไปยังประเทศออสเตรเลีย

เทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี, สมเด็จพระ. บุหงารำไป. กรุงเทพฯ : ธนาคารทหารไทย จำกัด, ๒๕๒๘. ๑๕๑ หน้า. ภาพประกอบ.

หนังสือประกอบนิทรรศการเรื่อง ศิลปะอินโดนีเซีย ซึ่งจัดแสดง ณ พระที่นั่งอภิมหาภิรมย์ พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ กรุงเทพมหานคร ระหว่างวันที่ ๑ เมษายน - ๓๑ พฤษภาคม ๒๕๒๘ ในวโรกาสวันคล้ายวันพระราชสมภพ ครบ ๓๐ พระชันษา เนื้อหาในเล่มแนะนำผู้ชมนิทรรศการ

ให้มีภูมิหลังเกี่ยวกับศิลปวัฒนธรรมอินโดนีเซียอย่างคร่าว ๆ และเป็นการขยายความบางตอนของหนังสือ “ชมช่อมาลตี” ประกอบด้วยเรื่อง สถาปัตยกรรมและประติมากรรม ผ้าปาเต๊ะ วาหยัง ดนตรีอินโดนีเซีย ประมวลพระฉายาลักษณ์ และของที่ระลึก พร้อมภาพสวยงามประกอบเนื้อหาแต่ละเรื่อง

เทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี, สมเด็จพระ. **ทัวรน้องใจ.** กรุงเทพฯ : ธนาคารไทยพาณิชย์ จำกัด, ๒๕๒๘. ๒๙๔ หน้า. ภาพประกอบ. แผนที่.

บันทึกการเสด็จพระราชดำเนินประเทศออสเตรเลีย ตั้งแต่วันที่ ๑๗ ตุลาคม ๒๕๒๗ เสด็จออกจากเกาะบาหลีไปยังแคนเบอร์รา คูมากริฟฟิธ Oakey บริสเบน มารู้ซี เมลเบิร์น อเดเลด Ayers Rock อลิซสปริงส์ และ เพอร์ธ จนเสด็จกลับประเทศไทยในวันที่ ๒๙ ตุลาคม ๒๕๒๗ ทรงบันทึกเหตุการณ์และเรื่องราวต่าง ๆ ที่ทรงพบเห็น เช่น กิจกรรมด้านชลประทานและเกษตรกรรม ศิลปวัฒนธรรม และชีวิตความเป็นอยู่ของชาวออสเตรเลีย โดยบันทึกเหตุการณ์เป็นลำดับในแต่ละวัน ประกอบภาพถ่ายและภาพฝีพระหัตถ์

เทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี, สมเด็จพระ. **ไทยเที่ยวพม่า.** กรุงเทพฯ : ธนาคารไทยพาณิชย์ จำกัด, ๒๕๒๙. ๓๓๕ หน้า. ภาพประกอบ.

บันทึกการเสด็จพระราชดำเนินเยือนสาธารณรัฐสังคมนิยมแห่งสหภาพพม่า ระหว่างวันที่ ๒๑ - ๓๑ มีนาคม ๒๕๒๙ โดยทรงพระราชนิพนธ์ในรูปของจดหมายถึงเพื่อนชื่อ “หญิง” จำนวนทั้งสิ้น ๑๑ ฉบับ ทรงเล่าถึงสถานที่ที่เสด็จทอดพระเนตรในแต่ละวัน เช่น พระเจดีย์ชเวดากอง พิพิธภัณฑ์ องค์การอัญมณี สถานที่ทดลองข้าวมอปี ศูนย์เพาะชำกล้าไม้ กระทรวงวัฒนธรรม วัดกุสโธจ เจดีย์สัพพัญญู โรงเรียนสอนงานช่างรัก เจดีย์ต่าง ๆ ในเมืองพุกาม ศูนย์แพร่พันธุ์สัตว์ กรมศาสนา พระมูเตา และวัดกัลยาณีสัมมา ฯลฯ ท้ายเล่มมีภาคผนวก ลำดับศักราชสำคัญในประวัติศาสตร์ไทยและพม่า และรายชื่อพระนามพระมหากษัตริย์แห่งพุกาม

เทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี, สมเด็จพระ. **ทัศนะจากอินเดีย.** กรุงเทพฯ : มูลนิธิสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดา และธนาคารไทยพาณิชย์ จำกัด, ๒๕๓๐. ๔๗๖ หน้า. ภาพประกอบ.

บันทึกการเสด็จพระราชดำเนินประเทศอินเดีย ระหว่างวันที่ ๑๐ - ๒๘ มีนาคม ๒๕๓๐ เสด็จออกจากท่าอากาศยานกรุงเทพ ไปเมืองกัลกัตตา โคร์กขปุระ ปัตนะ พาราณสี ศรีนาคาร์ เดลี อัครา ชุรราห์ โกปาล เอารังคบาท บังกะลอร์ มัทราส และกัลกัตตา ได้ทอดพระเนตรสถานที่สำคัญ ๆ ด้านการศึกษา ศาสนา ศิลปวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณี เช่น มหาวิทยาลัยยัรพินทรภารตี พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติกัลกัตตา มกุฎพันธเจดีย์ คุปพระเจ้า-พิมพิลาร ต้นพระศรีมหาโพธิ์ แม่น้ำคงคา การทอพรม ตาขมะฮัล สุสานของพระเจ้าอัคบาร์

สถานีปรมาณู และโครงการชลประทานอ่างเก็บน้ำกฤษณราชสาคร ฯลฯ ทำเล็มมีภาพธนบัตร และเหรียญกษาปณ์ของอินเดีย

เทพรัตนราชสุตาฯ สยามบรมราชกุมารี, สมเด็จพระ. โรมันัญจร. กรุงเทพฯ : ธนาคารไทยพาณิชย์ จำกัด, ๒๕๓๑. ๒๗๐ หน้า. ภาพประกอบ.

พระราชนิพนธ์การเสด็จพระราชดำเนินประเทศอิตาลี ระหว่างวันที่ ๓ - ๑๖ เมษายน ๒๕๓๑ เพื่อทรงร่วมเป็นกรรมการคัดเลือกผู้ที่เหมาะสมจะได้รับรางวัล ฮันส์ คริสเตียน แอนเดอร์สัน ของ International Board on Books for Young People (IBBY) ที่เมืองโบโลญญา หลังจากการตัดสินซึ่งเสร็จสิ้นในวันที่ ๖ แล้ว ได้เสด็จทอดพระเนตรสถานที่ต่าง ๆ ในเมืองโบโลญญา เวนิส ปิซา ลุกกา ฟลอเรนซ์ San Gimignano Siena Tarquinia โรม และ เนเปิ้ล เช่น มหาวิทยาลัยโบโลญญา นิทรรศการหนังสือ จตุรัสปิซา สถาบันบูรณะโบราณวัตถุ สถาบันปฏิบัติการบูรณะภาพเขียน ร้านหนังสือ โรงงานแปรรูปผลิตภัณฑ์นม วิหารเซนต์ปีเตอร์ กูซาไฟวิซูเวียส และเมืองปอมเปอี ฯลฯ

เทพรัตนราชสุตาฯ สยามบรมราชกุมารี, สมเด็จพระ. คินฟ้าใส. กรุงเทพฯ : ธนาคารไทยพาณิชย์ จำกัด, ๒๕๓๒. ๔๗๙ หน้า. ภาพประกอบ.

บันทึกการเสด็จพระราชดำเนินประเทศนอร์เวย์ ระหว่างวันที่ ๑๗ - ๒๖ มิถุนายน ๒๕๓๒ เสด็จพระราชดำเนินจากกรุงเทพฯ ผ่านประเทศเดนมาร์ก ไปยังนอร์เวย์ และได้ทอดพระเนตรสถานที่ต่าง ๆ เช่น พิพิธภัณฑ์ประวัติศาสตร์ธรรมชาติ สถานที่กระโดดสกีและพิพิธภัณฑ์สกี ศูนย์การศึกษาเพื่อบุคคลตาบอดและสายตาสั้นผิดปกติ พิพิธภัณฑ์เรือไวคิง มหาวิทยาลัยเกษตร มูลนิธิการวิจัยทางวิทยาศาสตร์และการอุตสาหกรรม ท้องฟ้าจำลอง โรงกษาปณ์ และพิพิธภัณฑ์เหมืองเงิน ฯลฯ ดำเนินเรื่องโดยมี "ผีหัวจุก" เป็นตัวประกอบในการเสนอเนื้อหา ภาพประกอบเรื่องมีทั้งภาพถ่ายและภาพฝีพระหัตถ์ขององค์ผู้ทรงพระราชนิพนธ์ ส่วนหลังของหนังสือเป็นภาคผนวก พระราชนิพนธ์ไกลบ้าน (พระราชหัตถเลขา ฉบับที่ ๒๗, ๒๘, ๒๙, ๓๐, ๓๑) ในพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว

เทพรัตนราชสุตาฯ สยามบรมราชกุมารี, สมเด็จพระ. เบ็บบั่น เบ็บบ่มด.

กรุงเทพฯ : มูลนิธิสมเด็จพระเทพรัตนราชสุตา และธนาคารไทยพาณิชย์ จำกัด, ๒๕๓๓. ๒๖๑ หน้า. ภาพประกอบ. แผนที่.

ทรงเล่าถึงการเสด็จพระราชดำเนินยังสถานที่ต่าง ๆ ของประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ระหว่างวันที่ ๑๕ - ๒๒ มีนาคม ๒๕๓๓ เสด็จฯ ทอดพระเนตรโบราณวัตถุ โบราณสถาน สถานศึกษา การสาธารณสุข โครงการชลประทานและการไฟฟ้า เช่น วัดพระธาตุหลวง พิพิธภัณฑ์หอพระแก้ว โรงเรียนประถมศึกษานาไร่เดียว โรงเรียนอุดมเวียงจันทร์ มหาวิทยาลัย

สร้างครุฑงโตก มหาวิทยาลัยสรรพวิชา ๒ อันวา โรงพยาบาลมโหสถ โรงไฟฟ้าเขื่อนน้ำจี้ม
โครงการเกษตรทุ่งราบท่าง่อน พระธาตุพูสี บ้านช่างเครื่องเงิน น้ำตกหลี่ผี ฯลฯ

เทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี, สมเด็จพระ. มุ่งไกลในรอยทราย.

กรุงเทพฯ : มูลนิธิสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดา และธนาคารไทยพาณิชย์
จำกัด, ๒๕๓๓. ๒๙๓ หน้า. ภาพประกอบ. แผนที่.

บันทึกการเสด็จพระราชดำเนินเยือนสาธารณรัฐประชาชนจีน ครั้งที่ ๒ ระหว่างวันที่
๗-๒๑ เมษายน ๒๕๓๓ ตามเส้นทางสายแพรไหม โดยเริ่มจากปักกิ่ง ไปซีอาน เสียนหยาง หลานโจว
จีวอวน เจียหยูกวน ตุนหวง ทุ่หลู่ฟั่น อูหลู่มู่ฉี กาชการ์ และกวางโจว สถานที่สำคัญที่เสด็จ
พระราชดำเนินทอดพระเนตร เช่น วัดพระอรหันต์ ๕๐๐ รูป วัดพระนอน วัดลามะ สุสานและ
พิพิธภัณฑ์ต่าง ๆ โรงงานทอผ้าขนสัตว์ สุเหร่ามุสลิม ระบบน้ำใต้ดิน โรงงานทำเส้นไหม โรงงาน
เย็บปักถักร้อย และร้านขายเครื่องดนตรี ฯลฯ ห้ายเล่มเป็นภาคผนวก พระราชดำรัสของสมเด็จพระ
เทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี สุนทรพจน์ของบุคคลสำคัญของจีน ลำดับราชวงศ์
ที่ปกครองจีน รายพระนามพระจักรพรรดิที่กล่าวถึงในเรื่องและปีที่ครองราชย์ สังเขปเส้นทาง
แพรไหม และการเทียบชื่อเมืองบางเมืองบนเส้นทางแพรไหมระหว่างภาษาจีนและภาษาอังกฤษ

คณะกรรมการจัดทำหนังสือเฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ
สยามบรมราชกุมารี เนื่องในวโรกาสมหามงคลเฉลิมพระชนมพรรษา ๓ รอบ

อธิบดีกรมวิชาการ	ที่ปรึกษา
คุณหญิงแม้นมาส ชวลิต	ประธาน
ศาสตราจารย์ฐะปะนีย์ นาครทรรพ	กรรมการ
นางสกลวย โรจนสโรช	กรรมการ
นางสาวรสชา วงศ์ยังอยู่	กรรมการ
นางรัชณี ศรีไพรวรรณ	กรรมการ
ผู้อำนวยการศูนย์พัฒนาหนังสือ	กรรมการ
นางสาวกานต์มณี ศักดิ์เจริญ	กรรมการ
นางปรุงศรี วัลลิโกดม	กรรมการ
นางฉวีวรรณ กิตติกร ผู้แทนองค์การค้ำของคุรุสภา	กรรมการ
นางสาวจินตนา ไบกาชุย	กรรมการ
นางมาลินี ฝิโลประการ	กรรมการและเลขานุการ
นางสาวปริญญา ฤทธิ์เจริญ	กรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ
นางสาวพรรณงาม แยมบุญเรือง	กรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ
นางรัตนา ภาชาฤทธิ์	กรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ

ผู้จัดทำต้นฉบับ

คุณหญิงแม่นมาส ขวาลิต
ศาสตราจารย์ฐะปะนีย์ นาครทรรพ
นางสลวย โรจนโสโรช
นางสาวรสา วงศ์ยังอยู่
นางรัชนี ศรีไพรวรรณ
นางสาวกานต์มณี ศักดิ์เจริญ
นางปรุงศรี วัลลิโกดม
นางจารุณี ผลไประการ
นางสาวจินตนา ไบกาชูย์
นางมาลินี ผลไประการ
นางสาวปริญญา ฤทธิเจริญ
นางสาวพรรณงาม แยมบุญเรือง
นางรัตนา ภาชาฤทธิ์

บรรณาธิการ

นางมาลินี ผลไประการ

คณะบรรณาธิการ

นางสาวปริญญา ฤทธิเจริญ
นางรัตนา ภาชาฤทธิ์
นางสาวศิริพร บุญญะธิติสุข

ออกแบบรูปเล่ม

นางสาวจินตนา ไบกาชูย์

ออกแบบปก

นายทวีพร ทองคำใบ

จัดทำภาพประกอบ

นายไพฑูรย์ บุญภานนท์
นายวิชัย เพชรตะคุ

จัดรูปเล่มจำลอง

นายกวี ใจน้อม

ขอขอบคุณหน่วยงานผู้เชื้อเพื่อภาพประกอบดังต่อไปนี้

กองราชเลขาธุการในพระองค์สมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ
ฝ่ายช่างภาพส่วนพระองค์ สำนักพระราชวัง สอนจิตรลดา
นิตยสารสกุลไทยรายสัปดาห์
องค์การส่งเสริมการท่องเที่ยวญี่ปุ่น

